

Vera Papež Adamič, univ. dipl. oec.

**OD PREDNIKOV DO POTOMCEV - SLOVENCİ V SLATINI IN BANJALUKI
1923 - 2008**

**OD PREDAKA DO POTOMAKA - SLOVENCİ U SLATINI I BANJALUCI
1923 - 2008**

Urednik:
Marija Grbić

Urednički kolegij:
Marija Grbić
Vera Papež Adamič
Želimir Šarić
Andreja Vranjković
Maja Tomašević
Maja Fazlinović

Recenzent:
Želimir Šarić

Fotografije potiču iz porodičnih arhiva
Na naslovnoj strani: Francika Memon in pravnuk Ivan

Vera Papež Adamič, univ. dipl. oec.

**OD PREDNIKOV DO POTOMCEV
SLOVENCİ V SLATINI IN BANJALUKI
1923 - 2008**

**OD PREDAKA DO POTOMAKA
SLOVENCİ U SLATINI I BANJALUCI
1923 - 2008**

Banjaluka, oktobar, 2008. godine

TRAGOM PORODIČNIH KORJENA:

NASELJAVANJE SLOVENAČKIH PORODICA SA
PRIMORSKOG KRASA, VIPAVE I GORICE, 1923.
GODINE, NA PROSTORE SLATINE I BANJALUKE

NAŠIM OTROKOM IN VNUKOM,
V KATERIH ZAVEDNO ŽIVE NAŠI DOBRI
OČETJE, MAME, STARI OČETJE IN STARE MAME!

NAŠOJ DJECI I NAŠIM UNUCIMA,
U KOJIMA ZAUVJEK ŽIVE NAŠI DOBRI
OČEVI I MAJKE, DJEDOVI I BAKE!

...“IZSELJENEC JE VSAK, KI ZA STALNO ZAPUSTI DOM IN IZ NAJRAZLIČEJŠNIH VZROKOV ODIDE V SVET OZIROMA NA TUJE”...

(Dr Marijan Drnovšek, Institut za Slovensko izseljenstvo ZRC SAZU)

...Odrastajući, kao rođena Banjalučanka, dijelom i u Slatini, kada sam se zaposlila u “Slateksu”, Slatina mi je postala drugi dom. Moj djed ALOJZ ADAMIČ, kako kažu Primorci - “nono”, bio je pravi stanovnik Slatine od 1925. godine, kada se cijela porodica Adamičevih tu doselila. Često se sjećao svog rodnog Krasa i Prvog svjetskog rata kada je i sam bio mobiliziran kao vojnik Austro-ugarske vojske. U tom ratu, ne samo da su branili državnu granicu Austro-ugarske, nego i svoje etničko područje i porijeklo. Ubrzo po sklapanju “Rapalskog mira”, kada je i Primorska pripala Italiji, dolazi do budjenja fašizma i proganjanja svega što je bilo slovensko. Sve su češća bila razmišljanja Primoraca da se napusti rodni kraj i preseli u slavenske krajeve-Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Među prvima su otišli Adamiči i sa njima još oko 60 porodica i naselili se na području današnje Slatine kod Banjaluke.

Kao najstarija unuka prosto sam upijala svaku novu riječ o starom kraju. Osamdesetih godina prošlog stoljeća sam, zajedno sa Vasom POPOVIĆEM iz Banjaluke prikupljala svu moguću istorijsku gradju i dokumente o slovenačkim porodicama u Slatini i Banjaluci, od doseljavanja pa nadalje, jer je Vaso Popović pripremao knjigu o tome.

Više vremena i pažnje sam počela poklanjati tom istraživačkom radu početkom devedesetih godina, kada su me potomci prvih doseljenika sve češće propitali o svojim precima i načinu kako da prikupe podatke o njima.

Poseban sam poticaj za ovaj svoj rad dobila, kada je u Banjaluci osnovano Društvo Slovenaca “Triglav”, kada me je predsjednica Društva-g. Marija Grbić zamolila da se angažujem oko priprema i postavke izložbe: “Od prednika do potomcev-Slovinci v Slatini in Banjaluki”. Radeći na pripremi materijala oko izložbe, prvo sam detaljno istražila odakle su moji preci, a onda i dalje-ostale porodice koje vuku korijene iz Primorskog krasa, a živjele su i žive u Slatini i Banjaluci. Saznala sam i da su se neke porodice odselile u Vojvodinu (oko Vršca), a da su se neke vratile nakon Drugog svjetskog rata u Sloveniju, gdje i danas žive.

Lično sam posjetila mnoge porodice sa Krasa, a posebno porodicu POVŠIČ u Mariboru, koja mi je mnogo pomogla oko daljeg prikupljanja gradje. Ovom prilikom se i posebno zahvaljujem sestrama Roziki, Danici i Silvi Povšič, na njihovom razumijevanju i podršci.

Tragajući za porodičnim korijenima, obišla sam Koper, Portorož, Izolu, Postojnu, Kobarid i naravno Ljubljano, zatim Slatinu, Trn, Blaško, Banjaluku i Rijeku, gdje su mi potomci raseljenih slovenačkih porodica vrlo rado izlazili u susret, pomažući u prikupljanju i selekciji gradje za ovu monografiju.

Na osnovu mog višegodišnjeg istraživanja došla sam do zaključka da su Slovenci u Slatini i Banjaluci bili rado prihvaćeni od lokalnog stanovništva, da su bili izrazito vrijedni i naporan i da su uspjeli da sačuvaju svoju kulturnu baštinu, običaje i jezik. Bili su organizovani kako piše i Vaso Popović-u razna kulturna društva, a Alojz Adamič im je bio-kako svi kažu-duhovni vođa.

Takav je bio i čuveni profesor Anton ŠTREKELJ u Banjaluci. Njegova kćerka Ljudmila i unuka Vera Vukelić su mi pružile dragocjene podatke o njihovoj porodici, a posjetila sam i porodicu Štrekelj u Gorjanskem, na Krasu.

Na ovom mjestu se ispričavam i molim za razumijevanje ako mi se negdje potkrala kakva greška ili netačan navod, ali jednostavno u obilju podataka i zbog ograničenog vremena, lako je moguće da čovjek u nečemu i pogriješi. Sva prikupljena gradja, pa i ona koja nije još uvrštena u ovu knjigu, ostaće da posluži nekom budućem istraživanju i još opširnoj i detaljnijoj monografiji.

Zahvaljujem se svima koji su mi tako nesebično pomagali u prikupljanju i obradi gradje za ovu monografiju o iseljenim slovenačkim porodicama sa Primorskog Krasa, Vipave i Gorice i slobodno mogu da kažem da su oni pravi autori ove vrijedne knjige!

*Vera Papež Adamič, univ. dipl. oec.
U Banjaluci, oktobra 2008. godine*

*"Slovenski kras"-grafika Marjana
Miklaveca, akad. slikarja*

V času zasedbe Bosne in Hercegovine, in sicer avstro-ogrske okupacije leta 1878, je bilo v vojni veliko slovenskih polkov, kakor opisuje in pripoveduje Jernej pl. Andrejka v svoji knjigi "Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini".

"Zgodovina človeštva bo pač poročala o zasedbi teh dežel, o glavnih bojih, bitkah in kulturnem delovanju, a imena posameznih hrabrih junakov bi se našla le v zaprašenih vojnih arhivih."

V teh letih se je v Bosno in Hercegovino priselilo veliko Slovencev.

Naslednje priseljevanje se je zgodilo po podpisu Rapalske pogodbe, ko so bili primorski Slovenci zaradi fašističnega gibanja na Primorskem prisiljeni legalno ali ilegalno odhajati v novo državo Slovanov, to je Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Naša monografija zajema zgodovino priseljevanja Primorcev v Banjaluko in Slatino ter njuni okolici v tem drugem obdobju. Zbrani so spomini in pričevanja slovenskih družin v bližnji preteklosti in sedanjosti, vse do leta 2008. Iz teh pričevanj je nedvomno razbrati, da so bili priseljenci lepo sprejeti, njihove družine pa spoštovane. Uživale so ugled zaradi uvažanja mnogo novosti na področju kmetijstva, sadjarstva, čebelarstva, vinogradništva in kulturnega življenja, ki je bilo med Slovenci zelo razgibano. Tako so ohranili svojo kulturno dediščino in jezik.

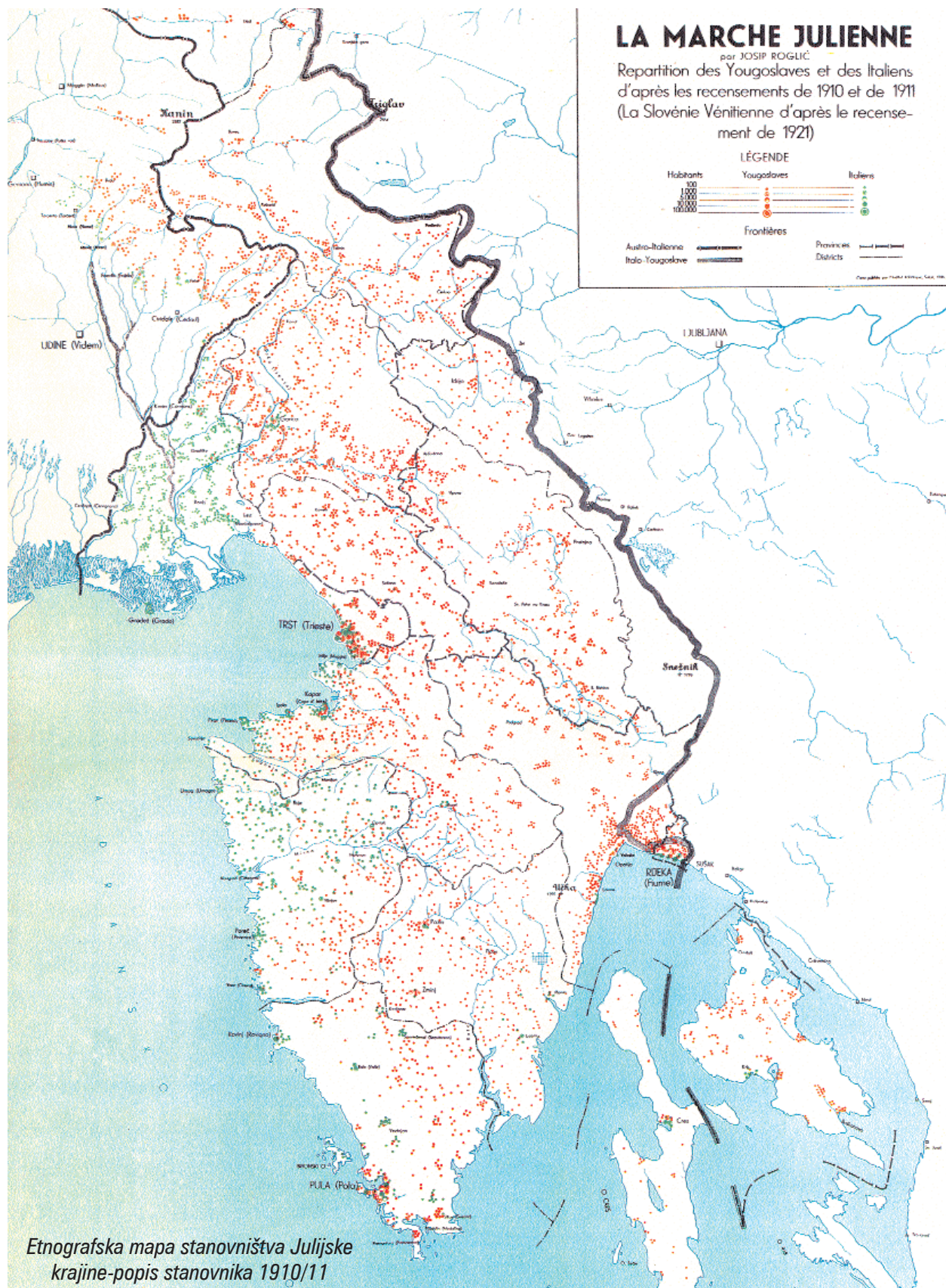
Z nastankom Daytonске Republike Bosne in Hercegovine so vse narodnostne manjšine v Republiki Srbski ponovno aktivirane in imajo svoje prostore za druženje in kulturne prireditve. Slovensko društvo "Triglav" je zelo aktivno in povezano s svojo matično domovino – Republiko Slovenijo.

Vsa pričevanja, izpovedi, sodelovanje v zbiranju zgodovinskih dokumentov in fotografij so omogočila, da monografija, kot prva v našem prostoru, dobi in ohrani pomemben pečat za naše Društvo Slovencev "Triglav" v Banjaluki.

Ob tej priložnosti se pristrčno zahvaljujemo vsem, ki ste po svojih močeh prispevali, nas spodbujali z dobro voljo in tako pripomogli, da je tudi ta del našega življenja vpet v pisne vi-re in tok zgodovine.

Posebno se zahvaljujemo vsem v Republiki Sloveniji in Republiki Srbski, ki so finančno omogočili, da smo ta projekt realizirali.

UREDNIŠTVO

ISTORIJSKI UVOD

Branko Marušič, Nova Gorica, 1995

Prva Svetovna vojna na Slovenskem

Prvi meseci vojne so razkrivali nakane nemštva in nemškega nacionalizma in Slovence utrjevali v spoznanju, da je njih prihodnost v avstro-ogrski monarhiji negotova. Značilne so besede predsednika nemške vlade Bethmanna Hollwega, da je vojna pravzaprav odločilni spopad med Germani in Slovani. Nemir med Slovenci je, kot povedano, vnašala tudi zahodna sosedna Italija. Italija ni skrivala svojih ozemeljskih zahtev in v javnost je še pred podpisom Londonskega pakta prodrla vest, da bi Avstrija Italiji lahko odstopila Primorsko za ceno nevtralnosti. Italija se je odločila drugače. Povezala se je z Antanto in v Londonu 26. aprila 1915 dosegla sporazum, ki ji je za vstop v vojno proti Avstro-Ogrski namenil tudi ozemlja ob severovzhodnih obalah Jadrana, naseljena v pretežni meri s slovanskim prebivalstvom. Še pred tem dogodkom so se nekateri slovenski liberalni politiki povezali s skupino političnih emigrantov iz južnih slovanskih dežel v Rimu, tržaške Slovence pa je na začetku leta 1915 tajno obiskal odposlanec italijanske vlade. Bolj kot kdaj prej pričjenja slovenska politika načrtovati razmere, ki se bodo oblikovale po koncu vojne.

Drugo razdobje

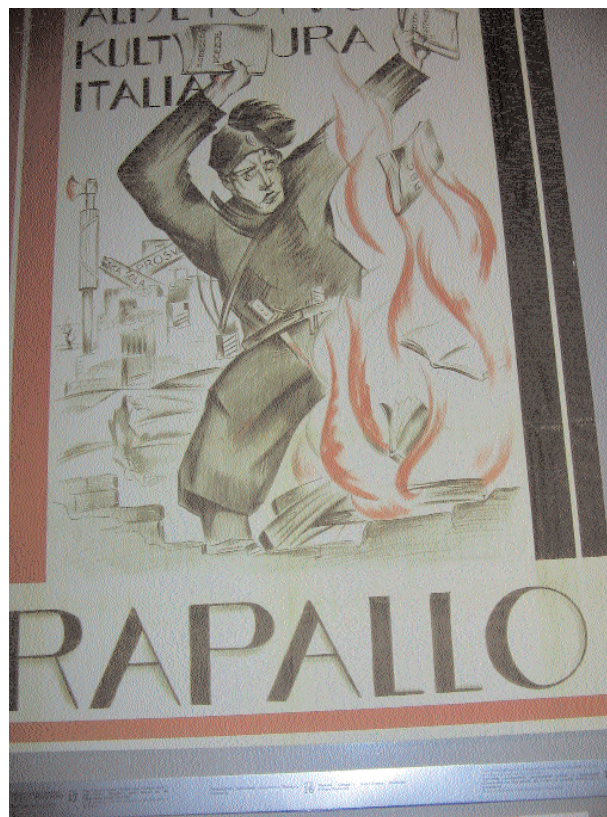
Z vstopom Italije v vojno 24. 5. 1915 je tudi del slovenskega ozemlja postal prizorišče bojev. Italija je že prve dneve vojne zasedla tudi slovenske predele in na njih postavila svojo okupacijsko oblast, ki je delovala raznarodovalno, kot da je zasedba pravzaprav aneksija. Italija je na svojem vzhodnem bojišču hotela doseči Trst, zato je svoj vojaški potencial usmerila na zahodne obronke Krasa, koder bi bilo mesto najlažje zasesti. Svojega vojaškega cilja ni dosegla, ampak se je na severovzhodnih obronkih Krasa, ob reki Soči in v tolminskih gorah postavila frontna črta, okoli katere se je med junijem 1915 in septembrom 1917 zvrstilo kar enajst ofenziv, ki so zahtevale velike človeške in materialne žrtve. Italijanska stran je dosegla Gorico (v šesti ofenzivi avgusta 1916) in ozemlje v goriških gorah (del Banjške planote), potem ko je ugotovila, da naj se osvojitvi Trsta začasno odpove in usmeri svoj napad na Vipavsko in dolino reke Idrijce.

Vojna v Posočju je bila krvava. Poleg stotisočev mrtvih in ranjenih, predvsem med vojaki na obeh straneh vojskujočih se armad, je seveda prizadela tudi civilno prebivalstvo; večji del beguncev je konec vojne dočakal v begunskih taboriščih v avstrijskem delu monarhije, manjšega pa je italijanska okupacijska oblast odpeljala v Italijo. V Posočju so bila uničena naselja, komunikacije in gospodarski obrati.

Rapalski Mirovni sporazum, 1920

(Ivan Čargo, rojen v Tolminu, slikar, je izoblikoval protestni plakat: Rapall, s figuro fašista med požiganjem knjig in napisov "ALI JE TO TVOJA KULTURA, ITALIA")

Protestni plakat, slikar Ivan Čargo

Na soškem bojišču je obrat v bojevanju pomenil uspeh 12. ofenzive, ki jo je začela 24. oktobra 1917 združena avstrijska in nemška vojska. Ofenziva se je začela z bliskovitim prodorom, ki je pri Bovcu pretrgal frontno linijo. Presenečena italijanska vojska ni nudila večjega odpora, prisiljena se je bila umakniti in novi frontni položaji so nastali globoko na italijanskem ozemlju, na reki Piavi. Z 12. soško ofenzivo, ki je znana tudi kot „prodor pri Kobaridu“, se je po 29 mesecih vojno dogajanje umaknilo s slovenskih tal, vojna pa še ni bila končana. Slovenski vojaki so se še dalje borili na raznih bojiščih v Evropi. Slovenci – ujetniki v Rusiji – so se vključevali v jugoslovanske prostovoljne enote, nekateri so dezertirali iz avstrijske vojske, da bi lahko doprinesli k zmagi Antantnih sil (akcija Ljudevita Pivka na Tirolskem), veliko pa je bilo tudi tistih, ki so se v stiskah zatekli k vojaškim uporom (Judenburg, Murau, Radgona).

Italijansko sodelovanje v vojni je preočitno pokazalo na ozemeljske cilje italijanske države, ki je želela zaokrožiti svoj nacionalni prostor. To spoznanje in tudi druge okolnosti, kot je v prvi vrsti omilitev vojnega absolutizma zaradi vojaških neuspehov, nadalje prebujanje nemškega nacionalizma in svetovne politične razmere (ruska revolucija, vstop ZDA v vojno itd.), so seveda k radikalnejšim nastopom spodbudile tudi slovenske politike. Med Slovenci je vladalo prepričanje, da prihaja čas, ko se bodo razmere razjasnile. 30. maja 1917 je bila v obnovljenem avstrijskem parlamentu prebrana Majniška deklaracija, ki je zahtevala državno

združitev ozemelj, kjer živijo južni Slovani habsburške monarhije. Deklaracija je sprožila množično deklaracijsko gibanje, ki je doseglo svoj vrhunec 25. marca 1918, ko je dr. Anton Korosec, vodja jugoslovanskega parlamentarnega kluba, sprejel izjavo s 160.000 podpisi. Ob prvi obletnici Majniške deklaracije so predstavniki treh najmočnejših slovenskih strank (klerikalci, liberalci, socialisti) sprejeli skupno izjavo, da slovenski narod vztraja pri samoodločbi. Na sestanku v Ljubljani, 16. in 17. avgusta 1918, je bil ustanovljen Narodni svet, ki je imel nalogo „delovati za zedinjenje jugoslovanskega naroda v samostojno državo“. Avstrijska vlada, ki je še 25. maja 1918 razglasila nedeljivost avstrijskih pokrajin, je sredi avgusta istega leta mislila na spremembo Avstrije v konfederacijo držav. 16. oktobra 1918 je cesar Karel objavil manifest, ki je za avstrijski del države predvidel narodne države. Toda dogodki na vojaškem kot političnem polju so napovedovali neizbežen propad avstrijske monarhije. 29. oktobra 1918 je bilo v Zagrebu ustanovljeno Narodno vijeće, ki je proglasilo ustanovitev Države Srbov, Hrvatov in Slovencev. Narodni svet v Ljubljani je 31. oktobra razglasil ustanovitev Narodne vlade za Slovenijo. 3. novembra je bilo podpisano premirje na italijanskem bojišču, istega dne je italijanska vojska zasedla Trst. Tako je bilo konec vojne in hkrati konec habsburške vladavine na Slovenskem.

Za konec le še pripomba z vprašanjem: zakaj ravno vojna v Posočju? Prehoden značaj tega ozemlja je vplival na njegovo usodo, etnično in politično pripadnost skozi stoletja. Od srednjega veka dalje so se tu soočali interesi nemškega in romanskega sveta, tega je od leta 1420 dalje posebej obhajala Beneška republika. Zato je bila meja med Habsburžani in Benečani v Posočju tja do konca 18. stoletja nemirna. Posočje je zašlo tudi v ozemeljske interese nastajajoče Italije v 19. stoletju in vstop Italije v vojno leta 1915 je pravzaprav ena sklepnih etap Risorgimenta. Med temi interesi se je odvijalo življenje obsoškega prebivalstva, zlasti Slovencev. Ko je nemški pisatelj Robert Musil prišel leta 1916 kot avstrijski vojak v vipavsko slovensko vas Črniče, se mu je vtisnil v spomin videz kmečke kuhinje in domače ženske:

„Tip ženske v celotnem okolišu: v obrazu nekaj raffaelovskega in nekaj živalskega. Čokata, kmečka postava in še dobre oblike. Kamenodobne žene. Stas na hrbtu ni zategnjen, marveč čisto ovalen. Prava človeška naravna prijaznost. Na severu in severozahodu neprenehoma bobni“.

Primorska in Jugoslovansko vprašanje

Upravne reforme, ki so sledile Napoleonovemu padcu, so ob severovzhodnih mejah Jadrana ustvarile upravno enoto – Avstrijsko Primorje, v njej so se znašli poleg Italijanov tudi Slovenci in Hrvati. Administrativne meje so tako omogočile slovensko-hrvaško sožitje in povezave. V istrski deželi, ki je bila eden od treh sestavnih delov Avstrijskega Primorja, so živeli tudi Slovenci ob hrvaškem večinskem narodu. Poleg zavesti o tistem skupnem, kar je povezovalo ali skušalo povezovati južnoslovanske narode, je svoj zbliževalni delež prispevala tudi primorsko-istrska realnost, Italijani. Ti so zlasti z iredentističnim gibanjem na tleh Avstro-Ogrske države pripravljali tla za dokončanje ozemeljskega združevanja italijanske kraljevine; med neosvobojena ozemlja so sodili tudi kraji, naseljeni s Slovenci in Hrvati. Hotele po taki ali drugačni združitvi južnih Slovanov je potemtakem tudi odmev na ozemeljske zahteve Italije. Tako bomo seveda razumeli člankarja, ki v goriškem slovenskem listu Soča

(1872) piše o Srbiji kot o jugoslavenskem Piemontu, razumeli bomo tudi voditelja primorskih Slovencev dr. Karla Lavriča, ki želi leta 1872 ob proglasitvi polnoletnosti kneza Milana Obrenovića obiskati Beograd; oblast mu dovoljenja ne izda. Tudi nas nič ne čudi, če deluje politično društvo v Trstu ne le za Slovence, marveč tudi za istrske Hrvate, in da društvu predseduje Hrvat Matko Mandić, da izhajata pred prvo svetovno vojno v Trstu hrvaški list *Balkan* in slovenski dnevnik *Jugoslavija*. Svojtven doprinos pa da k temu tudi dr. Henrik Tuma, ki v brošuri *Jugoslovanska ideja in Slovenci* (Gorica 1907) zatrdi: „Brez združene slovensko-hrvatske-srbske Ilirije – ne more biti Avstrije.“

Zažgan Slovenski Narodni dom v Trstu, 1920 leta

Plakat-Naredba o upotrebi italijanskog jezika

V letih pred Prvo Svetovno vojno so vsi ti različni izrazi in prispevki k jugoslovanskemu vprašanju močno prepleteni s politično dejavnostjo Slovencev na Primorskem, v svojih temeljih seveda slede ozračju, ki vlada na Slovenskem. Goriška revija *Veda* ob balkanskih vojnah pripravi veliko anketo o jugoslovanskem vprašanju, a goriški nadškof Frančišek B. Sedej je pozneje zadržan do Majniške deklaracije. Ne podpiše je, ker da je vladika v nadškofiji, kjer ne žive le Slovenci, poleg tega pa mu kot katoliku ni po volji povezava s pravoslavnim svetom.

Prva Svetovna vojna je mejnik v razreševanju jugoslovanskega vprašanja, zlasti v njegovi praktični aplikaciji. Vstop Italije v vojno in nastanek bojišča v Posočju je zelo jasno pokazal namere Italije. Tako ni težko razumeti Avstrije, ki pošilja na reko Sočo enote, sestavljene iz južnoslovanskih narodov (Bosanci, Dalmatinci, Slovenci). Razumljiv je tudi odziv primorskih Slovencev in Hrvatov na deklaracijsko gibanje, razumeli bomo tudi naglico, s katero so Slovenci v Gorici, še preden je bilo sklenjeno premirje na bojnem polju, 1. novembra 1918 v imenu „jugoslovanske države“ (ne Države SHS) prevzeli oblast nad slovenskim delom dežele in nad deželnim glavnim mestom.

V okviru jugoslovanskih pričakovanj je bila italijanska okupacija Primorske in Istre novembra 1918 veliko razočaranje, tolikšno, da se primorski Slovenci in istrski Hrvati niso takoj znašli v novih razmerah. Hotenja, da bi bila njihova ozemlja vključena v novo jugoslovansko državo, so splavala po vodi; dokončnost državnopravne usode je pomenila Rapalska pogodba (1920) med Italijo in Jugoslavijo in njej sledeča aneksija. Temeljna preokupacija Primorcev in Istranov je bila potlej usmerjena v preživetje, v tisto tipično delovanje, ki označuje dejavnost manjšine v razmerju do večinskega naroda, ki je bil po končani vojni in mednarodnih konferencah prežet z zmagovitim nacionalizmom. Nova realnost je zbližala primorske Slovence in istrske Hrvate in pri tradicionalnih političnih skupinah so za nekaj časa ce-

lo odpadle nekdanje neprehodne ideološke ovire. Na prvih povojnih volitvah za rimski parlament (1921) nastopajo meščanske stranke kot Jugoslovanska narodna stranka, čez tri leta (1924) na volitve pridejo razcepljene, a vendar so skušale nastopati enotno kot – slovanska lista. Slovenski in hrvaški primorski in istrski socialisti, pozneje pa zlasti komunisti, so v tesni povezavi z italijanskimi somišljeniki mislili na svetovno revolucijo, ki naj bi rešila zapletenost razmer. Z druge strani pa so tudi tradicionalne stranke pri Primorcih in Istranih sodelovale, da bodo državno pripadnost ozemlja (Italijani so ga imenovali Venezia Giulia – Julijska krajina) rešile spremembe v evropski politiki.

V taka predvidevanja je leta 1920 z vso silovitostjo udaril fašizem. V drugi polovici leta 1926 je odstranil še zadnje institucije demokratične politike v državi in izvajal različne oblike nasilja. V Julijski krajini je nosil genocidne poudarke. Nasilje je rodilo odpor. Okoli 1. 1927 se za aktivni upor zoper fašizem in njegovo raznarodovalno delo odloči narodnjaška mladina, ki želi s terorističnimi dejanji opozoriti evropsko javnost na nevzdržnost razmer. V svoje vrste pritegne tudi mlade komuniste, potem ko jim v komunistični stranki ni uspelo zbuditi zamisli o aktivni antifašistični borbi. Komunistična partija Italije, ki je združevala tudi slovenske in hrvaške komuniste na Primorskem in v Istri, je veliko časa porabila za diskusije, da bi spoznala bistvo nacionalnega vprašanja in utrdila zavest, da je za boj zoper fašizem potrebna povezanost vseh fašizmu nasprotujočih sil. Primorska narodnjaška narodna revolucionarna organizacija (TIGR) deluje v jugoslovanskem duhu. Usodo svoje zemlje polaga v roke Kraljevi Jugoslaviji, ne pa morebitni socialistični revoluciji. Od tod seveda sumničenja, ki se na organizacijo prilepijo, čeravno se vključi skoraj v celoti v NOB. Tudi odnos slovenskih liberalcev in klerikalcev do Jugoslavije se od časov, ko je Jugoslavija nastala in ko je bila Primorska priključena Italiji, ni menjal.

Pomembna sprememba se zgodi v tridesetih letih v komunističnem gibanju. Skupna izjava komunističnih partij Avstrije, Italije in Jugoslavije o samoodločbi slovenskega naroda (april 1934) je še najbolj zadevala tiste Slovence, ki so živeli zunaj meja Jugoslavije. Največ jih je bilo na Primorskem, v Italiji. Druga Svetovna vojna je problemu Primorske in njenemu vključevanju v jugoslovansko državo znova odpirala vrata. Tu je seveda OF slovenskega naroda, ki s svojim programom (1941) posredno začrta potek reševanja primorske problematike. Od tod sklepi in aktivnost organov slovenskega NOB in njih potrditev na 2. zasedanju AVNOJ-a. Vključevanje Primorcev v narodnoosvobodilno gibanje je bilo množično in spontano. Kar jim ni omogočil čas po Prvi Svetovni vojni, naj bi prinesle razmere, ki naj bi po Drugi Svetovni vojni drugače začrtale meddržavno razmejitev med Jugoslavijo in Italijo.

Konec vojne seveda ni prinesel rešitve problema. V njegovo razreševanje je bila vključena jugoslovanska zunanja politika pa tudi v Slovenskem primorju in Istri se je prebivalstvo vključevalo v razne oblike političnega boja, da bi dokazalo svoja hotenja in pripadnost novi Jugoslaviji. Odločitev za Jugoslavijo je bila med slovenskim prebivalstvom v Slovenskem primorju skorajda enotna, toda komunistična Jugoslavija je imela tudi nasprotnike. Če je bila v Jugoslaviji opozicija zatrta, so posebne primorske razmere omogočale dejavnost nasprotnikov, da so z geslom „Za Jugoslavijo brez Tita!“ nadaljevali politično delo, ki so ga že med vojno začrtali na antikomunističnih pozicijah.

Druga značilnost primorskih razmer je bila odločitev levousmerjenih Italijanov, večino udeležencev in simpatizerjev odporniškega gibanja in NOB, ki so svojo prihodnost zaradi razredne zavesti videli le v novi Jugoslaviji in ne v tisti Italiji, ki ji ob podpori anglo-ame-

riških zaveznikov ni uspelo pojasniti svojega razmerja do premaganega fašizma. Očitno je, da je naklonjenost dela istrskih, tržaških in goriških Italijanov do Jugoslavije živela le dotlej, ko je bil v obravnavi svetovne diplomacije mednarodni vidik reševanja tržaškega vprašanja (tako tudi imenujemo celotno problematiko reševanja razmejitve med Jugoslavijo in Italijo po drugi svetovni vojni). Navdušenje se je nato z zarisovanjem bodoče državne razmejitve (francoska črta) umirilo; svojstveno podobo mu je pozneje krojila resolucija Informbiroja.

Pariška mirovna konferenca in njej sledeči podpis sporazuma med Jugoslavijo in Italijo (Pariz, februar 1947) sta sicer večji del Slovenskega primorja prisodila Jugoslaviji, prav tako tudi večji del Istre. Seveda pa problem s tem še ni bil dokončno rešen. Od septembra 1947 živi pretežni del Slovenskega primorja v Jugoslaviji, začelo je novo razdobje, nova oblika odnosa primorskih Slovencev do Jugoslavije.

/Opomba: Diskusijski prispevek na okrogli mizi o sedemdesetih letih zgodovine Jugoslavije (Beograd, 22. 12. 1988). Objavljeno v Jugoslovenskem istorijskem časopisu (24/1989, str. 153–156). /

Iz govora Ivica Žnidaršič, predsednice Društva izgnancev Slovenije 1941–1945 na prireditvi v Komnu, 15. februarja 2007

Da se ne bi pozabilo...

Občutljivost za usodo slovenskih izgnancev, beguncev, prisilnih delavcev in drugih žrtev vojnega nasilja in solidarnost sta značilnosti delovanja našega društva, ki se že več kot 15 let izraža v trdem delu za uveljavljanje pravic vseh tistih, ki so trpeli v preteklosti, ter zbiranju spominov in pričanj, da se ne bi pozabilo, kako so agresorske države med drugo svetovno vojno povzročale naše trpljenje in nas z vsemi možnimi oblikami genocidne politike želele izbrisati z zemljevida Evrope. Nenazadnje, italijanski in evropski javnosti ni znano, kako so nam pobijali svojce, preživelim pa onemogočili kakovost življenja.

Druži nas skupna usoda, povezujejo nas skupni spomini na trpljenje, ki smo mu bili izpostavljeni zaradi fašističnih in nacističnih hord, ki so divjale po naših krajih. Pregarjali so nas, kradli premoženje, požigali vasi, uničevali slovenske knjige, spreminjali imena krajev, ukinjali slovenske šole, ubijali talce in ob vsem tem so italijanski fašisti dobivali še navodilo “ubija se premalo”.

Po podatkih državne komisije za vojne zločine je nasilje nad Slovenci izvajalo 4017 nemških in 2518 italijanskih vojnih zločincev. Italijanski vojni zločinci za svoja dejanja niso nikoli odgovarjali.

Druga Svetovna vojna je bila za nas čas strahu in groze, čas negotovosti, čas trpljenja in muk, čas boja za življenje, hkrati pa odpor do okupatorjev, ki na slovenski zemlji niso imeli kaj početi, niso smeli nasilno udreti na našo zemljo. To je bil oborožen rop, oborožena tatvina in narod se sme upravičeno upreti okupatorjevi agresiji. Smo narod, ki hodi z dvignjeno glavo, nikogar nismo napadli, nikogar okupirali. O zločinih in genocidni politiki do Slovencev med drugo svetovno vojno pa Evropa ve zelo malo. Če bi v Evropski komisiji vedeli, kaj so italijanski fašisti počeli na okupiranem ozemlju Slovenije, ne bi dajali lekcij tistim, ki se z izjavami italijanskega predsednika ne strinjajo.

Najmlajši, oblečeni v črne srajce

Ni nič čudnega, da mi izgnanci, begunci, žrtve nacizma in fašizma še doživljamo te spomine globoko čustveno in prizadeto, saj so nam zagrenili otroštvo in posledice čutimo vse življenje.

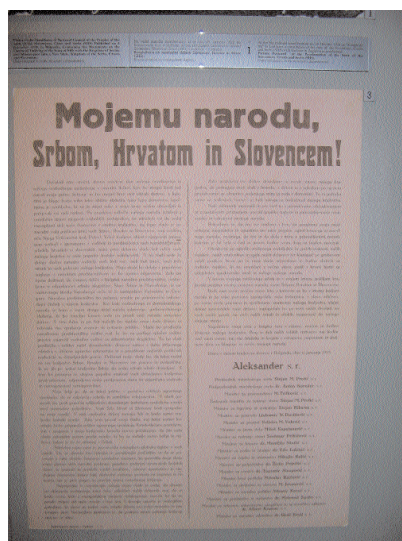
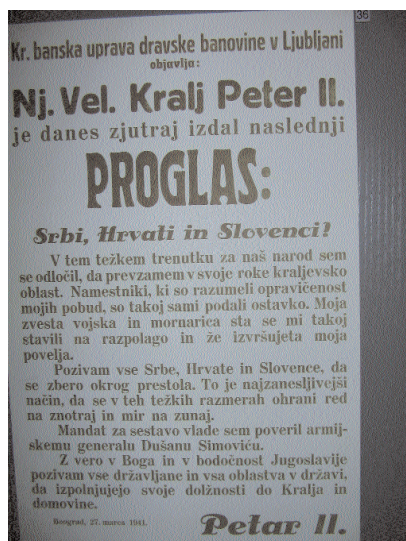
Smo žive priče tega nasilja, saj so nas z 140 vlakovnimi kompozicijami odpeljali na tuje, zato je naša pravica, da se kot del civilne družbe oglašamo in smo prizadeti in začudenjeni, če se na ta del evropske zgodovine pozablja in za izgnance in begunce imenuje le tiste, ki so po drugi svetovni vojni odšli v svoje matične države in niso bili izpostavljeni okupatorjevemu nasilju in trpljenju v izgnanstvu na tujem kot Slovenci.

Protestiramo nad izjavami predsednika Republike Italije Giorgia Napolitana, ki je na proslavi državnega praznika v Rimu pred dnevi dejal, da so bile fojbe in izgon Italijanov z njihove zemlje na Primorskem, v Istri, na Reki in v Dalmaciji tako dolgo zamolčane zaradi ideoloških predsodkov in politične zaslepljenosti.

Italijanski časopisi so bralcem, poslušalcem in gledalcem razlagali, da se je po Drugi svetovni vojni zgodil eden največjih zločinov v zgodovini in prva velika etnična čistka nad Italijani. Niti besede pa o zločinah nad Slovenci, ko so morali zapuščati Primorsko in odhajati po svetu in Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev po Rapalskem sporazumu leta 1920. Še danes so v Bosni nekateri živi in njihovi potomci so priče italijanskega fašizma. Mi nismo barbari, da bi po ulicah tulili proti vsem Italijanom, saj želimo prijateljske odnose s sosedi, da pa je pri nekaterih Italijanih ostalo še nekaj fašistične kulture, je pokazala nedavna prireditel pri Bazovici.

Slovenski izgnanci in begunci podpiramo srečanje državnikov Slovenije, Italije in Hrvaške, vendar ne na način, da bo na teh srečanjih samo govor o fobijah in italijanskih zahtevah. Pogled bi moral biti usmerjen v prihodnosti, v sodelovanje in skupno sožitje v demokratični Evropi.

Slovenci v Italiji so vse po zmagi fašizma od leta 1920 doživljali tako hudo nasilje, da so morali pobegniti iz nje. Upravičeno se sprašujejo, kdaj bo Italija povrnila premoženje potomcem več kot 70. 000 Slovencev, ki so bili izpostavljeni fašističnemu nasilju in so morali zapustiti Italijo že med obema vojnoma.

Proglas Nj.K.V.Aleksandra, narodima Slovenije, Hrvatske i Srbije

Kdaj bo italijanska in evropska javnost izvedela o grozodejstvih, ki so jih ob okupaciji Slovenije med letoma 1941 in 1943 pri nas izvajali italijanski fašisti, pa ne samo do kapitulacije? 15. februarja 1944 so italijanski fašisti in Nemci pridrveli v slovenske primorske vasi in jih načrtno požgali.

Kdaj bo italijanska in svetovna javnost izvedela za koncentracijska taborišča Rab, Gonars, Ranici in druga?

Usodo izgnancev in beguncev so doživljali tudi drugi narodi, ki so jih okupirali nemški, italijanski, madžarski in japonski nacistični in fašistični režim med Drugo Svetovno vojno, zato ni naključje, da je Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945 dalo pobudo, da se ustanovi Mednarodni odbor izgnancev in beguncev – žrtev fašizma in nacizma v letih 1920–1945, ki bi skrbel za ohranjanje zgodovinskih dejstev in opozarjal mlade generacije na nevarnosti fašizma, nacizma in vseh vrst rasizma.

Vsega tega ne delamo in počnemo iz sovraštva do tistih, ki so naše gorje povzročili, ampak zato da bi tragedija evropskih narodov – žrtev nacizma in fašizma v zgodovinskem spominu dobila primerno mesto in da bi mlade generacije naslednic agresorskih držav v drugi svetovni vojni poznale ta del zgodovine svojih prednikov, vse s ciljem, da se kaj takega ne bi več ponovilo. Žal smo danes na svetu priča raznim oblikam nasilja, neonacisti in neofašisti spet dvigujejo glave, vse več pa je tudi terorizma, zato smo dolžni opozarjati voditelje sveta, naj vendarle storijo več za mirno življenje vseh ljudi.

Uvodna beseda

Pisno gradivo daje osnovne pojme zgodovine primorskih Slovencev – Julijske krajine, Istre, Krasa, Tržaškega, Goriškega in Vipavskega.

Skozi življenjske zgodbe naših rojakov, žive spomine na preteklost, sledi njihovih korenin, raznolike dokumente, fotografije, predmete in osebna pričevanja je nastalo gradivo, ki nam daje vpogled v zgodovino primorskih Slovencev.

Ozreti se moram na preteklost svojih rojakov in prednikov na Primorskem in v Istri vse od Prve Svetovne vojne – na njihovo izseljevanje v Bosno in življenje v novi domovini Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev –, med drugo svetovno vojno do zadnjega izseljevanja teh ljudi in njihovih potomcev iz Republike srbske leta 1992 in 1993 ter na življenje tistih potomcev, ki so vse do zdaj ostali v Bosni in Hercegovini.

S kapitalizmom in industrijalizacijo pred Prvo Svetovno vojno je v svetu nastajal tudi gospodarski razvoj. V tem obdobju je prišlo do množičnega preseljevanja Primorcev.

V začetku so moški hodili na sezonska dela v gradbeništvu, gozdarstvu, vzdrževanju železniških prog v Avstrijo, Ogrsko in Bosno. Z razvojem Trsta kot gospodarskega in družabnega središča je prišlo do razvoja pomorske in trgovske ekonomije, pojavljalo se je preseljevanje prebivalcev iz okolice v mesto.

Novi prebivalci so v Trst prihajali tudi z Goriškega, Krasa, iz Vipave in Istre. Primorski in drugi slovenski priseljenci v Trstu so delali v pristanišču, pri železnici, v gradbeništvu in drugih obrteh, in to večinoma fizična dela. Nekateri so imeli obrtniške in trgovske poklice. Med priseljenci so bili tudi duhovniki, učitelji in uslužbenci. “Vsi so pripomogli k oblikovanju meščanskega sloja in družbeno strukturirani slovenski tržaški skupnosti.”

Konec 19. in v začetku 20. stoletja so se v Trst priseljevale tudi ženske (4). Večinoma kmečka dekleta so se zaposlovala kot delavke, služkinje in kuharice. Zaslužek je bil za pomoč družini doma. Nekateri so se poročile in ostale v Trstu, kjer je bilo življenje in delo. Matere in dekleta so s podeželja v Trst nosile prodajat pridelke, tam so bile šole, kulturne ustanove in slovenska društva.

Znane so tudi “slovenske aleksandrinke”, primorske ženske, ki so šle kot delovna sila v Egipt, v Aleksandrijo in Kairo. V emigraciji jih je bilo največ s področja Goriškega, Vipavskega in Krasa. Tam so bile dojitelje, služkinje, kuharice, gospodinje in guvernante.

Žene dojitelje so doma puščale svoje dojenčke, ki so odraščali pri sorodnikih, s svojim mlekom so hranile dojenčke v tujini – Egiptu. Znano je življenje in delo Kraševke iz Sežane, Frančiške Mahnič, ki je leta 1922 odšla v Kairo s trebuhom za kruhom.

Primorski izseljenci iz širše okolice Trsta, Krasa, Vipave in Gorice so v 19. in na začetku 20. stoletja, ko je bila “ameriška mrzlica”, odhajali v želji po večjem zaslužku v Ameriko, Argentino in Brazilijo. Nekateri so imeli zelo težke in nevarne življenjske razmere, drugim je uspelo.

Z izbruhom Prve Svetovne vojne so selitvena gibanja zaradi mobilizacije v vojsko zastala oziroma začasno prenehala. Na meji, v delu avstrijsko-italijanske vojaške fronte, je bilo ljudstvo prisiljeno k evakuaciji po taboriščih daleč od frontne linije in svojih rodnih domov. Ko so po končani vojni prišli nazaj, so našli samo ruševine in pogorišča. Taborišča so bila na italijanskem in avstrijskem delu.

Božidar Jakac, slikar, pripoveduje o Prvi Svetovni vojni:

“Dež je lil, ostali smo sami brez menaže v napol z vodo napolnjenem jarku, oficirji pa so imeli v mrtvašnici pokopališča, ki je bilo takoj za nami, svojo zadnjo večerjo. Ljudje so goreli kot žive bakle. Gost črn dim se je kot iz vulkana valil iz njih, vsem tem trpljenjem sta se pridruževali lakota in še silnejša žeja. Pili smo vodo iz jarkov, v katerih smo stali, pomešano s krvjo in vso nesnago. Zjutraj, kadar je bilo bolj mirno, smo si hladili jezike na rosnatih listih murv. Zelo so se zredčile naše vrste, in ko sem odhajal od čete v bolnico, sicer ne ranjen, a popolnoma izčrpan, nas je bilo od 120 mož kompanije le 15. ” (Zbornik občine Slovenska Bistrica)

Po Prvi Svetovni vojni – z italijansko vojaško zasedbo leta 1918 in z Rapalsko pogodbo leta 1920 – sta Julijska krajina in Primorska pripadli Italiji. Nastalo je novo obdobje v zgodovini Primorcev in Hrvatov na tem delu ozemlja.

Benito Mussolini-Duce, začetnik nacionalističnega gibanja, je ustanovil Fašistično nacionalno stranko. Nastajala je nestrpnost do “tujerodcev” (Slovencev, Hrvatov, Nemcev in drugih).

Autoportret iz 1967 in pejsaž Novo mesta iz 1941

*“Božidar Jakac, slov.ekspresionista, akad.slikar”
16.07.1899, Novo Mesto - 12.11.1989, Ljubljana*

V tem obdobju je bilo glavno poitalijančevanje. Lahi (staro ime za Italijane) so smrtno sovražili vse, kar je bilo slovensko ali hrvaško. Povsod so bili plakati "Eviva Italia", "Qui si parla soltanto italiano" – Tukaj se govori samo italijansko. Pozdravljanje je bilo "Alla romana" – rimski pozdrav z vzdignjeno desno roko.

Vsa slovenska kulturna društva (glasbena, pevska, cerkveni pevski zbori) so bila razpuščena v celi Istri, na Krasu in Goriškem. Narodni slovenski dom v Trstu je bil požgan 13. julija 1920. Plenili so knjige Mohorjeve družbe. Slovenski učitelji so morali zapuščati šole in prišli so italijanski oziroma laški učitelji, ki niti besedice niso znali slovensko. Duhovniki so bili pregnani in v šolah je bil prepovedan verouk.

Duhovnika Jakoba Sokliča so pregnali, ker je v pridigi rekel: "Ne smete se vdati fašizmu, ker oni nimajo pravice, da vam vzamejo vaš jezik." Očitno so mu, da je spovednico zlorabil za slovenizacijo in da je bil v prvi vrsti hud jugoslovanski propagator, šele potem duhovnik. Tudi on je pregnan in je odšel v Jugoslavijo na Ptujsko.

Fašistično društvo za šolsko mladino Balilla je delovalo po šolah. Otroci in mladina so morali nositi črne obleke, fašistično uniformo za fante in deklice "Piccole Italiane". Šolarji in manjši otroci so bili prisiljeni obleči črne srajce. Slovenski otroci so se sramovali črnih srajc.

Fašistične oblasti so svojevoljno in nasilno z dekretom dale italijansko obliko vsem slovenskim priimkom v Julijski krajini, z razlago "da so očitno bili nekdanji italijanskega izvora".

Lojzka Grmek iz Kobjeglave je povedala, da so, ko je živela v Italiji, njen priimek zamenjali v novi Germek, njenima sestrama pa so ga spremenili v Germelli. Treba je omeniti dobo ricinovega olja – kot je pisal duhovnik Soklič:

"Fašisti so si izmislili plemenito maščevanje za tujerojence. Kogar so imeli na listi, so prišli k njemu in ga z grožnjo prisilili, da je izpil ricinovo olje. Nekateri duhovniki so po zaužitem olju komaj ostali pri življenju. Zatreti vse, kar je slovenskega."

Politično-nacionalni pritisk in fašistična zakonodaja italijanske države sta spodbujala izseljevanje Slovencev in Hrvatov. Fašizem je imel interes, da čim več Slovencev zapusti svoje domove, in je zato spodbujal emigracijo. Lahko so dobivali potne liste za odhod, prodajali svoja posestva Italijanom, oni pa so organizirali prevoze z vlaki iz Julijske krajine v Ljubljano – v Kraljevino Srbov Hrvatov in Slovencev, in potem naprej po Kraljevini Jugoslaviji.

Po kapitulaciji Italije leta 1943 so Nemci organizirali očiščevalne akcije na Primorskem. Veliko Primorcev je končalo v taboriščih. Sedaj jih je zelo malo še živih. V tem obdobju in prej je že nastajalo partizansko gibanje Kosovelova brigada, Tržaški bataljon in TIGR – Trst, Istra, Gorica in Reka. TIGR je bila narodno obrambna organizacija Slovencev in Hrvatov v Slovenskem primorju in Istri med obema svetovnim vojnama. Druga Svetovna vojna je uspešno nadvladala fašizem in nacizem.

Po Drugi svetovni vojni je bila Julijska krajina – Kras, razdeljena po Morganovi črti na cono A – Italija in cono B – SFR Jugoslavija. Primorska je v socialistični Jugoslaviji dobila na področju industrije in gospodarstva veliko novosti.

Leta 1991 je Republika Slovenija postala samostojna država. 15. septembra je državni praznik vrnitve oziroma priključitve Primorske k matični domovini Republiki Sloveniji. Pesnika Simon Gregorčič in Srečko Kosovel sta dragocenost v naši zgodovinski dediščini.

Veliko primorskih Slovencev, bodisi priseljencev, izseljencev ali beguncev, je živelo in tudi sedaj živi v tujini. Tujina jim je novi dom. Vsi so ohranili svoj stari dom v srcu, čeprav jih je pogosto preplavljalo domotožje.

Pesem izseljenca, leta 1938, nepodpisana, v Izseljenskem zborniku, tretja kitica:

“O, rodni moj dom!
Tu sije pač sonce, a v srcu je mraz.
Tam žarki so topli, kjer rodna je vas,
kjer rad bi, ko nekdanj, zavriskal na glas.
O, rodni moj dom. ”

Po letu 1990 se je v Bosni in Republiki Srbski večala nestrpnost do drugih narodov in tudi do Slovencev in njihovih potomcev. Veliko jih je po vojni v Bosni moralo zapustiti svoj dom proti svoji volji in se napotiti v takrat že mednarodno priznano samostojno državo Republiko Slovenijo.

Kosovelova domačija, Tomaj-občina Sežana

Spominska soba Srečka Kosovela, Sežana

*Balada
(Srečko Kosovel – Pesnik Krasa)*

V jesenski tihi čas
prileti brinjevka
na Kras.

Na polju
že nikogar več ni
le ona
preko gmajne
leti.
In samo lovec jih sledi.

Strel v tišino
droben curek krvi;
brinjevka
obleži, obleži.

(Brinjevka je ptica, ki živi na Krasu, ki je obdan z brinjem in tam je dobila svoj dom brinjevka).

(Kosovel govori o ptici, ki v tistem jesenskem času prileti na Kras.

Na polju ni nikogar več, le ona leti čez gmajno in lovec ji sledi.

Lovec jo ustrelj, pojavi se droben curek krvi. Brinjevka negibno obleži).

Balada.
V jesenski tihi čas
prileti brinjevka
na Kras.
Na polju ni
ni nikogar več ni
le ona ptica,
~~ki leti čez gmajno~~
let
in ji sledi lovec
ji sledi...
Strel v tišino;
droben curek krvi;
brinjevka
obleži, obleži.

Srečko Kosovel

Faksimil rukopisa Srečka Kosovela

Tamo gdje Jadransko more svoje plavetnilo postupno ustupa obroncima Alpi, nalazi se Slovensko primorje, odakle su Slovenci dolazili u BiH, zbog različitih promjena u njihovom zavičaju. Te su ih promjene nagnale da napuštaju svoj zavičaj, i da novi život potraže negdje drugdje...

Još sredinom 19. stoljeća zabilježeni su prvi dolasci Slovenaca u BiH. Bogata šumom, BiH je bila primamljiva zemlja za brojne slovenske šumske radnike, ponajviše iz Kranjske i Primorske Slovenije. Prvi takvi radnici iz Slovenije radili su 1855. godine na planinama Kozari, Prosari i Motajici. Šumski radnici iz Kranjske radili su oko Dervente, Banje Luke i Zvornika. No, sve su to bili sezonski radnici, koji se nisu duže zadržavali u našoj zemlji. Tek uspostavom austrougarske vlasti, u našu zemlju su pristizali slovenski radnici različitih struka: od šumskih radnika i rudara, preko željezničara, činovnika, zanatlija, do svećenika, učitelja i naučnika. U sastavu austrougarske vojske bio je i značajan broj slovenskih vojnika. Slovenci također bivaju uključeni u žandarmeriju (policiju) u našoj zemlji. Svi oni ostali su trajno živjeti u BiH. Naseljavali su Sarajevo, Banju Luku, Tuzlu, Mostar, Tešanj, Bosanski Petrovac, Žepče, Prnjavor, Prijedor i Derventu, kao i rudarske krajeve centralne Bosne (Zenicu, Brezu i Kakanj).

Ubrzo su počeli osnivati i svoja društva, poput Slovenskog Omizja (1897.) i Slovenskog kluba (1910.). Drugi, veći val slovenskog doseljavanja u BiH dogodio se nakon stvaranja Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca 1918. godine, kada je sporazumom u italijanskom gradiću Rappalo, razgraničenjem između Kraljevine SHS i Italije, veliki dio slovenskog teritorija pripao Italiji. To je i razlog zašto je, nakon Rapallskog sporazuma, veliki broj Slovenaca napuštao krajeve koji su pripali Italiji i selio se u unutrašnjost zemlje. Značajan broj tih doseljenika, ponajviše iz Primorske Slovenije i Krasa, potražio je krov nad glavom i novi život i na prostorima BiH. Oni koji su bili vični poljoprivrednim radovima, naseljavali su ravničarske krajeve oko Banja Luke, Prijedora, Teslića i Doboja. Na prostoru Laktaša, nadomak Banje Luke, u selima Slatina, Malo Blaško i Trn, izrasla su prava mala naselja Slovenaca.

Oni obrazovaniji slovenski doseljenici: liječnici, profesori, inženjeri i drugi naučni radnici, naseljavali su velike gradske centre: Sarajevo, Banju Luku, Zenicu i Tuzlu. Zemljoradnici su, preko svojih zadruga, posebno Kmetijske zadruge, uspostavljali kontakte sa poljoprivrednim poduzećima u Njemačkoj i Holandiji, te nabavljali visokokvalitetna sjemena i modernizirali načine obrade zemlje. Domaće stanovništvo, uvidjevši prednosti novina koje su donosili slovenski poljoprivrednici, s njima surađuje i ostvaruje prijateljske kontakte. Slovenci su na taj način brže i povoljnije dobijali zemlju za obradu. S druge strane, naučni radnici su se uključivali u društvena događanja u cijeloj zemlji i svojim radom doprinosili razvoju naučnih oblasti na kojima su djelovali.

Nastavljeno je osnivanje novih pjevačkih, dramskih i sportskih društava širom BiH. U Sarajevu je, 1934. godine, osnovano Radničko kulturno društvo „Cankar“. Od iste godine, pa sve do 1937. godine, izlazio je i list Slovenaca, pod nazivom „Zora“. U Banjoj Luci je, 1938. godine, otvorena i

Slovenska narodna kuhinja, koja je postala i omiljeno sastajalište Slovenaca. Tu je, ubrzo nakon toga, otvorena i kuglana, kao i prostorije za muziku i ples, gdje nisu dolazili samo Slovenci, nego i ostali građani Banje Luke.

Tokom Drugog svjetskog rata došlo je do osjetnog pada broja Slovenaca u BiH, nešto zbog ratnih stradanja, nešto zbog odlazaka u druge krajeve. U periodu nakon rata, zabilježen je ponovni rast broja Slovenaca, od kojih su neki učestvovali u podizanju velikih privrednih poduzeća, poput poduzeća „Rudi Čajavec“, „Vitaminka“, ali i visokoškolskih ustanova. Svojim umijećem i radom, Slovenci u Zenici doprinijeli su modernizaciji u oblasti metalurgije i rudarstva. Pedesetih godina 20. stoljeća veći broj Slovenaca pristigao je u centralnu Bosnu, i većinom se zapošljavao u rudnicima.

Danas, zahvaljujući velikoj podršci Ambasade Slovenije u našoj državi, Slovenci uspijevaju, preko niza svojih udruženja, na prostoru cijele BiH čuvati i njegovati svoju kulturnu, nacionalnu i vjersku tradiciju. U Sarajevu tako djeluje Klub Slovenaca, poznato mjesto okupljanja pripadnika ove nacionalne manjine, kao i Slovensko kulturno društvo „Cankar“. U Zenici postoji Savez Slovenaca srednje Bosne, koji okuplja građane slovenske nacionalnosti iz Zenice, Travnika i Viteza. Slovenci prijedorskog kraja okupljaju se oko društva „Lipa“. Tuzlanski Slovenci poznati su po svome pjevačkom zboru, organiziranju brojnih izložbi i drugim vidovima kulturnog rada. U Banjaluci već više od 10 godina uspješno djeluje Društvo Slovenaca RS „Triglav“...

Slovenci su pripadnici Južnih Slavena, i to je narod koji živi najsjevernije od svih Južnih Slavena. Također, graničeći s Austrijancima, Slovenci su jedini južnoslavenski narod koji graniči s prostorom germanskih naroda. Tako se Slovenci nalaze na granici između Južnih Slavena i germanskih naroda. Ne čudi onda da u slovenskom narodnom jeziku ima dosta germanizama - riječi koje vode porijeklo iz germanskih jezika, konkretno njemačkog jezika. Ipak, slovenski književni jezik koji se uči u školama, nemati germanizama. Slovenski doseljenici su se, već od prvih godina doseljavanja u BiH, aktivno uključili u privredni i društveni život naše zemlje. Dok su jedni bili osnivači velikih poduzeća, drugi su svojim naučnim radom davali doprinos bosanskohercegovačkoj nauci i kulturi. Prvi uspješni vlasnik Sarajevske pivare, osnovane još davne 1864. godine, bio je Slovenac A. Gerdouc, koji je upravljao Pivarom od 1870. do 1890. godine. Lokar Franc otvorio je pilanu u Višegradu, a Pogorelec Petar u Fojnici.

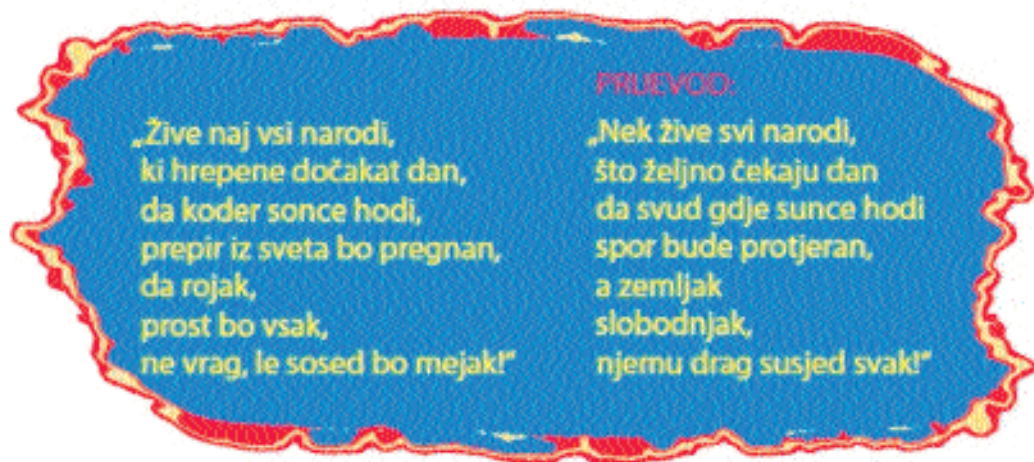
Među naučnim radnicima nalazi se profesor Miran Moll, sa Tehničkog fakulteta u Banjoj Luci, koji je napisao nekoliko udžbenika i naučnih radova iz oblasti elektrotehnike.

Prvi doktor filmske pedagogije u Evropi bio je Miroslav Vrabec. Udžbenici ovog profesora sa Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci, danas se koriste u evropskim pozorišnim i filmskim akademijama.

Zasigurno najpoznatiji Slovenac iz BiH bio je Rudi Čajavec. Bio je Prvi partizanski pilot u vrijeme Drugog svjetskog rata. On je učinio nesvakidašnji pothvat.

Iz Banje Luke je, uspio avionom prebjeći na slobodni partizanski teritorij, na aerodrom Urije kod Prijedora. Ta akcija označila je početak partizanskog zrakoplovstva, jer su partizani oteti avion odmah počeli koristiti u ratnim akcijama.

Himna svake zemlje je lijepa, zbog njenog teksta i uzvišene muzike. Slovenska himna je zanimljiva zato što ne govori samo o slovenskom narodu i državi, nego o dobrim željama i sreći svih naroda. Tekst himne Republike Slovenije je, ustvari, sedma strofa pjesme „Zdravljica“ Franca Prešerna (1800. -1849.). Melodija je iz istoimene horske kompozicije, poznatog kompozitora Stanka Premrla (1880. -1965.).

U bogatoj narodnoj tradiciji Slovenaca posebno je interesantan svadbeni hljeb, kojeg, po običaju, priprema mlada. On je neobičan po tome što se ukrašava prelijepim cvjetnim motivima, načinjenim od tijesta, kao i sam hljeb.

Družine v Slatini Ilidži pri Banja Luki

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Adamič v Slatini

"Kadar čez gozdove rjovejo
viharji, drevesa se svojih
korenin zavedo..."

-Matej Bor: "Kri v plamenih"

Sem rojena Banjalučanka, iz družine slovenskega rodu. Moj oče Janez Papež je po rodu iz Sela pri Hinjah v Suhi krajini na Dolenjskem, mama Danica Adamič pa iz Ivanjega Grada pri Komnu na Krasu.

V Banjaluki sem živela od rojstva, to je več kot 55 let. Sedaj že več kot 15 let živim v domovini svojih prednikov, kjer smo skupaj s sinom Rankom, snaho Dejana in vnukom Ivanom po doživetih vseh mogočih travmah končno našli svoj kotiček. In sicer v Ljubljani, ki jo krasijo Prešernov spomenik, znamenito Tromostovje, štirje veliki zmaji, ki čuvajo lepoto – reko Ljubljanico. Dejstvo je, da smo izseljenci in povratniki postali po tuji volji. Ko smo živeli v Bosni in Hercegovini, smo bili tujci, a zdaj ko smo prišli živeti v Slovenijo, smo spet tujci. Gospa dr. Vera Kržišnik Bukič – zgodovinarica – pravi, da smo Slovenci z "dvema domovinama".

Jožef Adamič

*Pavnukinja in vnukinja
Vera Papež Adamič*

Alojz Adamič

Moj vnuk Ivan Višekruna je šesti potomec Adamičevih in Papeževih in je edini, ki nima domotožja po prejšnji domovini in ni obremenjen s preteklostjo kakor mi starejši. Prav zaradi njega sem pričela raziskovati družinske korenine Adamičevih, Papeževih in Dugulinovih.

Pričela sem zbirati pripovedi iz zgodovine slovenskih družin – Kraševcev v Slatini in Banjaluki. Mnogo jih je moralo zapustiti domove. Nekateri so se vrnili v Slovenijo, nekateri so šli drugam po svetu. Ob prihodu v Slovenijo nam država Slovenija pravno in materialno ni v ničemer pomagala. Moji družini so pomoč ponudili le sorodniki Papeževi in Dugulinovi. Mnogo, mnogo dokazov in dokumentov je bilo treba zbrati, da smo lahko dokazali slovensko potomstvo. Dalj časa smo morali čakati, da smo dobili slovensko državljanstvo, vendar smo to sprejeli z razumevanjem glede na stanje, kakršno je bilo v začetku 1993. leta, ko v Sloveniji razmere še niso bile urejene, saj je bila tudi tam ob osamosvajanju vojna vihra.

Kot najstarejša vnukinja Alojza Adamiča bom poskusila opisati zgodbo družine Adamič. Velikokrat je ded pripovedoval o svojem rojstnem Krasu, otroštvu, šolanju in življenju Kraševcev ter razloge za preselitev cele družine v Bosno. Moja mama Danica se je tudi rada spominjala otroštva, ki ga je preživljala na Krasu. Pri zbiranju gradiva mi je pomagala moja teta Slavica, najmlajša Adamičeva hči, ki zdaj živi v Brežicah.

Kras – domovina Adamičevih

Kras je bil nekdaj brez velikih dreves, pokrit s kamnitimi zakladi in brez izvirov vode. Hiše z okvirnimi portali, vhodni stebri, talni zidci, konzole ... vse je bilo iz kamna. Uporabni okrasni elementi, kot so kamini, mize in klopi, vodnjaki, nagrobni spomeniki, so danes spominska znamenja. Prebivalci Krasa so bili na splošno toliko poštni kot revni. Svoje kmečke pridelke so prodajali v Trstu, kamor so jih žene in dekleta v velikih trebušastih košarah (jerbasih) na glavah nosile na trg.

Komenski Kras (sedanja občina Komen) je v času Avstro-Ogrske, pred prvo svetovno vojno, obsegal območje z vasi Temnica, Vojsčica, Lipa, Škrbina, Sveto, Ivanji Grad in Mali Dol. Takrat je na področju sedanje občine Komen živel 2700 prebivalcev (časopis Kras I/99).

Ko se je začela prva svetovna vojna, so možje odšli v vojsko, ostali vaščani – starci, žene in otroci – pa so morali v izgnanstvo. Po vojaški zasedbi Julijske krajine je upravo v Komenu prevzela italijanska vojaška oblast. Preganjali so vse, kar je bilo slovensko. Tudi časi med obema vojnama so bili za Kras in Kraševce hudi in kruti. Začela se je migracija prebivalstva s Komenskega Krasa, Vipavskega in Goriškega po tujem svetu. Mnogi med njimi se niso nikdar več vrnili na svoja ognjišča. Ali so padli v boju s fašisti ali pa so bili odpeljani v taborišča, o čemer nam je tolikokrat pripovedoval moj ded – nono Alojz Adamič.

Ivanji Grad – Komenski Kras

Majhna vas Ivanji Grad leži v komenski občini. Družina Jožefa Adamiča je živela na svojem posestvu na domačiji v Ivanjem Gradu št. 22. Po domače se je družini reklo Pjetrovi (pri Pjetrovih – hrib Pjetrovo). Leta 1886, še v avstroogrskih časih, so na vhod v dvorišče domačije postavili dva kamnita portala – kaluna in na enega vklesali: “Hvaljen bodi Jesus Kristus, h 22 Jožef Adamič 1886”. Portala sta dandanes zaščitena kot kulturni spomenik.

Sicer pa se je Jožef Adamič rodil v tej domačiji leta 1852 očetu Janezu in mami Uršuli. Pri sedemindvajsetih letih se je poročil z devetnajstletno Antonijo Abraham, doma z Malega Dola. Skupaj sta živela na domačiji Adamičevih, kjer se jima je rodilo pet otrok: sin Valentin (8. 2. 1880), Jožef (20. 11. 1887; pozneje umrl v Argentini), hči Terezija (26. 9. 1889; umrla v Ivanjem Gradu), sin Alojz (17. 9. 1891; umrl 1973 v Slatini v BiH) in najmlajša Veronika (13. 1. 1894; umrla leta 1964, prav tako v Slatini v BiH).

„Portala Adamičevih-Ivanji Grad, 1886.leta“

Vsi otroci so hodili v šolo, kar za takratne čase ni bilo ravno vsakdanje. Oče Jožef je bil zelo naprednih pogledov na svet, pa tudi dovolj premožen, da je zagotavljal šolanje vseh svojih otrok. Najmlajši med sinovi, to je moj nono Alojz, se je v šoli izmed vseh otrok najbolj izkazal. Po pripovedovanju takratnih sosedov – Tavčarjevih je bil moj ded Alojz v svojem otroštvu zabaven in precej živahen otrok. Takrat so otroke, ki so se dobro učili, pošiljali v duhovniške šole. Alojza (Lojza, kot smo ga klicali) pa to ni veselilo. Zanimal se je za kmetijstvo in vinogradništvo, zato ga je oče Jožef vpisal v tedanjo agronomsko šolo v Gori-

ci. Dobro se spomnim, ko nam je ded Lojze pripovedoval o tej šoli, učenju in vsakodnevnem potovanju v Gorico. Šolo, ki jo je rad obiskoval, je tudi uspešno dokončal. Zanimal se je za agrotehniko, doma pa je s pridobljenim znanjem pomagal očetu pri kmetovanju, vinogradništvu in čebelarjenju. Leta 1911 je odšel na služenje vojaškega roka.

Hčerka Slavica, ki je še živa, se spominja pripovedovanja očeta Alojza, da je bil v hudi vojni v Galiciji, ko se je 1914. leta Avstro-Ogrska bojevala na tem ozemlju s carsko Rusijo, in da se veliko slovenskih vojakov s te fronte ni nikoli vrnilo.

Kot štiriindvajsetletni fant se je ded Lojze Adamič 1915. leta poročil z leto dni mlajšo Alojzijo Dugulin (roj. 8. 11. 1892). Na domačiji v Ivanjem Gradu so se jima rodile tri hčerke: Danica (29. 6. 1915; umrla 1996. v Brežicah), Dragotina (20. 8. 1919; umrla 1995. v Brežicah) in Slavica (13. 6. 1922), ki sedaj živi v Brežicah.

Vsa družina se je ukvarjala s sadjarstvom, vinogradništvom in čebelarstvom. Večino pridelkov so prodali v Trstu. Ob tem so imeli še živino in konje. Da so dovolj premožni, sta dokazovali tudi pekarna in trgovina, ki so ju upravljali. Novi gospodar Lojze Adamič je strokovno pomagal sokrajanom. Njegov trud so cenili, saj so ga imenovali za krajevnega "župana". V časih, ko mnogo ljudi še ni znalo pisati in brati, je bil Lojze vizionar, inovator, obenem pa zelo vesel človek s smislom za humor. Kot takega ga je opisoval tudi sosed Tavčar, česar se še sedaj dobro spominja sosedov sin Ivan (imenovani "Maček") v Ivanjem Gradu.

Prihod fašizma je pomenil težke dni za Kraševce. Alojz Adamič je velikokrat skušal zaščititi sokrajane, pa se mu je dogajalo, da mu je vojaška uprava grozila in ga nekajkrat popisala v seznam "neposlušnih". Alojza je motilo potujčevanje in dejstvo, da morajo tudi v šolah uporabljati izključno italijanščino. Povsod so bili napisi: "Qui si parla soltano italiano", v prevodu: "Tukaj se govori samo italijansko". Otroci so v šolah (šola je bila v Adamičevi hiši) morali nositi črne srajce. Moja mama je pripovedovala, da je oče Alojz raztrgal njeno črno srajco iz protesta do Italijanov in fašizma. Leta 1924 je zaradi protesta proti potujčevanju zažgal tudi italijansko zastavo.

Zavedni, izobraženi in odločni Slovenci s Krasa so vse bolj iskali nova prebivališča zase in za svoje družine zunaj uradnih meja Italije. Veliko jih je odšlo v Ameriko, mnogim je uspelo priti k rojakom v Ljubljano, ki je bila tedaj v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Nekateri pa so iskali pribežališče tudi v drugih krajih omenjene države Slovanov. Tako je eden od šolanih mož iz okolice Komna – Anton Štrekelj iz Gorjanskega, kupil veliko posestvo v Banjaluki v severozahodnem delu Bosne. Tudi moj ded Alojz Adamič je spoznal, da je življenje pod italijanskim jarmom nevzdržno, zato si je odšel ogledat te kraje. Ko je videl, kako dobre so razmere za kmetovanje v Slatini pri Banjaluki in koliko je drugih naravnih bogastev v teh krajih, je bil že skoraj odločen narediti korenito spremembo v svojem življenju in življenju družine. Tudi svojci so se večinoma strinjali z njim in težkega srca so prodali kraško domačijo ter posest z vinogradi nekemu Italijanu. Najbolj je prodaja prizadela Lojzotovega očeta (mojega pranonota) Jožefa. Boleče je bilo slovo od kraške domačije in preostalih prijateljev leta 1924. Stari gospodar Jožef s hčerko Veroniko ter sin Alojz z ženo Alojzijo in hčerkami Danico, Dragotino in Slavico so tako postali novi krajani mesta Slatina pri Banjaluki in čez čas državljani Kraljevine Jugoslavije. Upali so na lepšo prihodnost, ostalo pa je domotožje za Krasom. Še mnogo družin je zapustilo Kras po letu 1925.

Sedaj ko sem v Sloveniji, obiskujem Kras in sem navdušena. Res, Kras je čudovit. Kot je dejal pesnik Krasa Srečko Kosovel: "Kras je krasen. V jesenski tihi čas prileti brinjevka na Kras".

Toplice Slatina – Slatina Ilidža – pri Banjaluki

Slatina je 13 kilometrov oddaljena od Banjaluke. Leži ob cesti, ki pelje proti Bosanski Gradški. Od tam avtocesta vodi zahodno proti Zagrebu in Ljubljani, vzhodno pa proti Beogradu.

Zgodovina Slatine je povezana z njenimi vreli tople in hladne mineralne vode ter s prijetnimi sprehajališči v okolici. Že v turškem obdobju so v Slatini in bližnjih Laktaših zgradili termalni kopališči in črpališča pitne slatine. Voda in tople kopeli so bile odlično zdravilo proti revmatičnim in drugim obolenjem. To so bili začetki turizma v teh krajih.

V avstro-ogrskem obdobju so mineralne vode v Slatini proučevali podrobneje. Kemijske analize so dokazale zdravilno moč 38 stopinj Celzija tople vode, ki med drugim zdravi jo revmo in ženske bolezni. V teh časih so odprli dva bazena s termalno vodo in enega z zdravilnim blatom. Poleti je bila odprta že prva turistična povezava Slatine z Dunajem. Ljudje so videli prve turistične avtobuse, hiši bogatih domačinov Luka Kuruzovića in Džordža Avdalo-
lovića pa sta postali hotela.

Družina Adamič v Slatini

Adamičevi so v Slatini najprej bivali v najetem stanovanju v omenjenem hotelu pri gospodu Kuruzoviću. Pokrajina se je razlikovala od dotlej domačega Krasa: precej je bilo zelenih pašnikov, hrastovih in bukovih gozdov. Problem za kmetovanje pa so bili prav izviri mi-

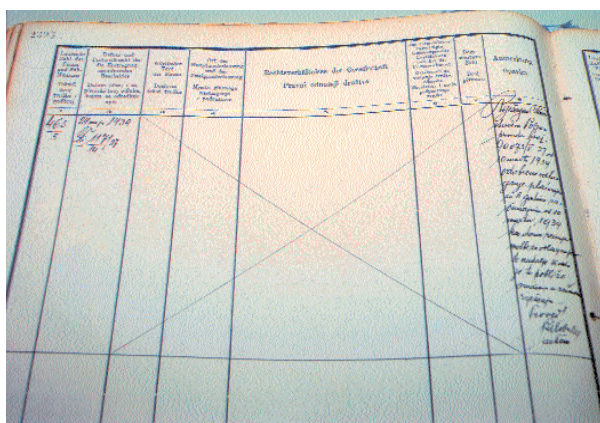
neralne vode ter posledična kislost prsti. Štiriintridesetletni Lojze Adamič je imel dovolj znanja, volje in denarja, da se je spopadel z izzivom. Kupil je kar 50 hektarov (500 dunumov) zemlje od domačinov Luka Kuruzovića in Muharema Čardžića. Posekal je nujni del gozda na vzpetini, da bi dobil prostor za hišo in gospodarsko poslopje.

Adamičevim so sledile še druge družine s Krasa: Adamičevi sorodniki Urdihovi iz Lipe z gospodarjem Antonom, Kavčičevi iz Lipe z gospodarjem Alojzom, pa družina Alojza Tavčarja iz Kobjeglave, družine Princ, Grmek, Fabijan in Regot. (Seznam kraških Slovencev v Slatini je v prilogi).

Alojz Adamič je iskal še več prostih zemljišč za nove prišleke s Krasa, Vipavskega in Goriškega, zato je možnosti za nakup zemlje objavljajl v časopisu Slovenec, ki je izhajal v Ljubljani. Slovenci so od Italijanov dobili za svoje posesti kar dovolj denarja. Zemlja v Bosni pa je bila poceni. To je bil poglavitni razlog, da je kar 57 družin prišlo prav v ta del Bosne. Imeli so italijanske potne liste. Slovenci so bili pregovorno marljivi in napredni tudi v novi domovini. Postali so mojstri za gradnjo hiš, saj so jih zidali z lastnimi rokami in si medsebojno pomagali. S soglasjem kralja Aleksandra so po štirih letih bivanja v Bosni leta 1929 dobili jugoslovansko državljanstvo.

Slovenski vpliv na Slatino in okolico

Slovenci so v novo okolje prinesli kar precej svojih navad in običajev. Domačini v Slatini so nekdaj govorili, da Slovenci jejo travo (solato, radič, regrat ...), ker so bili kot bosanski domačini bolj vajeni koruzne pogače in fižola. Prišleki so prinesli kar precej novosti v vrtnarsko tradicijo tistega dela Bosne. Novi pridelki so bili cvetača, šparglji (beluši), ohrovt, kumare, koromač, razne solate in radič, celo krompir in paradižnik. Tudi stari krajsani so počasi uvajali koristne novosti v svoje življenje. Spoznali so Slovence kot mirne in delovne sode in jih sprejeli medse.

SLOVENSKA SELJAČKA ZADRUGA BANJALUKA

U Banjaluci je 22. maja 1927. osnovana Slovenska seljačka zadruga. U upravni odbor izabrani su: Anton Štrukelj, predsjednik; Alojz Adamič, zamjenik predsjednika; Ignac Kralj, Fran Kobal i Josip Teron.

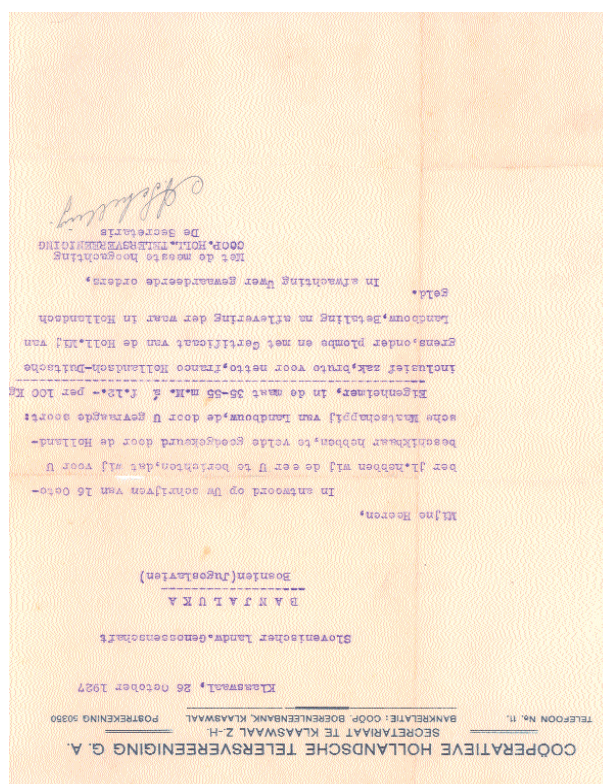
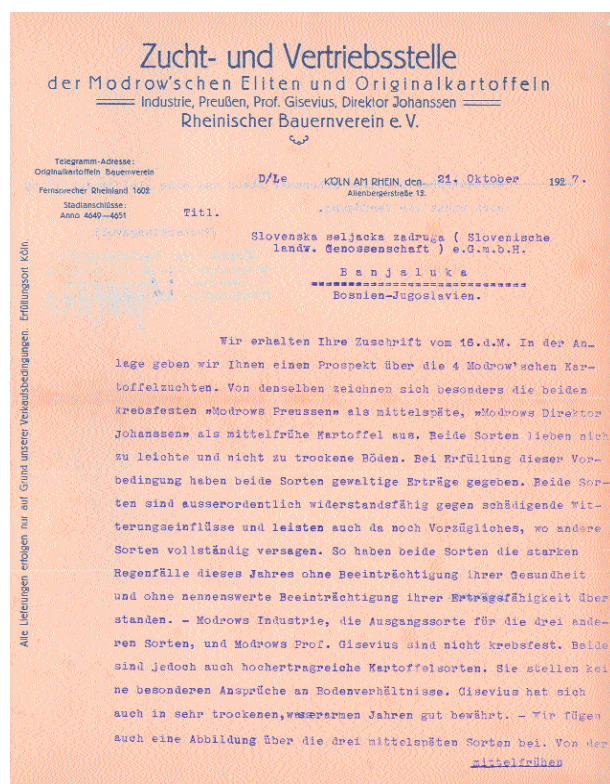
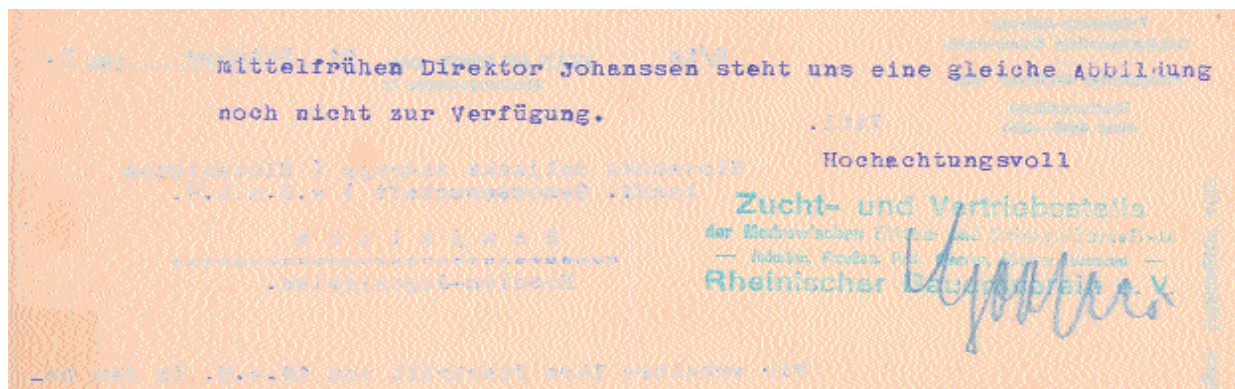
(ARSBH OSM, Trgovački registar, tek.br.465)

ARSBH OSM, Napomena: Podatak se nije mogao fotokopirati jer je nemoguće, knjiga je velikog formata.

Registracija Zadruga u Banja Luci, Arhiv Republike Srpske, Banja Luka

Alojz Adamič (domačini so ga klicali Slavko) je za krajane organiziral predavanja o sadjarstvu, vinogradništvu in nasploh o učinkovitem kmetovanju. Mnogi so nabirali znanje pri njem. Obrezovanje in cepljenje sadnih vrst je pomenilo novost. V Slatino so Slovenci prines-

li mnogo sadik novih vrst jablan, hrušk, breskev in češenj pa tudi vinske trte. Spomnim se, da je nono v našem vrtu gojil celo fige in japonska jabolka. V teh krajih so med sadnim drevjem do tedaj ogromno večino predstavljale slive. Alojz Adamič je kot pionir slovenskih naseljencev s svojim agronomskim znanjem pomagal vsem doseljenim pa tudi starim krajanom. Krajanji so deda Alojza spoštljivo klicali "Gazda", kar je pomenilo cenjeni gospod, gospodar. S profesorjem Antonom Štrekljem je ustanovil Slovensko kmetijsko zadrugo. Kot tajnik zadruge je pomagal pri razvoju kmetijstva vse do začetka 2. svetovne vojne. Velikokrat je obiskoval kmetijske sejme in dobival pohvale in nagrade za čebelarstvo, sadjarstvo in vinogradništvo. Zaradi nakupa novih sort krompirja je imel poslovne stike celo s kmetijskimi ustanovami z Nizozemske, iz Avstrije in Nemčije. Alojz Adamič je v svoji trgovini (od 1934.) v Banjaluki, v Ulici kralja Alfonsa 78, ponujal kakovostne kmetijske pridelke.

Arhivski dokumenti o korespondenciji zaruge sa holandskom firmom za dobijanje sjemenskog krompira i upustvo za saradnju.

Slovenci v Slatini med 2. svetovno vojno in po njej

Slovenci v Bosni še niso pozabili preganjanja na rodni kraški grudi in začetkov italijanskega fašizma, ko je nemški nacizem z močno podporo s strani Neodvisne države Hrvaške po manj kot dveh desetletjih potrkal tudi na vrata njihovih hiš v banjaluškem okrožju. Težki dnevi so se pričeli za tamkajšnje Slovence in Srbe. Svobodoljubni Slatinčani so se zbirali na skrivnih sestankih, obenem pa so po gozdovih začeli delovati četniki, ki so se sovražno obnašali tudi do Slovencev. Sovražnost in nasilje sta se stopnjevala.

Slovenci so izhod videli v pridruževanju partizanskemu gibanju, ki ni bilo nacionalno obarvano. Po pripovedovanju Stanka Urdiha, ki je bil v vojni od 1941. pa do konca, so k partizanom odšli:

- Silva Povšič, - Anton Baša, - Lojze Deželak,
- Milan Povšič, - Ludvik Baša, - Franc Crnatič,
- Slavica Pičulin, - Edvard Uhelj, - Ciril Žnidaršič,
- Stanko Urdih, - Božidar Renner, - Anton Crnatič,
- Bernard Urdih, - Danilo Štubelj, - Franc Pavlin.

Bili so povezani v Crnovrško partizansko četo. V vojni so padli: Bernard Urdih, Franc Crnatič, Anton in Ludvik Baša, Božidar Renner, Franc Pavlin in Ciril Žnidarič.

Slovenski revolucionar iz Trsta, Josip Pino Tomašič, sorodnik družine Colja iz Trna, je organiziral sestanke NOP-a. Že leta 1941 so ga italijanski fašisti ustrelili. Proglašen je bil za narodnega heroja Jugoslavije. Leta 1944 so bili po pripovedovanju vaščanov s strani četnikov usmrčeni naslednji Slovenci iz Slatine: Silva Tavčar, Marija Udrih, Katarina Mavrič, Felician Šorli, Jože Mavrič, Alojz Kavčič.

Moj ded Lojze je bil s strani Neodvisne države Hrvaške aretiran, vendar je imel toliko sreče, da je kljub vsemu vojno preživel, čeprav je bil večkrat pretepen. Za nameček pa so družini nasilno odvzeli vse imetje. Zaradi tega je bil prisiljen iz Slatine oditi v Banjaluko. Svobodo je Slatina pričakala porušena in požgana. Med vojno so nekaj slovenskih družin kolonizirali v Vršac v Vojvodini. Po podatkih Stanka Urdiha so tja odšle družine:

- Antona Udriha, - Jožeta Baše,
- Jožeta Crnatiča, - Alojza Zavratnika,
- Edvarda Uhlja, - Jožeta Rutarja,
- Alojza Smrekarja, - Antona Štefančiča,
- Antona Grmeka, - Andreja Slabeta,
- Jožeta Pipana.

Nekatere slovenske družine so se po končani vojni vrnile iz Srbije v Slatino in obnovile domačije. Druge so poiskale priložnost v povojni Sloveniji.

Moj nono Lojze se je s svojci vrnil v Slatino, kjer so obnovili domačijo in posest. V njihovi novi hiši je imel 1945. leta sedež Občinski odbor za Slatino in okolico. Ustanavljale so se kmetijske zadruge. Alojza so imenovali za direktorja zadružne posesti pri Zadrugi Slati-

na. Spet je uspešno vodil zasaditev novih sadnih plantaž in vinogradov. Z Josipom Terčonom sta strokovno sodelovala pri usposabljanju krajanov – starih in bodočih kmetovalcev. Pogosto je Lojze obiskoval rodno Slovenijo, med drugim tudi zaradi nakupa zadružnih krav molznic in sadik. Načrtovali so bolj intenzivno pridobivanje mleka in predelave v iskane mlečne izdelke. Življenje v Slatini je bilo iz leta v leto boljše in obetavnejše.

Slateks od leta 1982

V osemdesetih letih je bilo v Slatini veliko razvojnih načrtov. V teh časih je nastal tudi iniciativni odbor za ustanovitev podjetja Slateks Slatina. Pobudo sta dala krajana Stanoje Savić (odbornik v občini Laktaši) in Milan Perduv (sin Dragotine Adamič oz. vnuk Lojza Adamiča). Slateks je uspešno posloval. Ker sem dosti let delala v tem podjetju (deset let), se spominim, da je podjetje financiralo dovršen del izgradnje in obnove komunalne infrastrukture Slatine in okolice.

Žal 2. svetovna vojna ni bila zadnja, ki je prizadela Slatinčane v 20. stoletju. Nedavna vojna v Bosni je bila v marsičem še bolj kruta in žalostna kot poprejšnje. Mnoge družine so morale še četrtič v istem stoletju zapustiti domača ognjišča.

Družina Danice Adamič - Papež

Moja mama Danica je bila najstarejša hči Alojza Adamiča in Alojzije Dugulin. Ker sem Daničina najstarejša hči, sem obenem tudi Adamičeva najstarejša vnukinja. Danica je imela dokaj razgibano mladost. Z veseljem se je spominjala pevskega zbora Soča v Slatini, kjer je odraščala. Delala je v očetovi trgovini v Banjaluki v Ulici kralja Alfonsa ali Gosposki ulici, na Kastelovem vogalu. Svojega bodočega moža in našega očeta Janeza Papeža je spoznala prav v trgovini. Oba sta obiskovala slovenska društva in tabore. Rodila se je ljubezen in poročila sta se 1935. leta. Kot sem že omenila, sem najstarejša hči, Ljiljana in Slavica pa moji mlajši sestri. Oče Janez je bil doma iz vasi Sela pri Hinjah v Suhi krajini. Ker je bil mlad finančni revizor, je moral po državnem dekretu službovati v raznih krajih Kraljevine Jugoslavije. Preden je prišel v Banjaluko, je služboval v bosanskih mestih Teslić in Tešanj.

Neodvisna država Hrvaška je kmalu po ustanovitvi preganjala Slovence v Bosni. Našo družino Papež so preselili iz Banjaluke v bližnji Aleksandrovac. Oče Janez je takoj leta 1942 dobil dekret za službeno premestitev v Crikvenico. Na poti tja ga je aretirala vojska Neodvisne države Hrvaške in ga predala Italijanom kot sumljivo osebo, ti pa so ga zaprli v temnico v Crikvenici. Tam je zbolel, zato so ga poslali v zagrebško bolnišnico, kjer je še istega leta umrl, star komaj 35 let. Najmlajše hčerke – moje sestre Slavice ni niti videl, ko se je rodila. Mama Danica je tako ovdovela sredi 2. svetovne vojne, čeprav stara šele 27 let. Nas in sebe je v teh norih časih, pa tudi po vojni, preživljala z marljivim šivanjem. Čeprav je bila samouk, nas je z uspešnim delom celo šolala. Po vojni smo se vrnile v Banjaluko, kjer smo vse tri sestre dokončale gimnazijo in nadaljevale študij. Mamo so vsi spoštovali kot delovno, skrbno in ugledno gospo. Najbolj jo je veselilo dejstvo, da smo si vse ustvarile družine in je zrela leta lahko preživljala z otroki, vnuki in pravnuki.

Papež Adamič Danica

Papež Janez
agrarni tehnik, ob Slatini, 1924.

Alojz Adamič,

Leto 1993 je bilo za preostale Adamičeve potomce v Slatini in Banjaluki prava nočna mora. Prisilili so nas, da zapustimo domove in imetje, nepremičnine pa pod pritiskom groženj prodamo za simbolično ceno. Vrnili smo se v Slovenijo. Zelo težko je po mnogo padcih začeti znova in brez materialne podlage. Mama Danica in teta Dragotina sta zboleli in v teh letih umrli. Vsaj počivata v rodni grudi.

Družina Dragotine Adamič - Perduv

Srednja hči Lojzeta in Alojzije Adamič, Dragotina, je podedovala trgovsko "žilico" in sposobnost sporazumevanja. Pred drugo svetovno vojno je delala v Banjaluki, v očetovi trgovini. Leta 1940 se je poročila z Vujadinom Perduvom, železničarskim uslužbencem. Politika preganjanja Srbov in Slovencev s strani Neodvisne države Hrvaške ju je pahnila iz Banjaluke v Kraljevo v Srbiji. Tam je bilo že dosti izgnancev iz okupirane Slovenije. Zakoncem Perduv se je leta 1941 rodil sin Milan. Vujadin je delal na železnici. Ko so Nemci zasedli Kraljevo, so postrelili večino moških. Enako tragična usoda je doletela Dragotininega moža. Ostala je vdova z otrokom Milanom.

Po osvoboditvi se je vrnila v Banjaluko. Kot direktorica je dolgo časa delala v gostinstvu. Sina Milana sem že omenila. S svojo ekipo je ustanovil tekstilno in trgovsko podjetje Slateks, ki je močno pripomoglo k razvoju Slatine.

Pripoved Slavice Adamič - Pajić

"Stara sem bila tri leta, ko smo se s Krasa preselili v Slatino v Bosni. Sestra Danica je dopolnila deset let, Dragotina pa šest. Hodile smo v osnovno šolo v Slatini in gospodinjsko šolo v Banjaluki. Domače posestvo je bilo precej veliko, zato nam je pri obdelavi njiv, sadovnjakov in vinogradov vedno pomagalo nekaj delavcev. Spomnim se prvih obdelovalnih strojev. Pri hiši sta bila že tiste čase tudi avtomobil in slovenski voz, ki so ga takrat imenovali "štajervagen".

Perduv Adamič Dragotina

Pajić Adamič Slavica

Vedno smo imeli veliko obiskovalcev v hiši. Dve sobi sta bili namenjeni pevskemu zboru in tamburaškemu orkestru. Jože Pipan je igral harmonij in vadil skupaj z njimi. Dramsko skupino je vodil oče Alojz. Tudi igral je in pisal komedije za skupino. Stari oče Jožef nam je pel stare slovenske pesmi in pripovedoval zgodbe s Krasa. Oče je imel knjižnico. Knjige je dobival od Družbe sv. Mohorja iz Celovca (Slovenske pesmarice in Slovenske večernice) in strokovne časopise o kmetijstvu, vinogradništvu, sadjarstvu, čebelarstvu in druge. Slovenci v Slatini so radi brali slovenske knjige in časopise.

Ko so v zvoniku slovenske cerkve prvič zazvonili zvonovi, je mama Lojza na dvorišču pokleknila, sklenila roke, molila in jokala. Še vedno jo je mučilo domotožje. Bila je bolehnna in je umrla leta 1935. Čez pet let smo dobile mačeho, ki nas je precej razdvojila. Druga žena mojega očeta je bila Slovenka Erna Benetek iz Hrastnika, ki pa do nas otrok in širše družine ni bila dobra.

Slatina je bila v tistih časih pomembno izletniško mesto. V kraju smo imeli dva prelepa parka. Urejal jih je Josip Batelka. Krajanji so spesnili pesmico:

“Lepa nam je Slatina,
u Slatini novi park,
a u parku šumica,
u šumici kavalir,
koji neda curi mir.”

France Princ je gostom ponujal štiri gostinske paviljone, trgovino in gostilno. Hotele so imeli pri Kuruzoviću, Avdaloviću in Mihajloviću. Mirko Mihajlović je bil lastnik avtobusov, ki so vozili med Banjaluko in Slatino. Izletnikov je bilo vedno dovolj.

Slovenci smo imeli pestro kulturno življenje. Delovali smo v društvih Triglav in Istra. Že takrat smo poznali zabave s srečolovom, izbiro lepotic in podobno.

Delala sem v očetovi živilski trgovini, skupaj s sestrama vse do 2. svetovne vojne. Poročila sem se z Momčilom Pajičem. Živelasva v Banjaluki. Sedaj sem vdova. Leta 1993 sem se vrnila v Slovenijo in živim v Brežicah, v državi svojih prednikov.”

Sklepna beseda

V Banjaluki in okolici je bilo vedno precej priseljencev iz raznih delov Evrope. Razen Slovencev so bili naseljeni še Čehi, Poljaki, Ukrajinci, Italijani in Galicijčani. Po besedah starejših, še živih Slovencev, je bila Slatina “slovenska vas”. Ta kraj je bil velika kolonija marljivih in potrpežljivih ljudi. S seboj so prinesli dovolj znanja, obenem pa trdno voljo, da si zagotovijo boljše in dostojnejše življenje. Seznam slatiških Slovencev je predvsem seznam obrtniških mojstrov: zidarjev, tesarjev, mizarjev, kovačev, čevljarjev, kolarjev, sodarjev ... do zlatarjev in urarjev. Tistega, česar Slovenci na začetku niso znali, so se z voljo naučili.

Slatina je bila za Banjalučane izletniško mesto z lepo naravo, bogato s sadjem in vinom, s termalnimi toplicami, zato je bilo za njih druženje s slovenskimi priseljenci vedno zelo razgibano in veselo.

Uradniki s Komna so leta 1954 poklicali deda Alojza Adamiča, da pride nazaj na Kras. Takrat sem prvič v življenju prišla na Kras. Obiskali smo sorodnike in hišo Adamičevih, ki pa je bila skoraj porušena. Videla sem portal, ki mi je za vedno ostal v spominu. Adamič se ni mogel odločiti za vrnitev na Kras, saj je v tem času že postal “priseljenci Bosanec” in se skupaj z drugimi Kraševci že tako asimilirali v novo življenjsko okolje v Bosni, da odločitve o vrnitvi ni mogel sprejeti.

Moj namen je bil predvsem, da poudarim, da je bil moj pokojni stari oče zaveden Slovenec, razgledan in s svojo izobrazbo in pridnimi rokami dovolj sposoben, da si je v Bosni

zgradil nov velik dom in ustvaril družino. Vedno pa je v sebi nosil veliko samozavesti in srčnega ponosa, da je sin slovenske matere.

Tudi v povojni socialistični Jugoslaviji so Slatinčani obnavljali in gradili zasebne hiše, bolnico, objekte termalnega zdravilišča in drugo. Spet je zaživelo kmetijstvo. Slatina je bila vnovič prerojena. Podjetje Slateks je bilo primer uspešnega poslovanja in sožitja z okolico. Ni bilo opaznih razlik med narodi. Slovenci v Krajini niso organizirali nobenih posebnih narodnih združenj. Lahko bi rekli, da je šlo za spontano asimilacijo z drugimi narodi, ki so tam živeli. Mladi Slovenci niso čutili posebne potrebe po istonacionalnem združevanju.

Žal tudi mirni časi ne trajajo večno. Znaten del Slovencev je pod prisilo moral zapustiti domača ognjišča. Nekaterim so novi vojni oblastniki ponudili mizerne vsote denarja za vse tisto, kar so v vseh letih ustvarili. "S culo na rami" so se podali na Hrvaško in v Slovenijo, kakor je koga zanesla pot in sreča. Mnogi v Sloveniji so nas gledali postrani, kot nadležne "bosanske Slovence", ki niso priromali ob pravem času. Ni lahko pojasniti, kaj pomeni biti prisilno pregnan iz lastne hiše in iskati nov prag, kjer boš lahko vstopil.

Usoda mi je namenila, da zdaj živim v Sloveniji, od koder izvirajo moji predniki. Kdo ve, ali bi dodobra spoznala zgodovino prednikov in Krasa, če nas ne bi pregnali iz Bosne. Priznam pa, da sem se v Ivanjem Gradu počutila domače in ponosno, ko sem stala pred 115 let starima kamnitima portaloma z vklesanim imenom pranonota Jožefa Adamiča. Adamičevi domačiji, ki je stala na hribčku Pjetrovo, so po domače rekli "pri Pirčevih". Danes je nasproti domačije pokopališče, na katerem počivajo nekateri naši predniki.

Šele zdaj dejansko odkrivam svojevrstne lepote Krasa in jih tudi občutim. Kljub vsemu pa me razmišljanja o premnogo selitvah v manj kot stoletju puščajo otožno in zagrenjeno.

Kljub vsemu smo ljudje na svetu zato, da se učimo odpuščanja in ljubezni, pa tudi sprejemanja drugačnosti. Med obiskom rodnega mesta v Bosni oz. Republiki srbski leta 1998 sem videla nove meščane v Banjaluki, starih pa skoraj da ni. Moram reči, da sem bila kljub temu relativno zadovoljna, da sem videla svoje rodno mesto, ki živi v novem utripu, z novimi prebivalci.

Želim, da bo vnuk Ivan kot šesti potomec Adamičevih, odrasel v prepričanju, da povezovanje narodov nikogar ne ogroža, marveč je to pot do blagostanja za vse ljudi v novem tisočletju.

V Muzeju novejših zgodovine v Ljubljani je bila oktobra leta 2001 na razstavi Izselenec – na oddelku Begunci in izgnanci po tuji volji – prikazana zgodovina Adamičevih (s Krasa v Bosno in nazaj na Kras). Na kraški murvi je bila cela družina Adamič.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Baša iz Slatine

Alojzija Čater je bila rojena v Ivanjem gradu v občini Komen na Krasu.

V Ivanjem Gradu je delala pri Adamičevih in je skupaj z njimi zapustila rojstni kraj ter odšla v Slatino, kjer je še naprej delala in živela v Adamičevi hiši.

Poroka Mirka Baše in Francike Šubic

*Družina Baša: Alojzija,
Francika, Mirko in vnuk*

*Alojzija Baša,
sin Mirko in Zora Čotar*

V Slatini je spoznala harmonikarja Jožeta Bašo, imenovanega Črni Jože. Baša je prišel v Slatino iz Vrbovega pri Ilirski Bistrici. Sin Mirko Baša se je poročil s Franciko Subič. Rodili so se jima trije otroci: sin Josip in hčerki Marija in Zora.

Hčerka Marija živi v Malem Blaškom z družino, Zora v Našicah, sin pa je umrl.

V Baševi hiši živi vnuk Josip z družino.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Urdih

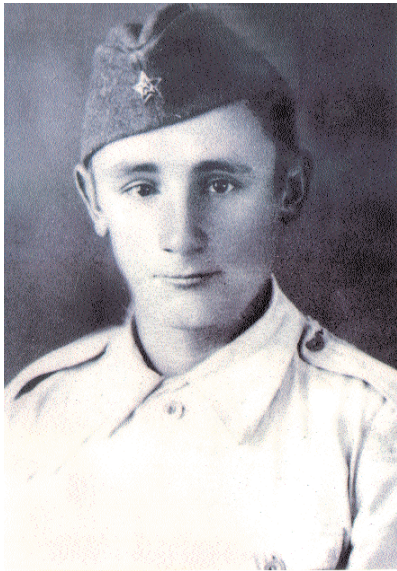
V Banjaluki sem obiskala najstarejšega sina družine Urdih, Stanka, rojenega v Lipi na Krasu leta 1920.

Pripovedoval mi je, da so njegovi starši, oče Anton Urdih (rojen leta 1891 v Lipi št. 2) in mati Viktorija (sestrična Alojza Adamiča, rojena 1897 v Lipi na Krasu), prišli v Bosno s sorodnikom Alojzem Adamičem leta 1925.

Njegov oče Anton se je odločil, da bo šel v Bosno, ker so ga Italijani doma preganjali, bil pa je tudi v zaporu. Ko so odšli s Krasa, so imeli tri otroke, rojene v Lipi. V Slatini so se jima rodili še trije otroci. V Slatini so kupili zemljo od gospoda Luke Kuruzovića in zasadili sadovnjake in vinograde. Stanko je bil član Sokolskega društva. Pripovedal je, da so se udeleževali izletov in piknikov.

Leta 1941 je šel v partizane in tam ostal do konca vojne. Bil je borec odreda divizije, ki je osvobodila Beograd. Zato je prejel slatinsko odlikovanje in odlikovanje Josipa Broza Tita (leta 1946 odlikovanje za zasluge za narod, leta 1947 medaljo za vojne zasluge in leta 1975 medaljo za zmago nad fašizmom), kar opisuje knjiga Laktaši v NOB in revoluciji 1941–1945 (knjigo ima Stanko Urdih).

Takoj po vojni so Urdihove kolonizirali v Vršac v Vojvodini. Že leta 1948 so se vrnili v Slatino, leta 1955 pa so odšli v Slovenijo. Dve leti pozneje so se končno ustalili v Banjaluki.

Urdih Stanko, vojak NOB-e

Kolajne Urdih Stanka iz NOB'e

Urdih Viktorija

Ksenija Urdih, Banja Luka

Porodica Urdih

Anton Urdih, rođen 1891. godine u Kostanjevici, i Viktorija Urdih, djevojački Adamič, rođena 1897. godine u Lipi na Krasu, sa troje djece Stanislavom, Bernardom i Vlatkom, došli su u Bosnu i Hercegovinu 1925. godine.

U Slatini su kupili zemlju od Luke Kuruzovića i tu su se nastanili.

Krčili su šumu, izgradili kuću i gospodarske objekte, zasadili voćnjake i vinograde. Tu je rođeno još troje djece - Alberta, Danica i Viktor.

U Slatini su živjeli od 1925. do 1943. godine.

Anton Urdih se odlučio iseliti sa Krasa jer je kao Slovenac i antifašista bio proganjan od strane italijanskih fašista i zatvaran.

Više puta sam ga pitala zašto su se on i grupa Slovenaca, sa kojima je zajedno došao u Bosnu, odlučili nastaniti u Bosni i kako su izabrali baš Slatinu za svoje prebivalište.

Kazao je da je Bosna, odnosno Banja Luka, bila u centru tadašnje države, daleko od granica (dakle – od rata i sukoba) i da je Slatina za njih bila Kalifornija.

Ta mala zajednica Slovenaca, koja je svojevoljno, ne po "dekretu" izabrala Slatinu za svoje prebivalište, od samog dolaska izgrađivala je gazdinstva, krčeći šume, sadeći voćnjake i vinograde i razne vrste povrća, a istovremeno su sa puno entuzijazma činili sve što je u njihovoj moći da sačuvaju jezik, kulturu, vjeru i običaje Slovenaca.

Formirali su svoja kulturno-umjetnička društva gdje su se uključivali i ostali mještani Slatine, a istovremeno su se Slovenci učlanjivali u društva koja su bila formirana od strane domaćeg stanovništva.

Anton Urdih je bio jedan od osnivača i aktivan član Slovenskog društva „Istra“ i Pevskog društva „Soča“. Putovao je po Sloveniji i prikupljao novac za izgradnju crkve koja je dovršena 1928. godine.

Od 1941. godine Anton Urdih, kao antifašista, priključuje se Narodnooslobodilačkom pokretu.

Najstariji sin Stanislav, od ljeta 1943. godine, priključuje se NOP-u i postaje borac 5. Kozaračke brigade.

Četnici su 1943. godine zapalili kuću porodice Urdih, ubili Bernarda Urdiha (koji je tada imao 19 godina), i majku Antona Urdiha, a Anton i Viktorija su, sa troje djece, izbjegli u Prnjavor.

Stanko Urdih je u partizanima ostao do kraja rata. Bio je borac divizije koja je oslobodila Beograd i učestvovala na Sremskom frontu.

Po završetku rata Urdihove su kolonizirali u Vršac.

* 1948. godine su se vratili u Banju Luku, gdje su živjeli do 1955. godine.

* 1955. godine su se vratili u Sloveniju i nastanili u Izoli, gdje je Anton Urdih umro 1976. godine.

Sve do smrti dolazio je Anton u Banju Luku (najmanje jednom godišnje) i obilazio sve svoje znance po Banjoj Luci i Slatini, vjeran devizi da se treba družiti sa ljudima koji se znaju veseliti, piti, jesti i zapjevati, a da treba bježati od onih koji kukaju, plaču i stalno se na nešto ili nekoga žale.

Stanislav Urdih se sa ženom i djetetom 1956. godine vratio u Banju Luku zbog službe. Tu je živio i radio do smrti 2001. godine.

U Banjoj Luci živi troje njegove djece: Ksenija, rođena 1956. godine u Kopru, Danica, rođena 1957. godine u Banjoj Luci i Milan, rođen 1958. godine u Banjoj Luci.

Milan Urdih ima dvoje djece: Darjan, rođen 1986. godine, Stela, rođena 1992. godine.

Potomci Antona i Viktorije Urdih, koji danas žive i rade u Banjoj Luci, članovi su Društva Slovenaca „Triglav“.

Njihov otac i djed Stanislav je do kraja života, u kući i porodici, govorio “po slovenščini”.

Porodica Urdih njeguje slovenački način života, nacionalnu kuhinju, kulturu i običaje...

Silva Povšič, Maribor

Družina Povšič

Po prvi svetovni vojni je mnogo družin iz vasi in mest Slovenskega primorja, ki je takrat pripadalo Italiji, emigriralo v Jugoslavijo oz. takratno Kraljevino SHS. Med temi družinami je bila tudi naša:

Silvester Povšič, roj. 1876, oče,

Frančiška Makuc-Povšič, roj. 1890, mati,
 Venčeslav Povšič, roj. 1903 (sin iz prvega očetovega zakona),
 Antonija Povšič, roj. 1911,
 Rozalija Povšič, roj. 1912,
 Milan Povšič, roj. 1914,
 Danica Povšič, roj. 1918,
 Silva Povšič. roj. 1924.

Vsi smo blil rojeni v Šempasu pri Gorici, kjer smo imeli srednje veliko posestvo s hišo, malo zunaj vasi na zelo lepem kraju.

Oče nikoli ni povedal, kako mu je bilo pri srcu, ko smo odhajali iz rodne kraja; vsekakor pa je bil prepričan, da bodo naši kraji ostali pod Italijo za vse večne čase, s čimer se nikakor ni mogel sprijazniti.

V novi državi SHS je videl našo družino v boljšem položaju in predsvem svobodno.

Mati pa je sleherni dan jokala in skušala očeta prepričati, da bi ostali. Jaz sam bila takrat še majhna in se tega prav nič ne spominjam.

*Povšič Tončka, Milan, Rozalija, Danica, Venčeslav,
 oče Silvester, mama Franciska
 in Silva, v naročju-1926.leta*

Družina Povšič v parku Slatina, 1936.leta

Starejši brata in sestre so bili zelo žalostni, vsako noč so sanjali domači kraj in bili zjutraj razočarani, ko so se zbudili v Slatini.

Milan je sklenil, da se bo naslednjič čvrsto oprijel "konfina", da bi se ja zbudil v Šempasu.

Prodali smo posestvo in se napotili v Bosno oz. v 16 km od Banjaluke odaljeno Slatino Ilidžo (vrelce vroče in mrzle mineralne vode; Ilidža – toplice). Tu je oče, predhodno, kupil posestvo in dokaj veliko hišo od trgovca Luke Kuruzovića.

Marca leta 1926 smo v Postojni naložili na vagon vse, kar se je naložiti dalo, in se čez tri dni znašli na banjaluški železniški postaji, dva kilometra zunaj mesta proti Slatini. Najprej

dva kilometra do samostana Trapisti in od tod še 12 km po gozdni cesti, čez 500 m visok hrib Krčmarice, do Slatine smo šli peš.

Mene je oče nesel "ici-baci" – na hrbtu, ostali pa so bili vsi natovorjeni, kolikor je bilo mogoče in še več. Za kakršenkoli prevoz je bilo škoda denarja.

Ena od sestra je nesla na glavi poln jerbas hlebcev, v domači peči pečenega kruha. Bilo je že mračno, ko je oče dejal: "No, tu je zdaj Slatina."

Sestra je čudno zazijala, ker ni videla drugega kot robidovje in neko čudno goščavo, spotaknila se je in jerbas s hlebci je zletel z glave, hlebci so se zakotalili po blatni cesti. Bil je že večer, ko smo prišli na cilj.

Regionalna cesta, ki pelje v Slatino, je obrnjena proti SV. Kakor hitro se gozd umakne, se pred nami razprostre dolg, širok hrbet, ki se z leve in desne, ponekod bolj strmo, drugod rahlo, spušča do potokov, se veže z naslednjim hrbti in griči in tako odpira lepo in valovito pokrajino. Po besedah prof. Štreklja, sadjarja iz Banjaluke, primerno za vse kmečke kulture, a predvsem za vinograde in sadovnjake.

Na samem začetku vasi na levi strani ceste se je vgnezdilo zdravilišče (za sklepne in revmatične bolezni): star turški hotel (po hodnikih so bili nameščeni pljuvalniki), dva mala bazena, ograjen vrelec in upravno poslopje, sedež občine, štirirazredne osnovne šole in pravoslavne cerkve.

Tu sta bili dve, tri trgovine, dve gostilni in še kaj. Okrog kopaliških zgradb se je razprostiral velik urejen park, za kar je skrbel upravnik kopališča, rekli smo mu pan Batelka, po rodu Čeh in bivši avstroogrski oficir.

Z velikim trebuhom pred seboj (rad je pil pivo) je kar naprej stopical naokrog in stikal po potkah, pulil travice in jih kazal delavcem, češ kako ste površni. Vendar ni nikoli nikomur storil nič žalega. Pozneje je v poletni sezoni zaposloval nekaj naših ljudi.

Domačini kmetje so bili raztreseni precej daleč naokrog, imeli so se za Bosance pravoslavce. Katoliki so bili bližje Banjaluki, pri Vrbasu, muslimani pa v glavnem v mestu.

Prostor okrog kopališča je bil prazen in tu smo se naselili: v zgornjem delu vasi najprej Kraševci leta 1925, navzdol proti šoli pa večinom Vipavci, ki so prišli leta 1926, vsega skupaj 13 družin.

Naslednji zaselek je bil "Na brdu", tako smo namreč rekli temu kraju, tu je bilo 10 družin. Ostale so bile nekoliko oddaljene, a še vedno okrog kopališča.

Tik ob kopališču se je naselil Franc Princ iz Ilirske Bistrice. Moral je biti že doma premožen, saj je kupil najboljšo zemljo in je poleg kmetije imel še trgovino in gostilno.

Cela družina, 8 članov, je bila znana po izredni skoposti in ihtavem pehanju za dobičkom. Oče je bil že precej star, a zelo pobožen mož, pasel je krave in venomer prebiral rožni venec; "sveta Marija, mati...".

Mogoče je zaradi te svoje pobožnosti pozneje naši skupnosti podaril parcelo za cerkev. Enkrat se je zgodilo, da je bila v cerkvi maša, a Prinčeva krava se je spozabila, prekoračila živo mejo in se napotila naravnost v cerkev. Noter ni mogla, ker so bila vrata do polovice zaprta, je pa toliko časa molila glavo v cerkev, da je na svojem zadnjem koncu spustila nekaj, kar je imela odveč.

Princ je klel na ves glas, a ker je vedel, da ga sliši duhovnik, se je hitro potuhnil in začel žebrati naprej svojo sveto Marijo. Vsi smo se privošljivo smejali, posebno pa tisti, ki so vedno "molili" zunaj cerkve, saj so vedeli, da nam bo gospod Budin še bral levite.

Prinčevi so leta 1941 napisali na svojo hišo GOSTILNA TRATTORIA GASTHAUS, s čimer so se zelo zamerili domačinom. Ko so se pojavili prvi partizani, takrat še skupaj s četniki, so neke noči Prinčevo posest popolnoma razdejali. Vsa družina je pobegnila neznano kam.

Prva leta

Zlasti prvo in drugo leto, ko smo bili še povsem neprilagojeni na novo okolje, so bila za vse nas, ene manj, druge bolj, zelo huda. Prenekatera družina ni imela dobesedno kaj dati v lonec.

Denar se je porabil za nakup zemlje, živine, semena, tako da ga za živež ni ostalo nič.

Ljudje so trpeli, a niso klonili, ko je bilo najhuje, je pomagal sosed, ki je imel več. Vztrajno smo rili po zemlji in kopali za vinograde in sadovnjake; Bosanci so se čudili, zakaj kopljemo tako globoko, saj za kuruzo ni treba globlje orati kakor en pedenj. Dosti truda in znoja je bilo treba, da je Slatina postala slovenska vinogradniška vas.

Razen mojega očeta so vsi gojili plemenito trto, moj oče pa je gojil nekakšno črnino, ki so je vsi poimenovali silvestrovka. Domačini so zelo radi prihajali po naše črno vino, rekli so, da ga pijejo za zdravje.

Alojz Adamič, doma s Krasa, je bil zagotovo eden najnaprednejših kmetov med nami. Bil je izreden človek, zmeraj prijazen in dobrohoten. Poleg vinograda se je bavil še z vrtnarstvom in čebelarstvom, nekaj časa je imel tudi mlin.

Bil je prvi pobudnik in organizator kulturno-prosvetnega društva Soča. Obenem je bil tudi prvi režiser in mogoče še kaj. Pri hiši so bile tri lepe hčere in ni ga bilo fanta, ki se ne bi oziral za njimi.

Maksimiljan Kreševan je gojil samo breskve, okrog nasada je napeljal žico, tako da če se je kdo motovilil okrog njegove zemlje, je v hiši zaropotalo. Bil je znan po tem, da je lahko kadarkoli zrecitiral kakšno od Gregorčičevih pesmi.

Še nekaj jih je bilo takih (npr. Adolf Gregorič), ki bi bili radi v sorodu z Gregorčičem ali pa vsaj njemu podobni.

Jožko Baša, čevljar po poklicu, ki nas je prvi učil cerkvenih pesmi, mu je bil res malo podoben. Pri nas doma smo skrbno varovali njegovo pesmarico, pa je bila kljub temu vsa oguljena. Vsako leto smo komaj čakali knjige Mohorjeve družbe, pa tudi na časopis nas je bilo večina naročenih, najprej na Domoljub, nato na Domovino.

Razmere so se počasi izboljševale. Odrasli in starši so se po navadi zbirali pri kakšnem sosedu, kakšno so zapeli, Jožko Rutar je zaigral na harmoniko, da smo zaplesali, nekateri pa so balnicali, navadno pri Adamičevih.

Z prostovoljnimi prispevki (nabirali smo jih pri banjaluških Slovencih in tudi v Sloveniji) smo zgradili cerkvico (10 x 6 m). Znotraj je bil skromen oltar, s kipom Mater božje,

spovednica in šest klopi, v kotu, kjer je bil skromen zbor, je stal še harmonij. Zunaj je bil lesen zvonik z dvema zvonovoma.

Mežnar je bil Edvard Uhelj, on je zvonil opoldne in če je kdo umrl. Naš duhovnik je bil gospod Budin iz Banjaluke, velik, močan človek, zdelo se nam je, da je vedno slabe volje. Otroci smo se ga bali, pa tudi sicer ni bil priljubljen.

Maševati je hodil samo za velike praznike in mogoče še poleti kdaj vmes, tako da Slovenci Slatinčeni nismo bili preveč pobožni. Včasih so nam svojega patra poslali iz Trapistov, ali pa frančiškani s Petričevca.

Na Petričevcu so tudi vodili naše matične knjige, pokopališče pa je bili pri Trapistih.

Kakor sem že omenila, smo osnovali emigrantsko kulturno društvo Istra, nekaj časa se je imenovalo tudi Soča: pevski zbor, tamburaško in igralsko skupino.

Družabno življenje se je še posebno obogatilo, ko je prišel k nam za učitelja Anton Shejbal, tudi Čeh. Bil je izredno delaven in sposoben in vodil je naš pevski zbor. Sveda smo peli največ domoljubne pesmi, pa tudi bosanske, makedonske in češke. Pridružila sta se nam dva domačina; na splošno se je s prihodom Shejbala druženje z domačini poglobilo, kar nam je prišlo še kako prav, ko se je vojna začela.

Enako pomemben je bil prihod Felicijana Šorlija, ki je organiziral tamburaški zbor, imel je tudi lepo število slovenskih knjig, ki nam jih je izposojal. Žal so ga v času vojne ubili četniki.

Poleti smo prirejali veselice z programom na improviziranem odru. Včasih se je tudi kaj skazilo, a volja je bila kljub temu neizmerna. Nepozabno sta mi ostala v spominu Uhljeva Tončka in Edvard; kljub napornemu življenju sta vedno našla čas za sodelovanje, pa ne samo to, če je kje kaj zastalo, sta bila onadva tista, ki sta voz porinila naprej. Tista štiri leta, ko je Shejbal učiteljeval pri nas, smo se tudi mi gospodarsko opomogli, tako da je bilo življenje v Slatini kar prijetno. Po njegovem odhodu je pevski zbor vodil Jože Pipan, vendar praznine, ki je nastala, ni bilo mogoče tako hitro zapolniti.

Začela se je vojna. Prišli so izseljenici iz Maribora - Vadnujevi, Majcnovi, Milkovičevi, Hrovatinovi, Ipavčevi, Mladovanovi in še drugi. Nastanili so se v Banjaluki in k nam hodili na obisk. Lepega dne je prišlo nekaj Židov, pobeglih iz Berlina, nastanili so se v kopaliških zgradbah, vendar so kmalu prišli po njih in jih skupaj z banjaluškiimi Židi odpeljali v Jasenovac.

Prišli so tudi ustaši z namenom, da ustanovijo "Ustaško mladež". Sklicali so člane odbora našega društva – za vse člane ne vem, zgotovo pa so bili Jože Pipin, Anton Urdih, Edvard Uhelj in Milan Povšič – moj brat je bil takrat tajnik društva.

Še danes mi ni povsem razumljivo, kako so se upali zoperstaviti ustašem, vendar je res, da do Ustaške mladeži v Slatini ni prišli. To dejanje je bilo odličnega pomena za naše nadaljnje sožitje z domačini. Verjetno nas je reševalo tudi to, da je večina med nami imela še italijansko državljanstvo. Sodim po tem, ker so bili fantje, ki so imeli še italijansko državljanstvo, takoj vpoklicani v italijansko vojsko (v Banjaluki je bil italijanski konzulat),

Povšičevi pa smo že imeli jugoslovansko državljanstvo in moj brat je moral dvakrat po tri mesece služiti rezervo pri domobrancih. K sreči je Italija kmalu kapitulirala in fantje so se znašli med primorskimi partizani.

Dejstvo, da se leta 1941 nismo postavili na stran NDH oz. ustašev, nas je zelo zblížilo z domačini, čeprav smo se opredelili za partizane. Udeležba naših fantov v partizanih je bi-

la več kot zadostna, kar potrjuje tudi dejstvo, da so se četniki začeli maščevati in ubijati naše ljudi.

Število ubitih Slovencev gotovo presega število ubitih domačinov, čeprav je Črna roka kosila tudi med njimi: ubili so učitelja Pera Grbiča, sošolko Vero Nikolič, tajnika občine Štekoviča, kmeta Babiča.

Bolj se je vojna bližila koncu, bolj so se razmere slabšale. Vojska, taka ali drugačina, je zahtevala hrano, živino za meso, vprežno živino, vozove, skratka, spet smo obubožali.

Ko se je vojna končala, še posebej ko je bila Primorska priključena Jugoslaviji, se je vsul plaz vračanja na Primorsko. Nekaj družin pa je iz različnih razlogov še ostalo.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Tavčar

Družina Tavčar, doma iz Kobjeglave na Krasu, je leta 1926 zaradi trdega življenja in italjanskega fašizma zapustila Kras.

V Banjaluki sem obiskala gospoda Josipa Tavčarja - Pepija (28. 12. 1998), še edinega otroka družine Tavčar. Pripovedoval mi je, da se je oče Alojz Tavčar rodil leta 1875 v Kobjeglavi, mama Marija Sanabor pa leta 1885 v Razguri. Poročila sta se leta 1907, v družini je bilo rojenih osem otrok, vsi v Kobjeglavi. Samo hčerka Silva, deveti otrok, je bila rojena v Slatini.

Tavčar Marija in Alojz

Tavčar Silva

Alojza je Slatina že prvič navdušila. Pripovedovali so zgodbo o njem, da je šel nazaj na Kras, zataknil za pas štiri kokoši, da bi na Krasu videli, da je Slatina bogata, v Bosni pa blagostanje.

Pripovedoval mi je, da so starši v Slatini kupili zemljo od gospoda Muharema Čardžića, v sosedstvu Adamičevih. Pepi je rekel: "Boljše življenje je bilo, dokler smo bili tujci." Ko je nastala Neodvisna država Hrvaška, Slovenci niso imeli več mirnega življenja. Bili so preganjani. Njegovo sestro Silvo so ubili.

Gospod Josip Tavčar - Pepi je živel in umrl v Banjaluki.

Vera Papež Adamič, Ljubljana; Alojz Tavčar, Slatina

Družina Tavčar

Potomci družine Tavčar izhajajo iz Kobjeglave na Krasu, sedanja občina Komen.

Ozemlje Krasa je kamnito, brez gozdov, z zelo malo plodne zemlje. Tavčarjevi so obdelovali manjšo kmetijo, v glavnem so se ukvarjali s sadjarstvom in vinogradništvom. Svoje pridelke so prodajali v Trstu.

Moj stari oče – nono je bil rojen 1875. leta v Kobjeglavi, stara mama (nona po domače) Marija Sanabor pa je bila rojena leta 1885 v Razguri. Zakonsko zvezo sta sklenila leta 1907 v Kobjeglavi. Imela sta veliko otrok, osem jih je bilo rojeno v Kobjeglavi.

Tavčar Emil in Antonija

Marija in Anton Rutar, hčerke Anica in Marica

Ko je začela 1. svetovna vojna, so moške odšli na front v avstro-ogrsko vojsko, družine pa so morale v taborišča, daleč od fronte in svojih domov. Po vsej verjetnosti je bil tudi moj stari oče na fronti.

Po 1. svetovni vojni je morala Avstro-Ogrska zapustiti Slovensko primorje in Kras je prevzela italijanska vojaška oblast. Nastala je nestrpnost do Slovencev, poitalijančevanje, preganjanje, v družabnem življenju se je lahko uporabljal le italijanski jezik, v šolah so poučevali italijanski učitelji.

Zaradi težkega življenja so Slovenci začeli odhajati po svetu. V obdobju po 1. svetovni vojni je nastala Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, zemlja Slovanov, in veliko družin

je odšlo tja. Morali so prodati svoje kmetije Italijanom. Moj nono je po pripovedovanju Slovence Aloyza Adamiča prišel v Slatino pogledat kraj in se navdušil nad okoljem in zemljo. Slatina je imela termalna kopališča še iz turškega obdobja.

O mojem nonu je znana zgodba, da je, ko je šel nazaj na Kras, zataknil za pas štiri koši, da bi na Krasu videli, da je Slatina bogata.

Stari starši so se odločali, da gredo v Bosno, Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Prodala sta kmetijo in leta 1926 s celo družino odšla v Slatino Ilidžo pri Banjaluki. Kupila sta zemljo od Muharema Čardžića v sosedstvu Aloyza Adamiča. Začelo se je novo življenje z veliko mukotrpnega dela: sekanje gozda za material za hišo in druga poslopja – tako mi je pripovedal moj oče Emil, a on je slišal od svojega očeta.

Moj stric Josip - Pepi je govoril, da je bilo življenje v Bosni boljše, čeprav so bili tujci. Velikokrat je bilo prisotno domotožje po rodnem kraju. V Slatini so se Tavčarjevi ukvarjali s kmetovanjem, sadjarstvom in vinogradništvom in svoje pridelke prodajali na tržnici v Banjaluki.

V tem obdobju se jim je rodila hčerka Silva. Slovenci v Slatini so se družili v društvu Istra, pri Adamičevih, imeli so svoj pevski zbor Soča, tamburaško in dramsko sekcijo, pri Adamičevih so moške tudi balinali.

Imeli so razgibano kulturno življenje.

Ko je nastala Neovisna država Hrvaška, Slovenci niso imeli več mirnega življenja. Preganjali so jih ustaši in drugi sovražniki. Nekateri so že 1941. leta odšli v partizane. Najmlajša hčerka Silva je bila ubita v hiši na sestanku za osvobodilno fronto.

Moj oče Emil se je leta 1948 poročil z Antonijo Matijević in dobila sta tri otroke, dve dekleti in mene Aloyza – Lojzeta. Vsi smo končali šolo v Slatini v obdobju SFRJ. Jaz sem končal vodoinstalarstvo in sem delal v Laktaših v podjetju.

Ko sem se leta 1975 poročil z Miro Đukić, sva živela na domu mojih staršev. Imava tri sinove. Najstarejši je Vjekoslav, drugi je Emil in najmlajši Marko. Tudi oni so končali šolo v Slatini, Vjekoslav zdaj hodi na fakulteto in Marko v srednjo šolo. Emil je že končal srednjo šolo in je zaposlen.

Jaz sem obrtnik in moj sin Emil dela z menoj v gradbeništvu – vodoinstalacije.

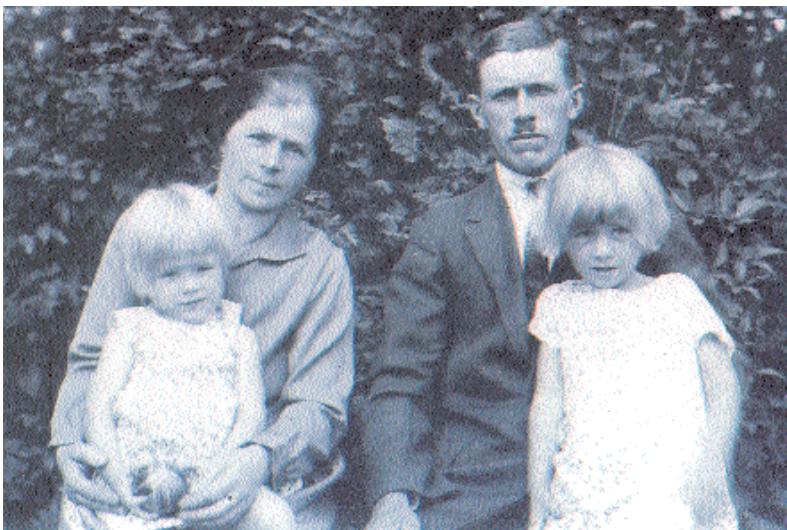
Veliko sem delal v Slateksu z Milanom Perduvom, vnukom Aloyza Adamiča, na infrastrukturi cele Slatine, zgrajeno je veliko objektov in klinika za travmatologijo. Naša Slatina Ilidža bi res lahko bila mala Rogaška Slatina.

Slovenci so se leta 1997 organizirali in v Banjaluki spet ustanovili Zvezo Slovencev v Republiki srbski. Zveza aktivno deluje v društveno-kulturnem življenju Slovencev.

V Zvezi sva aktivna jaz in moj sin Vjekoslav. Posebno sem vesel, da smo jaz in otroci dobili državljanstvo Republike Slovenije in da smo potomci primorskih Slovencev.

Družina Rutar

Anica Rutar pripoveduje: "Moj oče Anton Rutar (Luke) se je leta 1926 zaradi političnih razmer – fašizma – preselil iz vasi Vrbovo pri Ilirski Bistrici v Bosno, kamor se je takrat iz enakih razlogov preseljevalo mnogo slovenskih družin s Primorske.

*Družina Rutar Marija in Anton,
hčerke Anica in Marica*

Prvo zatočišče in stanovanje mu je ponudil Alojz Adamič, ki mu je pozneje pomagal tudi pri nakupu zemlje. Prodala mu jo je Slavka Babič. Takoj je pričel gradnjo majhne hišice, da si ustvari svoj dom in se poroči z bližnjo sosedo Marijo Baša, ki se je pred tem iz iste vasi Vrbovo in iz enakih razlogov doselila v Slatino.

Tudi za njiju je bil začetek težak, saj sta morala ročno krčiti gozd in si pridobivati rodovitno zemljo, na kateri sta začela saditi kulturne rastline, ki so jih Slovenci prinesli s seboj. Sa-

dili so vinsko trto, sadje in sejali povrtnine.

Svoje pridelke so, kot vsi ostali Slovenci, nosili prodajat na tržnico v Banjaluko, ki je bila oddaljena 15 km, kar je bilo posebno naporno, saj so ves tovor nosili na ramenih.

Kulturno življenje v Slatini je bilo že zelo razvito, zato so se moji starši, ki so bili tudi sicer zelo družabni, takoj vključili v vse aktivnosti kulturnega društva Istra. Obiskovali so pevske vaje v pevskem zboru Soča. Mama je bila aktivna tudi v kulinarčnih tečajih.

V zakonu sva se jim rodili moja starejša sestra Marica in jaz.

Jaz sem se leta 1952 poročila z Gospom Jovičičem. 1955. leta se nama je rodil sin edinec Milan – Mića. Od 1985. leta sem vdova in živim s sinovo družino. Moj sin in njegova soproga Koviljka imata dve lepi dekleti Tanjo in Tino. Zelo sem srečna, da živim v srečni družini.

Moja sestra Marica je umrla, a družina se je preselila na Hrvaško, na Reko.

Rada se udeležujem aktivnosti društva Slovencev in tedenskih srečanj, ker se pogovarjamo, družimo in skupaj veselimo ter ohranjamo običaje naših staršev in tako podoživljamo njihovo prvobitnost. "

Jaz, Vera Papež Adamič iz Slatine, sem vesela, da je Anica Jovičič, roj. Rutar, moja dobra prijateljica, tudi sedaj ko živim v Ljubljani.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Princ

Franc Princ, gostilničar, je bil z ženo in šestimi otroki doma v Vrbicah pri Ilirski Bistrici.

Prinčevi so imeli v Slatini veliko premoženje in so veliko zaslužili. Imeli so hotel s trgovino in restavracijo. Imeli so tudi paviljone za goste, ki so se v toplice prihajali zdraviti.

V hotelu pri Princu je bilo živo. Tam so bile prireditve in srečanja. Učitelj Anton Sheibal je organiziral gospodinjstvo šolo v Slatini. Vaščanke so se učile kuhati, šivati, plesti in druga gospodinjstva dela.

Hotel Princ-Slatina

Družina Princ

Oče, Franc Princ, je bil velik pobožnjak in je zmeraj imel v rokah rožni venec in hodil ter molil naglas. "Očenaš ..."

Franc Princ je podaril zemljo za graditev cerkev, ker je vsak dan molil za odpustke. Tako so tedaj govorili vaščani. Na tem delu zemlje je pasel svoje krave, medtem ko je on molil v cerkvi. Nekateri se še spominjajo, da so nekoč med mašo krave prišle do vrat cerkev.

Ko se je začela narodnoosvobodilna vojna, so se vsi vaščani strinjali, da "bolje rat nego pakt". V tem obdobju so Prinčevi na pročelje svoje gostilne obesili napis Gostilna - Tratoria - Gostiona.

Vaščani jih zardi tega niso marali, tako da so Prinčevi morali zapustiti Slatino.

Eni so šli v Ameriko, drugi na Hrvaško.

Meri Uhelj, Postojna

Moji predniki

V Zgornji Vipavski dolini, deset kilometrov od Ajdovščine, v kotlini pod znanim Štanjelom, leži majhna gručasta vasica Gaberje, s petinštiridesetimi hišnimi številkami in stopeinštiridesetimi prebivalci. Stoletja so tod živečim ljudjem gospodovali tuji oblastniki, a resnično zgodovino je ustvarjal vipavski kmet, ki je s svojo klenostjo, vitalnostjo, trmo in prik-

lenjenostjo na zemljo vedno živel in mislil v lastnem jeziku, se vrasel v svojo zemljo in ostal zvest slovenskemu narodu. Med prvo in drugo svetovno vojno je bilo v tej vasici 112 hiš s 650 prebivalci.

Nekdaj so tu živeli pravi kmetje, ki so se ukvarjali z vinogradništvom. Danes je okoli vasi še nekaj vinogradov, ljudje pa delajo v bližnjih mestih.

V tej vasici so se rodili moji stari starši. Edvard Uhelj se je rodil leta 1891 v družini, ki se ji je reklo po domače Tunčkovi. Poleg njega je bilo še šest otrok, tako da je že v najrosnejši mladosti okusil bedo in revščino. Že kot mlad fantič je hodil z drugimi fanti kosit na Pivško, kjer so jih najeli za košnjo večjih površin. Zaslužek je bil zelo skromen.

Leta 1914, po umoru avstrijskega prestolonaslednika Ferdinanda v Sarajevu, je Avstrija (naš kraj Gaberje je takrat pripadal Avstriji) pobrala vse za vojsko sposobne moške od 18. do 42. leta starosti.

Stari oče je bil najprej poslan v Albanijo, nato v Krpate. Tam so ga Rusi zajeli in vse do konca vojne je prebil v ujetništvu.

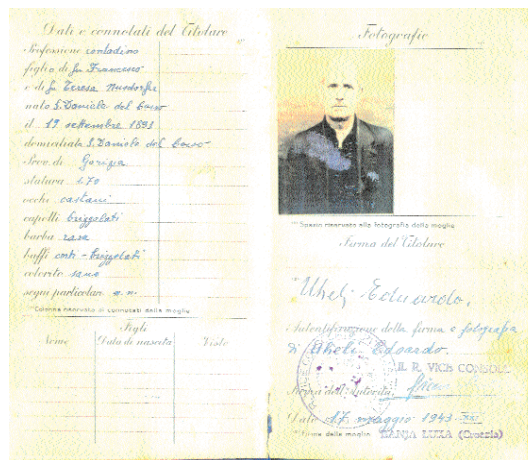
Leta 1918 se je končala prva svetovna vojna, ki je zahtevala velik krvni davek in neizmerno trpljenje v dolgih letih vojne. Vsak vojak, kot tudi moj stari oče, je imel težko pot in trpka doživetja. Še dolga leta po vojni je sinovom opisoval svoje vojne muke, predvsem doživetja v ruskem ujetništvu.

Po vrnitvi v svojo rojstno vas se je tu zagledal v domačinko Antonijo Turk, rojeno leta 1901. Njenemu očetu je bilo ime Anton, materi Jožefa. Poleg nje sta imela še tri hčere. Pri njih se je po domače reklo Geltmanovi.

Leta 1920 sta se Edvard in Antonija poročila. V zakonu se jima je rodilo pet sinov.

Uhelj Edvard in Tončka

Passaporto, Uhelj Edvard

Uheljevi sinovi: Julijan, Edi, Mirko in Slavko

Prvorojenec je bil Edi, ki je kmalu po rojstvu zbolel in umrl. Ker je bil stari oče izučen mizar, je leta 1922 v Trstu dobil zaposlitev v železniških delavnicah kot skladiščnik.

Leta 1923 se jima je v Gaberju rodil drugi sin Julijan (moj oče). Po rojstvu drugega sina je tudi stara mama odšla za možem v Trst.

Stari oče Edvard Uhelj se je včlanil v socialdemokratsko stranko, ki je bila na strani delavcev, zato je leta 1924 ostal brez dela.

Italijanske zasebne oblasti so hitele italijanizirati zasedeno deželo za vsako ceno in surovo preganjati Slovence.

Stara mama (Antonija Turk) je v bližini Bamul v Trstu vzela v najem gostilno, da so se lahko preživljali. Leta 1925 se je družina povečala še za enega sina Edija ml.

V gostilno so začeli prihajati Slovenci, prepevali so slovenske pesmi, to črnosrajčnikom ni bilo po volji. Stalno so kolovratili po ulicah, tu in tam so koga zaprli čez noč, če se je ponoči vračal iz gostilne.

Med Slovenci je občutno naraščala brezposelnost. Leta 1926 je Edvard Uhelj ilegalno pobegnil v Jugoslavijo.

Kmalu za njim je prišla tudi Antonija z otrokoma Julijanom in Edijem. V Sloveniji kot emigrantje niso dobili zaposlitev, zato so pot nadaljevali v Bosno.

Šest mesecev so živeli v Bočcu. Stari oče je tam delal na žagi kot mizar.

V Slatini pri Banjaluki so nato kupili gmajno, jo počasi trebili in začeli življenje iz nič. V začetku so si postavili leseno barako, nato kupili staro hišo, v kateri so živeli do leta 1940, ko so si s trdim delom zgradili novo hišo. V Bosni sta se jima rodila še dva sinova: leta 1930 Mirko in leta 1938 Slavko.

V Slatino se je naselilo ogromno slovenskih družin s Krasa, iz Vipavske doline in s Tolminskega. Življenje se je počasi normaliziralo. Vsi so si zgradili hišice, hleve ter iz zemlje izkopali vse korenine in jo posadili z vinsko trto, slivami in koruzo.

Slovenci so si med seboj zelo pomagali. Edvard Uhelj je bil glavni organizator pri zbiranju prostovoljnih prispevkov za izgradnjo cerkve.

Leta 1928 so cerkev tudi zgradili in mežnar je postal prav moj stari oče. Leta 1931 so izvedli prvo obhajilo za slovenske otroke. Na sliki je tudi moj oče Julijan, ki je imel tedaj osem let. Zelo sem ponosna na svoje prednike, ki so daleč od doma v težkih časih znali obdržati svojo kulturo in jezik.

Stari oče je kmetoval, priložnostno pa tudi kaj naredil kot mizar. Stara mama se je leta 1929 zaposlila v Badjacu pri žagarskem podjetju Babič. Leta 1930 je dobila zaposlitev kot sobarica v banji Slatina Ilidža, kjer je dočakala začetek druge svetovne vojne.

Takoj v začetku vstaje v Bosni so se na njihovem domu zglasili prvi partizani (Duško Lenarčič, Franc Nanut iz Banjaluke), kjer so dobili hrano in zatočišče. Stara mama je opravljala kurirsko in obveščevalno službo med Banjaluko in Slatino. Bila je povezana z narodnim herojem Milanom Radmanom. Pri njih v Slatini je dve leti živel tudi partizan Danilo Štubelj.

Ravno tako je na svojem domu skrivala prvoborca Jožeta Uršiča, ki so ga prijeli četniki, a mu je uspelo pobegniti.

Starejši sin Julijan je šel v Slovenijo in se tam pridružil narodoosvobodilnemu boju.

Stari oče je delal čoln za prevoz partizanov čez reko Vrbas.

Ker je bilo četnikom znano, da Edvard in Antonija aktivno sodelujeta z NOV, so jih stalno ropali in imeli na spisku, da jih ubijejo.

Jeseni leta 1943 je odšel v partizane drugi sin Edi, v prvo proletarsko brigado. V šesto ofenzivo pa je odšel v partizane tudi tretji sin Mirko, star komaj 13 let.

Zaradi stalnih groženj četnikov so leta 1944 tudi stari starši s petletnim sinom Slavkom odšli v partizane v komando mesta Prnjavor, kjer so ostali vse do konca vojne.

Moj oče je vojno preživel kot „vosovec“ na Vipavskem. Leta 1945 se je poročil z domačinko iz Gaberij, mojo mamo Marijo Uhelj, roj. Čehovin, in tako za vedno ostal v Sloveniji. Leta 1947 se je zaposlil v Vipavi in prevzel mesto direktorja žage. Tu smo živeli do leta 1950 in se nato preselili v Postojno, kjer je moj oče opravljal različne pomembne funkcije vse do upokojitve. V zakonu so se jima rodili trije otroci: hči Meri, sinova Leander in Darko.

Leta 1950 so moji stari starši v Bosni prodali kmetijo in se vsi vrnili v Slovenijo, v Postojno.

Stari oče je umrl leta 1964, stara mama 1981, moj oče Julijan 1997. Vsi trije so pokopani v svoji rojstni vasi Gaberje. Drugi njihov sin Edi z družino živi v Luciji pri Portorožu. Mirko je umrl leta 1984. Njegova družina živi v Hraščah, ravno tako tudi najmlajši sin Slavko.

Kako zelo sem hvaležna mojemu očetu, da se je leta 1945 odločil, da se ne vrne več v Bosno. Če tega takrat ne bi storil, bi bili mi tako kot večina Slovencev, živčih v Banjaluki – begunci.

Kot sekretarka sem zaposlena na Rdečem križu in sem imela v teh devetih letih ogromno dela z begunci s Hrvaške, iz Bosne in s Kosova, tako sem spoznala veliko Slovencev, ki so v Banjaluki pustili vse, kar so imeli, in se vrnili v Slovenijo kot begunci. Vložiti so morali prošnje za državljanstvo in kar dolgo čakati na rešitve.

Med tem časom jim je Rdeči križ veliko pomagal. Najbolj mi je bila pri srcu gospa Ana Čandek, ki je leta 1997 praznovala devetdeseti rojstni dan. Dočakala je častljiva leta, ki naj bi jih preživljala v miru, ob domačem ognjišču in v kraju svojcev.

Pa ni bilo tako: postala je begunka, brez svojega doma in državljanstva. Vložila je prošnjo za državljanstvo, katerega si je zelo želela, a je dobila rešeno deset dni po svoji smrti.

Zelo me je užalostilo, da je morala mamca, rojena Brkinka, v grob brez državljanstva.

Zato pozivam našo državo, da malo več pozornosti posveti še nekaj živčim Slovencev v Banjaluki.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Cirila Keršovana v Slatini

Maksimilijan Keršovan je bil rojen 1903. leta v Gradiščih pri Gorici. Končal je višjo kmetijsko šolo v Gorici, zelo rad pa je fotografiral.

V Gradišču je imela družina Keršovan kmetijo, hišo in je bila v kraju zelo poznana.

Ko se je začela 1. svetovna vojna, so morali vaščani zaradi fronte zapustiti svoje domove. Po 1. svetovni vojni je primorsko ozemlje padlo pod italijansko vojaško oblast. Slovence so poitalijančevali in bili nestrpni do vsega, kar je bilo slovensko: jezika, šole in učitelja, duhovnika in verouka.

Pepica in Maksimilijan Keršo

Družina Keršovan

Izobraženi Maksimilijan se je odločil zapustiti svoj rodni kraj. Veliko družin je odšlo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tudi on se je napotil v državo Slovanov.

V Slatino je prišel leta 1926, žena pa leta 1931 iz Vrhpolja v Goriških brdih.

V zakonu so se jima rodili štirje otroci: Stanko (1937), Milica (1938), Ciril (1940) in Anton (1944).

Maksimilijan je kupil zemljo na Babičevem hribu v Slatini. Tam je bilo že veliko slovenskih družin. Bil je strokovnjak za vinogradništvo, sadjarstvo, čebelarstvo in pomagal je krajanom s svojim znanjem.

Sedaj v Slatini živi sin Ciril z družino.

Sin Stanislav je v Prijecanimakod Slatine, sin Janko pa v Nemčiji.

Od leta 1991 Stanislavov sin z družino živi v Gradišču v rojstni hiši starega očeta Maksimilijana.

Sofija Vencelj rođ. Miljuš, Banja Luka

Porodica Vižin

Rođena sam 1937. godine u Banjoj Luci, u slovenačkoj porodici. Završila sam Ekonomsku školu u Banjoj Luci. Udala sam se za Slovenca Smiljana (Andreja) Vencelja. Moj muž je rođen u Bovcu u Sloveniji. Imam sina Vencelj Bojana i unuka Andreja oba rođena u Banjoj Luci.

Družinski list Vižinovich

Alojz Vižin roj. 18. 06. 1870 leta v Krombergu, št. 28 (od pok. Antona i pok. Katari-
ne roj. Čufarin v Krombergu), poročen z Jožefo roj. Batić 22. 04. 1871 leta v Krombergu.

Moja majka je Gizela Vižin udata Miljuš. Imali su četvoro djece. Moje djetinjstvo je u
vezi sa velikom familijom Vižin. Svi smo se dobro slagali i uglavnom smo se družili sa slove-
načkim familijama.

Dobro se sjećam raznih priča u familiji o djedu i baki (nono i nona). Moj djed Alojz i
baka Jožefa rodili su se i živjeli u Krombergu, pored Gorice do 1926. godine. Sva djeca su
rođena u Krombergu. Ti dijelovi današnje Slovenije (Kras, Gorica i Vipava) su bili okupira-
ni od strane Italijana. Slovenci su morali u školama učiti i govoriti samo italijanski jezik. Slo-
venačko stanovništvo je bilo maltretirano i ponižavano. Zbog toga su se 1923/24. neke po-
rodice već počele iseljavati iz tih krajeva po cijelom svijetu. Među prvima su se iselile fami-
lije Antona Štreklja i Alojza Adamiča.

Alojz Vižin

Otroci:

1. Marija 16. 6. 1892.
2. Rudolf 2. 3. 1894.
3. Alojzij 9. 9. 1895.
4. Jožef 19. 2. 1898.
5. Avguštin 28. 5. 1901.
6. Benedikt 1. 9. 1902.
7. Stanislav 1. 5. 1904.
8. Izidor 21. 1. 1906.
9. Pavlina 5. 10. 1907.
10. Gizela 7. 12. 1909.
11. Franc 7. 12. 1909.
12. Zora 11. 10. 1913.

Moj djed Alojz Vižin se sa cijelom porodicom iselio 1926. godine u Bosnu i Hercego-
vinu, u Slatinu kod Banje Luke, tadašnju Kraljevinu SHS. Morao je u Krombergu prodati svu
imovinu za male pare. U Slatini je kupio zemlju, napravio kuću i počeo je novi život. U Sla-
tini se naselilo dosta porodica sa Krasa, Vipave i Gorice. Moj nono je bio urar, i poštovan
čovjek. Neka djeca su ostala u Slatini, a neka su otišla u Banju Luku i dalje po svijetu.

Prije Drugog svjetskog rata Slovenci su se okupljali oko svojih društava. U Slatini je bi-
lo društvo „Istra“, osnovao ga je Alojz Adamič, a u Banjoj Luci društvo „Triglav“, osnovao
ga je prof. Anton Štrekelj. Po pričama starijih rođaka i moje mame Gizele, Slovenci su ima-
li organizovane kulturno – dramske priredbe, ili u Slatini ili u Banjoj Luci. U Slatini je bio
pevski zbor „Soča“, gdje su pjevale moje tetke. Tetka Zorka koja živi u Rijeci, je bila udata
za prof. Štrekelja i ima kćerku Ljudmilu. Slovenačko društvo „Triglav“ u Banjoj Luci imalo

je svoje prostorije i gostionicu gdje su se svi sastajali i družili. U Slatini se druženje Slovenaca odvijalo u kući Alojza Adamiča. Slovenci su, po pričanju mojih rođaka i tetaka, donijeli novi život u Slatini. Bavili su se pčelarstvom i vinogradarstvom, a u poljoprivredu su unijeli nove sorte voća i povrća.

Mi mladi, poslije Drugog svjetskog rata, u „doba bratstva i jedinstva“, smo se asimilirali sa ostalim stanovništvom. Nismo imali slovenačkog društva. Imali smo miran i lijep život. Bosnu smo osjećali kao svoju domovinu. Vremena se mijenjaju ratovima, tako da se promijenio i naš život.

Danas u Banjoj Luci postoji slovenačko društvo i ja sam član društva kao i moj sin Bojan i unuk Andrej. Koliko mi je poznato, društvo svake subote po jedan sat okuplja mlađi uzrast da kroz druženja uče ili obnove maternji jezik.

Posebno sam ponosna na svoga unuka Andreja, kao petog potomka Alojza i Jožefe Vižin. Već iza sebe ima toliko uspjeha u školi i u sportskom ribolovu. Aktivan je u sportskom ribolovnom društvu oko 6 godina. Prvo priznanje i svoju prvu medalju dobio je na državnom prvenstvu u Gradišci na rijeci Savi 1997. godine. Do sada je, pored niza diploma i priznanja, osvojio 14 medalja, od toga 7 zlatnih. Nadam se da će jednog dana moj unuk obići Kras u Sloveniji i staru kuću u Krombergu br. 28, odakle potiču njegovi i korijeni Vižinovi.

Što se mene tiče, itekako imam osjećaj slovenstva u sebi, živeći uz maminu porodicu (koja je međusobno uvijek govorila slovenački), a kasnije i udajom, došavši u muževu slovenačku familiju.

Slovenačkim jezikom služim se pasivno. Sa Slovenijom sam vezana preko rodbinskih veza sa moje i muževe strane sa Kranjem, Bovcem, Kočevjem, Ljubljanom i Mariborom.

Voljela bih da mi Slovenci u Bosni i Hercegovini dobijemo i državljanstvo Republike Slovenije, jer osjećamo da pripadamo našim rođacima i precima u Sloveniji.

Pavle Petrič, Koper

Družina Petrič (Slatina)

Rojen sem v Slatini leta 1937, prav tako vsi moji bratje in sestre. Rad se spominjam življenja v Slatini, sosedov, šolanja in vsega, kar je povezano z mojim rojstnim krajem.

Moj oče Anton Petrič je bil rojen na Planini pri Ajdovščini leta 1897. Ko se je začela 1. svetovna vojna, je bil mobiliziran in tri leta je preživel na fronti.

Pripovedoval nam je, da je bilo vojaško življenje na fronti zelo težko. Utrujeni, žejni in lačni so bili na bojišču v blatu in vodi v bližini reke Piave.

Po vojni je Julijska krajina pripadla Italiji. Nastalo je težko obdobje za primorske Slovence. Niso imeli nikakršnih pravic do dela in življenja. Zaradi pritiska fašizma in poitalijančevanja so odhajali.

Moj oče je leta 1927 odšel v takratno Jugoslavijo, v Bosno v Slatino Ilidžo. Tam je kupil nekaj zemlje in hišico.

Čez eno leto je prišla mama Karolina Zorž, rojena leta 1901 v Gočah pri Vipavi. Poročila sta se v petričevački cerkvi.

Karolina in Anton Petrič

Moj oče je bil po poklicu kovač. Po prihodu v Slatino je delal v kovačiji, ko je kupil zemljo, pa se je začel ukvarjati s kmetijstvom.

Leta 1930 se jima je rodil sin Karlo, 1933. hčerka Marija, 1937. jaz, Anton in 1940. hčerka Beatrika. Vsi smo končali osnovno šolo po drugi svetovni vojni v Slatini. Moj učitelj je bil Čulafič.

Otroci smo zapustili Slatino in odšli v Slovenijo, razen sestre Marije. Ko je umrla mama – pokopana je v Trapistih –, je oče prišel v Koper in z mojo družino živel do smrti.

Moja sestra Marija je leta 1994 z družino morala zapustiti Banjaluko. Preselila se je na Hrvaško.

Kot otrok se spominjam slatinskega vaškega klepala. Klepalo je bila lesena deska, ki je visela na veji na hribu – Babičevem brdu. Ko so po leseni deski udarili z močnim lesenim kladivom, se je slišalo po celi vasi, in je pomenilo, naj se vaš-

čani zberejo in poslušajo najnovejša obvestila vaščanskega kneza.

Zvonko Ukmar, Ajdovščina

Družina Ukmar – Fabjan

Leto 1918 je bilo usodno za primorske Slovence, kajti po koncu 1. svetovne vojne in porazu Avstro-Ogrske je Italija po Londonskem sporazumu iz leta 1915 zasedla eno tretjino slovenskega ozemlja, tudi današnjo Primorsko. Z italijansko zasedbo so se razmere za domačine močno poslabšale. Ko so leta 1922 na oblast v Italiji prišli fašisti, so začeli zatirati nacionalno zavest pod Italijo živčih Slovencev. Tedaj so mnoge družine iz tega območja videle rešitev le v zapuščanju svojih domov in odhodu v kraje, ki so resnično ali le navidezno obljubljali boljše življenje. Med njimi sta bili tudi družini mojih staršev.

Moj stari oče Anton Fabjan je leta 1927 zapustil domačijo v Kobjeglavi na Krasu ter se z ženo Marijo in otroki Emo, Viktorjem, Marijo, Karlom in Zofijo – mojo mamo (rojeno 1924) – odselil v Slatino Ilidžo pri Banjaluki v Kraljevino SHS.

Slatino so si izbrali, zato ker so tam živele nekatere slovenske družine, ki so se že leta 1922 iz podobnih razlogov začele preseljevati.

Stari oče si je v Slatini kupil zemljo in si sezidal hišo. Po poklicu je bil zidar, ukvarjal pa se je predvsem s kmetijo pa tudi z zidarstvom.

Žena Marija je bila gospodinja in je doma skrbela za hišo in otroke. Umrla je leta 1929, kmalu po rojstvu najmlajše Nade. S tem se je stanje v družini bistveno poslabšalo. Stari oče je delal in služil denar, skrb za gospodinjstvo in otroke je prevzela najstarejša izmed otrok, Ema. Otroci so odrasčali in se razkropili.

Florijan in Zofka Ukmar, otroci Zvonko in Vera

Poroka Ukmar Viktora in Ide Petelin

Ema se je poročila s Francem Petelinom v Slatini in se leta 1945 z možem, sinom Albinom in očetom Antonom vrnila v Slovenijo na moževo rojstno domačijo v Tomačevico pri Komnu.

Rodila sta se jima še dva sinova, Boris in Vinko. Stari oče je umrl leta 1954, hčerka Ema pa leta 1978.

Sin Viktor se je poročil z Danico Povšič v Slatini. Leta 1946 se je z ženo in sinom Edvardom vrnil v Slovenijo v Limbuš pri Mariboru. Rodila sta se jima otroka Silvester in Milada. Smrtno se je ponesrečil leta 1953.

Hčerka Marija se je v Slatini poročila z Maksimilijanom Kavčičem. S hčerkama Silvo in Elzo sta se preselila v Fažano pri Pulju. Tam sta se jima rodila sinova Viktor in Janez. Marija je umrla leta 1999.

Sin Karlo se je vrnil v Slovenijo v Rakek, tam spoznal svojo ženo Antonijo, s katero sta se preselila v Fažano na Hrvaško. Rodili so se jima otroci Franc, Janez in Dragica. Umrl je leta 1993.

Nekaj let pred odhodom v Slovenijo je stari oče prodal posestvo v Slatini in kupil zemljo ter si sezidal hišo v Banjaluki, kjer sta po njegovem odhodu in odhodu ostalih otrok ostali najmlajši Zofija – moja mati – in Nada.

Nada se je poročila in na tem posestvu še vedno živi. Ima tri hčerke, Jadranko, Snježano in Svjetlano. Jadranka se je poročila z Ivanom Zavrtanikom (umrl leta 1988) iz Slatine ter se z možem in moževimi starši Slovenci, Mirkom in Alojzijo, preselila v Malijo pri Izoli. Mirko in Alojzija sta kmalu zatem umrla.

Moja mati Zofija se je leta 1948 poročila z mojim očetom Florjanom Ukmarjem.

Moj oče je rojen 1910. leta v vasi Gaberje pri Ajdovščini. Rodil se je kot eden izmed sedmih otrok materi Amaliji (umrla leta 1943) in očetu Francu (padel v 1. svetovni vojni 1915. leta).

Moja stara mama je tako ostala samohranilka s sedmimi otroki. Boj za preživetje je bil težak in postopoma so morali prodajati imetje, da so lahko preživeli. Revščina, ki je sledila, je bila povzročila odhod sinov v tujino. Franc je odšel v Francijo leta 1927, Jože pa v Argentino leta 1928.

Brat moje stare mame Amaliije Alfonz Vales je bil profesor na univerzi v Zagrebu in je 1930. leta kupil zemljo v Slatini ter jo podaril mojemu očetu in njegovemu bratu Viktorju. Viktor je v Slatino prišel 1935. leta, moj oče pa po odsluženi vojaščini v italijanski vojski leta 1936. V Slatini sta si sezidala hiši in se poročila.

Viktor se je leta 1938 pročil z Ido Petelin, ki je kmalu po rojstvu hčerke Ide umrla. Hčerko Ido je vzgajala teta v Trstu, tam Ida živi še danes. Leta 1947 se je ponovno poročil s Slavico Pičulin. Rodili sta se jima hčerki Danica in Olga. Viktor je umrl 1961. leta. Tudi Slavica je umrla.

Kakor sem že omenil, sta se moj oče in mati v Slatini poročila. Oče je delal kot sadjar v Kmetijski zadruzi Slatina. Tudi doma smo imeli veliko sadja, ki smo ga prodajali. Tako kot druge slovenske družine, ki jih je bilo v Slatini veliko, je tudi naša prinesla s seboj navade in kulture krajev, iz katerih je prišla. Ena najbolj izrazitih je bila gojenje vinske trte ter pridelava vina pa tudi sadja, kot so fige, marelice, breskve...in zelenjave: peteršilja, radiča in solate, ki jih domačini do tedaj niso uporabljali. Leta 1949 sem se rodil jaz – Zvonko, 1950. leta moja sestra Vera in 1954. Mira.

Moja sestra Vera se je po končani srednji šoli preselila in zaposlila v Slunju na Hrvaškem. Tam se je poročila z Dankom Kosanovićem, rodila se jima je hčerka Danijela. Še vedno živijo v Slunju.

Mira se je v Slatini poročila z Brankom Đukićem. Rodili sta se jima hčerki Biljana in Radana. Živijo v gospodinjstvu z mojo mamo, ki je po smrti mojega očeta leta 1971 ostala vdova. Tudi ona je danes že pokojna.

Jaz pa sem se po končani srednji šoli preselil in zaposlil v Lipiku na Hrvaškem, kjer sem se leta 1971 poročil s Savko Paripović. Rodili sta se nama hčerki Anita (1972) in Alenka (1977). V Slatino sem velikokrat hodil in si tam sezidal vikendhišico.

Na Hrvaškem sem živel do leta 1992, ko sem zaradi vojne prišel v Slovenijo, v očetovo rojstno vas Gaberje. Tukaj sem se zaposlil in dobil državljanstvo Republike Slovenije, prav tako moja žena Savka in hčerka Alenka.

Sedaj živimo v Ajdovščini. Starejša hčerka Anita je poročena in živi v Italiji, z možem imata hčerko.

Iz moje zgodbe in tudi iz zgodb drugih družin boste verjetno ugotovili, da smo bili vedno tujci: „V Bosni smo bili Slovenci, na Hrvaškem prav tako, v Sloveniji pa sem ’južnjak’, ’od tam dol’, skratka Bosanec. “

Danes, ko sem si z družino z veliko odrekanja priboril normalen status, se ne počutim več tako, ob preselitvi v Slovenijo pa je bilo hudo. Lahko sem le zelo hvaležen svojim staršem, da smo doma živeli po slovenskih navadah in ohranjali slovenski jezik, tako da mi je bilo vsaj to ob prihodu v veliko pomoč.

Bernard Pavlin, Slatina; Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Pavlin

Moji predniki izhajajo z Goriškega.

Oče Jože Pavlin je bil rojen v Loki pri Kromberku. V Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev je prišel 1928.

Izseljevanje primorskih Slovencev po 1. svetovni vojni je bilo zaradi italijanske vojne uprave v tem delu Primorske. Fašistična uprava je preganjala Slovence in jih prisilila, da so svoje kmetije prodali Italijanom.

Družina Pavlin je imela manjšo kmetijo, a oče je delal pri princu na kmetiji v Krombergu. Ko so prišli v Bosno, je v Slatini kupil zemljo blizu Rencea in delal na kmetiji.

Bilo je pet otrok: Bernarda, Francika, Marica, Alojz in jaz, Bernard, rojen 1925. leta v Loki pri Kromberku.

Sedaj sem upokojen, živim na manjši kmetiji v Slatini – Krčmarice.

Aleksandar Rener, Slatina; Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Rener

Družina Rener izhaja z Vipavskega.

Oče Leopold je bil rojen v Slapu pri Ajdovščini. Bil je čevljar in delal je v Ajdovščini. Sedemčlanska družina se je preživljala z manjšo kmetijo in očetovim čevljarstvom.

Bilo je pet sinov: Bogdan (1922), Joža (1924), Božidar (1925), Franc (1927) – vsi rojeni na Vipavskem – in jaz, Aleksandar, rojen 11. 12. 1929 v Slatini.

Leopold in Francika Rener

Družina Renerjevi

Družina se je s Primorske izselila leta 1928 zaradi takratnega Mussolinijevega fašizma in prišla v Slatino.

Oče je v Slatini kupil zemljo, delal na kmetiji in še naprej bil čevljar, umrl je 1940. leta.

Jaz Aleksandar, najmlajši sin, živim v Slatini.

Moji otroci vsi živijo v Slatini, imam dva sina, tri hčerke, 11 vnukov in enega pravnuka. Imam manjšo kmetijo in veliko družino.

Ljudmila Tica, rojena Čermelj, Izola

Družina Žgavec - Čermelj

Moji starši, Alojz in Rozalija Čermelj, izvirajo iz Vipavske doline, kjer so živeli tudi njihovi starši in stari starši. Naseljena sta levi in desni breg reke Vipave, kjer sta največji naselji, Ajdovščina in Vipava.

Oče se je rodil 19. 6. 1906 v Budanjah, med Vipavo in Ajdovščino. Bil je najmlajši od otrok in izučil se je za čevljarja. Po pripovedovanju je služil vojaščino na reki Piavi, ampak verjetno po 1. svetovni vojni, ker je imel leta 1918 šele 12 let. Ko je Primorska prišla pod Italijo, po Rapalskem sporazumu 1920 leta, so prišli hudi časi za tamkajšnje prebivalstvo. Oče je bil pretepan in drugače mučen, zato je prebegnil čez mejo v Kraljevino SHS. Pot ga je vodila v Maribor, kjer je nekaj let delal kot čevljar.

Mama Rozalija, rojena Vidic, se je rodila na Colu nad Ajdovščino 10. 9. 1896. Končala je šest razredov osnovne šole. Delala je v tekstilni tovarni v Ajdovščini, vse dokler Italijani niso tovarne zaprli. Pri dvaindvajsetih letih se je poročila z Emilom Žgavcem. Skupaj sta si zgradila hišo v Budanjah, kjer se jima je leta 1921 rodil prvi sin Cvetko. Že leta 1922 je postala vdova, ker so ji ustrelili moža. Tri mesece po moževi smrti je prišel na svet še drugi sin Emil (Mile). Ko je prišel čas, da bi Cvetko moral iti v italijansko šolo, se je mama odločila drugače, ker je slišala, da Italijani mučijo in otroke zbadajo v jezike, če govorijo slovensko. Prodala je hišo in z otrokoma ilegalno pobegnila čez mejo. Italijani so jo obsodili kot komunistko.

Mamo je ravno tako pot zanesla v Maribor, kjer se je zaposlila v Tekstilni tovarni Maribor. Med nekajletnim življenjem v Mariboru je spoznala očeta in se z njim poročila.

V letu 1933 sta se z otrokoma spet podala na pot, ki ju je pripeljala v Slatino pri Banjaluki v Bosno in Hercegovino. Tedaj je bilo tam že veliko slovenskih družin iz raznih krajev Primorske, s Krasa, Goriškega, iz Vipavske doline in Istre.

Na Brdu pri Slatini sta kupila nekaj zemlje, kjer sta si zgradila hišo. Rodili smo se štirje otroci, jaz leta 1934, sestra Marija 1936., sestra Cvetka 1938. in brat Alojz 1941.

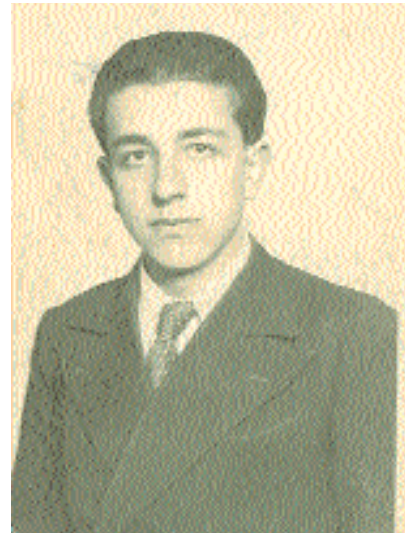
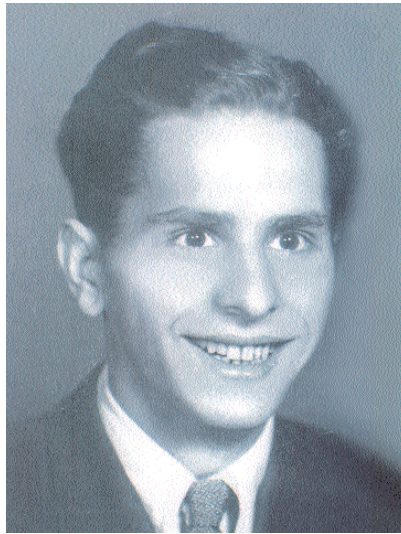
Spominjam se, da smo imeli vinograd, breskov sadovnjak, njive, pašnik in nekaj gozda. Pašnik je bil poln sadnih dreves, jablan, češenj, hrušk ...

Mama je imela ograjen vrt za zelenjavo in cvetje. Sadili smo krompir, peso, fižol, repo, kolerabo, buče, pšenice in koruze pa ne –menjali smo ju za vino in žganje.

Oče je šival čevlje za sosede, ki so nam orali in branali polja za setev. Vedno smo imeli kravo, kakega telička, prašiča in kokoši.

Polbrata sta nadaljevala šolanje v Slatini.

Druga svetovna vojna nam ni prinesla nič dobrega.

Alojz Čermelj in Rozalija; Sinovi Žgavec Čermelj: Emil in Cvetko

Cvetko se je v Slatini družil s svojimi vrstniki v društvu Sokol. Na delo se je odpravil v Nemčijo, naučil se je nekaj nemškega jezika. Leta 1942 je dobil vabilo za služenje vojaščine v italijanski vojski, saj smo bili italijanski državljani. Takrat sem jaz že obiskovala prvi razred osnovne šole.

Storil je veliko napako, da je odšel, saj se je takrat že začela druga svetovna vojna.

Iz italijanske vojske je s prijateljem pobegnil tik pred kapitulacijo Italije k primorskim partizanom. Usoden je bil obisk sorodnikov na Colu, saj je bil izdan. Ponoči so ga še z dvema drugima odpeljali nemški vojaki. Odpeljan je bil v Nemčijo v taborišče, kar je razvidno iz njegovega zadnjega pisma 8. 8. 1944.

Družina Žgavec – Čermelj

Dva meseca pred koncem druge svetovne vojne je mama v Banjaluki dobila sporočilo, da je umrl, kako, pa nihče ne ve. Nekaj se je govorilo, da je zbolel in da so ga usmrtili z injekcijo. Od takrat je mama skoraj vse življenje nosila črnino.

Emil se je v Banjaluki učil za čevljarja, tu je tudi živel in delal. Domov je prihajal občasno in se družil z mladimi iz Slatine. Od samega začetka vojne je sodeloval s partizani, najprej jih je podpiral denarno, kmalu pa se jim je tudi pridružil.

Po končani vojni se je vrnil domov, poročil se je v Vršču z Berto Urdih. Tudi njega je doletela kruta usoda, saj je že leta 1948 umrl zaradi tetanusa, ker ni pravočasno dobil zdravila.

Njegova hči Emilija Sonja, prav tako kot on, nikoli ni videla svojega očeta, saj se je rodila šest mesecev po njegovi smrti. Sedaj s svojo družino in mamu Berto Žgavec živi v Izoli.

Moj oče je med vojno psihično zbolel, zato je bil odpeljan v Zagreb na zdravljenje. V Slatini sem končala prvi razred osnovne šole, drugega pa ne, saj nismo imeli več učitelja.

Začeli so se hudi časi, saj smo štirje mladoletniki ostali sami z mamu. Bali smo se sami spati doma, zato smo spali na senu nad sosedovo štaljo. Žal se ne spominjam priimka teh ljudi. Tam je spalo več slovenskih družin. Nekega jutra ob povratku v svojo hišo se je kadilo iz dimnika. Naleteli smo na polno hišo partizanov.

Še enkrat smo bili presenečeni, saj nam je bila ukradena krava iz štale.

Mimo naše hiše so prihajali četniki, ustaši in nemški vojaki. Vedno smo bili ustrašeni, a končalo se je dobro. Malo pred koncem druge svetovne vojne se je iz Zagreba vrnil oče.

Kmalu po vojni smo pustili svoje imetje in odšli za novim življenjem v Banjaluko. Tam smo začeli obiskovati šolo, stanovali pa smo pri slovenski gospodinji. Čez čas smo se odselili v Vršac v Vojvodini.

V Vršču smo dobili hišo in nekaj zemlje, šolanje pa smo otroci nadaljevali v slovenski osnovni šoli. Tu je bilo veliko Slovencev, ki so se priselili že pred drugo svetovno vojno. Imeli smo slovenski kulturni dom Franceta Prešerna, kjer smo bili zelo aktivni. Sodelovali smo v zboru, pri baletu, folklori in v dramski skupini. Prirejali smo razne prireditve, se zabavali in preživeli lepo mladost.

Moji starši so se držali reka: "Povsod je lepo, a doma je najlepše." Odločili so se za vrnitev v Slovenijo. Leta 1960 so prodali hišo in si v Izoli ustvarili nov dom.

Počasi smo se tudi otroci vrnili v Slovenijo. Sestra Marija že istega leta, s sinom, možem in njegovimi starši iz Vršca. Jaz 1965. leta z možem in hčerko iz Novega Sada, Lojze iz Sarajeva, nekaj let pozneje ko je zapustil vojaški poklic. Zadnja je prišla sestra Cvetka s hčerko iz Beograda.

Z možem sva ob delu končala študij v Mariboru na višji ekonomsko-komercialni šoli.

Leta so minevala, vsi štirje smo že upokojeni, živimo vsak v svojem domu z otroki in vnuki. Marija in jaz na Šaredu nad Izolo, Lojze v Gorenju pri Postojni in Cvetka na Markovcu v Kopru, njena hčerka pa v Ljubljani.

Vojni časi in usoda mojih polbratov so z bolečino zaznamovali spomine na preteklost. Če pa pomislim na vse kraje in mesta, kjer sem živela s svojimi, so spomini lepi, povsod sem se počutila kot doma.

Spomini na Danila Štublja

V začetku druge svetovne vojne nas je v Slatini obiskal postaven mladenič Danilo Štubelj, rekoč, da prihaja s Primorske. Iskal je začasno zatočišče, tako so ga starši sprejeli pod streho.

Prihajal je in odhajal in kar naenkrat ga ni bilo več. Slišali smo, da je odšel v partizane. Nikdar več ga nismo videli. V času hudih bitk na Kozari so se streli topov slišali do naše hiše. Izvedeli smo, da se je tudi on tam boril.

Mnogo let pozneje, ko sem že dolgo živela v Izoli, me je na enem od izletov z mojim podjetjem pot zanesla tudi na Kozaro. Predvajali so nam film o vojnih grozotah, ki so se tam dogajale. Pri ogledu spomenika smo obstali ob betonskih stenah, izpisanih z imeni žrtev. Ime Danilo Štubelj je bilo izpisano kot edino ime žrtve iz občine Slatina.

Sabina Košpić, Banja Luka

Porodica Felicijana Šorlija

Kćerka sam Felicijana Šorlija rođenog 1897. godine u Ilovici – Kneži, blizu Tolmina, i majke Mihaele (rođene Kenda). Oboje su bili Slovenci.

Rođena sam 1927. godine u Ilovici kao i moja dva brata – Eugen i Aleksandar.

Po pričama moga oca, njegovi roditelji su bili imućni, imali su veliko imane i gostionu sa kuhinjom u Ilovici. Roditelji su mu rano umrli, imao je samo 14 godina i još četiri mlađe sestre o kojima je brinuo stric.

Moja majka Mihaela, rođena je 1906. godine u Topuškom, gdje je njen otac Kenda bio trgovac drvetom. Dobro se sjećam, da nam je otac pričao kako je u svom rodnom mjestu bio veoma napredan, imao je biblioteku, primao Mohorjeve časopise koje su mještani rado čitali. Svirao je sve žičane instrumente.

U doba nastanka fašizma i vojne italijanske oblasti, moj otac je imao, kao i svi tadašnji Slovenci, velike probleme sa italijanskom vlašću. Bio je član Komunističke partije od 1932. godine i sarađivao je sa ilegalnim pokretom.

Otac Felicijan je 1933. godine uhapšen i zatvoren. Tom prilikom su karabinjeri izvršili pretres kuće, te su odnijeli i uništili cijelu biblioteku i familijarne slike. Iste godine je pušten i odlučio je da sa familijom napusti rodni kraj i 1934. godine odlazi u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca u Ljubljanu, pa dalje u Bosnu i Hercegovinu (Banju Luku – Slatinu).

Šorli Felicijan

Sabina Šorli in vnuk Silvio

Upoznao je Alojza Adamiča (koji je živio u Slatini). On mu je predložio da kupi zemlju takođe u Slatini, što je i uradio. Felicijan Šorli je kupio 50 duluma zemlje sa starom kućom koju je trebalo sanirati. Posadio je novi vinograd i voćnjak. Moram napomenuti da mu život nije bio lak.

Ja i braća Rugen i Aleksandar rođeni smo u Ilovici, a najmlađa sestra Milada rođena je u Slatini. Svi smo pohađali školu u Slatini. Slovenci u Slatini su se okupljali u društvu „Istra“ kod Adamiča. Moj otac je oformio tamburašku sekciju, a od prikupljenog finansijskog priloga kupio instrumente. Učestvovao je u diletantskoj grupi, a preko ljeta su organizovali zabavni program u hotelu za tadašnje turiste – „banjane“. Otac je imao u Slatini malu biblioteku i svi su rado čitali knjige i časopise.

Družina Šorli v Slatini, 1944

Sestre Sabina in Milada i unuk Silvijo

Godine 1940/41. u vrijeme NDH, Slovenci su se priključili partizanskom pokretu. Moj otac je ilegalno bio povezan sa partizanima preko učitelja Petra, sa Stekovićem, Mirom Vasić i drugima.

Ja sam sa bratom Aleksandrom raznosila poštu i plakate. Oca su pratili i izdali. Jednu noć 1944. godine su ga četnici odveli u šumu, mučili i ubili. Sa njim su čak i mene htjeli povesti.

Ubili su i učitelja Petra. Ja sam se 1945. godine priključila partizanima u 53. udarnu diviziju.

U rodnom gradu moga oca podignut je spomenik palim borcima gdje je upisano i ime Felicijana Šorlija.

Ja živim u Banjoj Luci, udata sam Košpić, imam dva sina – Želimira i Darka, dva unuka i jednu unuku.

Ponosna sam na svoje porijeklo i na potomke koje imam.

Družina Zavrtanik – Slatina

Družina Zavrtanik v Slatini

Zgodba družine Zavrtanik je podobna zgodbam vseh primorskih družin, ki so morale zapustiti svoj dom zaradi političnih in življenjskih razmer, nastalih kot posledica leta 1920 določene rapalske meje. Slovenske družine so v novi državi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev našle nova prebivališča in novo upanje.

Jože Zavrtanik, mizar, se je s soprogo Terezijo in sinom Miroslavom iz Solkana na Primorskem

napotil v Kraljevino SHS in se naselil v okolici Ljubljane. Sin Miroslav, tudi mizar, se je v Ljubljani poročil z Alojzijo Jakopič iz Spodnjih Pirnič in leta 1936 se jima je rodila hčerka Milena.

V tem obdobju se je že veliko primorskih družin preselilo v Bosno v okolico Banjaluke. Tako se je cela družina Zavrtanik preselila v Slatino Ilidžo pri Banjaluki. Kupili so zemljo in hišico na Babičevem brdu in začeli novo življenje med preseljenimi družinami s Primorske.

Med drugo svetovno vojno so bili težki dnevi za vse Slovence. Po vojni je družina Zavrtanik zapustila Slatino in odšla v Vršac v Vojvodino. V Vršču so dobili hišo in državno zemljo. Tam se je 1947. rodil tudi sin Ivan.

V Vojvodini niso dolgo ostali, preselili so se nazaj v Slatino, v staro hišo.

Hčerka Milena se je poročila z Bernardom Pavlinom iz Slatine – Krčmarice. Sin Ivan je zasnoval svoj zakon z Jadranko (mama Bernarda Fabijan, Slovenka) in leta 1970 odšel živeti v Izolo. Deset let pozneje sta njegova oče in mati prodala posestvo v Slatini in se preselila v Izolo.

Jadranka je zdaj vdova, ima dve hčeri, Tamaro in Ireno. Vse živijo v Izoli. Rade se spominjajo svojih korenin in so vesele, da so v Sloveniji.

Jaz se zelo dobro spominjam članov družine Zavrtanik. Bili so zelo pridni, imeli so urejeno posestvo, čudovito sadje in grozdje, tudi čebele. Bili so dobri prijatelji z mojim nonotom Adamičem. Tudi oni so imeli pred hišo čudovito kraško murvo, spomin na rojstni kraj.

Porodica Turk

Anica in Vladimir Turk

Vladimir (Franjo) Turk, rođen je 1906. godine, majka mu je bila Marija, braća Franc, Janez, Bernard, sestre Marija Jerić, Alojzija Gulić, Franciska Birska.

Rođen je u selu Gabrje, Ajdovščina, Nova Gorica. Odrastao je u siromašnoj seljačkoj porodici sa malo krševite zemlje na kojoj se uzgajala vinova loza. Živjeli su u pograničnoj zoni sa Italijom i stalno su imali problema.

Na služenju vojnog roka eksplozija mu oštećuje sluh i cijeli život slabo čuje.

Najstariji brat Franc ostaje na imanju, a druga trojica odlaze „trbuhom za kruhom“; Janez u Francusku, Bernard u Novu Goricu, a Vladimir u Abesiniju na gradnju

pruge, gdje boravi dvije godine i oboljeva od malarije, te se mora vratiti u Gabrje.

U to vrijeme njegov prijatelj i komšija Florijan Ukmar namjerava da kupi zemlju u Slatini kod Banje Luke. To su već neke komšije učinile i „snašle se“. Pa i Vlado sa malo uštede vine iz Abesinije kupuje samo 10 dunuma zemlje. Doseljava se kao samac 1937. godine.

Krči zemlju, zasađuje vinograd i drugo voće, a napravio je i malu kuću. Za vrijeme Drugog svjetskog rata boravi u Slatini, povremeno se skrivajući od raznih vojski.

Slabo govori domaći jezik i u novoj sredini nije pronašao djevojku.

Nakon rata 1946. godine odlazi u Maribor kod sestre Marije i zapošljava se na Mariborskom otoku. Tu živi i radi, upoznaje Anicu Žalec s kojom se vjenčao 1947. godine.

Anica (Ivana) Žalec rođena je 1912. godine u selu Črnomelj, opština Novo Mesto.

Imala je dvije sestre, Katicu i Maricu.

Kada je napunila 9 godina, umire njena majka. Otac se ženi mnogo mlađom ženom i imaju još devetoro djece.

Najstarija sestra Katica odlazi u Kanadu, gdje ostaje cijeli život. Marica se udaje u Črnomelju, a Anica čuva ovce i krave i pomaže maćehi podizati polubraču i polusestre, jer je otac već umro.

Po preporuci porodice pred kraj rata Anica stiže u Maribor u jednu njemačku familiju gdje radi kao kućna pomoćnica. Tu upoznaje Vladimira Turka s kojim se vjenča.

U Slatinu se vraćaju 1948. godine i obnavljaju malo imanje. Od njemačke porodice gdje je radila Anica dobija u miraz nesto namještaja.

Turkovi započinju novi mukotrpan život; 1948. godine rađa im se kćerka Marija, a dvije godine kasnije i Dragica.

Vladimir se zapošljava na zadružnoj ekonomiji gdje radi od 1950. do 1954. godine.

Kasnije žive isključivo od voćarstva. Tokom bračnog života oboje žarko žele posjetiti rodne krajeve, ali za to nikada nisu imali dovoljno novca.

Anica u 53. godini života obolijeva i 1965. godine umire.

Vladimir ostaje sam, jer su kćerke otišle u Banju Luku na školovanje i postale medicinske sestre. Vladimir umire 1974. godine u 68. godini života. On i supruga sahranjeni su u groblju Sveti Ivo u Trapistima.

Kćerka Marija udaje se za Đorđa Dojčinovića, zivi u Banjoj Luci i ima sina Draška rođenog 1969. godine.

Dragica se udaje za Milorada Lunića i živi u Slatini gdje radi u Zavodu „Dr Miroslav Zotović“. Majka je Gorana rođenog 1972. i Mladena rođenog 1976. godine.

Goran je 1994. godine poginuo na bihaćkom ratištu.

Mladen je oženjen Oksanom Pristaš i imaju kćerke Mihaelu rođenu 2001. i Elenu rođenu 2004. godine.

Franc Šubic, Slatina; Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Šubic

Poroka Šubic Jože

Vem, da sem med najstarejšimi Slovenci, ki še živijo v vasi Malo Blaško – Slatina. Rojen sem 10. marca 1926 v Komnu nad Poljanami pri Škofji Loki. Moj oče Jožef Šubic je bil rojen 1887. leta v Poljanah, mati Alojzija, rojena Stanovnik, pa 1895. leta na Lovskem Brdu nad Poljanami – Škofja Loka.

Oče je bil v prvi svetovni vojni na ruski fronti v Karpatih, kjer so ga ujeli in zaprt je bil do leta 1918. Ko je bil izpuščen, je bil poklicni vojak v brigadi generala Rudolfa Maistra za Štajersko.

Oče je bil dvakrat poročen, iz prvega zakona ima tri otroke, iz drugega pa osem. Vsi otroci iz prvega in drugega zakona so rojeni v Poljanah pri Škofji Loki. Živel smo v skromnih razmerah zaradi številčne družine in majhnega posestva. Oče je bil sicer mizar, vendar ni opravljal svojega poklica.

Ker smo bili blizu italijanske meje, je bilo očeta strah italijanskega fašizma in nove vojne. Iz časopisov Domovina, Dobro jutro in Domoljub je bil seznanje, da se v Bosni, v bližini Banjaluke prodaja plodna zemlja pod ugodnimi pogoji. V omenjenih časopisih so bili izdani oglasi prof. Štreklja, ki je živel v Slatini pri Banjaluki.

Moj pokojni oče je leta 1939 šel v Bosno, da bi kupil zemljišče. Ugotovil je, da so pogoji za nakup zemljišča resnično ugodni, in odselili smo se. Začasno smo živeli pri gospodu prof. Štreklju v Slatini, a 1940. leta je oče kupil zemljišče od Ristane Varnice, veliko približno 12 hektarov, s staro hišo in lesenim hlevom, kamor smo se po nakupu vselili.

V Slatini in Malem Blašku je bilo že veliko Slovencev s Primorske, ki so bili med seboj povezani ter so si pomagali.

Oče je bil strasten zbiralec in predelovalec orožja. Predeloval je vojaške puške v lovske. Tega se je naučil v ruskem ujetništvu.

Ko se je začela druga svetovna vojna, je v tem delu Banjaluke – Slatine delovala Neodvisna država Hrvaška. Mojega očeta so 1942 leta aretirali ustaši, ko so pri hišni preiskavi našli orožje in obsojen je bil na smrt s streljanjem. Po pritožbi je bil pomiloščen, zaradi številčne 12-članske družine, na 25 let zapora. Zaprt je bil v Zenici, Sremski Mitrovici in Jasenovcu. Januarja 1943 smo dobili osmrtnico. Zagotovo so ga ubili.

Šubic Franc in Terezija

Franc in Terezija Šubic

Mama je na kmetiji ostala sama z otroki in je do osvoboditve preživljala težke čase. Jaz sem se leta 1955 poročil s Terezijo Cankar iz Smrečija pri Vrhniki. Zgradila sva si hišico in imela 4 hektarje zemlje. Zasadila sva sadovnjak, vinograd in druge poljske pridelke, redila sva tudi živino in prašiče.

Imela sva tri otroke: Janeza, Marijo in Franca. Otroci so se šolali v Slatini in potem v Banjaluki.

S Terezijo sva obdelovala posestvo, pri čemer so nama pomagali otroci. V Sloveniji sva začela kupovati kakovostno seme krompirja in zasadila sva velik nasad, kar nama je omogočila uspešno prodajo, s čimer sva lažje preživljala družino in si toliko materialno opomogla, da smo lažje napredovali v kmetijstvu. Bil sem med najboljšimi proizvajalci mleka in kooperant Veterinarske zadruge v Laktaših sem bil od leta 1974.

Bil sem član Interesne skupnosti za kmetijstvo in delegat v Skupščini občine Laktaši. V osemdesetih letih (1980, 1981, 1983 in 1986) sem dobil priznanja za ustvarjene rezultate v kmetijstvu: od SOUR AIPK-a Bosanska Krajina Banja Luka.

Leta 1988 sem dobil srebrno značko za izreden prispevek pri delu Socialistične zveze delovnega ljudstva občine Laktaši.

Leta 1989 sem dobil plaketo 23. aprila za izreden prispevek k hitrejšemu napredku socialistične družbe in razvoju občine Laktaši.

Bil sem delegat združene kmetijske zveze v Banjaluki in član predsedstva.

Organiziral sem zbiranje denarja za elektrifikacijo Malega Blaška. Denar sem zbiral tudi po Sloveniji v rojstnem kraju. Občina Vrhnika je darovala 500. 000 din in Tržič 100. 000 din. Organiziral sem in zbiral denar za asfaltiranje poti do pokopališča.

Sedaj s sinovo družino živim v Malem Blašku. Vesel sem, da se v teh poznih letih še dobro počutim in uživam v lepi naravi Malega Blaška.

Moj sin Franc je končal kmetijsko srednjo šolo v Banjaluki. Naučil sem ga vseh kmetijskih del. Sedaj redi dvanajst krav in štiri telice. Ima veliko prašičev, ki jih prodaja. Ima kompletno mehanizacijo za obdelavo kmetijstva. Moj vnuk Igor je star 17 let in obiskuje srednjo veterinarsko šolo v Banjaluki. Imam štiri vnuke in 2 pravnuka.

Vesel sem, da me imajo povsod radi in da je bila moja družina predstavljena na razstavi gospe Vere Papež Adamič oktobra 2005 v Zvezi Slovencev v Banjaluki.

Helena Šubic (Hlevni vrh – Rovte)

Družina Šubic

Stari oče Jožef Šubic (Poljane nad Škofjo Loko, vas Lom) je bil že v prvi svetovni vojni mobiliziran, bil je tudi v ujetništvu v Rusiji. Ko se je vrnil, se je oženil z Alojzijo Stanovnik. V zakonu se je rodilo osem otrok. Pet fantov in tri hčerke.

Cela družina Antona Šubica

Oče je bil za tiste čase kar razgledan. Imel je naročenih več časopisov in spremljal je vsa pomembna dogajanja v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tako je zaslužil bližino 2. svetovne vojne.

Jožef je razmišljal, kako naj bi rešil številno družino fašizma, ker smo živeli blizu italijanske meje. Iz oglasov v časopisih, ki jih je posredoval Anton Štrekelj, profesor kmetijske šole, je izvedel za zemljo za prodajo. Takoj se je odločil in šel pogledat kraj Slatino – Malo Blaško v takratni Jugoslaviji – jeseni leta 1939 se je družina pre-

selila. Preživeli si 2. svetovno vojno, le očeta so ustaši odvedli v Jasenovac, od koder se ni vrnil.

Mati je imela domotožje, zato je želela, da bi bili otroci čim bliže in da bi si sinovi za življenjske sopotnice poiskali Slovenke. Ni pa želela, da bi se oddaljili od nje.

Jaz, Helena, sam se spoznala enega od sinov Jožefa Šubica, Antona, in se z njim po nekaj mesecih poročila. V najinem zakonu se je rodilo osem otrok, pet hčera in trije sinovi. V Malem Blašku sem imela hudo domotožje, marsikdaj se mi je ob kakšni slovenski pesmi utrnila solza.

Ko so otroci odrasčali, sem jih med počitnicami pošiljala v Hlevni vrh k svojim staršem. Ko so otroci končali osnovno šolo, so se drug za drugim vračali v moj rojstni kraj. Samo hčerka Marinka je ostala v Malem Blašku, ker se je tam poročila z domačinom. Midva sva se leta 1991 preselila nazaj v Slovenijo.

V Malem Blašku in Slatini se je večina ukvarjala s kmetijstvom. Nekaj jih je hodilo v službe. Zadnjih deset let se je standard izboljšal, zahvaljujoč Milanu Perduvu, vnuku Alojza Adamiča, ki je bil oče tekstilne organizacije Slateks.

Moja hčerka Marinka je imela dobro službo v Slateksu. V zadnji vojni je vse propadlo.

Osemdesetletni Franc Šubic živi z družino v Malem Blaškem. On je najstarejši Slovenec v Slatini in okolici.

/Tekst iz ljetopisa (1954–1958) Osnovne škole Slatina, pisao učitelj – upravitelj škole, Drago Vučak /

Emigracija Slovenaca u Slatinu

Kada su Istra i ostali naši krajevi pripali Italiji, Italijani su nad našim življem počeli da vrše teror koji je naš narod teško podnosio. Zbog toga su Slovenci emigrirali ispod italijanske uprave mahom u Ameriku, jedni u unutrašnjost Slovenije (najviše u Maribor), a jedni su se selili diljem Jugoslavije.

O ovoj emigraciji mi je pričao Slovenac emigrant Alojz Adamič iz Slatine.

On je doselio u Slatinu 1925. godine iz Primorskog (Ivanji grad) Sežana. Italijani su ga htjeli internirati kao političkog krivca, ali on je za to saznao na vrijeme, te je izbjegao. Dakle, prijetila mu je direktna opasnost. "Ko je iole bio svjestan", priča on, „nije mogao podnositi nasilja nad našim stanovništvom, te je tražio izlaza. “ Slovenački jezik se više nije smio čuti. Škole su bile zatvorene, porezi veliki, ljudi se nisu osjećali sigurno. Što dalje, bivalo je teže. Poslije 1925. godine mnogi Slovenci su se doselili u Slatinu, gdje se nastanilo 45 obitelji. Kako se Adamič sjeća redom su doseljivali: Anton Udrih, Alojz Kavčič, Silvester Povšič, Jože Crnatič, Feliks Pičulin, Alojzije Tavčar i drugi. Jedni su bili iz Gorice a drugi iz Sežane. Emigracija je trajala do početka Drugog svjetskog rata, pa su iza tridesetih godina doselili: Anton Fabijan, Anton Grmek, Joža Rutar, Joža Baša, Anton Rutar, Alojz Vižin, Josip Pavlin, a kao posljednji su došli Čehovin Herman, Edvard Uhelj i drugi.

Slovenci su svoja imanja prodavali u Sloveniji, sa dobijenim novcem su kupovali zemlju u Slatini od slatinskih veleposjednika i trgovaca. Najviše zemlje prodao je Slovencima, trgovac i posjednik, Luka Kuruzović, čije se imanje iza 1930. godine počelo rasipati, žena mu je „sišla s uma“, djeca ga slabo slušala, odbjegle ga mušterije i na taj način je već u početku Drugog svjetskog rata, kada je u Slatini sve prodao, čak i kuću, odselio u Banju Luku gdje se

zatvorio u jednoj maloj skromnoj prizemnoj kućici u kojoj je njemu pripadala samo jedna sobica.

Zemlja koju su Slovenci kupovali bila je slaba. Malo je bilo oranice, većinom bujadara (po Babića brdu i oko njega). Po zemlji je raslo žbunje, a ponegdje i šuma. Slovenci su se pokazali kao vrijedni i marljivi radnici. Uхватili su se u koštac sa teškoćama. Počeli su da grade kuće, ali bolje od starosjedilaca. Htjeli su da neke kulture bilja odgajaju kao u starom kraju. Tada su se u Slatini pojavili prvi plemeniti vinogradi i voćnjaci. Oni su teškoće ubrzo savladali i počeli živjeti normalnim životom. Kada su počeli da krče šume, žbunje i prekopavaju bujadiku mještani su ih gledali sa nepovjerenjem, ali su se uskoro uvjerali da je pobjeda nad ovom slabom zemljom na njihovoj strani. Njihova upornost u radu je imala velikog odraza na seljake starosjedioce, pa su i oni počeli da rade po njihovom uzoru, ali ih ni do dana današnjeg nisu stigli. Pored vinogradarstva i voćarstva, Slovenci se bave povrtlarstvom, stočarstvom i pčelarstvom. I danas je činjenica da krava koju odgaja Slovenac, daje mlijeka četiri puta više nego krave mještana.

Doselivši se u ovaj kraj, Slovenci nisu zapostavili ni kulturni život. Oni su u Slatini osnovali Emigrantsko umjetničko društvo "Istra" kroz koje su kulturno i prosvjetno djelovali. U početku su održavali priredbe na slovenačkom jeziku, a kad su naučili naš, održavali su ih na oba jezika, te su dobili publiku. Radom su se naročito isticale dramska i tamburaška sekcija.

Godine 1928. Slovenci su sagradili i svoju crkvu u centru Slatine imali su i svog svećenika (u dobroj mjeri bili su fanatici). Crkva je srušena, zapaljena za vrijeme Drugog svjetskog rata. Interesantno je spomenuti da tadašnje vlasti u Kraljevini Jugoslaviji nisu nimalo pomogle našim ljudima koji su bježali ispred terora ka svojoj braći u unutrašnjosti.

Adamič priča da je Slovence ovaj narod lijepo primio i lijepo se prema njima odnosio. Slovenci su se početkom Drugog svjetskog rata pokazali kao pravi patrioti ove zemlje i masovno su išli u NOB. Činjenica da ih je 17 poginulo od strane neprijatelja, bilo u borbi, bilo kao njihove žrtve kod kuće, najbolje o tome svjedoči. Treba spomenuti da se i među njima našao jedan izdajnik, a to je bio Princ sa obitelji, koji je bio trgovac u Slatini. Tamo se zadržao kratko vrijeme, jer je vidio da mu kao takvom nema opstanka. Poslije oslobođenja 1945. godine, mnogi Slovenci su počeli da se sele u stari kraj koji je ponovo priključen matičnoj zemlji, tako da se već dva dijela Slovenaca odselilo. Od poznatih još u Slatini se nalaze nasljednici: Rutar, Baša, Šubič, Keršovan, Renner i Tavčar.

(Izvorno prepisala Pečanac Rozika, nastavnica O. Š. "Slatina")

Milan Perduv, Slatina

"SLATEKS"

Odrastao sam u Slatini uz svoga djeda Alojza Adamiča. Poznato je kako i zašto je moj djed sa porodicom došao u Slatinu, u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. U Slatinu se doselilo još 57 porodica Primorskih Slovenaca. Djed mi je uzor u životu, jer nisam zapamtio svog oca Vujadina, koji je streljan kao talac od strane Nijemaca u Kraljevu. Moj djed je bio pravi Slatinčanin, od svoga dolaska pa do smrti, a sahranjen je u Trapistima.

Milan Perduv, osnivač „Slateksa“

Slatina, ilidža

Bio je entuzijasta i altruista, kako ga je moj prijatelj prof. Vaso Popović opisao:

“Alojz Adamič kao duhovni vođa Slovenaca posebno se isticao kao nenadmašeni stručnjak u agraru. Svoja bogata stručna iskustva, kako na Slovence tako i na lokalno stanovništvo, prenosio je sa nesebičnim zalaganjem, pomoći i savjetima. Upravo zahvaljujući njemu ovaj kraj je, posebno tridesetih godina prošlog vijeka, postao prepoznatljiv po mnogo čemu.”

Zamišljao je Slatinu Ilidžu – sa svim privrednim resursima kao malu Švicarsku, jer je vrlo dobro poznao sve uslove za razvijanje banje i ugostiteljstva. Termalni izvori i kiseljak, radi koga se je i zaustavio u Slatini, su veliko prirodno bogatstvo. Mnogo toga sam slušao od njega i razmišljao isto kao on o budućnosti Slatine. Žao mi je da nije dočekao da vidi da smo ipak nešto napravili i uspjeli.

Odbornik u opštini Laktaši, Stanoje Savić, ja (tada sam radio u „Vuteksu“ Vukovar kao rukovodilac maloprodaje) i drugi zainteresirani Slatinčani osnovali smo 1981. godine inicijativni odbor za formiranje Proizvodno – prometne organizacije „Slateks“ – Slatina. „Slateks“ počinje sa radom 1982. godine – proizvodnja konfekcije, a na terenu Jugoslavije trgovina (ambulantna prodaja).

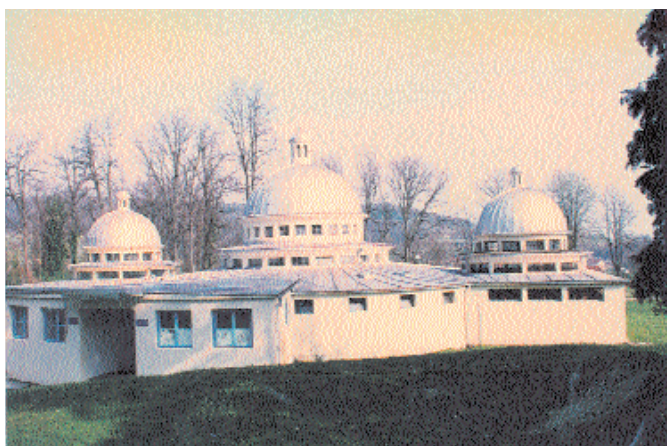
Počeli smo sa minimalnim kapitalom i to minulim radom donešenim iz „Vuteksa“ Vukovar, ja i još 40 entuzijasta – mojih dobrih saradnika, koji su vjerovali da ćemo uspjeti radom i dobrom voljom. U proizvodnji smo zapošljavali uglavnom žensku radnu snagu iz Slatine i okolice (400 radnika), a ukupno je „Slateks“ zapošljavao 832 radnika. Na terenu Jugoslavije imali smo, u svim republikama, predstavništva i skladišta i 120 pokretnih kombija – trgovina.

Za 10 godina rada stečeni kapital ulagali smo uglavnom u „Slateks“ i Slatinu. Prva investicijska ulaganja su bila u tekstilnu tvornicu u Slatini (cca. 6. 000 m²), zatim u druge objekte, Kliniku za sportsku traumatologiju (4. 000 m²) i stambenu zgradu sa 18 stanova za za-

poslene u „Slateksu“ i 10 poslovnih prostora. Da bi se sve to izgradilo morali smo izgraditi kompletnu potrebnu infrastrukturu:

- asfaltirani putevi (20 km),
- rezervoari (2000 m³),
- primarni vod za vodu 6 km,
- sekundarni vod za vodu 14 km,
- 10 KW dalekovod 12 km,
- trafo stanica za tvornicu 1 kom,
- učešće u kabliranju PTT mreže Slatina – Trapisti 12 km,
- izgradnja autobuskih stajališta 3 kom,
- ulična rasvjeta u dužini od 5 km,
- izgrađena kanalizacija sa bioprečištačem u dužini od 8 km.

Vrijednost ulaganja do 1992. godine je iznosila 40 000 000 dolara.

Banja Slatina

„SLATEKS“-Slatina

Zahvaljujući zalaganju svih zaposlenih, a uz moju inicijativu, Slatina je vrlo brzo dobila novo obilježje i bila je prisutna u svim informativnim medijima.

Što se tiče kulture i tu smo se angažirali. Kod nas su gostovali poznati umjetnici, priređivani su koncerti i predstave za zaposlene i Slatinčane. Moram napomenuti da su u „Slateks“ dolazili glumci Vojo Brajević, Ljubo Tadić, Adem Čejvan, Vlajko Šparalo, Ljubiša Samardžić, Zijah Sokolović, Kolegijum muzikum, Semka Sokolović-Bertok i mnogi drugi. Organizirali smo i kino predstave.

U sklopu „Slateksa“ djelovalo je kulturno umjetničko društvo „Slateks“. Društvo je imalo i folklornu grupu opremljenu narodnim nošnjama i instrumentima. Društvo je u saradnji sa Osnovnom školom „Holandija“ u Slatini održavalo svoje priredbe i smotru u prostorijama škole. Koreograf Snježana Rebić uspjela je za kratko vrijeme obučiti folklorne grupe. Imali su nastupe po cijeloj Jugoslaviji. Pripremila je i mladu grupu iz škole.

Poslije 1992. godine nastaje mirovanje u radu „Slateksa“, nastaju nove migracije stanovništva, da bi se nakon izvjesnih godina ponovo više čulo u medijima o Slatini.

Proizvodna hala „Slateks“-a

Premijer Milorad Dodik otvorio je 18. 9. 2006. godine nove i sanirane postojeće objekte bolnice „Miroslav Zotović“ u Slatini. I ja sam dobio poziv što me je jako obradovalo. Bili su prisutni i drugi gosti, kao što je ambasador Italije u BiH i većina ministara u Vladi premijera Dodika. Za nove objekte bolnice i saniranje postojećih objekata angažirana su kreditna sredstva. Uloženo je 3 miliona eura. Izgrađeno je 1 600 m² modernog novog prostora sa najsavremenijom medicinskom opremom uz korištenje termalnih banja. Planirano je da se i dalje ide u izgradnju novih i sanaciju postojećih objekata sa novom funkcijom i namjenom. Računa se na povezanost svih objekata za rehabilitaciju i turizam, kako navodi dr. Talić.

S obzirom da sam vezan za Slatinu još od djetinjstva, ostat ću i dalje simpatizer Slatine kao male Švicarske. Ponosim se da sam potomak Slovenca koji se sa ljubavlju zalagao za razvoj Slatine.

Rozika i Mile Pećanac, Slatina

Procvat Slatine u vrijeme Milana Perduva

Kada govorimo o vremenu naglog razvoja malog banjskog mjesta Slatina udaljenog oko 15 km od Banje Luke ne možemo a da se ne sjetimo g. Milana Perduva, unuka Slovenca Alojza Adamiča.

Bilo je to krajem XX vijeka tačnije 1981/82. godine. Još od djetinjstva vezan za Slatinu, odlučio je da ispuni zavjet, obećanje svome djedu Alojzu, da će se svestrano založiti za razvoj Slatine, nekad poznatog lječilišta, ali tada prilično zapuštenog i zaboravljenog.

Došavši u Slatinu odmah je okupio mještane iznijevši im svoj program razvoja Slatine. O razvoju Slatine imao je viziju koju je realizovao u više pravaca: osnivanje tekstilnog preduzeća „Slateks“, izgradnja infrastrukture u mjestu (telefonske mreže, puteva, ulica, vodo- voda, struje, uličnog osvjetljenja) i svega onog što će oživjeti Slatinu kao banjsko mjesto, ali i učiniti ga da njeni stanovnici bolje žive. I što smislio to i učinio! Milan Perduv vizionar i

čovjek ogromne energije, svojim je ličnim primjerom i zalaganjem uspio da okupi ljude koji su zajedno s njim za kratko vrijeme (desetak godina) preporodili Slatinu.

Za preduzeće “Slateks” i njegov uspjeh znalo se u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. Od malog preduzeća koje je počelo rad sa desetak starih kombija dobijenih iz “Vuteksa” iz Vukovara i sa sjedištem u vlastitoj kući Milana Perduva razvilo se snažno tekstilno preduzeće sa nekoliko stotina radnika. Milina je bilo vidjeti te zadovoljne i lijepo uređene radnike kada idu na posao ili s posla. Međutim, ne samo da je zaposlenu radnu snagu dobro plaćao, već je nastojao i da obrazuje i kulturno prosvjeđuje. Veliki broj radnika stekao je kvalifikaciju, a neki od njih i visoko obrazovanje. Izgradnjom novih objekata za proširenje preduzeća i nabavkom savremenih mašina za proizvodnju, stvorio je najsavršenije uslove za rad i tako omogućio radnicima da postignu vrhunske rezultate u radu. “Slateks” je svojom izgradnjom i uređenom okolinom oko sebe, više ličio na hotel nego na industrijsko preduzeće.

U Slatinu je njegovim zalaganjem dovedena voda, izgradnjom rezervoara i prepumpavanjem iz banjalučkog vodovoda. Tako je konačno prestala dugogodišnja nestašica vode u Slatini. Njegovim zalaganjem topla banjska voda iskorištena je za zagrijavanje prostorija “Slateksa”. U mjestu su asfaltirane ulice kao i lokalni put Babića brdo – Cvijo Mladenović i rekonstruisan put Slatina – Banja Luka preko Krčmarica, rekonstruisana mreža struje, urađena ulična rasvjeta u mjestu koje do tada nije bilo. Koliko se samo tome radovao. “Ljubio je prvi stub svjetiljke!”, pričaju ljudi.

Svoju Slatinu želio je vidjeti što obrazovanijom i kulturnijom. U mjestu njegovim zalaganjem uvedeni su prvi telefoni. Organizovao je mnoge kulturne manifestacije dovodeći vrhunske umjetnike, književnike, glumce, operne pjevače i kulturna umjetnička društva. Okupio je omladinu Slatine u KUD “Slateks” koje je nastupalo u mjestu kao i šire. Posebno je razvio saradnju s školom u mjestu u koju je rado dolazio, zajedno sa školom organizovao akcije na uređenju mjesta, pomagao opremanje školskog hora kao i sportskih sekcija, na čemu mu je škola veoma zahvalna. Za svoje radnike se posebno brinuo. Na njegovu inicijativu izgrađena je poslovno stambena zgrada u kojoj su radnici “Slateksa” dobili stanove. Njegovim zalaganjem mnogi mještani koji su radili u “Slateksu” uz pomoć preduzeća izgradili su porodične kuće. Kolika je bila njegova briga za ljude vidi se i u izgradnji i kompletnom opremanju (naročito kupatilo i voda) kuće jednoj siromašnoj porodici s mnogo djece. Djeca su mogla doći u “Slateksovu” kuhinju, na obrok kad im je to zatrebalo. Osim toga pokrenuo je uređenje parkova u Slatini. Uredio je moderan restoran “Park” i izgradio novi hotel “Slateks” s namjerom da se uredi kao klinika za potrebe sportista. Slatina je dobila i stalnu autobusku vezu s Banjom Lukom, a posebno se vodila briga o održavanju putnog pravca Slatina – Banja Luka preko Krčmarica.

Milan Perduv bio je izuzetno vrijedan i nije bio rijedak slučaj da ujutro prije dolaska radnika obuče radno odijelo, obuče čizme, izađe u krug preduzeća i uređuje okolinu, radošno dočekujući radnike. Bio je i ostao pristupačan za sve ljude bez obzira na njihovo obrazovanje. Za svakog je imao vremena.

Posebno je nastojao da se približi mladim ljudima, da im da podstreka da se obrazuju, jer je u njima vidio budućnost Slatine. Njegova energija je tako velika da su se ljudi pitali “da li on uopšte spava” jer su se stvari odvijale “kao preko noći”. Njegova ljubav prema Slatini je kao magnet koji ga i dalje veže za ove krajeve.

Kako više ne živi u Slatini, on se koristi svakom prilikom da je posjeti i “kuje” nove planove o razvoju Slatine, jer misli da još mnogo toga nije uradio za nju, a želio je. U njegovoj glavi “vrti” se ideja o izgradnji gerijatrijskog centra, jer Slatina za to ima idealne uslove. Bez sumnje njegovi planovi će se i ostvariti s obzirom na njegovu energiju i njegova Slatina će biti onakva kakvu je on zamislio. Na nama je svakako da mu pomognemo. Ovo je samo jedno viđenje humanog i vrijednog čovjeka, veoma zaslužnog za razvoj Slatine.

Mislim da je zaslužio da se o njemu još više piše i govori.

Mira Škorić, Slatina

Moja Slatina

Jedna sam od radnica “Slateksa”, koja je uz rad završila školu za tekstilne radnike, i sve to zalaganjem gospodina Milana Perduva, direktora.

Voljela sam uzgajati cvijeće, pa sam prihvatila da radim u cvijetnjacima preduzeća “Slateks”. Taj sam posao uspješno obavljala.

Ne mogu, a da se ne sjetim Vere Papež, koja je vodila “komercijalu” i često smo, zajedno, organizovale akcije i radile na uređenju tvorničkog kruga i Slatine.

I moje kolegice nisu birale posao, radile su sve što je bilo potrebno. Slateksovi radnici, zajedno sa direktorom, bili su složna družina.

Mladen Lunić dipl. inž. šumarstva, Slatina

Slovenski kozolec u Slatini

U Slatini kod Banje Luke, na seoskom imanju porodice Lunić, u mjesecu julu 2007. godine, sagrađen je slovenački kozolec.

Kozolec su sagradili potomci Vladimira i Ane Turk, slovenačkih doseljenika u Bosnu za vrijeme Kraljevine Jugoslavije, njima u spomen, sebi na korist, ali i na ponos svim Slovenima koji su svoju drugu domovinu pronašli u Bosni.

Slatinski kozolec je dvojni vezani kozolec v dve drevesi, koji se još naziva i toplar.

A šta je u stvari kozolec?

“Kozolec je samostojna, stalna, pretežno lesena, vertikalna, bolj ali manj odprta in pokrita naprava za sušenje in za spravilo.”

Porodica Lunić-Turk

Kozolec Lunić-Turk, 2007.leta

Samostalan je jer ima svoju zasebnu konstrukciju odnosno nije naslonjen, dodat ili u sklopu nekog drugog objekta.

Stalan je objekt jer se ne sklapa ili rastavlja nakon upotrebe, već ima svoje trajno mjesto u prostoru, a kada se ne koristi onda je prazan.

Definiše se kao vertikalni objekat jer je uvijek viši od svoje širine, a upravo takva konstrukcija omogućava da se efikasno koristi energija vjetra i sunčeve toplote.

Pretežno drveni objekat je jer se kozolec u većem dijelu Slovenije gradi isključivo od drveta izuzetak su oni sa zidanim stubovima koji se nalaze u krajevima gdje nema kvalitetne drvene građe. Uglavnom se za stubove koristi hrastova ili kestenova građa, a za krovnu konstrukciju i letve, meko drvo.

Kozolec je pretežno otvoren objekat jer je zračnost (otvorenost) osnova za djelovanje kozoleca. Ispod krova nalazi se manje ili više otvoren prostor, gdje se smješta sirova ili polusuha krmina i druga hrana.

Kozolec je uvijek pokriven jer u protivnom ne bi mogao obavljati funkciju čuvanja hrane od kiše i ostalih padavina. Izvorni pokrov za kozolec je slamnati krov ili drvena šindra.

I na kraju kozolec služi za sušenje i čuvanje, i obje funkcije su jednako važne.

Ove osobine su zajedničke za sve vrste kozoleca, a njih ima dosta i svi su povezani u jednom razvojnem ciklusu od prostijih ka složenijim i savršenijim, i to sljedećim redoslijedom: enojni stegnjeni kozolec, kozolec na kozla ali na psa, dvojni stegnjeni kozolec, nizak kozolec, dvojni vezani kozolec veno drvo, dvojni vezani kozolec v dve drevesi.

Iako su dosta raznoliki, svi oni imaju nešto zajedničko po čemu su prepoznatljivi i posebni, a to je (red u kozolcu) odnos veličina u kozolcu. Red u kozolcu je da sve dužine osnovnih elemenata konstrukcije su odnos veličine jedan i kvadratnog korijena iz dva. Kod izrade objekta osnovno je odrediti širinu kozoleca (svetla širina), i to je veličina "jedan" (mera "ena") koja se ponavlja kod: visine (svetla odprtina čela); širine i visine okna; dužine krovnih rogova (špirovec), dok je dužina kozoleca pri tleh mnogokratnik te mere. Tako da poprečni presjek kozoleca čini odnos dva kvadrata, a dijagonala kvadrata je kvadratni korijen iz dva, koji sa debljinom slamnatog krova, ki je bila prvotna krtina kozolca, tvori to razmerje tudi zlatni rez, ki je človeku najbliži in je v naravi najbolj pogost.

Kozoleci su rasprostranjeni po cijelom etničkom prostoru Slovenaca izuzev Panonske nizije i Krasa. Za svaki kraj Slovenije vezana je neka vrsta ili osobenost kod izrade kozoleca, koje su uslovljene makro i mikro lokacijskim uslovima koje je priroda postavljala čovjeku. I tek kad se bolje upozna teorija vidi se da je slovenački čovjek kozolec gradio od prirode i po ugledu na prirodu, ali po svojoj mjeri i upravo ta čovjekomjernost je ono što kozolec svrstava u kulturnu baštinu jednog naroda.

Ovo je samo djelić priče zvane kozolec. Svi oni koji žele da saznaju sve ili gotovo sve o kozolecima treba da pročitaju izvrsnu knjigu "Kozolec" prof dr Boruta Juvaneca (izdala: Založba i Univerza v Ljubljani, 2007), arhitekta koji je veliki dio svog profesionalnog rada posvetio upravo ovom dijelu slovenačke kulturne baštine (dediščine).

Slatinski kozolec je napravljen po uzoru na kozolec iz Ločice pri Vranskem, ob stari cesti proti Trojanam, po svim pravilima građenja kozoleca i na tradicionalan način, baš kao što su radili naši djedovi.

Dimenzije kozoleca u Slatini su: 4, 50 x 9, 00 m, višina čela je 4, 50 m, a obodna višina kozolca iznosi 5, 82 m. Za njegovu izgradnju utrošeno je 16 m³ rezane građe hrasta, čamovine (jela i smrča) i johe, a pokrivena je sa šindrom od johe (škodla od johe).

Savremeni način bavljenja poljoprivredom polako kozolece u Sloveniji potiskuje u istoriju, a ono što slatinski kozolec čini posebnim jeste da on "živi" kozolec koji u potpunosti služi svojoj izvornoj namjeni, u šta se mogu uvjeriti svi koji posjete imanje porodice Lunić u Slatini.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Slovenska cerkev v Slatini

-Zvonik porušene Slovenske cerkev, 1942.leta

Z vsega zasedenega slovenskega ozemlja je bilo zaradi raznih nadlegovanj s strani fašistov izgnanih več kod sto slovenskih duhovnikov. Pridige v slovenskem jeziku v cerkvah so bile ukinjene – prepovedane. Verouk v slovenščini je bil prepovedan. Italijani so si postavili cilj: Zatreti vse, kar je slovenskega.

Na vabilo Alojza Adamiča je v Slatino v Bosno s Krasa prišel duhovnik Venceslav Budin. Prvo mašo je maševal pod šotorom, na posestvu Alojza Adamiča. Slovenski verniki iz Banjaluke, Trna, Zalužanov, Dragočja in Slatine so prišli k maši. Duhovnik je ostal v Slatini in je bival v Trapistih.

Pobudo za izgradnjo slovenske cerkve je dalo slovensko društvo Istra iz Slatine.

Denar so morali zbirati povsod, med Slovenci v kraju, tudi med rojaki v Sloveniji. Akcijo sta vodila Alojz Smrekar in Anton Udrih.

Toni Princ je v središču Slatine daroval 100 kvadratnih metrov zemlje za postavitev majhne cerkvice. Z deli so začeli in cerkev dokončali leta 1928. Vse delo je bilo opravljeno prostovoljno. Zvonik je bil lesen, z dvema zvonovoma. Zvonova je priskrbel prvi župnik Venceslav Budin. Mežnar je bil Edvard Uhelj. V cerkvi 10 x 6 m je bil skromen oltar s kipom Matere božje, spovednica in šest klopi. V kotu je bil prostor za majhen zbor in harmonij. Pevski zbor je vodil Jože Pipan. Pri Adamičevih je bil harmonij in zbor je največkrat vabil kar pri njih. Osem let pozneje so Jože Pipan, Josip Tavčar - Pepi in drugi dozidali še župnijski urad in stanovanje za župnika. V cerkvenem odboru so bili na začetku Josip Tavčar, Anton Udrih, Edvard Uhelj, Lojze Smrekar, Lojze Adamič in drugi. Prvo sveto obhajilo v Slatini je bilo leta 1931.

V drugi svetovni vojni, leta 1942, je bila cerkev žal porušena, ostal je samo zvonik. Župnijski urad je ostal cel, leta 1947 so ga podarili vojnim invalidom, v šestdesetih letih pa je bil urbanistično zrušen. Ni znano, katerega leta je bil porušen zvonik.

Prvo obhajilo v Slatini, 1931. leta. Od leve proti desni: Marija Cernatič, Lojzka Kurat, Marička Grmek, Ivanka Baša, Dragica Adamič, Silva Povšič, Kristina Baša, Bernarda Pavlin, Slavica Adamič, Milka Pičulin, Božičeva, Olga Grmek, Franc Cernatič, Stanko Urdih, Milo Tavčar, Karlo Fabjan, Julijan Uhelj in Milo Pičulin

Vera Papež – Adamič, Ljubljana

Slovenska kmetijska zadruga

Slovenci so v novo okolje prinesli kar precej svojih navad in običajev. Domačini v Slatini so svoj čas govorili, da Slovenci jejo travo (solato, radič, regrat ...). V tem obdobju je Kraljevina Jugoslavija uvajala agrarno reformo. Prišleki so prinesli precej novosti v vrtnarsko tradicijo tistega dela Bosne. Tudi stari krajanji so počasi uvajali koristne novosti v svoje življenje.

Alojz Adamič (domačini so ga klicali Slavko) je za krajane organiziral predavanja o sadjarstvu, vinogradništvu in nasploh o učinkovitem kmetovanju. Obrezovanje in cepljenje sadnih vrst je pomenilo novost. S profesorjem Antonom Štrekljem sta v Banjaluki 22. maja 1927 ustanovila Slovensko kmetijsko zadrugo. Imeli so poslovne stike s kmetijskimi inštituti z Nizozemske in iz Nemčije zaradi nakupa novih sort krompirja. Zadruga je delovala do 2. svetovne vojne.

Po letu 1945 so se ustanovljale kmetijske zadruge. Alojza Adamiča so imenovali za direktorja zadružne posesti pri Zadruzi Slatina pod imenom Ekonomija. Zadruga je pri usposabljanju krajanov – starih in novih kmetovalcev – sodelovala s strokovnjakom za sadjarstvo Josipom Terčonom. V zadruzi so bili angažirani vsi Slatinčani, člani zadruge.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Slovenska društva v Slatini in Banjaluki ("Istra", "Sokol" in "Triglav")

Alojz Adamič je organiziral povezovanje Slovencev med seboj in z domačini. V Slatini je ustanovil Slovensko društvo Istra. V celotnem kraju je podpiral, organiziral in vodil kulturno-umetniška dogajanja. V okviru društva Istra je delovalo Kulturno-umetniško društvo Soča s pevskim zborom, ki ga je vodil gospod Anton Shejbal, z dramsko sekcijo in sekcijo tamburic.

Vse sekcije so vadile v hiši Adamičevih. Alojz Adamič je osebno pisal komedije za amatersko dramsko sekcijo in bil je tudi igralec, prav tako njegova hčerka Danica.

Slatina je imela svoje športno društvo Sokol. Ustanovitev sokolskega športnega društva oziroma Sokolske čete je bilo v Slatini 1936. leta, četa je bila oddelek Sokolskega društva iz Banjaluke. Sokolska četa v Slatini je imela dve skupini, starejšo in mlajšo. Imeli so sokolsko uniformo. Telovadili so ob nedeljah v Slatini in Banjaluki. Bili so udeleženci Sokolske prireditve, ki je bila v Banjaluki leta 1938. Člani sokolskega društva so bili tudi mlajši Slovenci: Franc Crnatič, Edvard Julijan Uhelj, Gregorič Adolf, Cvetko Žgavec in Stanko Urdih.

Slovensko društvo Triglav je 1923. leta ustanovil profesor Anton Štrekelj. Primeren prostor so dobili v stari bosanski hiši za gradbiščem hotela Palas. Slovenci so pridobili dovoljenje za odprtje kavarne oz. gostilne. V njej sta delala Stanko in Rozalija Vižin. Ker je pri gradnji novega hotela Palas sodelovalo precej Slovencev, so tudi oni obiskovali sosednjo kavarno.

Obisk slovenskega društva „Triglav“ iz Banjaluke. V ozadju so Banjalučani v odspredu pa Slovenci iz Slatine: -v prvi vrsti od leve proti desni: Zorka Vižin, Danica Adamič, Danica Povšič, zadaj Stanko Prosen, Zora Kavčič, zadaj Ivan Hvalič, s harmoniko Jože Prosen, prof. Štrekelj, Urdih Anton, zadaj Maks Kerševan, ženska z otrokom Micka Rutar, zadaj Alojz Adamič, naslednji je neznan, Maks Kavčič, zadnji Jože Cernatič, zadaj Silvester Povšič.

Slatinski park. Od leve proti desni: Brkić Boško, Joško Baša, Anton Urdih, Alojz Smrekar, Eduard Uhelj, Vujo Popović, Izidor Vižin, Ivan Hvalič, Jože Jerič, Micka Rutar, Pavla Čehovin, Danica Adamič, Jelka Vodopivec, Tončka Uhelj, zborovodja Anton Shejbal, Zorka Vižin, Danica Povšič, Dragica-Dragotina Adamič, Ivanka Vodopivec, Betka Smrekar. Spredaj-Viktor Fabjan in Milan Povšič.

-Ustanovitev Sokolskega društva v Slatini: od leve proti desni: prvi neznan, tretji Cvrtko Žgavec, četrti neznan, peti Uhelj Julijan, šesta Mira Vasič, sedmi Adolf Gregorič, osmi Franc Crnatič, deveti Budiša, deseta Desa Vasič, enajsti Stanko Urdih, dvanajsta Lepa Trivič, trinajsta Radmila Vranješević. Prva vrsta: Rade Trivič, Milorad Vasič, Milivoj Štekovič, Jovo Čerjanič, duhovnik Vranješević, občinski pisar Budiša, občinski tajnik Stanoje Savič, gozdar neznan, Štekovič Radmila.

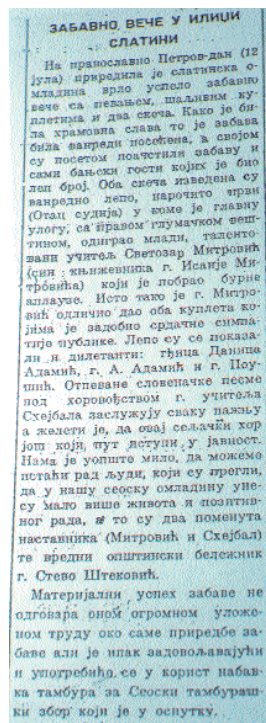
Tamburaški zbor Društva „Istra“-Slatina: Crnatič Pepica, Uhelj Tončka, Vižin Zorka, Keršovan Maks, Adamič Danica, Baša, Vodopivec Jelka, Hvalič Ivan, Vižin Izidor, Povšič Silvester, Prosen Marjan, Crnatič Anton, Pičulin Srečko, Uhelj Eduard, Petelin, Fabjan Viktor in Pičulin Milo.

Domačin na vaškem Klepalu: -Slišalo se je tako, kakor bi z železom tolkli po lesu. Klepalo je vodil vaški knez in je oznanjal vaščanom različna obvestila s strani občine. Od levi proti desni: Anton Urdih, Herman Čehovin, peti je Zavrtanik, šesti Viktor Ukmar, osmi Petrič Anton. V drugi vrsti, prvi je Uhelj Edvard. V četrti vrsti: prvi Jožko Rutar, drugi Pantelija Guzijan, tretji Stanoje Savič.

Balilska ekipa Slatina. Slovenski fantje v Bosni, leta 1929: od leve proti desni: Ivan Baša, Edvard Uhelj, Venčeslav Povšič, Maks Kavčič, Edvard Tavčar, Stanko Vižin, Izidor Vižin, Tone Princ.

V kavarni je bil harmonij, s katerim so glasbeno popestrili razporeditev. Žal je kavarna obratovala le dve leti. Po zaprtju so harmonij prenesli k Adamičevim v Slatino, kjer je služil za vaje obeh pevskih zborov.

Društvo Triglav je ob praznikih organiziralo srečanja s plesom in zabavo v prostorih stavbe pri občini v središču Banjaluke. Člani obeh društev so se poleti družili v toplicah v Slatini. To je bil prijeten način medsebojnega spoznavanja in ohranjanja slovenskega jezika ter kulture.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Slovenska kuhinja v Banjaluki

“Slovenska kuhinja – brez alkoholnih pijač”

Banjaluka, Ulica Vuka Karadžića 4

Lastnik kuhinje Stanislav Vižin s soprogo Roziko, rojeno Povšič.

Broj sudskog rešenja broj: 4506/32 od 14. 05. 1932 godine.

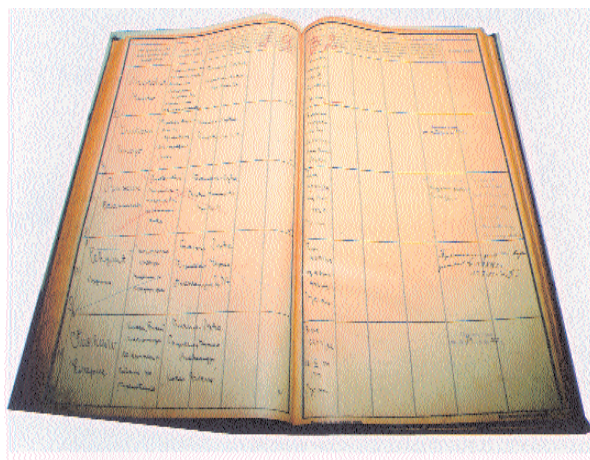
Prestanak rada kuhinje, rješenje br. 5161/ 35, 1935 godine.

Dovoljenje za delo slovenske kuhinje je dobil Stanislav Vižin s soprogo Roziko, rojeno Povšič. Gospa Rozika danes živi v Mariboru in sestri Danica in Silva sta pomagali napisati spomine, kako je delala kuhinja in kateri gostje so prihajali.

Kuhinjo sta Rozika in Stanislav imela v pritlični bosanski hiši. Lastnik hiše je bil Hasanbegović. Plačevala sta najemnino 250 dinarjev.

Prostornina lokala je bila približno 30 m² plus 12 m² kuhinja. Med kuhinjo in prostorom za goste je bila navadna lesena pregrada. V gostinskem delu je bilo pet miz s stoli. V levem delu je bil harmonij. V kuhinji je stal navaden bosanski štedilnik, “fijaker”, miza in omara za posodo.

Stanislav in soproga sta delala sama, drugega delovnega osebja ni bilo. Kuhala sta slovenske jedi: govejo juho z domačimi rezanci, krompir ... omake, solato, rižoto, golaž in polento. Cena enega kosila je bila 12 din. Sladic nista pripravljala, samo turško kavo.

*Arhiv Republike Srpske-Banjaluka: Broj sudskog rješenja: 4506/32-14.05.1932.
Prestanak rada kuhinje, broj: 5161/35-1935.g. -Vlasnik kuhinje-Stanislaw Vižin.*

Gostje so bili po večini Slovenci. Mnogi se spominjajo finančnega inšpektorja Janeza Papeža (oče Vere Papež Adamič), ki je prihajal na kavo k njim. Slovenski delavci, ki so takrat delali na gradbišču hotela Palas (bilo jih je 5 ali 6, se spominja gospa Rozika), so hodili na zajtrk in kosilo. Za zajtrk je bilo pol litra bele kave in kruha, kolikor so hoteli.

Tam je bil harmonij in nanj je najverjetneje igral gospod Štrekelj, kadar so imeli pevске vaje. Večinoma so se tu družili Slovenci, peli so svoje pesmi, pa tudi hrvaške, srbske in makedonske.

Štrekelj, predsednik društva Triglav v Banjaluki je prihajal in organiziral seje društva in izlete. Tam so bila druženja po končanih pevskih vajah.

Nekaj izletov je bilo organizirano v vasi, kjer so živeli Slovenci: Slatina, Čelinac, Zalužani in Dragočaj.

Na dvorišču je bil prostor za balinanje, sestre Povšič se spominjajo, da je bil najbolj uporabljen oziroma zaseden. Ravno takšen prostor je bil v Slatini na posestvu Adamičevih. Moški so balinali in tekmovali.

Društvo Triglav je večkrat organiziralo velike zabave – veselice, kjer je nastopal tudi slatinski pevski zbor Soča. Po navadi je bil ples do zore.

Ko je pogorel Narodni dom v Trstu, so ostanke knjig delili članom. Tako je Felicijan Šorli iz Slatine prinesel veliko knjig, ki so si jih Slovenci sposojali in brali.

Sestre Povšič povdarjajo, da slovenska kuhinja ni imela zaslužka ali dobička, saj je delovala v bistvu zaradi druženja Slovencev, njihovega kulturnega in športnega dela življenja.

Sestre Povšič:

- Rozika Vižin,
- Danica Fabijan,
- Silva Povšič.

(Gradivo zbrala in pripravila Vera Papež Adamič in fotografirala odločbo za otvoritev kuhinje v Arhivu Republike Srpske v Banjaluki, junij, 2006.

KRAŠKA MURVA ADAMIČEVIH

„Izseljenec je vsak, ki za stalno zapusti dom in iz najrazličnejših vzrokov odide v svet oziroma na tuje. “

„Izseljenec je moral v tujini ustvariti nov dom, kar pomeni nov začetek. “

„Imeti dom“ – pomeni pripadnost do doma.

„Domotožje“ – pomeni toženje po domu.

„Pri primorskih Slovencih pod Italijo so bili gospodarski vzroki povezani s političnimi, zaradi česar so zapuščali svojo zemljo in dom. “

Domotožje in izseljenska usoda je bila težava za vse Slovence po svetu.

Ko so kraševski Slovenci prišli v Slatino – toplice pri Banjaluki v BiH – so v sebi s seboj prinesli podobo domačega kraja – Komenskega Krasa.

Moj nono Alojz Adamič in pranono Jožef Adamič (priloga: Zgodovina družine Adamič) sta v Slatino prinesla kraško murvo, ki jo je nono zasadil pred družinsko hišo.

Nameraval je gojiti murve zaradi sviloprejk oz. pridelave svile. Kar mu je na Krasu uspelo, se v Bosni ni obneslo. Murva pa je vseeno ponosno rasla tudi brez kraške burje in se prilagodila tamkajšnji naravi. Bila je edina v Slatini in okolici. Nono je veje strokovno obrezoval in usmerjal, da so dajale dovolj sence. Tudi po nonotovi smrti smo mlajši Adamičevi spomladi obrezovali murvo, kot nas je on naučil. Postala je ponosni in pokončni član družine Adamičevih in svojstven simbol Kraševcev v slovenski vasi Slatina – Ilidža.

Spomladi smo jo obrezovali in veje so bile nenavadne, recimo eksotične, ker so imele grče (vidi se na sliki), ki so murvi dajale posebno obliko. Postopoma je krošnja ozelenela in nam vse poletje ponujala bogato senco in hlad za počivanje ter nam in ptičkom dajala bele, sončne in sladke plodove. Ptički so žvrgoleli in se gostili s sladkimi plodovi. Zgodaj poleti sem že ob šesti uri sedela pod murvo, pila kavico, uživala v ptičjem petju in se polnila s pozitivno energijo. Pod drevesom je bila velika miza s klopjo in stoli. Tu se je ob koncih tedna sestajala cela širša družina Adamič na družinskem kosilu.

Pod murvo smo počivali, sestankovali, se pogovarjali in sprejemali pomembne družinske odločitve. Na murvo smo bili zelo navezani, stari, mladi in oni najmlajši, kot je moj vnuk Ivan.

Oktobra je murva končala zeleni cikel, listi so odpadli, murva je do spomladi počivala, nakar se je ves cikel ponovil.

Človeška krutost in vojna 1991. leta v BiH sta vzrok velike nestrpnosti. Tudi mi Adamič-Papeževi smo morali v Banjaluki in Slatini vse prodati in se vrniti v Slovenijo (1993–1996), že mednarodno priznano samostojno državo.

Sprašujem se, kaj je sedaj z našo murvo, ki smo jo morali zapustiti? Vsak spomin nanjo mi orosi moje oči. Nazadnje sem z žalostjo v srcu sedela pod njo maja 1993. Kakšna je krošnja zdaj, ko je 11 let starejša? Ali jo sploh kdo še obrezuje? Vsa ta vprašanja se mi občasno porajajo v moji glavi. Ne vem, ali bomo Adamičevi in Papeževi še kdaj deležni njene bogate sence in miru, ki ga je širila okrog sebe. Tako kot neuklonljivi Slovenci iz Slatine je deležna vsega spoštovanja.

Najmlajši potomec Noa Golić.

Najstarejši potomec Ivan Višekruna.

*Kraška murva v Slatini-Predniki in potomci:
najmlajši potomec Noa Golić, najstarejši Ivan Višekruna.*

*Adamičevi-Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani,
2001.leta, Razstava izseljenec.*

Na svoje prednike, ki so ostali tam na pokopališču, hranim lepe spomine. Zavedati se moramo svojih korenin in biti posebej ponosni.

Jaz sem Slovenka z dvema domovinama. V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani je bila oktobra leta 2001 na razstavi Izseljenec na oddelku Begunci in izgnanci po tuji volji na murvi prikazana cela družina Adamič.

DRUŽINA ADAMIČ – KRAŠKA MURVA:

- I Jožef Adamič
- II Alojz Adamič
- III Danica Adamič Papež
- Dragotina Adamič Perduv
- Slavica Adamič Pajić
- IV Vera Papež Adamič
- Ljiljana Papež Lastrić
- Slavica Papež Hadžiabdić
- Milan Perduv

V Ranko Višekruna
Darijo Perduv
Andreja Lastrić
Dražen Perduv
Martina Lastrić
Damir Papež
VI Ivan Višekruna
Matej Perduv
Marjeta Miškulin
Sara Perduv
Karlo Perduv
Izabela Miškulin
Noa Golić

PRIDRUŽENI ČLANI:
Đorđe Višekruna
Enver Hadžiabdić
Draško Lastrić
Slavica Heler Perduv
Andrej Golić
Dejana Višekruna
Mladen Miškulin
Marina Perduv
Zorica Perduv

Seznam Slovencev v Slatini (po 1923. letu)

Kraševci, Goričani in Vipavci

1. Štrekelj Anton – doma iz Gorjanskega – Kras, končal gimnazijo šolo v Gorici v Italiji in študije Visoke kmetijske šole na Dunaju, vinarstvo in sadjarstvo. Bil je profesor na Kmetijski šoli v Banjaluki.
2. Adamič Alojz – doma iz Ivanjega gradu – Kras, končal je agronomsko šolo v Gorici – Italiji. Žena Alojzija rojena Dugulin in tri hčerke, stari oče Jožef in sestra Veronika, ostali so v Bosni, hčerke in vnuki so zapustili Slatino 1993 in se vrnili v Slovenijo.
3. Urdih Anton – doma iz Lipe – Kras, čevljar, z ženo Viktorijo in petimi otroci, babico in sorodniki. Razen enega sina Stanka, se se vsi vrnili v Slovenijo. Stanko sedaj živi v Banja Luki z družino. Sorodnik Adamičevih.
4. Tavčar Alojz – doma iz Kobjeglave – Kras, kmet, z ženo Marijo in petimi otroci. Ostali so v Bosni. Sedaj Josip, sin z družino, živi v Banja Luki. Alojz – Lojze Tavčar živi v Slatini.
5. Petelon Franc – doma iz Tomačevice – Kras, z ženo in sinom. Sorodnik Adamičevih.
6. Petelin Viktor – doma iz Temačevice – Kras, krojač, vrnil se je na Kras pred II svetovno vojno, potem je živel z družino v Italiji – Nebresina. Sorodnik Adamičevih.
7. Petelin Jože – doma iz Tomačevice – Kras, kmet, vrnil se na Kras pred II svetovno vojno. Sorodnih Adamičevih.
8. Grmek Anton – doma iz Kobjeglave. Po II svetovni vojni odšli v Vojvodino. Delal sode za vino – kmet.
9. Grmek Andrej – doma iz Kobjeglave, kmet. Po II svetovni vojni odšli v Vojvodino.
10. Fabijan Anton – doma iz Kobjeglave, zidar, z ženo in šestimi otroci. Vrnil se je v Slovenijo po II svetovni vojni.
11. Princ Franc – doma iz Vrbic pri Ilirski bistrici, gostilničar, z ženo in šestimi otroci. Odšli po II svetovni vojni. Hčerka Kogalj ostala v Banja Luki, leta 1993 se je vrnila v Slovenijo.
12. Uhelj Edvard – doma iz Gaberja – Kras, z ženo in štirimi otroci. Vsi so se vrnili v Slovenijo.

13. Crnatič Jože – doma iz Šempasa – Vipava, kmet, z ženo in petimi otroci. Vrnili so se v Slovenijo. Najstarejša hči ostala v Banjaluki.
14. Povšič Silvester – doma iz Šempasa – Vipava, zidar, z ženo Francko in šestimi otroci. Vsi so se vrnili v Slovenijo. Tri sestre Povšič živijo v Mariboru.
15. Ruta Anton – doma iz Vrhovega pri Ilirski Bistrici, kmet, z ženo Micko in dvema hčerkama. Ostali so v Bosni. Hčerka Anica živi v Slatini, druga pa v Banja Luki.
16. Rutar Joško – doma iz Vrhovega – Ilirska Bistrica, kmet, z ženo Katico. Bil je harmonikar in tamburaš. Vrnili so se v Slovenijo.
17. Kavčič Alojz – kolar, z ženo Zorko, brez otrok, doma iz Lipe – Kras. Alojza so ubili četniki, ker je pomagal partizanom. Zorka se je vrnila v Slovenijo.
18. Smrekar Alojz – kmer, z ženo in šestimi otroci, doma iz Kozarišč ob Soči. Vrnili so se iz Vojvodine v Slovenijo. Starejši sin pa je ostal.
19. Šubič Franc – puškar, doma iz Škofje Loke, devet otrok. Nekateri so se vrnili pri Ilirski Bistrici. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
20. Baša Ivan – mizar, z ženo in šestimi otroci, doma iz Delnjega Zemona pri Ilirski Bistrici. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
21. Baša Jože – kmet, harmonikar, z ženo Lojzo in sinom, doma iz Vrhpolja, Vipavska dolina. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
22. Kobalj Stanko – kolar, z ženo Francko in dvema hčerkama, doma iz Vrhpolja, Vipavska dolina. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
23. Čehovin Herman – kmet, z ženo Pavlo in eno hčerko, doma iz Gaberja. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
24. Bočič Jakob – kmet, z ženo in petimi otroci, doma iz Zarečja, Ilirska Bistrica. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
25. Kural Ciril – delavec, z ženo in štirimi otroci, doma iz Šempasa. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
26. Pičulin Srečko – zidar, doma iz Šempasa. Vsi ostali v Bosni.
27. Rener Leopold – čevljar, z ženo in šestimi otroci, doma iz Slapa, Vipavska dolina. Vsi so se razšli, najmlajši Aleksander je še sedaj v Slatini v Bosni.
28. Turk Vlado – kmet, z ženo in dvema hčerkama, doma iz Gaberja. Ostali so v Bosni.
29. Ukmar Viktor – kmet, z ženo Ido in hčerkama, doma iz Gaberja. Ostali so v Bosni, Slatini.
30. Ukmar Florijan – kmet iz Gaberja, poročil z Zofko Fabjan po Drugi svetovni vojni. Ostali so v Slatini.
31. Štefančič – Deželak Franc – delavec, z ženo Silko in dvema otrokoma, doma iz Budanj, Vipavska dolina. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
32. Čermelj – Žgavec Alojz – kmet, z ženo Rozo in dvema sinovoma, doma iz Budanj. Verjetno so se vrnili v Slovenijo.
33. Šorli Felicijan – kmet, z ženo in dvema hčerkama, doma iz Knežke Ravni – Tolmin. Vrnil se je samo eden od sinov.
34. Šorli Leopold – kmet, z ženo in dvema hčerkama, doma iz Knežke Ravni – Tolmin. Vrnili so se v Slovenijo.
35. Vižin Alojz – urar, z ženo in dvanajstimi otroci, doma iz Kromberka. Vrnil se je samo eden sin, ostali so se razšli po vsej državi.

36. Suhovršnik Franc – kmet z ženo, brez otrok, iz Štajerskega doma. Verjetno so se vrnili v Slovenijo.
37. Lovišček Jožef – kmet z ženo, brez otrok, doma iz Kanala. Oba sta umrla v Slatini.
38. Petrič Anton – kovač, z ženo in štirimi otroci, iz Goč, Vipavska dolina. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
39. Pavlin – kmetica s tremi otroci, doma iz Kromberka.
40. Mavrič Jože – kmet z ženo in tremi otroci, doma iz Goriških Brd. Vsi so ostali v Bosni.
41. Zavrtnik Alojz – mizar, doma iz Kanala, z ženo, sinom in hčerko.
42. Pavlin Ivan – kmet z ženo Cilko in tremi otroci, doma iz Kromberka.
43. Ličen Josip – kmet, z ženo Kristino in osmimi otroci, doma iz Bilj. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
44. Prosen Jože – kmet, z ženo in tremi otroci, doma iz Vrbice, Ilirska Bistrica. Vsi so ostali v Bosni.
45. Fegič Ivan – zlatar, z ženo Karolino in hčerko, doma iz Ajdovščine. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
46. Koren Pavle – delavec z ženo Tončko in dvema hčerama, doma iz Vrhpolja. Vsi so se vrnili v Slovenijo.
47. Keršovan Maksmilijan – kmet, z ženo Pepco in štirimi otroci, doma iz Gradišča. Vsi so po II svetovni vojni ostali v Slatini. Starši so pokopani v Slatini. Vnučinja Ana z družino je zapustila Slatino in so sedaj v Gradišču.
48. Gregorčič Angela – delavka, z bratom Pepijem, doma iz Prvačine. Brat se je vrnil v Slovenijo.
49. Pipan Jože – zidar, s Krasa, igral na harmokiko in učil tamburaški orkester. Šel je v Vojvodinu.
50. Kavčič Maks – kovač, iz Lipe poročil Marijo Fabjan.
51. Vižin Stanislav – čevljar, doma iz Kromberka, žena Rozalija Pavšič. Žena še živi v Mariboru.
52. Dugulin Alojz – doma iz Gorjanskega pri Komnu. Vrnil se je v Slovenijo.
53. Hvalič Ivan – kmet, doma iz Kromberka, poročil Pepico Cernatič. Vrnili so se v Slovenijo.
54. Povšič Venčeslav – krojač, doma iz Šempasa, poročil Katico Deberin prvič, drugič pa Pepico Dolenjko.
55. Slabe Andrej – kmet, iz Cerkna, poročil Gizelo Gregorič.
56. Lovišček Jože – delavec, Bovec.
57. Suhovršnik Franc – delavec, Matevž, Kozjansko.
58. Batagel Franc
59. Božič Jakob – iz Zarečja, Ilirska Bistrica

U knjizi državljana Narodne republike Bosne i Hercegovine, Narodnog odbora u Slatini, ustrojenoj 1948. godine, izvršen je popis, tj. upis stanovništva na teritoriji tog odbora. Pored ostalih i slovenačke porodice su upisane u iste knjige. Podaci iz tih knjiga suprikazani na sljedećoj stranici.

Iz ovih podataka vidno je da je u vrijeme upisa u knjige Državljana (1948. godine) na teritoriji Narodnog odbora Slatine živjelo 29 slovenačkih obitelji sa ukupno 105 Slovenaca.

Rb	Porodice	Str. u knjizi	Broj upisa	Članov a fam.	Rb	Porodice	Str. u knjizi	Broj upisa	Članov a fam.
1.	Adamič Josipa Alojz	1	1		17.	Tavčar Milana Alojz	49	3588	1
	Adamič Severina Erna	1	2		18.	Uhelj Eduarda Julijan	235	2341	
	Adamič Josipa Veronika	1	3	3		Uhelj Eduarda Eduard	235	2342	
2.	Baša Antuna Joža	224	224			Uhelj Eduarda Mirko	235	2343	
	Baša (rod. Čator) Alojzija	225	225			Uhelj Eduarda Slavko	235	2344	4
	Baša Jože Mirko	226	226	3	19.	Ukmar Franca Viktor	235	2345	
3.	Zavrtnik Šumana Jozef	262	2611			Ukmar Franca Florijan	235	2346	
	Zavrtnik (rod. Poberoj) Terezija	262	2612			Ukmar (rod. Pičulin) Slavica	235	2348	
	Zavrtnik Jože Miroslav	262	2613			Ukmar (rod. Fabijan) Sofija	235	2347	
	Zavrtnik (rod. Jakotič) Alojzija	262	2614			Ukmar Florijana Zvonko	235	2686	
	Zavrtnik Miroslava Milena	262	2615			Ukmar Florijana Verica	281	2895	
	Zavrtnik Miroslava Ivan	262	2616	6		Ukmar Viktora Danica	282	2902	
4.	Vukoman Josipa Jelka	46	3594			Ukmar Viktora Olga	18	3266	
	Vukoman Franca Josip	46	3595	2		Ukmar Florijana Mira	44	3536	9
5.	Šmajdok Leopolda Albina	15	3235	1	20.	Uhelj Eduarda Milena	50	3593	
6.	Pavlin Cecilija	149	1482			Uhelj Franca Eduard	234	2339	
	Pavlin Jožefa Marta	149	1483			Uhelj Franca Antonija	234	2340	3
	Pavlin Branko Kristina	149	1484		21.	Vižin Izidora Alojz	238	2377	
	Pavlin Branko Jelena	149	1485			Vižin (rod. Zavrtnik) Darinka	238	2378	
	Pavlin Jožefa	149	1486	5		Vižin (rod. Batič) Jozefa	238	2379	3
7.	Pičulin Srečka Miljka	151	1501		22.	Smrekar Alojza Josip	148	1514	
	Pičulin Srečka Tone	151	1502	2		Smrekar Alojza Valentin	148	1515	
8.	Petrič Josipa Antun	154	1532			Smrekar Alojza Alojz	148	1516	
	Petrič Antuna Karlo	154	1533			Smrekar Franca Ivanka	148	1517	
	Petrič Antuna Karolina	154	1534			Smrekar Valentina Alojz	148	1518	
	Petrič Antuna Beatrika	145	1535			Smrekar Anica	148	1519	6
	Petrič Antuna Pavle	145	1536		23.	Šubiš Jože Franc	154	1580	
	Petrič Antuna Marija	145	1537	6		Šubiš Jože Alojz	154	1581	
9.	Pušić Ivana Joža	159	1587			Šubiš Jože Franciska	154	1582	
	Pušić Silvestera Vencislav	159	1588			Šubiš Jože Janez	154	1583	
	Pušić (rod. Koren) Pepica	159	1589	3		Šubiš Jože Antun	154	1584	
10.	Rener Alojza Franciska	172	1716			Šubiš Jože Rozinka	154	1585	
	Rene Leopolda Aleksandar	172	1717			Šubiš Jože Rudolf	154	1586	
	Rene Leopolda Franjo	172	1718			Šubiš Jure Alojzija	154	1587	
	Rene Leopolda Joža	172	1719	4		Šubiš Jože Katarina	154	1457	9
11.	Rutar Ivana Joža	174	1738		24.	Keršovan Ivana Maks	130	1295	
	Rutar Vlade Marica	174	1739			Keršovan Antun Pepica	130	1296	
	Rutar Jože Boris	174	1740	3		Keršovan Maks Milica	130	1297	
12.	Rutar Luke Antun	179	1781			Keršovan Maks Stanislav	130	1298	
	Rutar Antuna Anica	179	1782			Keršovan Maks Ciril	130	1299	
	Rutar Antuna Marica	179	1783			Keršovan Maks Anton	130	1300	6
	Rutar Antuna Marija	179	1784	4	25.	Tavčar (rod. Sonobar) Marija	227	2265	
13.	Suhovršnik Janeza Franc	193	1924			Tavčar Alojza Milan	227	2266	
	Suhovršnik (rod. Sušnik) Angela	193	1925			Tavčar (rod. Matijević) Antonija	227	2267	3
	Suhovršnik Fran Franciska	193	1926	3	26.	Crntić Josipa Antun	263	2639	1
14.	Slabe Antuna Andrija	194	1934		27.	Rolič Žilka Leopold	38	3480	1
	Slabe (rod. Gregorič) Gazela	194	1935		28.	Rolič Antuna Julija	139	1427	
	Slabe Franca Zafija	194	1936	3		Rolič Berte Ivan	139	1428	
15.	Šarli Antuna Leopold	226	2252			Rolič Berte Olga	139	1429	
	Šarli (rod. Levalj) Štefanija	226	2253	2		Rolič Berte Tonija	139	1430	4
16.	Turk Franca Vladimir	230	2293		29.	Rudjer Jože Slavko	140	1432	1
	Turk (rod. Žabec) Ana	230	2294						
	Turk Vladimira Marija	2630	2295	3					

/Napomena: Podaci su preuzeti iz INDEXA Matične knjige državljana, primjer PRILOG1. i iz Matične knjige Državljana, primjer, PRILOG 2. /

Družine v Banja Luki

Blaženka Valenčič, Banja Luka

Obitelj Valenčič

Djed Jakov i baka Marija došli su u Banju Luku 1911. godine. Krenuli su iz Slovenije 1903. godine iz sela Nadanje, opština Postojna sa dvoje maloljetne djece. U Nadanje selu su živjeli sa 6 sestara djeda Jakova na velikom imanju gdje postoji dosta šume.

U tom selu je bila porodična kuća iznad same rijeke. Ispod kuće nalazio se mlin, a u sastavu kuće bila je i električna pilana. S druge strane ceste su se nalazile gospodarske zgrade koje su, svojevremeno od države Slovenije bile pod zaštitom kao muzejska vrijednost. Kuća sa gospodarskim objektima i imanjem nalazi se na cesti Postojna – Rijeka.

Djeda Jakova su sestre isplatile i on je 1903. godine počeo tražiti posao. Došao je u Sv. Juraj kod Senja, Hrvatska, gdje se zaposlio kao šumar i radio do 1911. godine. Tu mu se rodilo i treće dijete.

Jakov Valenčič

Sinovi: Ante, Jakov i Ivan, hčerke: Nada, Stanislava i Anka...mama Marija

Po dolasku u Banju Luku 1911. godine zaposlio se u Pilani kao šumar, a bavio se i poljoprivredom i stolarskim zanatom.

Kupio je 6 dunuma zemlje kod Rebrovačkog mosta, ulica Jurja Križanića (sada Milana Karanovića), gdje je sagradio porodičnu kuću, koja još postoji.

Naknadno je kupio još 20 dunuma zemlje u Filipovića polju. Ovo imanje je nacionalizovano, a na njemu su podignute zgrade naselja Borik.

Djed Jakov rođen je u Sloveniji 1869. godine, a umro 1952. godine u Banjoj Luci.

Baka Marija je rođena u Sloveniji 1881. godine, a umrla 1964. godine u Banjoj Luci. Imali su šestoro djece i to:

1. Anka, rođena u Sloveniji, a umrla u Banjoj Luci, bila domaćica;
2. Jakov, rođen u Sloveniji. Kad je bio mlad vratio se u Sloveniju na imanje kod tetaka, da radi i upravlja imanjem i živio je 93 godine;
3. Ivan, rođen u Sv. Juraju, a umro u Banjoj Luci. Bavio se ugostiteljstvom i držao ugostiteljsku radnju kod Jovića (Gospodska ulica, sada ulica Veselina Masleše). Godine 1941. je ubijen, jer je bio naklonjen partizanskom pokretu. Imao je četvoro djece, od kojih je dvoje umrlo, a jedno je u Rijeci i ja sam jedina od djece koja živim u Banjoj Luci.
4. Stanislava, rođena u Banjoj Luci, učiteljica. Umrta u Sloveniji;
5. Anton, rođen u Banjoj Luci, umro u Sloveniji. Bio je rudarski inženjer i imao troje djece, koji danas žive u Ljubljani.
6. Nada, rođena u Banjoj Luci, a umrla u Sarajevu. Bila je učesnik NOR-a i bavila se novinarstvom.

/Ovo su moja saznanja i sjećanja na moju veliku porodicu u Banjoj Luci. Ja sam jedina ostala tu od te velike porodice, kao unuka Jakova i Marije, kći Ivana i zovem se Blaženka/.

P. S. : Prilažem dvije fotografije obitelji Valenčić.

Katica Štiklica-Rolich, Banja Luka

Životni put porodice Rolich

Moj otac Franc Rolich pričao mi je da su naši preci u XIII vijeku došli iz Salzburga na područje (vjerovatno) Ilirske Bistrice.

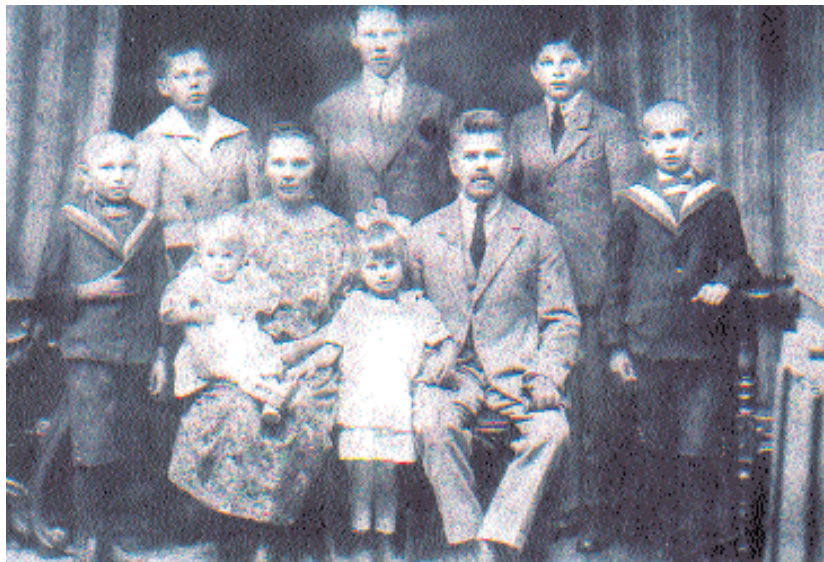
Opisivao je taj kraj kao pust, jer ga je opustošila kuga, koja je prethodno tamo harala. O tome mi nije ništa detaljnije poznato.

Moj otac Franc Rolich rodio se u Trnovu, Topole, Ilirska Bistrica. Roditelji su mu bili Rolich Jozef i Helena rođena Čeligoj. Moj djed i baka stekli su u braku petoro sinova i jednu kćerku. Svu su djecu školovali, a sinovi su izučili zanate.

Nakon djedove smrti, na imanju je ostao samo najstariji sin Jozef, a ostali su krenuli „trbuhom za kruhom“. Tako je moj otac Franc sa braćom Johanom i Antonom stigao u Bosnu na područje Banje Luke.

Posjedujem originalni dokument izdat 6. 7. 1893. godine, kojim se mome ocu dozvoljava putovanje iz Banje Luke u Prnjavor. Dozvola je upisana od strane Gradskog Kotarskog ureda Banja Luka u Delavsku bukvicu moga oca.

Tu delavsku bukvicu dobio je moj otac 29. 7. 1892. godine pod brojem 105/1892 od Županstva Trnovo – na Notranjskem. Ta bukva važila mu je kao radna knjižica, legitimacija i pasoš za čitavo područje tadašnje Austro-Ugarske monarhije.

*Majka Sofija, otac Franc, sinovi Ivan, Josip, Rudolf i Vjekoslav,
djed Franjo, Ankica, Katica*

*Sin Franc, majka Karolina,
otac Anton, hčerka Teodora,
Helena Rolih*

U početku je moj otac boravio u više gradova i povremeno se zapošljavao kao krojački pomoćnik (kalfa). Kada se oženio prešao je u Banju Luku i otvorio vlastitu krojačku radnju. Pošto je bio jedini stručnjak u gradu (za oficirske unoforme) radio je kao krojač tadašnje Oficirske zadruge. Kad su njegovi sinovi Vjekoslav i Ivan odrasli i izučili krojački zanat, radili su sa ocem.

Nakon II svjetskog rata 1945. godine, pozvali su ga kod osnivanja Krojačkog preduzeća „22. decembar“, pa su on i njegova dva sina radili u tom preduzeću do penzionisanja.

Moja majka Sofija, rođena Saček, došla je sa roditeljima, braćom i sestrama iz Ukrajine. Ona je u braku rodila pet sinova i četiri kćerke. Svi smo se školovali, neki su završili zate, zaposlili se, osnovali porodice.

Od te brojne porodice, od prve generacije ostala sam u životu još samo ja – Katica Rolich, udovica iza Mirka Štiklice. Nemam potomaka, ali o meni brine Karmen Savić, kćerka mog pokojnog brata Franje i njegove supruge Dorice, rođene Sirk.

Zbog ratnih događanja – tokom ovog „trećeg rata“, a i ranije, iz Banje Luke su se iselili potomci mojih roditelja (njih 40) zajedno sa svojim porodicama. Tako je prešao u Sloveniju Zlatko Rolich, (sin moga brata Franje) – sa suprugom i dva sina. Takođe je Jasna Rolich-Bekrić, kćerka moga brata Josipa, došla u Ilirsku Bistricu sa suprugom (književnik Ismet Bekrić), sinom i kćerkom.

Potomci mojih roditelja žive sada u Njemačkoj, Francuskoj, Švedskoj, Kanadi, Kaliforniji i Floridi. Svi su oni rođeni u Banjoj Luci.

Kada je moj otac Franc Rolich krenuo iz rodnog kraja, došao je oko 1893. godine u Bosnu, zajedno sa bratom Johanom i Antonom. Oni su kupili veće parcele zemljišta u Boškovićima, Hrvaćanima i Klašnicama.

Kako mi je pričao moj otac – čitavo to područje od Banje Luke do Dervente – bilo je obraslo gustom šumom, starim bukvama. Trebalo je najprije to krčiti da bi se dobilo građevinsko i poljoprivredno zemljište.

Moj stric Johan, kao građevinar, pekao je ciglu i gradio je solidne zgrade sa više prostorija. Učestvovao je u izgradnji puta Klačnice – Slatina.

Sa suprugom Jozefinom imao je dva sina – Ivana i Engelberta. Obojica su stradala u II svjetskom ratu.

Moj stric Anton bio je stolar – kačar. Izrađivao je prozore i vrata za kuće, a pravio je velike kace, koje su sadržavale preko hiljadu litara.

Oba strica, pored zanata i poljoprivrede, bavila su se stočarstvom, voćarstvom i vinogradarstvom.

Stric Anton je imao tri kćerke i sina. Njegov unuk Željko i sada živi sa porodicom na imanju u Hrvacanima.

Nasljednici imanja moga strica Johana prodali su imanje i raselili se iz Boškovića. Potomci te porodice žive i sada u Banjaluci.

Kada je moj otac meni kazivao da su naši preci došli iz Salzburga u XIII vijeku, pitala sam ga da li smo mi porijeklom Austrijanci, s obzirom na naše prezime Rolich. Rekao mi je da su se oni uvijek osjećali i deklarirali kao Slovenci. Maternji jezik mi je bio slovenački.

Također je maternji jezik moga oca i stričeva bio slovenački. Međutim, oni su u školi učili i njemački, te italijanski jezik.

Ovdje nam je svima maternji jezik bio srpsko-hrvatski.

Za vrijeme stare Jugoslavije u Banjoj Luci je bilo aktivno Udruženje Slovenaca. Moj otac je kao član Udruženja, nabavljao knjige i časopise na slovenačkom jeziku. Sjećam se jedne priredbe koju su Slovenci davali na imanju Štreklja na Adi.

Sada je u Banjoj Luci aktivna Zveza Slovencev v Republiki Srbski. Ja sam član Zveze od 2001. godine.

Miran Savić, Banja Luka

Porodice Rolih – Sirk – Savić

Moj djed Franjo Rolih pričao mi je kako je njegov otac Franc sa braćom Johanom i Antonom krajem XIX stoljeća došao nakon očeve smrti, na područje Banje Luke.

Na porodičnom imanju u Trnovu (Ilirska Bistrica) ostao je najstariji brat Jozef.

Djedov otac Franc je došao sa izučenim krojačkim zanatom, tako da je u ono vrijeme bio jedini krojač u Banjoj Luci, te je otvorio vlastitu krojačku radnju. Ubrzo nakon dolaska, oženio se Sofijom Saček koja je sa roditeljima, braćom i sestrama došla iz Ukrajine. Iz tog braka imali su pet sinova i četiri kćerke. Svi su se školovali, zaposlili i osnovali porodice.

Djedova braća Vjekoslav i Ivan izučili su kod oca krojački zanat, te s njim radili, uglavnom oficirske uniforme.

Nakon II svjetskog rata 1945. godine bili su među osnivačima krojačkog preduzeća „22. decembar“. Sva trojica su radili u toj firmi do penzionisanja.

Djed Franjo je 1940. godine upoznao Teodoru Doricu Sirk, koja je sa roditeljima Antonom i Karolinom, te bratom Francom, došla iz Nove Gorice u Banju Luku 1938. godine. U to vrijeme njihov rodni kraj je bio pod Italijom, fašisti su im spalili kuću i imanje, bakinog oca progonili i jedini izlaz su našli u napuštanju zavičaja.

Baka i djed su se vjenčali 1941. godine. U tom braku rođen je sin Zlatko (moj ujak), moja majka Karmen, te tetka Dragica.

Bakin brat Franc Sirk je poginuo u II svjetskom ratu, nikad nije pronađen, tako da mu se ni za grob ne zna.

Bakina majka Karolina Sirk bila je učiteljica, ali u Banjoj Luci nikada nije radila jer nije najbolje govorila naš jezik, a pradjed Anton je radio na imanju Poljoprivredne škole, kao voćarski i vinogradarski stručnjak.

U krugu Poljoprivredne škole živjeli su do penzionisanja pradjeda. Nakon toga su prešli živjeti sa bakom i djedom; zapravo, pradjed je veći dio vremena provodio u Sloveniji kod svoga bratanca Vlatka Sirka. Nije mogao živjeti u stanu, u zatvorenom prostoru, tako da je dolazio 2-3 puta godišnje, ostajao koliko je mogao izdržati i vraćao se u Goriška Brda.

Zbog ratnih događanja u BiH, a i ranije, iz Banje Luke su se iselili mnogi potomci Rolihovih zajedno sa porodicama.

Tako je majčin brat – moj ujak Zlatko Rolih, sa svojom porodicom iselio u Novu Goricu odakle je baka stigla u Banju Luku prije više od 60 godina.

Moja tetka Dragica iselila je sa porodicom u Kanadu, a u Ilirsku Bistricu je iselila Jasna Rolih-Bekrić sa svojom porodicom, odakle su Rolihovi došli u Banju Luku u XIX stoljeću.

Potomci Rolihovih sada žive, osim u Banjoj Luci, u Sloveniji, Njemačkoj, Francuskoj, Švedskoj, Kanadi, Kaliforniji i Floridi.

Svi su rođeni u Banjoj Luci.

Dušica Mrak, Banja Luka

Porodica Mrak u Banjoj Luci (1921-2007)

Dvadesetih godina prošlog stoljeća mnoge slovenačke porodice su doselile u ove krajeve gdje su se zadržale do danas. Neke su se vratile u Sloveniju prije II svjetskog rata, a neke uslijed posljednjih ratnih zbivanja na ovim prostorima devedesetih godina.

Anton Mrak u Banju Luku došao je 1921. godine i zaposlio se kao rudar u rudniku uglja Lauš. Za ušteđevinu koju je skupio radeći po rudnicima Francuske i Njemačke kupio je kuću i malo imanje nedaleko od rudnika, tj. iznad Pećine kako se taj dio nekada nazivao.

Anton 1923. godine dovodi suprugu Antoniju i sina Izidora iz Čepovana kod Gorice. Imanje se polako širilo, zemlja obrađivala, i umjesto šikare i šiblja nikli su mladi šljivici, voćnjak i vinograd. Pored rada u rudniku poljoprivreda je bila osnovno zanimanje. Kćerka Olga rodila se 1931. godine.

Porodica Mrak na okupu

Anton i Antonija s porodicom

Život nije bio lak, mnogo se radilo, i svaki novčić se štedio kako bi se kupilo još zemlje i proširilo imanje. Izidor Mrak 1942. godine odlazi u partizane, gdje je teško ranjen 1945. godine. Povratkom kući 1946. godine postaje glavni oslonac ocu Antonu te mu pomaže u obavljanju svih poslova. Često je odlazio u Sloveniju, u svoj rodni kraj, gdje je upoznao buduću suprugu Amaliju Bratuž s kojom je nakon vjenčanja u Sloveniji došao živjeti u Banju Luku.

Porodica Mrak na okupu, 1970, Banjaluka

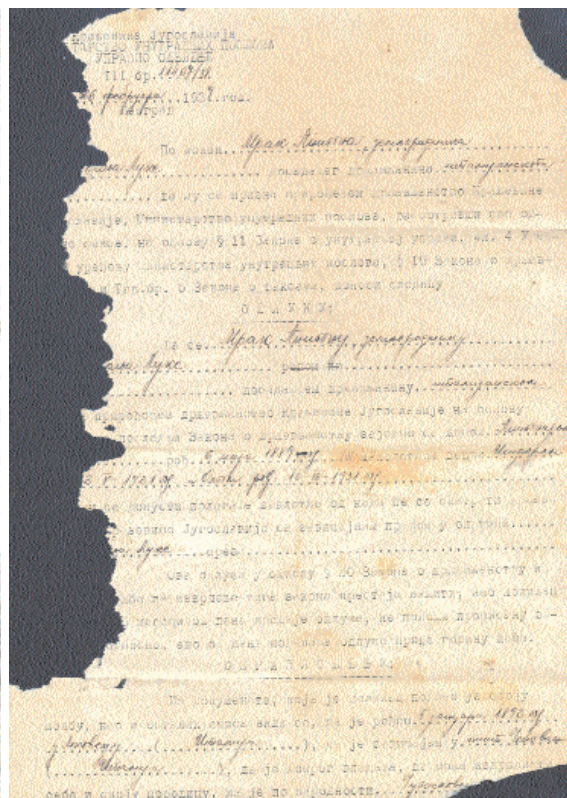

*Druženje slovenačkih porodica
Mrak, Biteznik, Bregin*

Susret sa nepoznatom sredinom, kulturom, ljudima i običajima za Amaliju su bili pravi šok. Sa Izidorom je rodila tri kćerke: Ljubicu, Dušicu i Emicu. U kući se govorio isključivo slovenački jezik, a u obavljanju teških sezonskih poljoprivrednih poslova pomagali su Izidorovi-Dorčinovi (kako su ga svi zvali) prijatelji Slovenci: Bitežnik, Berginc, Morel, Smrekar, kuma Rozina - svi sa svojim porodicama. Naporan dan je redovno završavao druženjem uz slovenačke pjesme i polke, koje su zbrisale sav umor i unosile raspoloženje i dodatnu energiju. Bile su to nezaboravne godine.

Anton i Antonija Mrak

Države i zakoni se mijenjaju, ali ne i ono što je stečeno rođenjem...

U večernjim satima unuci bi se okupljali uz djeda Antona Mraka, koji je uz radio, na jedva čujnim talasima radio Ljubljane redovno slušao „Poročila“, kako bi bio upoznat sa svim zbivanjima u Sloveniji. Desetljećima porodica Mrak je bila naručena na sedmične novine: „Primorske novice“, „Kmečki glas“ i časopise „Naša žena“, „Rodna gruda“ i drugu slovenačku literaturu.

„Četrtkov večer“, emisija koja se emitovala četvrtkom naveče na Radio Ljubljani, okupljao je sve ukućane u raspoloženju i pjesmi. Moramo priznati da tada nije bilo popularno iskazivati svoju nacionalnu pripadnost i u pravom smislu držati do svoje tradicije.

Antonova kćerka Olga udala se za Alojza Smrekara iz Slatine kod Banje Luke i sa njim rodila kćerku Meri i sina Maria.

Nažalost, 1974. godine nakon teže bolesti umrla je Antonija Mrak u 85. godini života, a 1976. Anton Mrak. Deset godina kasnije iznenadnom smrću umro je i Izidor Mrak.

Život se polako mijenjao, prijatelji su starili, druženja su bila sve rjeđa, a baka Amalija preuzima brigu o svojim unucima i trudi se da i četvrta generacija govori slovenački jezik, uči ih tradicionalnim običajima, jelima i na njih prenosi svoje znanje i iskustva.

Godine 1992. počinje rat u Bosni i Hercegovini. Iako u Banjoj Luci nije bilo ratnih dejstava, veći dio porodice Mrak, tj. zetovi i kćerke ostaju bez posla te su bili prinuđeni napustiti Banju Luku i utočište pronaći kod familije u Sloveniji. Jedan dio porodice se nije vratio i još uvijek živi u Sloveniji. Nema ni naših prijatelja iz djetinjstva. Uglavnom su i oni napustili Banju Luku i žive u Sloveniji ili negdje u inostranstvu.

Amalija Mrak proživljava jesen svoga života u 86. godini, živi u prošlosti i mladosti te svakodnevno prepričava svoje doživljaje iz djetinjstva i rodnog kraja, sa unucima pjeva slovenačke pjesmice koje datiraju iz njene rane mladosti, te mašta kako bi bilo lijepo još jedanput posjetiti rodni kraj.

I mi mlađi polako živimo od uspomena, prijatelja starih više nema, razmišljamo kako je život „tamo“ bolji i ljepši i želimo bolju budućnost našoj djeci.

Satelitska televizija i internet nas na trenutak „presele“ tamo, a onda shvatimo da smo tu, i da moramo nositi breme manjine; tu si i nisi, postojiš i ne postojiš.

To je stvarnost.

Direktni potomci koji još žive u Banjoj Luci:

- * Amalija (rođ. Bratuž) Mrak, (1922)
- * Ljubica (rođ. Mrak) Hričak, (1953)
- * Igor Hričak, (1974)
- * Matea Hričak, (2001)
- * Dušica (rođ. Mrak) Pleša, (1957)
- * Bernarda Pleša, (1978)
- * Dario Pleša (1982).

Napustili Banju Luku i žive u Sloveniji:

- * Emica (rođ. Mrak) Kovač, (1962)
- * Andrej Kovač, (1984)
- * Kristijan Kovač, (1992)
- * Olga Smrekar, (1931), Zagreb
- * Mario Smrekar, (1961), Kanada
- * Ana Smrekar, (1985), Kanada
- * Marija Smrekar, (1987), Kanada
- * Meri (rođ. Smrekar) Markon, (1956), Brač
- * Danijela Markon, (1976), Brač
- * Marijana Markon, (1979), Brač.

Viktorija Župančič, Banja Luka

Karlo Župančič (1875 - 1939)

Viši inspektor duhanske režije, Tvornice duhana u Banjoj Luci.

Djeca:

Milan – 1903; Mila – 1905; Nada – 1910; Drago – 1915; Vladimir – 1922.

„Karlo Župančič“

Koliko je poznato, familija Župančič se doselila u Banju Luku iz Novog Mesta, gdje je i Karlo rođen kao jedinac. Pokopan je 1939. u Banjoj Luci.

Stjepan Čemažar, Banjaluka

Porodica Čemažar

Josip Čemažar

Josip Čemažar rodio se 1907. godine u Radeču kod Zidanog Mosta, kao treći od petoro djece (Vinko, Marija, Josip, Angela, Mihajlo) u porodici Mihe i Marije (rođ. Sotlar) Čemažar.

Nakon osnovne škole, 1922. godine dolazi u Banju Luku kod majstora Antona Amana na izučavanje dimnjačarskog zanata.

Nekoliko godina radi kao pomoćnik majstora, a zatim, dobijanjem jednog reona u Banjoj Luci, radi kao samostalan majstor dimnjačar do 1960. kada prelazi, kao jedan od osnivača, u novoformiranu dimnjačarsku radnju „Plamen“ u kojoj radi do penzije 1972. godine.

Pored redovnog posla bio je aktivan član Dobrovoljnog vatrogasnog društva i društva „Sv. Marko“.

Oženio se 1940. godine sa Jagodom Capan rodom iz Ogulina. Stekli su troje djece: Zvonka, Stjepana i Veru (udata Brajdić).

Sve troje djece, sa porodicama, žive u Banjoj Luci.

Zvonko radi u Ministarstvu prosvjete i kulture, kćerka Anita Čemažar Marković u Ministarstvu za ekonomske odnose i koordinaciju, a supruga Vida je u penziji.

Stjepan radi u Ministarstvu unutrašnjih poslova, kćerka Željka Ćirković živi s porodicom u Kragujevcu i ima sina, Josipovog praunuka, Ognjena.

Stjepanov sin Boris studira na Fakultetu za fizičko vaspitanje i sport, a supruga Sonja radi u O. Š. „Ivo Andrić“.

Vera je trenutno nezaposlena, ćerka Danijela radi u Centru „Zaštiti me“, sin Vedran je učenik srednje škole, a suprug Ivica radi u Sloveniji.

Josip Čemažar umro je 1984. godine u Banjoj Luci i sahranjen na groblju „Sv. Marko“.

Ljudmila Šerić, roj. Štrekelj, Rijeka; Vera Vukelić, roj. Petraš, Banjaluka; Vanda Malalan, Gorjansko; Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina profesora Antona Štrekelja

Rodbina Štrekelj se je na Gorjansko naselila leta 1300 in si pridobila posestva, ki se jim je po domače reklo pri Gornjih Štrekljevih (Gučevih), potomci pa imajo še danes ohranjen družinski grb iz leta 1620, ki jim ga je dodelil Ferdinand II. v 16. stoletju. V 17. stoletju se je rodbina Štrekelj razširila po vsej Primorski. Iz te rodbine je izšel tudi Anton Štrekelj.

Rojen je bil 19. 2. 1875 v Gorjanskem. Gimnazijo je končal v Gorici leta 1894. Potem je na Dunaju obiskoval višjo šolo za sadjarstvo in vinarstvo. Končal jo je leta 1896 in začel delati kot nadzornik v kmetijskem inštitutu v Gorici. Leta 1898 je šel v Zagreb za upravnika kmetijskega kombinata Okrugljak.

Zatem se je vrnil na Dunaj in študiral na visoki kmetijski šoli. Po diplomi (1899–1901) je delal v Trstu in Gorici kot ugleden strokovnjak za sadjarstvo in vinogradništvo.

Leta 1907 so ga imenovali za ravnatelja slovenskega oddelka Deželne kmetijske šole v Gorici. Je tudi udeleženec 1. svetovne vojne.

Za časa njegove uprave se je goriška kmetijska šola razvila v zgleden šolski zavod, ki je na Primorskem odigral pomembno vlogo. Napisal je mnogo strokovnih člankov za časopise: Primorski gospodar, Kmečki list, Kmetovalec in druge.

Po 1. svetovni vojni so Kras okupirali Italijani in začelo se je preganjanje Slovencev.

Kot visoko šolan strokovnjak in enolog se je zaposlil v Ljubljani v Direkciji za agrarno reformo – v državni službi Kraljevine SHS. Leta 1919 je bil imenovan za glavnega zastopnika za agrarno reformo za Prekmurje v Murski Soboti. Leta 1920 je bil z dekretom Direkcije za agrarno reformo Slovenije v Ljubljani premeščen v Maribor, kjer je delal kot višji kmetijski nadzornik do 1924. leta. Zaradi zdravstvenih razlogov je tega leta zaprosil za upoko-

jitev. Ko je šel v pokoj, se zaradi italijanske politike do Slovencev z družino ni hotel vrniti na Kras. Odločil se je za Bosno – Banjaluko v Kraljevini SHS. Kraševci so začeli zapuščati svoj Kras in se z družinami naseljevati v Bosni. Država SHS jih je vse sprejela. Naselili so se v Banjaluki, Slatini-Ilidži (toplicah) in v Laktaših (toplicah).

Prof. Anton Štrekelj

Družina Štrekelj

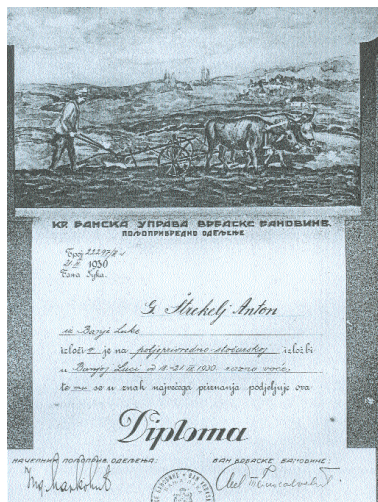

Hčerka Ljudmila Štrekelj

Po letu 1924 se je začelo novo obdobje za profesorja Antona Štreklja. V Banjaluki, pri rečnem otoku ADA, na reki Vrbas v Jelić polju, je kupil veliko plodne zemlje za plantaže sadja. Tudi v Slatini in Laktaših je kupil veliko zemlje (okrog 40 hektarjev). Vso zemljo je strokovno obdelal in naredil velike plantaže sadja, vinogradov in zelenjave. V Banjaluki in okolici so ga spoštovali kot strokovnjaka za sadjarstvo, vinogradništvo, za kmetijstvo nasploh. Pomagal je slovenskim družinam, ki so prihajale s Krasa v Bosno.

Spomen plošča prof. Antonu Štrekelju, na Kulturnem domu Komen, Rep.Slovenija

Diploma Bana Vrbaske banovine

„Primorski gospodar“, urednik Anton Štrekelj

Odlikovanja A. Štreklja od Cara Franza Josefa

Spomin na rivijero na Vrbasu, Banjaluka 17. prosinca 1936

Anton Štrekelj in Alojz Adamič sta v Banjaluki osnovala Slovensko kmetijsko zadrugo za pomoč slovenskim in ostalim kmetom, za izboljšanje kmetijstva, sadjarstva in vinogradništva.

Do 2. svetovne vojne je bil Štrekelj profesor na kmetijski šoli v Banjaluki.

Zaradi njegovega ugleda so ga Slovenci izvolili za predsednika slovenskega društva "Triglav" v Banjaluki. Društvo "Triglav" in slovensko društvo "Istra" iz Slatine sta organizirala srečanja, kulturne prireditve in piknike v Slatini in Banjaluki. Člani slovenskega društva "Triglav" so se zbirali v kavarni Vižinovih blizu hotela Palas. Tudi tako so se obdržali slovenski običaji in kultura. Leta 1930 je profesor Anton Štrekelj v Kraljevini SHS dobil največje priznanje – diplomu za sadjarstvo na razstavi v Banjaluki, od Vrbaske banovine – kmetijskega oddelka v Banjaluki.

Profesor Anton Štrekelj ima velike zasluge za razvoj sadjarstva in vinogradništva v Banjaluki, Laktaših in Slatini. Njegovo znanje so s pridom uporabljali vsi tam živeči prebivalci. Banjalučani so vse do danes ohranili spomin na nesebičnega in družabnega človeka in njegovo pomembno delo.

Vse do 2. svetovne vojne so Slovenci živeli mirno. Ko se je vojna začela, so Slovence v Slatini preganjali nekateri njihovi sosede, četniki. Tudi Antona Štreklja so na svojem posestvu v Slatini preganjali in trpinčili. Umrl je leta 1943 in je pokopan v Banjaluki.

Njegova druga žena Zorka, rojena Vižin, in hčerka Ljudmila z družino živita na Reki na Hrvaškem. Dali sta mi dragocene podatke. Njegova sorodnica Vanda Malalan, ki živi v rodni hiši Štrekljevih v Gorjanskem, mi je tudi veliko povedala o njem.

V Banjaluki sem na posestvu Štrekljevih osebno poiskala vnukinjo Vero Vukelić, roj. Petraš, ki mi je napisala zgodbo družine Štrekelj. Dobila sem tudi slike, stare knjige Mohorjeve družbe, časopise Primorski gospodar iz 1906. leta, katerih urednik je bil Anton Štrekelj, in še druge spise Alojza Adamiča, ko sta delala v Kmetijski zadrugi v Banjaluki.

Po 2. svetovni vojni so njegova velika posestva v Bosni, v skladu z novo agrarno reformo, nacionalizirali. Družini je ostal zelo majhen del.

V Komnu na Krasu, na hiši Zadružnega doma, je postavljena spominska plošča v čast profesorju Štreklju, strokovnjaku za sadjarstvo in vinogradništvo.

Porodica Vukelić-potomci Štrekeljevih

(Ja Vera Papež Adamič, posjetila sam jula 2002. god. u B. Luci, unuku g. prof. Antona Štrekelja, gđu. Veru Vukelić rođ. Petraš i zamolila da napiše sjećanja na svoga djeda.)

Vukelić Vera, rođ. Petraš, Banja Luka

Obitelj Štrekelj

Anton Štrekelj, moj djeda, rodio se na Krasu – Gorjansko pri Komnu 1875. godine. Porodica Štrekelj je u to vrijeme živjela skromno, podižući i izdržavajući svojim radom broju djece. Kako roditelji nisu bili u mogućnosti da mu plaćaju školovanje, izdržavao se sam dajući časove i instrukcije bogatijim učenicima. Anton se opredjelio za studij agronomije tj. voćarstvo, vinogradarstvo. Studirao je u Beču. Oženio se Fandom Vanaček i stekao troje djece: Milenu – 1903. god. , Nadu – 1907. god. i sina Milana – 1911. god. Dobio je zaposlenje, bio je direktor poljoprivredne škole u Gorici, gdje je porodicu zatekao I svjetski rat.

Nakon ratnih nedaća i događanja krenuo je put širom novostvorene Jugoslavije, tražeći pogodno tlo za razvoj voćarstva. Dopalo mu se zemljište u Banjoj Luci, uz Luku i Adu Vrbasa. Tu se sa porodicom doselio 1922. godine. Kupio je 40 dunuma zemlje i uskoro pretvorio u prelijepi park oko stare kuće u holandskom stilu. Kasnije je kupio u Slatini oko 100 dunuma “bujadare” i iz toga je proizišao uzorni voćnjak i vinograd. U Banjoj Luci, uz Vrbas (Rebrovac) su bile parcele zasijane raznim povrćem i kulturama: šparglama, heljdom, itd. , a između toga su bili redovi voćaka – breskve, kruške, ribizli i sl. , dok je vinova loza dominirala. Voće je plasirano širom Jugoslavije, dobivao je i priznanja za kvalitetu.

Uskoro po dolasku u Banju Luku, njegovim posredstvom započeo je dolazak Slovenaca u ove krajeve. Došao je njegov saradnik i prijatelj Alojz Adamič, pa poslije i mnogo ostalih porodica kao Trčon, Uršič, Udrih, itd.

Svi su se bavili uzgojem voća i širili agrokulturu i uzornu poljoprivredu. Štrekljev dom je postao omiljeno mjesto za sastajanje Slovenaca, kako svakodnevnih posjeta, tako i povremenih svečanosti slovenskog društva "Triglav", bal u parku oko kuće, ukrašeno lampionima i sl.

Još dok je bio u Sloveniji, prof. Štrekelj je bio urednik časopisa "Gospodarski list". U Banjoj Luci, zajedno sa Alojzom Adamičem iz Slatine osniva i radi u slovenskom društvu "Is-tra" u Slatini i "Triglav" u Banjoj Luci. Obijica osnivaju "Kmetijsku zadrugu" u Banjoj Luci, radi pomaganja i obučavanja poljoprivrednika, unapređenje voćarstva, vinogradarstva i vr-tlarstva. Bio je svugdje rado viđen i prihvaćan, nije pravio razliku među ljudima, bio je disciplinovan i pravedan. Iz obližnjeg romskog naselja "Vlaški brijeg", Romi su ljeti često dolazili pod dud, pred kućom, da sakupljaju velike crne plodove. Bili su pod profesorovom zaštitom, teško onome, tko bi im što prigovorio.

Kasnije su došle nevolje, 1932. godine sin Milan se utopio u Vrbasu. Razboljela se sup-ruga Fanda i 1940. godine umrla. Anton Štrekelj je po drugi put stupio u brak. Sa suprugom Zorkom rođ. Vižin 1942. godine dobio je kćerku Ljudmilu. Ratni vihor II svjetskog rata učinio je život vrlo teškim. Godine 1943. Anton Štrekelj je naglo preminuo od dizenterije. Lje-karske pomoći nije bilo. Ubrzo je umrla i kćerka Nada. Kći Milena, po profesiji učiteljica, udala se za prof. Josipa Petraša; službom je bila vezana i živjela u Prijedoru (ranije je službo-vala u Lici, Vrbani, Šargovcu itd.). Zbog ratnih događanja nije mogla doći u Banju Luku sve do 1945. godine. U kući su bile slovenačke izbjeglice: Valić, Zlobec, Klešnik i Colja. Za-tim se u kuću uselila domobranska vojska, koja je dosta toga uništila. Godine 1945. , posli-je oslobođenja na posjed se doselila moja, tj. porodica Petraš – u staru obiteljsku kuću Štre-kelj i u manju kuću u stilu vile, supruga Zorka Štrekelj sa kćerkom Ljudmilom. Prof. Petraš je bio omiljeni banjalučki profesor. Preminuo je naglo (u razredu na času) 1959. godine, a supruga Milena, kćerka Antona Štreklja je umrla 1974. godine. Kćerke Ljerka Petraš (udata Deretić), Vera (udata Vukelić) i Nada (udata Radman) ostale su ovdje do 1995. godine, ka-da je Nada Radman sa porodicom, zbog ratnih događanja, izbjegla i nastanila se u Zagrebu.

Najmlađa Štrekljeva kćerka, Ljudmila sa majkom Zorkom prodala je svoj dio posjeda i preselila u Rijeku, još 1964. godine. Tu se udala za Mladena Šerića, gdje i sada živi i ima tri odrasle kćerke. Dio imanja Antona Štreklja je država SFRJ otkupila za zeleni pojas (u Banjoj Luci), a imanje u Slatini je prešlo u državne ruke u cjelosti 1946. godine. Jedno vrijeme je vi-nograd čuvan i održavan. Kasnije su se mnogi Slovenci povukli i opet vratili u Sloveniju.

Branka Podgornik, Postojna

Družina Podgornik v Banjaluki (1924–1992)

Če ne bi bilo vojne, če se ljudje ne bi med seboj sovražili, bi vsak človek svoje življenje končal v svoji rojstni deželi ali v mestu po svoji izbiri.

Vse življenje sem želela živeti v domovini svojih staršev, svojega očeta, in želja se mi je zelo pozno tudi izpolnila. Leta 1992 so srbske oblasti iz Banjaluke pregnale mene in mojo sestro z družino. V Slovenijo smo prišli 21. 5. 1992. Jaz sem ostala v Sloveniji, sestra pa je z družino odšla na Hrvaško.

Sem članica velike družine Podgornik, ki je bila vse svoje življenje preganjana ali je bežala pred sovražniki in oblastjo, s politiko katere se ni strinjala.

Starejši člani družine so s Primorske. Za časa 1. svetovne vojne so bežali pred Italijani, med 2. svetovno vojno smo vsi skupaj pred Nemci in ustaši bežali iz Banjaluke v Sanski Most. Leta 1945 smo se vrnili v Banjaluko. Kot zadnji Podgornikovi iz Banjaluke sva bili pregnani jaz in moja sestra Ranka z družino.

Vsakič ostaneš brez svojega premoženja, za katerega garaš vse življenje. Nikoli se ne predaš usodi. Vedno začneš znova.

Družina Podgornik je prišla v Banjaluko leta 1924. Tisti, ki so preživeli 2. svetovno vojno, so šli leta 1949 v Beograd. V Banjaluki smo do leta 1992 ostale samo jaz, moja sestra in mama (umrla 1982).

Moj stari oče Dominik Podgornik je bil rojen 4. 4. 1880 v Gorici. Z družino je živel v Gorici do leta 1915 pod italijansko oblastjo. Bil je železniški uslužbenec. Zaradi njegovega dela so pogosto menjali mesto bivanja. Živel so v Žirovnici (okraj Radovljica), Prevaljah pri Dravogradu, Dardi na Hrvaškem, Banjaluki in od leta 1949 v Beogradu. Umrl je leta 1961 v Beogradu. Bil je poročen z mojo staro mamo (babico) Angelo Rotar - Podgornik.

Rojena je bila v Mošnjah (okraj Radovljica) 1884. leta. Končala je gospodinjstvo šolo v Celovcu.

Družina je bila velika, revščina in garanje sta bila glavna vsebina njenega življenja. Trpela je zaradi svojih treh sinov, ki jih je izgubila v 2. svetovni vojni.

Bila je drobna ženička in predvsem zelo pogumna. Umrla je leta 1969 v Beogradu. Vedno je govorila slovenski jezik. Zadnje besed so bile: "Poslušajte, zvonovi zvonijo, gremo k maši."

Najstarejši sin, moj oče Dominik Podgornik, je bil rojen 21. 12. 1910 v Gorici. Gimnazijo je končal v Banjaluki. Delal je kot uslužbenec. Leta 1942 je šel v partizane. Pred tem je bil v zaporu zaradi ilegalnega dela. Po končani 2. svetovni vojni je delal kot častnik v Beogradu, nato v Zagrebu, kjer še danes živi kot upokojeni polkovnik JLA.

Bil je dvakrat poročen. V prvem zakonu sta su mu rodili dve hčeri, jaz, Branka, in Ranka Podgornik.

V drugem zakonu pa se mu je rodil sin Marjan, ki živi v Atenah.

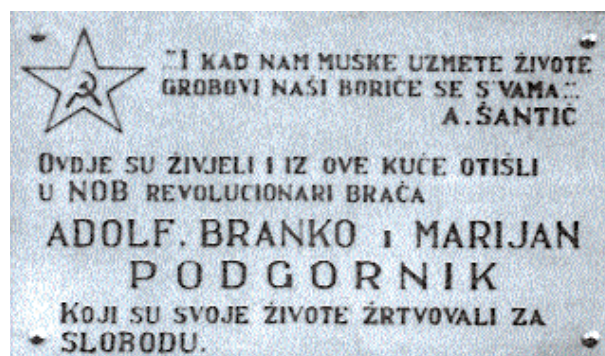
Sin Adolf je bil rojen v Gorici 21. 12. 1911. Končal gimnazijo v Banjaluki in delal kot uslužbenec do leta 1941. Večkrat je bil v zaporu in leta 1941 zbežal v partizane. Ubit je bil v ofenzivi na Kozari leta 1942, kjer ima tudi spomenik.

Sin Julij (Branko) je bil rojen v Gorici 6. 11. 1913. Delal je kot poklicni ključavničar v Banjaluki in Zagrebu. Iz Zagreba so ga odpeljali v Jasenovac, kjer je bil leta 1944 ubit.

Sin Marjan je bil rojen v Gorici 4. 1. 1915. Končal je gimnazijo in nazadnje delal v Ljubljani. Kot talec je bil ustreljen 23. 10. 1942 v Ljubljani, ko je bil atentat na bana Natlačana. Na ljubljanskih Žalah ima spomenik.

Hčerka Suzana je bila rojena 5. 1. 1914 v Gorici. Končala je trgovsko šolo v Banjaluki. Najstarejša hči je bila doma in pomagala stari mami v gospodinjstvu. Potem je šla s stariši v Beograd in do upokojitve delala v knjižnici. Umrla je leta 1990 v Beogradu.

Hčerka Nada je bila rojena 10. 1. 1919 v Breznici (okraj Radovljica). Končala je trgovsko akademijo v Banjaluki. Tedanja oblast jo je preganjala in tudi zaprla. Leta 1941 je zbežala v partizane, je prvoborka. Po končani vojni je dobila službo v Beogradu, kjer še danes živi kot upokojenka.

Spomen plošča na hiši Podgornikov

Dominik Podgornik, Branka in Ranka-hčerke

Najmlajša hčerka Vera je bila rojena na Hrvaškem (Darda pri Osijeku) 10. 2. 1924. Končala je ekonomsko fakulteto v Ljubljani leta 1949 ter po končanem študiju odšla v Beograd. Med 2. svetovno vojno je bila v taborišču v Stari Gradiški. Do upokojitve je bila zaposlena na Inštitutu za bankarstvo in finance Jugoslavije. Živi v Beogradu.

To so podatki za družino, ki je leta 1924 prišla iz Slovenije v Banjaluko. Ostali preživeli so odšli leta 1949 v Beograd.

To je bila zelo poštena družina, delovna in zelo pogumna. Upirali so se vsaki krivdi, pomagali vsakemu človeku v stiski. Vsi so bili dobri športniki (sinovi nogometaši) in zelo priljubljeni v družbi mladih. Moj oče Dominik Podgornik je bil eden najboljših nogometašev in igral je za banjaluško ekipo Borca, kot študent pa tudi za Gradžanskega v Zagrebu. V Banjaluki obstaja ulica, poimenovana po bratih Podgornik (Ulica brače Podgornik).

Vsako leto 4. julija (na dan borca) so nogometaši iz Banjaluke igrali nogomet za pokal bratov Podgornik, po končanem tekmovanju pa so izbrani nogometaši položili venec na spominsko ploščo.

V družini smo se vedno pogovarjali samo slovensko. Otroke, ki smo dočakali svobodo, so nas vsako leto peljali na počitnice v Slovenijo. Po dva meseca poletnih počitnic smo preživeli pri sorodnikih v Celju, Kranju in Ljubljani. Najpogosteje v Bohinju in Radovljici.

Vso svojo ljubezen do rojstne domovine, ki so jo nosili v svojih srcih, so v svoji vzgoji prenesli na nas, svoje potomce.

Moja sestra Ranka Podgornik - Šmit je bila rojena v Banjaluki 31. 7. 1939, zdaj z družino živi na Hrvaškem. 33 let je bila zaposlena kot asistentka pri zobozdravniku. V pokoj je šla pred zadnjo vojno v Bosni in kot begunka je bila od začetka z mano v Sloveniji.

Jaz, Branka Podgornik, sem z očetom pripravila podatke o naši družini in jih spravila na papir. Rojena sem bila v Banjaluki 28. 2. 1938. Končala sem gimnazijo in potem v Zagrebu naravoslovno-matematično fakulteto. Sem profesorica zemljepisa. V Banjaluki sem bila 14 let zaposlena v razredu osnovne šole Draga Langa, nato 12 let kot ravnateljica te šole.

Ko sem prišla leta 1992 v Slovenijo, sem se zaradi dela takoj oglasila na Ministrstvu za šolstvo in šport v Ljubljani.

23. 11. 1992 sem začela delati kot ravnateljica begunske šole v Lescah. Tam sem delala dve leti, potem pa še na Jesenicah. Vsak dan sem šla na delo z avtobusom, ker sem živela pri prijateljih v Bohinju.

Leta 1996 so me poklicali z ministrstva in vprašali, ali bi delala v Postojni, ker je zmanjkalo učiteljev za begunce. Takoj sem prišla v Postojno in tam delala do konca junija 1997.

Sedaj živim v Postojni. Dobila sem slovensko državljanstvo in dodatek na tujo pokojnino, ker sem največ delovne dobe zaslužila v Bosni. Še sem aktivna. Delam kot prostovoljka v materinskem domu, kjer sem dobila tudi sobo.

O družini Podgornik bi se lahko napisal roman. Srečna sem, da se bo o njej in o veliko drugih družinah, ki so imele podobne življenjske poti, lepo pisalo.

Pred kratkim sem bila v Dražgošah. Gospod Janez Stanovnik je na zborovanju lepo povedal: "Slovenci smo trd oreh, ne pozabimo svoje zgodovine, otroci so vzgojeni tako, da bodo še leta in leta prihajali sem s svojim otroki in vnuki. "

Za šestnajstletno vnukinjo moje sestre Ranke, Lano, ki bi rada študirala pravo v Sloveniji, obstaja ena želja – živeti v Sloveniji.

Na koncu vsega napisanega naj povem, da če pridem v Bohinj in se ozrem okoli sebe, vidim Triglav – takrat začutim, da bom večno kot ta Korenjak.

Vladimir Ukmar, Banja Luka

Porodica Ukmar

Familija Ukmar potiče iz Erzelja, općina Postojna.

Filip Ukmar, od oca Mihajla, i Rozalija (rođena Čehovin) iz Gaberja zasnovali su brak 1919. godine. Živjeli su u braku u Erzelju u roditeljskoj kući porodice Ukmar, jer je Filip bio sin jedinac.

Roditelji su mu bili poljoprivrednici.

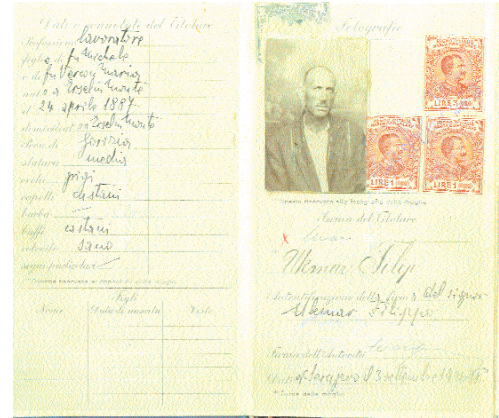
Moj otac Filip Ukmar završio je stolarski zanat 1907. godine u Vrhpolju okrug Postojna kod Franca Skul, o čemu svjedoči dokument o položenom majstorskom ispitu izdat 14. maja 1907. godine.

Dok su živjeli u Erzelj u rodilo se četvoro djece (Filip, Anđelko, Josip i Cvetko).

Radi fašističkog maltretiranja Slovenaca moji roditelji su razmišljali o napuštanju Slovenije. U to vrijeme Italijani su negirali sve što je bilo slovenačko. Lokalni jezik je bio italijanski.

Porodica Ukmar

Pasoš Filipa Ukmara, 1931

Teško je bilo napustiti rodnu kuću i svoju domovinu, ali zbog sve većeg maltretiranja moj otac je ipak 1926. godine odlučio da svoju familiju preseli u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS).

U to vrijeme mnoge familije iz Slovenije su se već preselile u Kraljevinu SHS.

Otac je sa svojom familijom doselio u Banju Luku i tu ostao do kraja života. Živio je kao podstanar do 1936. godine kada je sagradio vlastitu kuću. Nacrt za kuću je izradio Andrija Ambrožić, ovlašteni građevinski majstor.

U Banjoj Luci su dobili još petoro djece (Matilda, Zvonko, Franjo, Vladimir i Vera).

Ja sam najmlađi sin i dobro se sjećam pripovijedanja moga oca o životu u rodnom mjestu i učestvovanju na frontu u Galiciji u I svjetskom ratu. U Galiciji je ranjen u desnu ruku i ostao invalid.

Otac se u Banjoj Luci bavio stolarstvom i bačvarstvom (pinter), a u tom poslu su mu pomagala moja braća i ja, jer se otac teže služio desnom rukom. Radi slabog imovinskog stanja, sva braća i ja smo mladi krenuli na izučavanje zanata. Zanat smo izučavali u tvornici „Jelšingrad“ i „Tvornici duhana“.

Otac je bio član društva „Triglav“. Posjećivao je slovensku kuhinju gdje su u dvorištu imali plac za kuglanje. Inače su se svi Slovenci posjećivali, družili i učestvovali u raznim veselicama i izletima. Sačuvali su svoju kulturu i jezik.

Slovenci iz Slatine i Banje Luke često su dolazili našoj kući na druženja gdje su pripovijedali priče iz rodnog kraja sjećajući se svoje mladosti, ali i teških dana kada su morali napustiti svoju domovinu i rodnu kuću.

Po smrti mojih roditelja ja sam sa familijom ostao živjeti u roditeljskoj kući. Zanat mašinbravara sam izučio u tvornici "Jelšingrad" gdje sam, kao dobar radnik, ostao raditi neprekidno 40 godina, kada sam otišao u mirovinu.

Moja supruga Radenka i ja stekli smo dvoje djece, sina Filipa i kćerku Svjetlanu.

Sin Filip dobio je ime po djedu Filipu, a on je sinu Vladimiru (koji ima 15 godina) dao ime po meni - njegovom djedu. To je postala tradicija porodice, jer moj unuk obećava da će svom sinu, kada ga bude imao, dati ime po svom ocu. Inače, moj sin živi zajedno sa nama u kući svoga djeda.

Po 1990. godini kada je nastala netrpeljivost među nacijama, život je postao težak i nepravedan prema nesrpskom stanovništvu.

I pored velikih pritisaka da napustimo svoj dom izdržali smo sva maltretiranja i nismo htjeli da napustimo dom koji je moj otac teškom mukom izgradio.

Jednom je već bježao od nepravednog odnosa prema Slovencima.

Moj sin je bio učesnik rata u BiH i pokazao lojalnost vladajućoj partiji i ja sam osećao odgovornost da se borim da mu sačuvam kuću i njegovu familiju.

Izdržali smo i ostali na svom ognjištu da se družimo sa našim sunarodnicima, okupljamo u Udruženju Slovenaca i pjevamo, te da organizujemo veselice po tradiciji svojih predaka.

Članovi smo Udruženja Slovenaca.

Ukmar Bruno

Porodica Ukmar

Ukmar Filip i Rozalija, sin Cvetko, hčerke Verica i Matilda, zet Adem

Ukmar Cvetko i Tonka

Bruno Ukmar

Porodica Ukmar potiče iz sela Erzelja, Vipavska dolina, Primorska, Slovenija.

Otac Filip, po zanimanju stolar i majka Roza domaćica preselili su se 1927. godine u Banju Luku sa četvoro djece i to: Filip, Anđelko, Josip i Cvetko. U Banjoj Luci su dobili još četvoro djece i to: Matildu, Vericu, Vladimira i Zvonka.

Sin Cvetko je oženjen sa Tonkom Gagula i imaju dva sina, Brunu i Tomislava. Oba žive u Banjoj Luci. Bruno Ukmar je bio drugi član pri osnivanju Udruženja Slovenaca u Banjoj Luci i aktivno je radio na okupljanju banjalučkih Slovenaca. Do kraja 2007. godine je bio član Izvršnog odbora i predsjednik Odbora za socijalna i humanitarna pitanja. Sada je predsjednik Nadzornog odbora.

Stanko Prosen, Banja Luka

Porodica Janeza Prosen

Prosen Ivan i Mileva, vjenčanje 1942.g

Stanko, Rozalija, otac Janez, Majka Mileva, brat Pepo

Ivan Prosen, sin Franca i Helene, rođen 1. 12. 1884. u Kuteževo 1 – Podgrađe – Ilirska Bistrica, oženjen Marijom Rodič, rođenom 17. 12. 1882. god. u Obrov 47, Hruštica – Ilirska Bistrica. Vjenčali su se 8. oktobra 1906. godine u župnom uredu Hruštica – Podgrad 6244.

Nakon vjenčanja, iste godine odlaze u SAD, u Ohajo, grad Waymeer, gdje žive i rade. Tu su se rodili: Rudolf, (2. 10. 1907.), Emilija (7. 10. 1908.), Ludovik (1. 4. 1910.), Marija (31. 10. 1913.), Ivan (6. 12. 1914.), Milan (4. 5. 1919.).

Porodica Prosen se 1920. godine vraća u Sloveniju, u rodno mjesto Kuteževo – Ilirska Bistrica i tu dobija još dva sina: Franc je rođen 27. decembra 1921. , a Edvard 20. maja 1924. godine.

Poslije Prvog svjetskog rata Slovenačko Primorje je pripalo Italijanima, uvedena je vojna uprava, Slovenci su prisiljeni služiti se samo italijanskim jezikom, a u školama su predavali italijanski učitelji. Proganjani su svi poznati Slovenci, pa i obični ljudi.

Mnogi Slovenci su tada napuštali svoje domove i odlazili u Kraljevinu Srba, Hrvata u Slovenaca, pa tako i moji preci odlaze u Kraljevinu Jugoslaviju, koja je prihvatila doseljenike i davala im svoje državljanstvo. Proseni su državljanstvo Kraljevine Jugoslavije dobili 1938. godine.

Djed Ivan Prosen, sa porodicom iseljava iz Slovenije 1926. godine i doseljava u Banju Luku, u naselju Ada kupuje 10 duluma zemlje i pravi porodičnu kuću, koja je 1938. godine izgorjela u požaru, te su bili prisiljeni da sagrađe novu, koja je srušena 1969. godine u zemljotresu.

Francova muška djeca od početka II Svjetskog rata završavaju razne zanate u Banjoj Luci, a neki od njih su postali poznati majstori. Posebno su se u zanatstvu isticali Rudolf, Ludvig i Franc, koji je poznat i kao pčelar. Svake godine proizvodio je veće količine voska i meda, a uz to domaću šljivu, lozu, vino, o čemu su pisale i novine.

Franc Prosen sa braćom, na imanju

Milan, Rudolf, Edvard i Franc Prosen

Djed Ivan je umro 1941. godine, a baka Marija 1953. godine u Banjoj Luci, a sahranjeni su na groblju Sv. Marka.

Sinovi Milan i Edvard, po završetku II Svjetskog rata, odlaze u Osijek, tu zasnivaju porodicu i rađaju im se po dvije kćerke. Osamdesetih godina Milan se vraća u rodni Ohajo (SAD) i tu umire. Edvard umire u Njemačkoj, gdje je bio sa porodicom na privremenom radu.

Ostala djeca (Rudolf, Ludvik, Ivan, Franc, Emilija i Marija) živjeli su u Banjoj Luci, gdje su umrli i sahranjeni.

Poznato je da su Slovenci vrijedni ljudi. Tako su Rudolf, Ludvik i Franc imali privatne zanatske radionice i odškolovali su mnogo dobrih učenika – majstora o kojima se i danas govori s poštovanjem.

Rudolfov sin Ludvik, koji je živio u Vrbanji pored Banje Luke, naslijedio je radionicu i domaćinstvo svoga oca i obavljao kovačko-bravarske poslove, po čemu je bio poznat i u bivšoj Jugoslaviji. Sa posljednjim ratnim zbivanjima odlazi u Belgiju sa porodicom, a poslije rata prodaje imanje i naseljava se u Petrinju (Hrvatska), gdje i danas živi.

Slavica Jacešin, kćerka Ludvika Prosena, danas živi u Prijedoru i vrlo je aktivna kao članica Udruženja Slovenaca “Lipa” u Prijedoru. Njena ostala porodica - brat Slavko i sestra Marica - žive u Petrinji, dok najstarija sestra Ankica, sa porodicom živi u Osjeku.

Moj otac Ivan ostaje u porodičnoj kući, ženi se 1942. godine i rađaju mu se kćerka Rozalija, sinovi Stanko i Pepo, koji još žive u Banjoj Luci.

Ja, Stanko Prosen, sin Ivana i unuk Janeza, Ivana, Prosena, slušao sam priče o svojoj familiji i nastojim ih sačuvati radi svojih budućih pokolenja. Svi ovi napisani podaci i slike moje familije, naslijedio sam od svojih roditelja. Oženjen sam, imam sina Igora i dvije unuke – Vanju i Anju.

Aktivan sam član Društva Slovenaca „Triglav“ u Banjoj Luci i pjevam u horu „Davorin Jenko“, čiji sam jedan od osnivača.

Banjalučani me znaju kao automehaničara, harmonikaša i pjevača, a sina Igora kao muzičkog radnika.

Ističem veoma strogo vaspitanje nas djece od strane roditelja. Slično vaspitanje važilo je i u široj porodici, a svakodnevno nam se pričalo o radu, redu i poštovanju.

Dobro se sjećam, dok su bili živi otac i njegova braća, da su na svojim veselicama i druženjima sa drugim Slovencima, pjevali slovenačke pjesme kojih se i sada rado sjećam i pamtim neke od njih.

Katarina Bussinger; Petar Ivanović; Slavko Podgorelec

Porodica Potočnik – Alojz i Marija

Žive potomke ove obitelji nismo mogli pronaći, a u ovom prilogu obuhvatamo sjećanja posljednjih podstanara koji su sa bakom Micom (Marijom – tada je bila sedamdesetih godina) i didom Alojzom (već je zašao u osamdesete) živjeli od 1955. do 1964. godine.

Alojz je bio mašinbravar u penziji, i prema njegovu kazivanju, u to vrijeme najvjerovatnije bio je najstariji penzioner – 30 godina je uživao mirovinu. U Banju Luku su došli poslije I svjetskog rata, i od prve Alojzove penzije, koja je iznosila tri hiljade jugoslavenskih dinara, kupili kuću u Kulmahali, u ulici Vilsonova, na desnoj obali Vrbasa.

Tada je, po njihovom pričanju, bio “jeftin život”, odnosno namirnice u Banjoj Luci. Imali su sina Alojza, i kćeri Rožu i Milu. Roza je živjela u Splitu, kasnije u Šibeniku. Njen suprug je bio oficir.

Mila je bila medicinska sestra, a vjenčala se u porodičnoj kući Potočnikovih u Banjoj Luci, po pravoslavnom obredu. Pamtim da je u toj sobi na zidu bila okačena slika Madone sa uvijek upaljenim žžizkom’.

Sa Potočnikovima je (do 1955. godine) živio sin Alojz sa njegovom suprugom Zagom (Zagorka). Imali su sina Cacu i kćerku Micu (Marija). Komšije u ulici, i u cijeloj Kulmahali, ovu porodicu su izuzetno poštovali i zvali ih jednostavno “Slovenci” sa obaveznim prefiksom žgospoda’.

Cijeli južni zid kuće obavijala je drvena veranda na kojoj su bila dva ogromna žmurala’. Na jednom je bio monumentalna šumski pejzaž sa potokom, a na drugom marinski noć-

ni prizor sa uzburkanim morem, mjesecinom koju su zastirali tmurni oblaci i velikom hridi na vrhu koje se nalazila mala kućica ili svjetionik.

Murale je dao naslikati dida Alojz kao sjećanje na kraj u Sloveniji odakle potiče (Kamnik) i more za koje je bio vezan cijeli život. Bio je, naime, zaposlen u vojnom arsenalu u Puli za vrijeme Austrije, potom je službovao u Boki (Kotorskoj) i u Bakru. Pričao nam je epizodu iz Prvog rata kada su Austrijanci na borbeni brod montirali nesrazmjerno veliki top (na čijoj montaži je radio i dida Alojz). Probna paljba je neslavno završila, jer je potopila plovilo.

Ispred kuće Potočnikovih nalazio se mali vrt sa žšimšiom' i vinovom lozom na žbrajdama', baš kao i oko cijele verande, pa i iza kuće gdje je loza bukvalno natkrivala veliko dvorište u kome su bile dvije drvarnice i žpumpa'.

Jednom nedjeljno bi se na kartanju okupljali "dečki" (tako su se međusobno oslovljavali – a sve su bili starci). Igrao se žšnapsl', a osim dide Alojza tu je bio i tišler Anton Jaušovec (također Slovenac koji je bio tišler-stolar, a tišleraj držao u dvorištu obiteljske kuće u naselju Mejdan), čevljar (obučar) Ivan Papeš i komšija Jovo Banjanin, umirovljeni šumar porijeklom iz Like odnosno Gospića.

Marija i Alojz Potočnik

Jaušovec je imao sina Slavka koji je naslijedio i modernizirao tišleraj sa najsuvremenijim strojevima. Na kartanju se ponakad nalazio i Ivan Papeš, čevljar-obučar, koji je radnju imao u Maloj čaršiji, do koje se iz grada dolazilo preko Gradskog mosta.

Dida Alojz je od proljeća nadzirao pupanje i cvjetanje loze, zamatanje bobica. Grožđe je nekada prezrelo, pa bi dvorište bilo puno žotpadaka': Katarina (inače banjalučka glumica) pomela je jednom prilikom te bobice i bacila u smeće, a Alojz je pobjesnio jer, govorio bi: "svaka bobica-kap vina". Omiljena psovka mu je bila "hudič prekleti".

U berbi su sudjelovali dječaci i mladići iz cijele ulice: grožđe se prvo muljalo, potom cijedilo i odlagalo u burad koju bi Alojz više puta dnevno nadzirao i vino pretakao, a oko blagdana svetog Martina (polovica novembra) upriličio bi svečanu degustaciju u kojoj su sudjelovali (obavezno) podstanari koji su kod Potočnika došli nakon što je sin Alojz (1955. godine) žprekomandiran' sa vojnog aerodroma Mahovljani u Zemunik kod Zadra. Tada je odselila i cijela njegova porodica u Zadar. Sin Alojz bio je mašinbravar i zaposlen pri Jugoslavenskoj narodnoj armiji.

Baka Mica bila je nevjerojatno lucidna, inteligentna i značitana' osoba; svakodnevno su nabavljali dnevne novine, a od nedjeljnika - "Vijesnik u srijedu". Oboje su izvanredno govorili italijanski i njemački, i čitali knjige žu originalu'.

U vrijeme Drugog svjetskog rata, kada je u Banjoj Luci instalirana tvorevina Nezavisna država Hrvatska, Alojz Potočnik i njegova kuća postali su punkt za prebacivanje materijala i ljudi žu šumu' – u partizanske baze na Starčevici i Poniru.

Iz ove kuće je u bazu proveden i jedan borac (umotan u zar i feredžu). Potočnici su bili tijesno povezani sa Mlečnikovima (o kojima govori jedno veliko poglavlje ove knjige) i Karabegovićima (tačnije sa Vidom Cijan) te sa porodicom Karla Rojca – kasnije narodnog heroja.

Oca i sina Alojza uhapsila je Ustaška nadzorna služba (UNS) 1942. godine. Bili su prebijani i zatočeni u Crnoj kući, gdje su didu Alojza cijelu noć držali u vodi do pasa – a bila je zima...Kasnije su prebačeni u ćelije (tada je uhapšena i Vida Cijan- Karabegović), a Alojz je pričao kako su on i Vida, uzajamno, kroz ključaonicu jedno drugome kuhana jaja doturali – da bi preživjeli.

Potočnici su prvi na desnu obalu Vrbasa donijeli žradič – specijalnu, a jednostavnu salatu, koju su komšije – Bošnjaci masovno počeli rasađivati. Također su obogatili i osvježili jelovnik ždomorodaca'. Nedjeljom je obavezno bila mesna juha, potom grah sa govedinom na salati, "štruklji", pikantni sosovi i krompir na žhiljadu načina'. Za Božić se obavezno spremalo bakalar i žpotica' (orehnjača), kuglof i mnogi drugi slatkiši koji su, dakako, dijeljeni komšiluku. S druge strane, komšije Bošnjaci, za Kurban-Bajram Potočnikovima su obavezno donosili meso koje su ovi spremali na razne načine, čak sušili, a za priloge spremali raznolike žcušpajze'.

Osim pomenutog Jove Banjanina, prve komšije Potočnikovih bila je ugledna porodica Alije i Razije Kulenović (rođena Bišćević) sa sinovima Faikom, Fajzalom i Farukom. Nešto dalje je kuća Razijine braće – Atifa (sa suprugom Fadilom i kćerima Amrom i Nermom), odnosno Smaila čija supruga je također bila Razija, i sinom Emirom, te kćerkom Emirom-Mikanom.

Potočnici su proživjeli tri režima: austrijski, kraljevinu Jugoslaviju, okupacijski i konačno doživjeli konstituiranje socijalističke Jugoslavije. Ipak, govorio bi dida Alojz, bez obzira na to – njegova penzija nikada nije kasnila.

Kada su ovu kuću 1964. godine napuštali podstanari (Petar i Katarina) Potočnici su bili spremni prepisati kuću i okućnicu samo da ih zadrže. Ipak to nije bilo moguće, pa je po baku Micu i dida Alojza (koji je već bio u devedesetim, a Mica u poznim osamdesetim) došao sin Alojz i odveo ih k sebi – u Zadar.

Kuća je prodana susjedu Aliji Malkiću, kovaču, a baka Mica i dida Alojz su, u kratkom razmaku, umrli već naredne godine u Zadru.

Slavko Podgorelec, Banjaluka

Porodica Podgorelec

Podgorelec, prema predaji, potiču iz (ili okolice) Ptuja (prema jednoj verziji – Petao odnosno Petovia) odnosno Središća ob Dravi. Prema kopiji rodnoga lista, djed Stefan (Stepan, Stjepan, odnosno Stevan – tako je zvan prema mjestu stanovanja odnosno službovanja) rođen je 1875. godine u "deželi Štajerskoj", a njegova majka se djevojački prezivala Müller. Prema kazivanju pokojnog oca Slavka, djed je završio kadetsku akademiju u Wiener-Neustadtu (Bečkom Novom Mestu) i sve do Prvoga svjetskoga rata službovao kao inženjerski podoficir u raznim dijelovima Monarhije. Rat ga zatiče u Aradu (Rumunija) odakle je preko-

mandiran u Bosnu (Bugojno), a službovao je na prostorima Gornjeg i Donjeg Vakufa. Po okončanju rata optirao je za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, a kao školovani kadar (građevinac) raspoređen je (dekretom Ministarstva šuma i ruda) u Drvar na eksploatiranje i preradu šumske građe.

Tada je Stjepan sklopio brak sa Amalijom, rođenom u Zagrebu, sa kojom je dobio sina Slavka (1921.) i kćeri Jozefinu (1925.) i Tinku (1927. godine).

Stjepan je kasnije premješten u Sanski Most i službovao u raznim šumskim pogonima da bi posljednje radno mjesto dobio u Prijedoru gdje je umirovljen 1935. godine. Tamo je i umro 1957. godine.

U porodici Podgorelec jedan dan se govorio slovenski, drugi dan njemački, a narednog dana srpski odnosno hrvatski. Stjepan je, prema kazivanju, bio jako strog u odgoju djece.

Slavko Podgorelec (stariji) osnovno školovanje i nižu gimnaziju završio je u Prijedoru, a nakon toga se posvetio izučavanju grafičarskog obrta u štampariji uglednog prijedorskog trgovca i "staroste" nekadašnjeg "Sokola" Vučena Štrbca. Tu je dobio i prvo zaposlenje.

Potkraj tridesetih, a kao sportaš-"sokolaš", Slavka je zapazio prijedorski liječnik i izvršni tenisač dr Mladen Stojanović (kasniji narodni heroj) pa Slavko 1939. godine biva primljen u SKOJ (Savez komunističke omladine Jugoslavije). Aktivno sudjeluje u organiziranju prvomajskih štrajkova i demonstracija, a početkom okupacije biva (zajedno sa dr Stojanovićem) uhapšen i zatvoren.

Zahvaljujući dobroj organiziranosti i fingiranom požaru, uspijevaju pobjeći iz zatvora i izlaze na Kozaru, odnosno oslobođenu teritoriju.

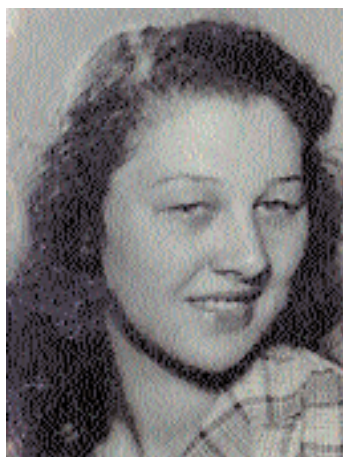
Deda u Vučenoj štampariji

Stjepan i kćeri ručaju

Kada su partizani 26. maja 1942. prvi put oslobodili Prijedor, Slavko organizira evakuiranje štamparije gazde Vučena Štrpca u partizansku bazu na Vitlovskoj (Kozara) gdje se nalazio POB (Partizanski obavještajni biro). U Birodu su već angažirani ugledni novinari Vilko Vinterhalter i Nikica Pavlić (inače vrsni šahista), kao i budući poznati književnik Skender Kulenović (autor antologijske poeme “Stojanka majka Knežopoljka”). Tu su se počele izdavati odnosno štampati “Krajiške partizanske novine” (na četiri stranice novinskog formata). Na izradi odnosno prelamanju novina učestvuju Vladimir Ivanščak (Zagrepčanin i sudionik Španskog građanskog rata-izvrstan grafički meter), Slavko Podgorelec (grafičar-ručni slugač) i Austrijanac (Bečlija) Georg Schellander (grafičar, a po idejnom opredjeljenju socijalista) koji je, početkom januara 1942. godine dezertirao iz njemačkog pješadijskog bataljona stacioniranog u Banjoj Luci i pridružio se partizanima na Kozari.

U vrijeme partizanske vlasti u Prijedoru, Jozefina Podgorelec radi kao daktilograf u “narodnooslobodilačkom sudu”, a sestra Tinka u partizanskom “šnajderaju”. Nakon munjevitog i iznenadnog upada Nijemaca i ustaša u Prijedor jula iste godine (partizanske predstraže su bile “opuštene” i nisu dojavile ofenzivu) Jozefina i Tinka su uhapšene i deportirane u logor Stara Gradiška gdje su ubrzo ubijene, a dan kasnije su ustaše njihovu majku Amaliju ubili na kućnom pragu.

Ofenziva na Kozaru započela je jula 1942. godine i POB je (vidjevši da će baza uskoro biti opkoljena) 4. jula eksplozivom raznio sve štamparske mašine, uništio slova, a partizani se (uglavnom neorganizirano i u grupama) počinju probijati prema planini Grmeč. U avio-bombardiranju POB-a poginuo je Georg Schellander, a nekoliko dana kasnije Slavka Podgoreleca i Vladimira Ivanščaka zarobljavaju Nijemci. Obojica su, u dokumentarnoj emisiji TV Sarajevo 1978. godine (autor Aleksej Neiman), prisjećajući se tih događaja, naglasili kako su se “bogu molili da ih Nijemci zarobe – jer bi ih ustaše odmah pogubile”. Kao izuzetno povoljna okolnost bila je činjenica da su obojica perfektno govorili njemački jezik. Završili su u sabirnom centru u Banjoj Luci (zatvor Crna kuća), potom na Sajmištu u Zemunu odakle su, kao ratni zarobljenici, deportirani prvo u Njemačku, a potom na otok Rigen u Baltičkom moru gdje su i dočekali saveznike maja 1945.

Povratak u Jugoslaviju trajao je gotovo dva mjeseca, a Slavko je raspoređen na mjesto zapovjednika zarobljeničkog logora u Prijedoru. Nakon dva mjeseca prekomandiran je u Banju Luku na mjesto rukovodioca štamparije (budućeg lista Glas), a po funkciji je i član Agitpropa Narodnog Fronta (kasnije Socijalističkog saveza radnog naroda). Uskoro je raspoređen na (tada političku) funkciju sekretara Narodnog pozorišta Bosanske Krajine, a početkom pedesetih upućen na školovanje u netom otvoreni grafički Politehnikum u Zagrebu, gdje stiče zvanje grafičkog inženjera. Od pedesetih, pa sve do umirovljenja 1978. godine radi kao rukovodilac štamparija tadašnjeg “Vjesnika”.

Umro je u Zagrebu 5. avgusta 2005. godine. Njegov sin (Slavko Podgorelec mlađi) rođen je u Zagrebu 1951. godine. Majka Katarina (rođena Bussinger), po profesiji je dramska glumica. Službovala je u banjolučkom Pozorištu, a umirovljena 1978. godine iz Dječjeg odnosno Lutkarskog pozorišta u Banjoj Luci, u čijem osnivanju je i sudjelovala 1956. godine.

Slavko (mlađi) školovao se u Banjoj Luci, a od 1970. godine profesionalno se bavi novinarstvom. Trenutno je zaposlen u Radiju Republike Srpske (RTRS) kao urednik u redakciji specijalnih programa. Više od 20 godina bio je šef dopisništva “Večernjeg lista” za Bosansku Krajinu (u Banjoj Luci). Objavio je desetine radio dokumentarnih i novinskih feljtona, 1978. godine nagrađen (za radio-reportažu) tradicionalnom Godišnjom nagradom Udruženja novinara BiH. Od 2004. godine uređuje i vodi radio-dokumentarnu seriju “Medaljoni u vremenu” koja je (osim u Banjoj Luci – u dva navrata) javno promovirana u opštini Stari Grad u Sarajevu i na Europskoj akademiji u Banjoj Luci. Podgorelec (mlađi) kontinuirano se bavi publicistikom, a objavio je i dvije knjige (“Istinite bajke” – na engleskom jeziku, i “Izlet u Banjaluku” koji je doživio i drugo izdanje). Slavko Podgorelec nije napuštao Banju Luku ni tokom rata u BiH, za koje vrijeme je profesionalno (prema mogućnostima i pod pseudonimom) redovno slao novinske izvještaje “Večernjem listu”, sve do hapšenja, u martu 1995. Njegov sin Ivan Podgorelec (rođen 1984. godine) završio je kožnogalanterijski i elektromehaničarski zanat i uposlen je u Gradskoj upravi Banjaluke.

Vladimir Ambrožić, Banja Luka

Porodica Ambrožić

Porodica Ambrožić rodom je iz mjesta Otalež pri Idriji (tada Kranjska pokrajina).

Otac Andrej rođen je u Otaležu 1863. godine, a majka Štefanija rođ. Raspet u mjestu Majore 1889. godine.

Po sklapanju braka Ambrožićevi su živjeli kod Raspetovih, gdje je Andrej završio graditeljstvo i dobio zvanje tehničara.

U Otaležu su dobili četvoro djece: sinove Josipa, Vinka i Bernarda i jednu

kćerku Olgicu. Do 1926. godine živjeli su u Otaležu.

Po prvom svjetskom ratu i Rapalskom sporazumu nastaje nova slovenska država, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Dio slovenačkog primorja potpao je pod vojnu upravu Italije. Težak život Slovenaca postaje još teži dolaskom Musolinija na vlast, jer su fašisti nastojali da unište sve što je slovenačko – jezik, pismo, školu, običaje i slovenački način života. Pod takvim pritiskom primorski Slovenci napuštaju svoje domove i domovinu, te odlaze u novostvorenu Kraljevinu, a i u druge krajeve širom svijeta.

Ambrožič Štefanija i Andrej

Olga Ambrožič

Olga Ambrožič i Lucija Kenda

Andrej Ambrožič, nakon što mu je zabranjeno bavljenje građevinskim obrtom, odlazi u Bosnu, u Banju Luku, kao što je u to vrijeme učinilo mnogo primoraca. Sinovi Josip i Vinko ostali su kod bake i djeda. U Banjoj Luci je rođen sin Vladimir 1930. godine, a sinovi Josip i Vinko došli su u Banju Luku 1934. godine.

Andrija je u Banjoj Luci osnovao građevinsku radnju, u kojoj je zaposlio svoje sinove, a i druge Slovence, te je izgradio veći broj privatnih kuća i trgovačkih radnji, od kojih mnoge postoje i danas, nakon svih, pa i ratnih događaja u Banjoj Luci. Andrija je izgradio porodičnu kuću u Beogradske ulici, a potom i dvije u ulici Miše Stupara za potrebe svoje brojne porodice.

Nakon rata, 1945. godine, Andrija se zaposlio u građevinskom preduzeću „Pavao Radan“, kao rukovodilac tehničkog biroa, gdje je radio sve do penzionisanja 1953. godine. Andrija je umro 1959. godine i sahranjen je na groblju Sv. Marko u Banjoj Luci.

Supruga Štefanija sa kćerkom Olgicom, sinom Vladimirom, a od 1961. godine i snahom Janjom živjela je u zajedničkom domaćinstvu do 1975. godine kada je umrla; sahranjena je na groblju Sv. Marka.

Sin Josip zaposlio se odmah nakon rata u preduzeću „Elektrokrajina“, Banja Luka i radio sve do penzionisanja. Oženio se sa Angelom (rođ. Lapajne) i imao je tri kćerke: Mariju, Adelu i Albinu i sina Ambrozija. Umro je 1989. godine i sahranjen na groblju Sv. Marka.

Sin Vinko se nakon rata zaposlio u preduzeću „Pavao Radan“ u kojem je radio do penzionisanja. Sa suprugom Marijom Čavrag nije imao djece. Izgradio je porodičnu kuću u ulici „Rada Vranješević“, umro je 1986. godine i sahranjen je na groblju Sv. Marka.

Sin Bernard poslije rata zaposlio se u komunalnom preduzeću „Put“ u kojem je radio do penzionisanja. Sa suprugom Dorotejom (rođ. Ajniher) imao je dva sina: Andriju i Borisa, te kćerku Astrid. Umro je 2003. godine i sahranjen na groblju Sv. Marka.

Sin Vladimir nakon završenog poljoprivrednog fakulteta u Sarajevu zaposlio se u mljekari Banja Luka, a penzionisao se 1997. godine radeći u poljoprivrednom kombinatu „Mladen Stojanović“ Nova Topola. Oženjen je Janjom (rođ. Gaković) i ima dva sina – Sinišu i Pavla.

Kćerka Olgica provela je cijeli život sa majkom Štefanijom i ocem Andrijom, baveći se krojačkim zanatom, pomažući porodici u teškim vremenima kada god je to bilo potrebno.

Umrla je 1979. godine a sahranjena je na groblju Sv. Marka.

Vladimirov stariji sin Siniša zaposlen je u preduzeću „Perutnina“ iz Ptuja, oženjen je Mirom (rođ. Markozić) i ima sina Aleksandra i kćerku Anju, oboje su đaci osnovne škole.

Drugi sin Pavle zaposlen je kao službenik Ambasade SAD u Banjoj Luci, oženjen je sa Anom (rođ. Atlagić) i još uvijek nemaju djece.

Porodica Vladimira živi u porodičnoj kući u naselju Borik.

Porodica Mlečnik

Porodica Mlečnik doselila se u Banju Luku u dvije grupe, 1926. i 1929. godine. Do 1926. godine cijela porodica je živjela u Istri, odnosno slovenačkom Primorju, u mjestu Dornbergu kod Gorice. I otac i majka rođeni su u Dornbergu, a i šestoro djece: Alojz, rođen 24. maja 1915. godine, kome je otac po sebi dao ime; Franc, rođen 6. decembra 1917. godine; Viktor, rođen 27. marta 1920. godine; Stanislav, rođen 18. decembra 1921 godine; Silvan, rođen 1. januara 1924. godine i Ivana, rođena 24. juna 1926. godine.

Mlečnik Marija i Alojz

Mlečnikovi: mama Marija, sin Mirko, kćerke Eirila i Ivanka

Brojnu porodicu otac je izdržavao obavljajući zidarske poslove. Poslije završetka I svjetskog rata uslovi života i rada bili su još teži nego ranije zbog toga što su italijanske vlasti vršile nasilnu italijanizaciju slovenačkog stanovništva. Italijanske vlasti bile su nasilne prema domaćem slovenačkom stanovništvu i provodili mjere, koje su uključivale i ekonomske i političke pritiske. Zbog toga su roditelji kao i mnoge druge slovenačke obitelji, odlučili da ilegalno pređemo granicu.

Otac je smatrao da bi bilo najbolje da prvo pređe granicu sa tri najstarija sina, i da iznađe mogućnosti za prebacivanje i ostalog dijela porodice. Tako su 1926. godine prešli granicu tata sa Alojzom, Francom i Viktorom. Stanislav je u međuvremenu umro kao dijete od tri godine.

Otac je, tada, imao 36 godina (rođen je 18. marta 1890. godine od oca Andrije i majke Franciske Šingo) i odlučio s troje djece krenuti u neizvjesnost. Očekivao je da će mu u novoj sredini biti bolje, te da će kao radin i fizički jak čovjek uspjeti da za kratko vrijeme obezbijedi uslove i za naš dolazak. No, to se žoteglo' tako da se porodica ponovo okupila tek nakon tri godine.

U potrazi za zaposlenjem tata je došao u Banju Luku iste godine i radio na raznim građevinskim poslovima. Tadašnje vlasti nisu imale puno razumijevanja prema Slovencima koji su iz slovenačkog Primorja i Istre pobjegli, tako da su bili prepušteni sami sebi, odnosno vlastitim mogućnostima. Takav je slučaj bio i sa mojim ocem koji je morao brinuti o zaposlenju, odnosno prehranjivanju sebe i tri nejaka sina.

Bilo je zaista teško, jer je brinuo kako u Banju Luku dovesti mamu, brata Silva i mene.

U Banjoj Luci tata je mijenjao razne stanove, a tako i porodica kada smo i mi, 1929. godine, stigli u taj grad. Stanovali smo na Petrićevcu, u ulici fra Grge Martića, na Grabu u Donjem Šeheru itd.

Razumije se da se stanovalo u teškim uslovima jer, van građevinske sezone, otac nije radio, a trebalo je obezbjeđivati sredstva za brojnu porodicu. Braća su tati pomagala koliko su mogla, ali sve je to bilo malo. U Banjoj Luci porodica se povećala još za dva člana. Rođen je sin Mirko (15. juna 1930. godine) i kćerka Cirila (31. jula 1932. godine). No, bilo je lakše, jer su već stasali Alojz, Franc i Viktor. Sva trojica su, po završetku osnovne škole, izučavali zidarski zanat i uključivali se u rad sa ocem.

Najstariji brat, Alojz Mlečnik, umro je 1936. godine, jer je u vojsci obolio od tuberkuloze. Bio je to emocionalni i ekonomski udarac za porodicu, jer je u to vrijeme, kao zidar, bio u mogućnosti izdržavati porodicu.

Otac i braća su tokom ljeta angažovani na zidarskim i građevinskim poslovima, a zimi su pravili i prodavali saonice.

Uspjeli su uštediti nešto novaca, te su kupili zemljište na kojem su izgradili kuću pod Starčevićom, u nekadašnjem Ustaničkom putu.

Njemačka okupacija u aprilu 1941. godine teško je primljena u cijeloj porodici. Otac je vaspitavao djecu u antifašističkom duhu, jer je na vlastitim plećima osjetio fašizam. I prije rata je govorio kako fašizam u Italiji i nacizam u Njemačkoj imaju iste metode i iste ciljeve porobljavanja i uništavanja Slavena.

Nije mi poznato da li su otac i moja braća prije rata bili neposredno uključeni u sindikalni i politički rad, ali znam da su se svi osjećali kao klasno svjesni radnici. Bili su članovi sindikata, ali mi nije poznato u kom su obliku bili neposredno angažovani i s kim su se sve povezivali. Jedino znam da se, od početka okupacije, u porodici snažnije osjećala politička atmosfera. U našu kuću su dolazili neki drugovi, nešto donosili i odnosili, braća i otac o nečemu nasamo razgovarali. Ukratko, život u porodici postao je drugačiji.

Tako je bilo od kraja juna, pa kroz cijelu 1941. godinu. U kuću su dolazili braća Bukići i Ekići, a i mnogi drugi koje nisam poznavala.

Dolazio je neki materijal koji su otac i braća zakopavali u zemlju u blizini kuće. Kada su, noću, dolazili neki ljudi, materijal se otkopavao i oni su ga odnosili. Sa nepoznatima su kontaktirali Viktor i Franc, a i tata.

Ja se sjećam da su me nekoliko puta, kao djevojčicu, slali kod trgovca Katane po sol i duvan. Dobivala sam cijele pakete koje sam donosila kući, a ti su se paketi, istog ili narednih dana, iz naše kuće odnosili.

Sjećam se da sam nekoliko puta išla sa bratom Silvom po neki materijal kod Ekića. U zimi 1941/42. godine, više puta sam sa Silvom išla saonicama do Ekića i prevezli bismo pakete oružja, municije i odjeće do naše kuće.

Naša je kuća bila punkt za vezu sa partizanima u Poniru. Preko ovog punkta slao se materijal ustanicima, i prebacivali ilegalci iz grada u šumu. Isto tako, ovim kanalom distribuirana je partizanska pošta.

U toku dana otac i braća odlazili su u grad, ali mi nije poznato s kim su kontaktirali. Govorilo se o njihovoj izravnoj vezi sa obučarom Šandorom i Dalkom Halimićem.

Otac i braća uhapšeni su krajem februara 1942. godine i prvo su bili smješteni u ustaškom taboru kod željezničke stanice, a zatim prebačeni u zatvor Župske redarstvene oblasti koja se nalazila u kući Džinića.

U zatvor Crnu kuću prebačeni su 5. ili 6. marta 1942. godine, gdje su zatočeni sve do upućivanja u logor Jasenovac 14. jula iste godine.

Do njihove provale došlo je neoprežnošću drugih. Kako smo čuli, neko je od braće Bukić poslao neko pismo koje je trebalo predati mom bratu Viktoru. Pismo je bilo namijenjeno partizanima i preko našeg punkta trebalo ga je poslati u šumu.

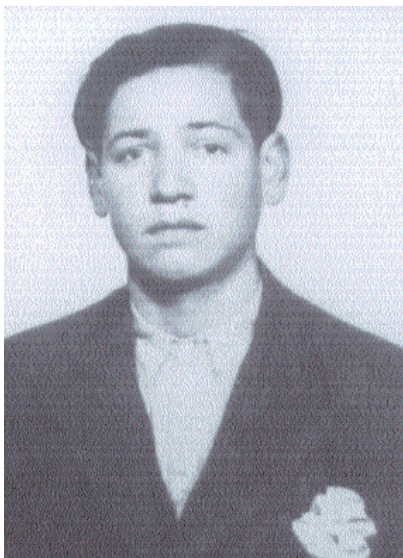
Onome ko je nosio pismo rečeno je da ga preda Slovincu Viktoru, odnosno mom bratu. Međutim, taj čovjek nije došao do naše kuće, već do kuće našeg komšije Viktora Premra, takođe Slovenca. Do zabune je došlo jer smo bili komšije.

Taj nepoznati čovjek upitao je Viktora Premra da li je on Viktor – Slovenac. Kada je dobio potvrđan odgovor uručio mu je pismo rekavši „Predaj ga našoj vojsci!“.

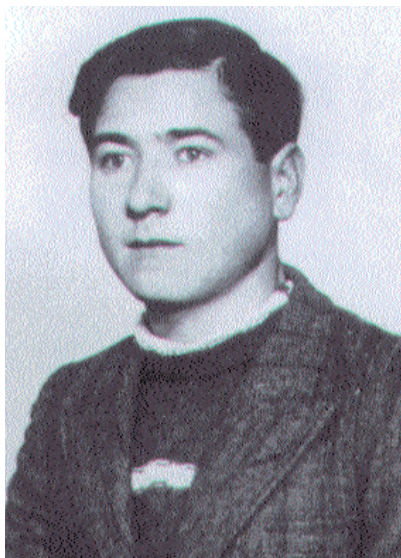
Viktor Premro je uzeo pismo. Ne shvatajući o čemu se radi, a misleći da je ta „naša vojska“ domobranska jedinica koja se nalazila na položajima iznad naše kuće, (domobrani su se smjestili u praznoj kući Crnogorca Baničevića) predao je pismo komandantu jedinice.

Tako je pismo došlo u neprijateljske ruke i klupko se počelo odmotavati. Ti su domobrani bili sa područja Ivanjske i po svojim postupcima nisu se razlikovali od ustaša.

Kad su pismo pročitali, domobrani su odmah uhapsili Viktora Premra i podvrgli ga ispitivanju. On im je sve rekao o načinu dobivanja pisma. Mada se režimski neutralno držao, komunisti su za njega bili bezvjernici i avanturisti.

Mlečnik Viktor

Mlečnik Silvo

Mlečnik Franc

Kada im je Viktor Premro odao sve što je znao, veća grupa domobrana u sred dana je došla u našu kuću i uhapsila tatu Alojza i brata Viktora. Ti domobrani iz Ivanjske odveli su ih u kuću Baničevića i tu islijeđivali. Mislim da su ih tada i tukli.

Franca i Silvu tada nisu uhapsili, jer su se nalazili u gradu. Išli su po neki ilegalni materijal, mislim municiju, što su zakopali negdje ispod kuće prije nego što su u kuću ušli. To sam primijetila, jer sam se nalazila vani dok su u kući još bili domobrani i vršili pretres. Kada su oni ušli u kuću, domobrani su odmah uhapsili Franca.

Silva nisu dirali, jer su smatrali da je još mlad i da nije sumnjiv za ilegalni rad. Međutim, nakon tri dana došli su i po njega. Ovi detalji pokazuju kako su vojnici iz ove domobranske jedinice imali istu ulogu kakvu su imali i ustaše.

Njima je bilo povjereno da sa svojim patrolama i zasjedama izoluju to područje od partizana, ali tu liniju veze do tada nisu uspjeli da otkriju.

Vjerujem da je municija koju su iz grada donijeli Franc i Silvo ostala i do danas zakopana na tom mjestu.

Silvo je takođe bio provaljen, ali mi nije poznato ko ga je denunciраo jer je uslijedila serija hapšenja. Otac i braća nisu nikako provalila Silva jer bi prije da ih sijeku nego da išta za njega kažu. Vjerujem da je neko mogao znati šta Silvo radi i reći u istrazi ustaškim vlastima.

Ime brata Silva sigurno se nije pominjalo u pronađenom pismu, a zbog svojih godina ne bi trebalo da im bude sumnjiv. Prema tome, neko ga je sigurno "provalio".

Vjerujem da je sam tekst bio takav da je omogućio ustaškim vlastima da otkriju velik broj banjalučkih ilegalaca. Sigurno su se pominjala neka imena ili takvi pseudonimi koji su ih doveli na određene ličnosti. Sve bi se razjasnilo kada bi se znalo ko je pismo pisao i šta je u njemu bilo navedeno.

Koliko se sjećam u toku pretresa u našoj kući nisu ništa našli što bi kompromitiralo oca i braću. Poslije njihovog hapšenja svaki dan su dolazili ili ovi domobrani ili neko od agenata. U svim tim dolascima insistirali su da kažemo gdje se nalazi skriveni ilegalni materijal i da će priznanje olakšati položaj oca i braće.

Posebno su insistirali da kažemo šta sve znamo o njihovom radu, s kim su se oni družili, gdje su išli, ko je sve u kuću dolazio itd. Mama je uvijek odgovarala da ne zna ništa i da su uhapsili nevine ljude. Kada su mene pitali i ja sam im odgovarala da ništa ne znam, jer su me tako poučili u kući. Ti stalni dolasci i insistiranja mami su dozlogrdili u tolikoj mjeri da im je u jednom trenutku rekla: „Evo, ubijte me! Već mi je dosta svega! “. Ali oni su i dalje dolazili.

Nakon otprilike 10 do 15 dana poslije hapšenja ustaše su dovele u kuću Viktora. Bilo je, otprilike, desetak ustaša. Ponovo su pretresali kuću veoma detaljno. Brat je zatražio od mame da mu da nešto pojede. Mama mu je nešto dala, ali je jedan ustaša cinično dobio: „Zar nemaš dovoljno da jedeš dolje! “. To nije bilo pitanje, već upozorenje, mada se zna da su zatvorenici dobivali tek toliko da ne umru od gladi. Nakon pretresa ponovo su otišli odvođajući Viktora. Ni tada ni danas nam nije jasno zašto su uopšte Viktora dovodili u kuću.

Možda su htjeli da pokažu da je živ i da mamu privole da nešto kaže? Možda su imali namjeru da ga u kući prisile da označi neka mjesta ili slično pa su od te namjere odustali? Kasnije smo se i sami pitali zbog čega su ga doveli, ali nam je bilo jako drago što smo ga vidjeli.

Poslije hapšenja oca i braće živjeli smo veoma teško. Nismo imali šta da jedemo. Tada nam je priskočila u pomoć porodica Rudolfa Rojca. Oni su od sebe odvajali da bi nam dali nešto za hranu. To im ne možemo nikada zaboraviti, jer su nam pomogli u najtežim trenucima.

Iz Ustaškog tabora otac i braća odvedeni su u zatvor Župske redarstvene oblasti. Tamo su ih strahovito mučili. Vatrom su im pekli tabane da bi ih prisilili na priznanje. Od mame znam da su poručili da im se donese ulje da bi stavljali obloge na ozlijeđena mjesta. Mučili su ih sve, ali ne znam koga više. O tome bi mogli više reći oni koji su s njima u to vrijeme bili u zatvoru.

Zatim su bili u Crnoj kući sve do slanja u logor Jasenovac. Pretpostavljamo da je Silvo ubijen odmah po dolasku u logor jer nam se nikada iz logora nije javio, a otac i braća nisu smjeli o tome da pišu.

Silvo je bio veoma ponosan čovjek. Nije trpio nepravde i vjerovatno je nekom ustaši nešto rekao što je ovaj iskoristio kao povod da ga ubije.

Mada je bio mladić od 18 godina, po svojim shvatanjima bio je zreo čovjek, a i po ozbiljnosti u poslu.

Da bi nas prehranila, mama je radila po tuđim kućama, i slala hranu tati i sinovima. Slali smo hranu dok se nalazio u Crnoj kući, a i u logor Jasenovac, kada je bilo dozvoljeno.

Prije spomenute provale trebalo je da cijela porodica ode u partizane. Već smo spakovali stvari koje ćemo ponijeti sa sobom, ali je odlazak prolongiran za nekoliko dana, jer je nastupilo neko otopljavanje snijega. Čekalo se na smrzavanje da bi se lakše kretalo, a u međuvremenu je došlo do provale i hapšenja.

Istovremeno kada su uhapšeni otac i braća uhapšeni su Ismet Ekić, Osman Bukić, Božo Bajić i, mislim, Mitrana Bajić. Vjerovatno je i njih provalio Viktor Premro. Uzgred rečeno, Viktor Premro je imao ženu i malu kćerku. Kćerka sada živi negdje u Hrvatskoj, dok se žena preudala i sada je negdje u okolini Bihaća.

Ustaše su dosta dugo dolazile da vrše pretrese. Zbog toga je mama odlučila da se iz kuće iselimo. Preselili smo se kod jedne Muslimanke koju su zvali Macanka, a stanovala je niže od nas u dijelu naselja koje se popularno nazivalo Potok. Ona nas je u kuću primila i tako nas oslobodila skoro svakodnevne kontrole i obilazaka od strane ustaških jedinica.

Naša porodična kuća ostala je napuštena, ali ne u potpunosti, jer su u kući ostale neke stvari, a u dvorištu kokoške sa pilićima. U toku dana kuću smo redovno obilazile. Međutim, jednog dana u takvom obilasku konstatovali smo da su kokoške odnesene, a da su pilići bačeni na gomilu pootkidanih glava.

Tu se našao i jedan papir na kome je bila napisana prijetnja: „Da smo vas našli u kući i vi bi ovako prošli! “.

To nas je prestrašilo i više nismo išli u kuću dugo vremena. Prosto rečeno, plašili smo se za naš život, jer takve prijetnje nisu bile bezazlene. Uzeli smo stvari koje smo mogli i definitivno smo se preselili.

Kod Macanke smo ostali cijelo vrijeme rata. Poslije smo preselili na područje potoka Jularac, u kuću Kulijera pod Starčevicom, a zatim kod Čerimagića u nekadašnjoj ulici Braće Odića, preko Vrbasa.

Franc i Viktor Mlečnik bili su veoma staloženi mladići, dosta energični i veoma dosljedni. U svemu su bili odvažni i dosta hladnokrvni. Takvim ih je oblikovao rad od rane mladosti.

Otac i braća bili su društveni ljudi koji su iznad svega cijenili solidarnost u radu, drugarstvo i prijateljstvo. Bili smo prijateljski povezani sa crnogorskom porodicom Baničevića i porodicom Đurovića.

Porodica Đurovića nije bila samo jedna, jer su postojale i porodice Marka, Stevana i Miloša Đurovića. Sa svima smo bili prijatelji, bolje rečeno živjeli smo kao da smo bliski rođaci.

Isto tako, bili smo usko povezani i sa porodicom Ilije Vukomana.

Vilko Colja, Portorož

Družina Colja

Sem Vilko Colja, rojen 1931. leta v Trnu pri Banjaluki. Oče Edvard in mati Marija, rojena Fabijančič, sta se z otroki Dragico, Edvardom in Danilom v ta kraj preselila iz Škerbine v okolici Trsta leta 1827. Oče je imel tedaj 34, mati 30, otroci pa 9, 7 in 5 let. Jaz sem se pozneje rodil v Banjaluki.

Ko sta po prvi svetovni vojni Slovensko primorje in Istra pripadla Italiji, so mnogi Slovenci iz teh krajev emigrirali, predvsem v Jugoslavijo, in mnogo se jih je naselilo ravno v Banjaluki in okolici. Italija je namreč hitro postala fašistična država z vsemi značilnostmi: italijanizacija območja, prepoved slovenskega jezika v šolah in drugod ter šikaniranje in pregon Slovencev na vse mogoče načine.

Eduard Colja

Moja družina se je naselila v Trnu, na zemlji med Vrbasom in Bukovico, ki je bila najeta od tedanjega vakufa. Očeta je pritegnilo plodno zemljišče, ustvarjeno za poljedelstvo in lov (bil je namreč strasten lovec), ter okolje, ki ga je sprejelo. Tam je ustvaril lepo posest z vinogradi, sadjem in drugo proizvodnjo. Kot poljedelski tehnik in navdušenec je tudi drugim pomagal pri nasadih trte in sadja, ob vikendih pa se je pri nas sestajala banjaluška lovska družina.

Prišla je vojna, jugoslovanska vojska je pred močnejšim sovražnikom zapuščala položaje, Nemci so prihajali. Dobrih deset let sem imel, ko je oče starejšega brata, ki je bil še doma, in mene popeljal, da poberemo in prinesemo domov ter skrijemo orožje, ki ga je vojska zapuščala med begom. Vedel je, kaj okupacija prinaša, in se takoj opredelil za odpor. Bil je med prvim orožjem, ki se je kmalu oglasilo iz gozdov Kozare in Črnega vrha.

Med letoma 1941 in 1942 je naš dom postal posredovalnica za ljudi, ki so odhajali v gozdove, za orožje in zdravila za prve uporniške enote. Od svojih sodelavcev smo nekajkrat izvedeli za načrte ustaškega divjanja in poboje v srbskih vaseh ter pravočasno sporočili naprej, tako da so ljudje zbežali iz vasi in odnesli, kar jim je uspelo. Kot dolžnost čutim, da povem, da nas je o tem nekajkrat obvestil uslužbenec v domobranskem štabu, st. vodnik Delić. Ni znano, kaj je bilo potem s tem človekom glede na uniformo, ki jo je nosil.

Coljevi otroci v Bosni: Danilo, Dragica, Edo in Vilko

Družina Colja: Eduard in Marija, Dragica, Danilo, Eduard

Že v začetku 1943. leta je vso mojo družino aretirala ustaška policija, posestvo pa je postopoma propadlo. Oče in brat Danilo sta končala v nemškem ujetništvu, brat Edo v partizanskih enotah. Konec vojne smo le dočakali živi, a kar smo imeli, je propadlo. Ker je Slovensko primorje z Istro končno pripadlo Jugoslaviji, ni bilo več glavnega razloga, da tam začnemo znova. Očeta so pozvali, da vodi pogozdovanje svojega Krasa, kjer je tudi končal delovno kariero. Jaz sem iz Banjaluke odšel 1950. leta po končani gimnaziji.

Vera Papež Adamič, Ljubljana; Janez – Janko Memon, Banja Luka

Porodica Memon

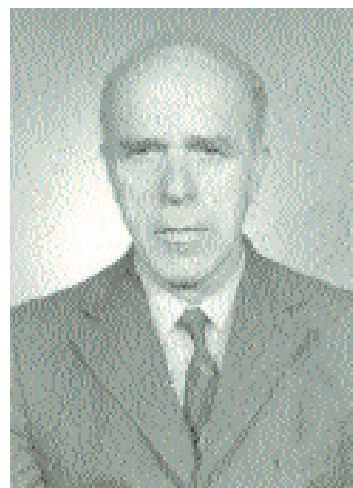
Moja famijlja je živjela u Prešnici - Hrpelje, opština Sežana - Slovensko Primorje. Imali su svoje imanje, bavili se zemljoradnjom i stočarstvom, a naročito mljekarstvom. Svoje proizvode prodavali su u Trstu, koji se tada razvio u trgovačko - privredni centar. Moj otac Jožef Memon i majka Franciska (rođ. Vatovec) imali su troje djece, kćerku Angelu (1920.), sina Mirka (1921.) i mene - Janeza-Ivana, zvanog Janko (1924.). Svi smo rođeni u Prešnici-Hrpelje.

Memon Francika i Jožef

*Memon Francika i djeca:
Angela, Mirko i Janez-Ivan*

Memon Janez-Janko-Ivan

Otac je bio mobiliziran u I svjetskom ratu i na frontu je bio ranjen. Po završetku I svjetskog rata i dolaskom italijanske vojne uprave, a po Rapalskom sporazumu, život primorskih Slovenaca postaje jako težak. U upotrebi je bio samo italijanski jezik.

Učitelji u školama bili su isključivo Italijani, a vjeronauk u školama je zabranjen. Slovenački intelektualci i župnici bili su maltretirani i protjerivani. Ponižavanja i maltretiranja su se povećala jačanjem fašističke stranke Mussolinija.

Ovakav način života natjerao je slovenačke familije da razmišljaju o iseljavanju u novu državu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Prodavali su imanja Italijanima i odlazili u Kraljevinu SHS.

Otac je preko Antona Štrekelja (koji je već bio u Bosni – Banjoj Luci) saznao o prodaji plodnog zemljišta za zemljoradnju. Prodao je u Prešnici-Hrpolje svoje imanje i u Banjoj Luci na Jelić polju, kupio 50 dunuma zemlje sa kućom.

Dolaskom u Banju Luku, glavno zanimanje naše porodice bilo je mljekarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo. Živjeli smo od ličnog rada, prodavajući poljoprivredne proizvode.

Mi djeca pohađali smo osnovnu školu kod Milosrdnih sestara. Porodica Memon vodila je miran i radan život. Otac je bio član KUD „Triglav“, dobivao je časopis „Istra“, a posebno napominjem da su se svi Slovenci družili i održavali svoje familijarne susrete. Sastajale su se porodice Colja, Vatovec, Ambrožić, Pečar, Gril, Adamič, kao i mnogi drugi. Sa prijateljem Danilom Coljom radio sam za Alojza Adamiča razne poslove koji su u vezi sa trgovinom.

Otac, kao i svi Slovenci u Bosni bili su veliki borci protiv fašizma, radi kojeg su morali napustiti svoje domove. Za vrijeme II svjetskog rata bili su simpatizeri i učesnici Narodnooslobodilačkog pokreta. Mnogi su u borbi dali svoje živote.

Ja sam završio strojobravarSKI zanat i zaposlio se u fabrici „Jelšingrad“. Tamo sam zaradio penziju. Uz rad sam se doškoloavao u svojoj struci i bio organizator pripreme rada u operativi proizvodnje. Kao cijenjen stručnjak i dobar radnik bio sam više puta odlikovan:

* Plaketa „Jelšingrada“ (septembar 1950.), kao najviše priznanje za izuzetan doprinos razvoju Složene organizacije udruženog rada;

* Orden rada sa zlatnim vjencem (1977.);

* Plaketa grada Banja Luka 1945-1965. povodom 22. aprila - Dana oslobođenja Banje Luke;

* Povelja grada Banja Luka (1975.) za izuzetni doprinos i zalaganje u društveno-socijalističkoj izgradnji i razvoju društvenog stvaralaštva.

U braku sa suprugom Anđelkom imao sam dva dobra sina - Tomislava i Nenada, oba pokojna. Sin Tomislav takođe je radio u „Jelšingradu“, kao sekretar organa upravljanja. Bio je član KUD-a „Pelagić“, a posljednjih godina i Hrvatskog pjevačkog društva „Nada“. Bio je i poslanik u Skupštini RS.

Rado se sjećam svojih predaka, koji su dolaskom u Bosnu, svojim znanjem i radom unaprijedili postojeću zemljoradnju, stočarstvo, vinogradarstvo i pčelarstvo.

Ivan Memon, Banja Luka

Istorija porodice Memon

Prema saznanjima iz priča djeda Ivana i oca Mirka, porodica Memon potiče iz okoline Kopra, tačnije iz Presnice – Hreplje, tadašnja općina Sežana. Bavili su se zemljoradnjom i stočarstvom, na vlastitom imanju, i bili poznati u po proizvodnji mlijeka.

Moj pradjed se zvao Luka. Ne znam koliko je djece imao (osim mog djeda Ivana). Djed je rođen 1. 1. 1884. godine u Presnici. Radio je na porodičnom imanju. U prvom braku imao je troje djece. Prva supruga je umrla jako mlada i djed je oženio Francisku Vatovec. Sa njom je steкао kćerku Angelu i dva sina - Mirka i Ivana. Angela je rođena 1920. godine, moj otac Mirko 1921. godine i stric Ivan 1924. godine. Svi su rođeni u Presnici – Hreplje, u tadašnjoj Italiji.

*Porodica Memon po dolasku
u Banjaluku*

Baka Francika Memon

Djed Ivan Memon, 1920.g

Djed Ivan je, kao italijanski vojnik učestvovao u I svjetskom ratu u kom je ranjen. Do pojave fašizma živjeli su spokojno radeći na porodičnom imanju. Dolaskom fašizma, kao Slovenci na teritoriji Italije, izloženi su raznim pritiscima i maltretiranju. Uz ostalo, zabranjena je upotreba slovenačkog jezika, a i vjeronauka nije obavljana na maternjem jeziku.

Zabrinut za sigurnost porodice, djed je tražio izlaz iz takve situacije. U razgovoru sa Slovencima koji su napustili krajeve pod kontrolom Musolinijeve vlasti, djed se odlučio preseliti u Banju Luku, u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Učinio je to 1927. godine - sa porodicom je preselio u Banju Luku, gdje je kupio kuću i imanje.

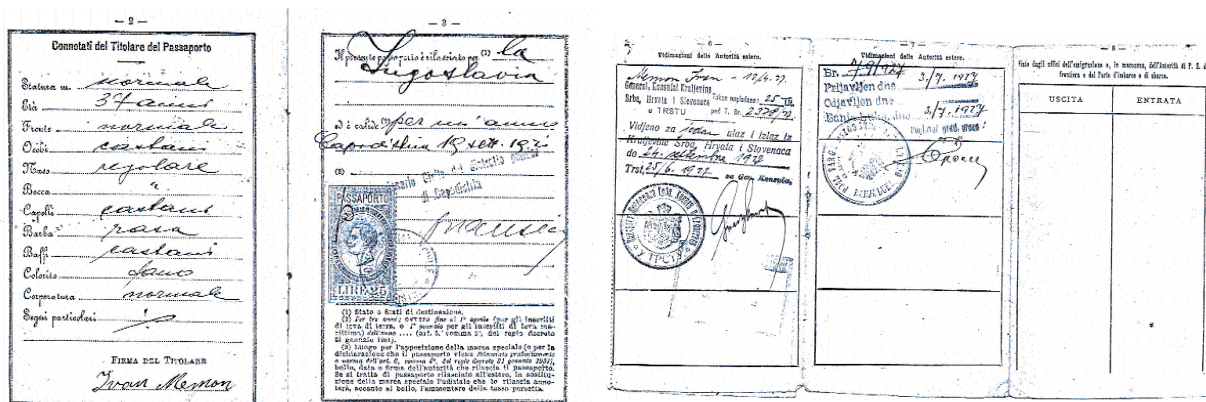
Napuštajući zavičaj, ponijeli su jedan kamen i trs vinove loze da ih podsjeća na kraj gdje su se rodili njihovi preci. Taj kamen i vinova loza sada se nalaze na vikendici gdje uzgajamo lozu koju je djed donio davne 1927. godine. Ta dva dragocjena simbola su ostala neraskidiva veza sa deželom.

Djed Ivan je u Banjoj Luci, na Jelića polju, kupio imanje od 50 dunuma, od Nijemca Hufnera i nastavio porodičnu tradiciju uzgoja stoke i proizvodnje mlijeka. Memoni su donijeli tradiciju uzgoja vinove loze.

Njihova djeca pohađala su školu kod časnih sestara - milosrdnica. Slovenački doseljenici, kojih je na ovom području bilo u znatnom broju, organizovali su KUD „Triglav“ gdje su se družili i njegovali tradiciju. Aktivni član Društva bio je moj djed Ivan, a redovno je primao i časopis „Istra“.

Slovenci su se družili i kumovali jedni drugima. Tako su Memoni kumovi sa porodicama Ambrožič i Vatovec, a družili su se sa porodicama Colja, Pecar, Gril, Adamič i drugima.

Djed je umro 1962. u 78. godini. Baka Franciska je doživjela duboku starost, umrla je 1972. godine u 93. godini života.

Italijanski pasaoš

Viza Kraljevine SHS

Moj otac Mirko je završio osnovnu školu i instalaterski zanat i zaposlio se kod poznatog banjalučkog gazde Paskule. Početkom II svjetskog rata mobilisan je u vojsku. Tokom rata preživio je strašne traume koje su na njega ostavile velike posljedice, o kojima nikada nije htio razgovarati.

Po završetku rata zaposlio se u firmi „Instalater“ u Banjoj Luci. Radio je na elektrifikaciji ratom porušene Jugoslavije na cijeloj teritoriji. Oženio se 1951. godine Ljerkom Golac

iz Bosanske Kostajnice sa kojom je stekao kćerke Mariju (1952.) i Ivanu (1953.), te sina Ivana (1955.). Zaposlio se 1962. godine u fabrici „Celuloza“ (Incel) gdje je proveo cijeli radni vijek. U firmi je bio vrijedan i cijenjen radnik, a penzionisan je kao poslovođa elektroslužbe u pogonu Energana 1980. godine.

Nakon kratke i teške bolesti umro je 2003. godine u 82. godini života. Sahranjen je na groblju Sv. Marka u porodičnoj grobnici.

Moja sestra Marija se udala i u braku sa Duškom Ilićem stekla sina Igora i kćerku Irenu.

Sestra Ivana se udala za Vladimira Alvira, a u braku su stekli sina Pavla i kćerku Jelenu.

Jelena se udala za Igora Radivojca i rodila kćerku Katarinu.

Pavle je oženio Veliborku i još nemaju djece.

Autor ove porodične hronike, Ivan stupio je u brak sa Branislavom Predragović u kojem su stekli kćerku Ivanu i sina Branka.

Stric Ivan Memon, zvani Janko, oženio je Anđelku i imali su dva sina, Tomislava i Nenada. Obojica su bila oženjena.

Tomislav je oženio mađarsku državljanku Katalin. Njihova djeca zovu se Tomica i Eva. Tomislav je za vrijeme rata u BiH živio u Budimpešti, gdje se razbolio od karcinoma i nakon teške bolesti umro 2006. godine. Sahranjen je na groblju Sv. Marka u Banjoj Luci. Njegov brat Nenad stekao je sina Zlatana. Nenad je, nakon kratke bolesti, umro 1999. godine. Zlatan se oženio 2007. godine, živi i radi u Zagrebu.

Tetka Angela (1920.) imala je kćerku Idu koja se udala za Nenada Mijatovića. Angela je umrla 1991. godine.

Kraški kamen.simbol

Od davne 1927. godine, nikada nisu prekidane veze sa Domovinom; naprotiv, i djed Ivan i otac Mirko i ja kontinuirano smo njegovali veze sa rodbinom u Sloveniji. Posjećivali smo se najmanje jednom godišnje kad se okupljala gotovo sva rodbina.

Intenzivno se održavaju kontakti sa familijama Dodič, Šišković, Benčić i ostalom rodbinom.

Ja pjevam u miješanom pjevačkom zboru „Triglav“, koje djeluje u okviru udruženja Slovenaca u Republici Srpskoj. Naš hor svake godine učestvuje na Sus-

retima horova u Šentvidu pri Stični u Sloveniji. Takođe se organizuju druženja sa udruženjima Slovenaca u Bosni i Hercegovini iz Prijedora, Doboja, Sarajeva. Moja djeca su članovi udruženja Slovenaca i zainteresovani su za učenje slovenačkog jezika, što mi je naročito drago, jer će se tako veze sa našom domovinom, ne samo održati nego i još više ojačati.

Družini Kralj in Ferlič

Predniki družine Kralj izhajajo iz Dornberka na Goriškem. Njihovi potomci pa zdaj živijo na raznih koncih sveta in tudi v Banjaluki, v Republiki srbski v BiH, jih je nekaj.

Družina Kralj se je preselila v Bosno tako kot mnogo drugih primorskih družin: po prvi svetovni vojni zaradi italijanskega fašizma in nestrpnosti do Slovencev, potujčevanja, zatiranja pravic do uporabe svojega jezika in kulture.

Kralj Marta in Ignjac

Družina Ferlič-Kralj

Množično in organizirano izseljevanje je bilo tudi v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Posestva so morali prodajati Italijanom in odhajati v tuje, neznane kraje.

Zgodovino družine Kralj mi je po svojem spominu pripovedovala vnukinja Viktorija Ferlič, rojena Kralj.

Nono Ignac Kralj in nona Jožefa sta leta 1927 z vsemi štirimi otroki, najstarejši je bil Ignac, nato Danila, Jožefa in Mera, zapustila rojstni kraj in se kot politična izgnanca napotila v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. V tem obdobju je veliko družin odšlo v Bosno.

V Kuljanih v bližini Banjaluke je bilo takrat naseljenih že precej slovenskih priseljencev. Tudi Kraljevi so tam od vaščana Vasa Bokonjića kupili manjše posestvo s staro hišico in kmetijskim poslopjem. Novo življenje je potekalo mirno in delovno. Otroci so hodili v osnovno šolo.

V Kuljanih, Zalužanih, Trnu in okolici je živelo precej slovenskih družin: družine Franca Štembergerja, Joška Štembergerja, Ivana Šabca, Maksa Kavčiča, Viktorja Kavčiča (ubit je bil v Jasenovcu), Logarjevi, Coljevi in drugi. Vsi so se družili, pripravljali veselice, čuvali svojo kulturo in materni jezik. Zelo dobro jim je bilo do druge svetovne vojne in po njej – v socialistični Jugoslaviji.

Ignac Kralj si je silno želel, da bi bila njegova snaha Slovenka, zato se je trudil, da bi prek sorodnikov in znancev Kavčičevih dobil sliko lepega dekleta – Marte Kavčič iz Lipe na Krasu. Ponudil ji je roko svojega sina Ignaca.

Sam jo je pričakal na železniški postaji v Zalužanih. Ko je prišla, ji ni bila vseč nečistoča, umazanija in velike blatne luže – glibi na cesti, saj je prihajala s suhega, kamnitega Krasa. On pa jo je tolažil: “Boš videla, ali ti bo vseč, sicer se boš lahko vrnila v Lipo na Kras.”

Lepa Marta Kavčič se ni vrnila na Kras. Poročila se je z Ignacem.

Rodila je štiri otroke: Danilo, Viktorijo, Avgustina in Rudolfa. Vsi so bili zdravi in končali osnovno šolo v Kuljanih – Zalužanih. Marta je živela v Kuljanih do smrti.

Viktorija, rojena leta 1935, je podobna mamici Marti in sedaj z možem Silvestrom živi v Ljubljani.

Silvester Ferlič je v Zalužanih na vojaškem letališču služil vojaški rok. Tam se je spoznal z Viktorijo in leta 1954 sta se poročila. Ostala sta v Banjaluki, kjer sta se jima rodila dva sinova: Viktor (1955) in Stanko (1963). Silvester je delal v tovarni Rudi Čajavec, družina je bila delovna in živeli so srečno življenje. Leta 1991 se je pričela vojna in vse se je spremenilo na slabše, posebno za nesrbsko prebivalstvo.

Viktorija Ferlič se še spominja pripovedovanja svoje mame, kako so Slovenci s Primorske morali zaradi fašizma zapustiti rodne kraje.

Zaradi vojnih razmer in nestrpnosti do nesrbskega prebivalstva so nekatere družine slovenskih priseljencev odšle v že priznано državo Slovenijo, nekatere pa na Hrvaško.

Družina Ferlič je s sinom Stankom in snaho Zerino leta 1994 prišla v Slovenijo in se nastanila v Ljubljani. Starejši sin Viktor z družino je ostal v Banjaluki in sedaj dela v Pivovarni. Je član združenja Slovencev RS iz Banjaluke.

Silvester in Viktorija sta dobila stanovanje, namenjeno upokojencem. Sin Stanko je zaposlen v podjetju Slovenske železnice in je tudi dobil stanovanje. Njegova hčerka Sara obiskuje devetletno osnovno šolo in je odlična učenka.

Brat Avgustin Kralj z družino sedaj živi v Velikih Zdencih na Hrvaškem, ker je leta 1992 zamenjal svoje posestvo. Drugi brat, Rudolf Kralj, je leta 1993 prav tako zamenjal svojo hišo v Banjaluki za novo v Sisku, kjer zdaj živi z družino. Sestra Danijela z družino živi v Zagrebu. Bratranec Kavčič z družino je od 1993. leta v Zadru.

Vidno je, da smo po tej zadnji vojni vsi izseljenci iz Republike Srbske.

Ljudmila Ojdanić in Vladimir Vatovec

Družina Vatovec

Nono Franc, rojen 1884. , in nona Ivanka, rojena 1885. , z dekliškim priimkom Počkoj, sta v Slopah pri Kozini dolga leta živela od kmetijstva.

Leta 1914 je nono odšel v avstrijsko vojsko in bil v bitki na Piavi na soški fronti hudo ranjen v podkolenico. Z rano je živel vse do svoje smrti leta 1969.

Ko se je v Italiji začel ples Mussolinija in njegovih fašistov, se je življenje v Slovenskem primorju, ki je po Rapalskem sporazumu leta 1920 na žalost pripadlo Italiji, zelo poslabšalo. Težko je bilo za delo, šolo, slovenski jezik je bil prepovedan kakor tudi verouk v šolah.

Nono in nona sta imela 6 otrok:

sina Franca, rojenega leta 1909,
sina Andreja, rojenega leta 1910,
sina Jožeta, rojenega leta 1920,
hčerko Marijo, rojeno leta 1914,
hčerko Rozalijo, rojeno leta 1915,
hčerko Ivanko, rojeno leta 1923.

Vatovec Ivanka in Franc

*Sestre Vatovec: Marija Kirn, Ivanka Bastijančič
in Rozalija Kosmina*

Zaradi težav s fašisti in zato ker je sin Andrej šel študirat teologijo, se je nono odločil zapustiti Slovensko primorje in se odselil v Kraljevino SHS.

Vatovec Franc

Od družin Adamič, Memon, Mrsak, Urdih in še nekaterih, ki so že prej odšle od tam in se naselile v Banjaluki in njeni okolici, je izvedel, da je tu dosti dobre in plodne zemlje, ki se jo da kupiti.

Prodal je večji del posestva v Slopah in šel iskat kmetijo daleč proč od Italije in Mussolinija.

Leta 1928 se je nono France s svojim starejšim bratom Andrejem, ki je že prej kot trgovec živel v Zagrebu, podal na potovanje in iskanje.

Prišla sta v Modričo in tam od gospoda Gradaščeviča („Zmaja od Bosne“ – kakor so ga klicali) izvedela, da v Banjaluki res ni dosti dobre zemlje in da je ima tudi on tam kar precej. Šla sta naprej in z vlakom prišla do konca železniške proge. (Tiste čase proga ni šla dlje od Banjaluke).

Nono je takoj rekel: „Tu bo naš dom.“ Našel je kmetijo v Vrbanji (5 km od središča Banjaluke) in jo tudi kupil. Naslednje leto (1929) se je z vso svojo družino preselil na kmetijo in tu ostal do konca.

Stric Andrej (1910) je postal duhovnik in služboval v Novem Sadu, na Visu, v Piranu in še nekaterih mestih v Sloveniji, nazadnje na Ptuju.

Stric Jože (1920) je končal tehniško šolo. Nekaj časa je delal v elektrarni v Trapistih v Banjaluki, leta 1943 pa je padel kot partizan.

Stric France (1909) je s svojo 6-člansko družino živel na kmetiji v Vrbanji.

Mama Marija (1914) in Alojz Kirn (rojen leta 1911 na Blejski Dobravi) sta živela z otrokoma v Banjaluki.

Teta Rozalija (1915) in Alojz Kosmina (rojen leta 1909 v Gorjanskem pri Komnu sta se z otrokoma 1949. preselila iz Banjaluke na Gorjansko).

Teta Ivanka (1923) in Ivica Bastjančič (rojen leta 1920 v Sv. Petru v Šumi v Istri) sta z otrokoma živela v Banjaluki. Zdaj so vsi na Reki.

Naša družina je velika, raznolika, zdaj raztepena po vsem svetu, vendar smo vsi v stiku. Občasno se srečamo. Obdržali smo vse svoje navade in slovenščino. Nekateri od naših so bili člani društva Triglav, ki ga je vodil prof. Anton Štrekelj, sodelovali so v slovenski kuhinji pod vodstvom gospe Rozike Vižin, tudi v slovenskem pevskem zboru smo bili. Še vedno se srečujemo z nekaterimi slovenskimi družinami.

Moj oče Alojz Kirn je bil dolga leta poverjenik Prešernove družbe. Vsako leto je dobival cele zaboje knjig, ki sva jih skupaj raznašala po Banjaluki in njeni okolici slovenskim družinam, ki so naročile te knjige.

Mama Marija in teta Ivanka sta bili dolga leta (mama kar 40 let) naročnici revije Naša žena; tudi jaz sem jo vse do leta 1992 redno prebirala. Nono pa je bil naročen na Primorske novice.

Micika Drinjaković, rojena Logar, Laktaši; Vera Papež Adamič, Ljubljana

Družina Logar

Vse si lahko sposodiš -
odneseš v svoje življenje.
Le dušo moraš imeti svojo.

(Iz pesmi „Od mene k tebi“, Neža Maurer)

Moja družina izhaja iz Vrbovega pri Ilirski Bistrici. Moj oče Anton in mama Marija, rojena Škrli, sta v Vrbovem imela manjšo kmetijo, pridelke sta prodajala v Trstu in tako preživljala družino.

Jaz in moj mlajši brat Tone sva rojena v Vrbovem. Po 1. svetovni vojni, ko sta Istra in Primorska pripadli Italiji, se je začelo zelo težko življenje za primorske Slovence. Fašistična vojna oblast jih je preganjala, prepovedana je bila slovenščina kot tudi kulturno in družabno življenje. Preganjani so bili slovenski učitelji in duhovniki. Slovenci niso hoteli sprejeti poitalijančevanja in fašizma. Izselsevali so se v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Družina Logar: oče Anton, mama Marija, hčerka Micika in sin Jože

50-letnica zakona Marije in Antona Logar, u družino

Ko je moj oče izvedel, da bo ateriran, je leta 1928 z mano, ki sem imela dve leti, zbežal čez mejo v Kraljevino SHS. Izvedel je, da je veliko primorskih družin odšlo v Bosno, zato se je tudi on napolnil v neznani kraj. V Kuljanih naju je sprejel Franc Štemberger. Moja mama se nama je z bratom Tonetom pridružila po šestih mesecih. Še danes se spominjam tega trenutka sreče, ko sem videla svojo mamico. Cela družina je bila srečna.

Stara mama je v Vrbovem prodala naše posestvo – kmetijo in očetu v Banjoluko poslala denar. Oče je v Jablanu pri Banjiluki kupil veliko zemlje in majhno staro hišo. V tem obdobju sta prišla še dva strica iz Vrbovega, Franc in Janez. Začelo se je novo življenje. Novo posestvo je bilo precej veliko in delala je vsa družina. Oče je kupil konja in krave. Mama je v Banjaluko na tržnico dvanajst kilometrov peš na glavi nosila jerbas z mlečnimi proizvodi in drugimi pridelki. Imela je svoje kupce in ta denar je bil takrat edini finančni prihodek za družino. Oče je bil v tem kraju edini čebelar.

Anton Logar, Micika in Ivanka, na polju

Anton Logar-čebelar, sin slovenskih planin

Dobila sem še brata Jožeta in sestro Ivanko. Ko so v Bosno prihajale še druge družine, so jim moji starši pomagali. Družina Čandek je bila v naši hiši tri leta, dokler niso zgradili

svoje hiše v Trnu. Vse družine so si med seboj pomagale in se družile. Srečevale so se v društvu Triglav v Banjaluki, brale časopis Istra in druge slovenske knjige. Bile so članice Slovenske kmetijske zadruga v Banji Luki.

Pred 2. svetovno vojno je Slovence v Bosni začela preganjati NDH.

Slovenske družine so bile povezane v partizansko gibanje v skupinah. Naša hiša je bila središče povezovanja vseh skupin: Coljevi, Janko Štukelj, Danilo Štubelj, Cuckovi in drugi. Jaz sem tudi bila organizirana v pokretu za Osvobodilno fronto. Leta 1944 so me aretirali ustaši in imela sem srečo, da sem ostala živa. Potem sem odšla v partizane. Končala sem tečaj za bolničarje. Predavatelj je bil zdravnik Benčič, Slovenec. Delala sem v skupini za boj proti tifusu. Tudi mojega očeta so aretirali ustaši in ga odpeljali v taborišče Jasenovac.

Zbežal je z eno skupino zapornikov in prišel na Kozaro, kjer sva bila skupaj srečna.

Po koncu vojne je imel moj oče veliko domotožje po rodnem kraju. Želel si je še enkrat videti Snežnik nad Vrbovim brez Italijanov in fašistov. Odpeljal se je z vlakom. Ko je bil vlak že blizu Vrbovega, je skozi okno ugledal Snežnik, zajokal naglas in rekel: „To je moj Snežnik, nisem ga videl dvajset let.“ Ljudje v kupeju so ga gledali z žalostjo, verjetno so vsi imeli težave z domotožjem.

Življenje vseh primorskih Slovencev je bilo doma in v Bosni zaradi fašizma zelo težko. Slovenci so bili marljivi, napredni in cenjeni v novi domovini. Lahko rečem, da so imeli dve domovini. Po 2. svetovni vojni je Slovensko primorje spet pripadlo Sloveniji – matični domovini.

Očetova želja bila, da na njegovem nagrobniku piše: „Tukaj leži Anton Logar, čebelar, sin slovenskih planin.“ Željo smo mu izpolnili. Pokopan je v Trapistih. Bil je zaveden Slovenec.

Po vojni sem jaz začela delati v tovarni Rudi Čajavec. Končala sem fakulteto za organizacijo dela v Novem Sadu. Petintrideset let mojega dela v tej tovarni je bilo nagrajenih z veliko priznanji:

- * -Plaketa za vanredne doprinose bržem napretku socijalističkomu društvu i razvoju Opštine Laktaši, za Dan oslobođenja 23. Aprila

- * Orden rada sa srebrenim vijencem, od Predsjedništva SFRJ, Beograd 6. 11. 1980.

- * Priznanje povodom desetogodišnjice rada TV proizvodnje “Rudi Čajavec”, za lični doprinos 22. 12. 1968.

- * Priznanje Radničkog savjeta “Rudi Čajavec” za rad 1957-1982.

- * Priznanje za desetogodišnji rad i zalaganje, dobijeno od Fabrike elektronike “Rudi Čajavec”, Banjaluka 1960.

- * Priznanje učesniku Prvog delegatskog saziva 1974-1978 za BiH, delegat Udruženog rada, 6. april 1978, Banjaluka

- * 1981. član Redakcijskog odbora za pripremu knjige: ”Laktaši u Narodno’oslobodilačkom ratu i revoluciji 1941-1945, Laktaši 1981.

Bila sem srečno poročena, zdaj sem vdova in živim v Jablanu.

Porodica Vencelj – Kenda

Vencelj-Kenda Angela

Vencelj Andrej

Andrej Vencelj, sin Franca i Kristine, rođene Valas, rođen je 2. 7. 1898. godine u Strmcu, srez Gorica.

Imao je četiri brata i pet sestara.

Brak sklapa 1922. godine u Bovcu sa Angelom Kenda iz Bovca od oca Ivana i majke Jožefe Mihelić.

Živjeli su u Bovcu, ali po okupaciji slovenačkog Primorja od strane italijanske vojske nastala su teška vremena za slovenački živalj.

Zbog progona, zlostavljanja i hapšenja od strane fašista 1929. godine napušta rodni kraj i sa suprugom i dvoje mlađe djece (5 godina i 10 mje-

seci) prelazi u tadašnju Jugoslaviju, Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Dolazi u Bosnu, u grad Ljubiju.

Za njim uskoro odlaze i dva brata i jedna sestra, a ostali ostaju u Sloveniji sa roditeljima.

I u Bosni je život bio težak, jer nije imao posla i tek krajem 1930. godine dobija posao opštinskog bilježnika u Ljubiji (opština Prijedor) i tu ostaje sve do oktobra 1943. godine kada ga ustaško redarstvo hapsi, muči i zatvara.

Vencelj Andrej

Vencelj Bojan

Vencelj Smiljan

U decembru iste godine bježi iz zatvora i odlazi na oslobođenu teritoriju gdje mu se već nalazila porodica.

Andrej se odmah stavio na raspolaganje narodnim vlastima u Ljubiji gdje radi do februara 1945. godine.

Ubrzo po oslobođenju zemlje, iste godine, biva premješten u Banju Luku, gdje živi i radi do penzionisanja.

U penziju odlazi 1963. godine sa mjesta sudije za prekršaje.

Umro je u Banjoj Luci, 7. 7. 1977. godine.

Danas bliski rođaci i potomci porodice Vencelj žive u Sloveniji, a manji dio u Bosni odnosno Banjoj Luci, Prijedoru i u Hrvatskoj (Zagrebu).

Davorin Čandek, Postojna

Družina Čandek

Sem Davorin Čandek, rojen 31. 8. 1944 v Banjaluki v Bosni in Hercegovini. Po poreklu sem Slovenec. Moji starši in stari starši izvirajo iz majhne vasice v Brkinih. V Janeževem Brdu sta rojena moja mama Ana (dekliški priimek Fabjančič) in moj oče Ivan Čandek.

V šolo sta hodila v Prem. Spoznala sta se v domači vasi. Po očetovem služenju vojaškega roka v Milanu sta se leta 1929 poročila.

Zaradi razmer, ki so vladale v tem delu Slovenije (fašizem, italijanizacija), pa tudi zaradi očetovega vpoklica v italijansko vojsko sta oba razmišljala o odhodu iz domačih krajev. Za nadaljevanje življenja sta izbrala Banjaluko v Bosni v stari Jugoslaviji. V majhni vasici Trn pri Banjaluki sta kupila posest. Trdo sta delala, da sta si zgradila hišo, prišla do kmetije.

Kljub težkemu življenju se jima je rodilo šest otrok (štirje sinovi in dve hčeri). V hiši, kjer smo živeli, se je govorilo slovensko. Vsi otroci smo hodili v šolo. Sorodnike v Sloveniji smo obiskovali večkrat na leto. Naše otroštvo je bilo povsem normalno.

Čandek Ana

Čandek Ana s 90 let, v Postojni 1997.leta

Čandek Ivan, 1924.leta

Oče je umrl junija 1978 in je pokopan v Banjaluki. Vse je lepo teklo do razpada Jugoslavije oziroma do vojne v Sloveniji. V podjetju ni bilo več prijateljskega odnosa, na nas so začeli gledati kot na sovražnika.

Začelo se je mednarodno sovraštvo. Govorilo se je, da se morajo vsi Slovenci izseliti (dosti drugih slovenskih družin se je izselilo od tam). Rekli so, da moramo iti tja, kjer je naše mesto, oziroma v Slovenijo, kjer se je po njihovem vse začelo.

V podjetju smo tako jaz kot moji bratje in naši otroci dobili odpoved. Nad nami se je izvajalo nasilje, ki ga ni bilo mogoče več prenašati, zato smo se odločili za vrnitev v Slovenijo.

18. 8. 1995 smo jaz, moja žena in mama skupaj z drugimi (20. 000 Nesrbov) s čolnom prečkali reko Savo v mesto Davorju in 24. 8. 1995 prišli v Slovenijo k svojim sorodnikom na Janeževo Brdo. Moj sin je bil že tam, ker je leta 1992 z ženo in otrokom zbežal zaradi vojne. Moja mama je po možu dobila italijansko pokojnino in je v Postojni kupila stanovanje, v katerem zdaj živimo. V Banjaluki smo pustili vse, kar smo imeli. V naši hiši so novi stanovalci.

Moja mama je umrla 20. februarja 1998 v enaindevetdesetem letu starosti. Umrla je v miru in spoznanju, da je pokopana v svoji deželi in da njeni sinovi, vnuki in pravnuki živijo v deželi, kjer je rojena in kamor se je tako želela vrniti.

Mirjana Vidovič, Postojna

Družina Vidovič

Sem Mirjana Vidovič. Moji stari starši po mamini strani so Slovenci, moja mama je Slovenka, torej sem jaz pol Slovenka. Ker že več kot šest let živim v Sloveniji in imam slovensko državljanstvo, se počutim kot prava Slovenka.

Moj stari oče Jakob Cucek, je bil rojen 19. 12. 1896 v Gornji Košani v občini Pivka. Po domače so se imenovali Kristanovi in jih je bilo z očetom Jakobom starejšim in materjo Marijo, roj. Šprohar, skupaj devet, in sicer pet bratov, Jakob, Mihael, Karlo, Milan in Franc, ter dve sestri, Amalija in Marica.

Moja stara mama je bila Marija Cucek, rojena Smrdelj iz Petelinj pri Pivki. Rojena je bila 8. 12. 1901. Po domače so jih imenovali Mrkonovi. Njen oče je bil Franjo, mama pa Ivanka, roj. Vidic. Imela je še štiri sestre, Francko, Ivanko, Leno, Kato, in enega brata, Jakoba.

Moj stari oče Jakob Cucek se je v Trstu šolal za mesarja. Ko se je začela 1. svetovna vojna, so ga leta 1915 mobilizirali v avstroogrsko vojsko ter poslali v Beograd. Od tam so jih poslali v Rusijo, kjer je skoraj tri leta prebil v ruskem ujetništvu.

Stari oče je napisal spomine na svoje bivanje v Rusiji. Žal so njegovi zapisi ostali v Bosni in bili uničeni, tako da se ne morem spomniti, v kateri guberniji je bil. Spominjam se samo, da je omenjal, da je bil osebni kočijaš tedanjega funkcionarja partije v ilegali, pozneje predsednika ZSSR Nikite Hruščova. Ta je več zaupal ujetnikom, tujcem, kot Rusom. Verjetno je zaradi pristnega odnosa do Hruščova stari oče imel posebne ugodnosti v primerjavi z drugimi.

V Rusiji je dočakal oktobrsko revolucijo, sodeloval v njej, čeprav nikoli ni zahteval nobenih pravic glede pokojnine. Zakaj, ne vem. Po vrnitvi iz Rusije leta 1918, ko se je končala 1. svetovna vojna, je delal na domači kmetiji. Zelo rad je imel konje.

Po prihodu Italijanov v naš prostor se je začela njegova odisejada. Kot zaveden Slovenec ni hotel sprejeti italijanskega državljanstva, ni se hotel odpovedati slovenstvu. Zaradi tega je moral iti. Izbral si je Jugoslavijo, Bosno.

Nekega pomladnega dneva leta 1930 se je odpravil na pot v neznano deželo. Slišal je, da v okolici Banjaluke živijo Slovenci, ki so tudi morali zapustiti svoje domove. Izbral je vas Zalužani pri Banjaluki. Med reko Vrbas in glavno cesto proti Gradiški in Zagrebu je kupil zemljo. Potem ?? poklical družino, da se mu pridruži. V Sloveniji so vse razprodali in odšli v Bosno.

Zgradili so veliko hišo, ker so bili velika družina. To je bilo čudno vaščanom Zalužanov, ker so zidali samo majhne hiše. Zanje so bili Slovenci s svojimi navadami in kulturo res čudni.

Stari oče je bil še vedno neporočen. Zakaj, ne vem. Skrajni čas je že bil, da se poroči, saj je bil star 34 let. Od sorodnikov je slišal, da v Petelinjah živi starejša punca, 30-letna Marija Smrdelj. Poznali so jo kot zelo pridno. Stari oče je pisal moji prababici in zasnužil hčerko Marijo. Prababica je bila zelo vesela in je privolila v snubitev. Tako je moja stara mama Marija odšla v Bosno.

Za moje stare starše so bili to posebej težki časi. Drugo okolje, druga kultura, drugi jezik. Ampak življenje je teklo dalje. Leta 1931 se je rodil prvi otrok. Bil je sin. Žal je takoj po porodu umrl.

Leta 1934 se je rodila moja teta Dragica, takoj za njo, leta 1935, moja mama Ivanka, teta Justina pa je rojena 1938. in teta Slavka 1940.

Ker se od obdelave zemlje ni moglo živeti, je moj stari oče kot najstarejši otrok odšel služiti k turškemu begu in na t. i. čardak v Zalužanih. Z njim je odšla tudi moja stara mama. Tam je rojena moja mama Ivanka. Stara mama je bila zelo pridna in jo je beginica, begova žena, cenila in imela rada.

Bratje starega očeta so si zgradili hiše, tako da je stari oče lahko zapustil službo pri begu in se začel ukvarjati z vinogradništvom. Od Slovencev iz Slatine ter sorodnikov iz Slovenije so dobili trte in jih posadili na zelo rodovitni zemlji, imenovani povrbašnica. Do takrat je bilo v Banjaluki vino rezervirano samo za gospode in bogate. S prihodom Slovencev se je to spremenilo. Naši so prodajali vino in od tega tudi živeli. Ker so bili zdravi in so imeli rdeča lica, so Bosanci govorili, da je to od vina.

Brat Mihael, stric Miha Cucek, je bil poročen z Ivanko Belovec iz Donje Košane. Imela sta štiri otroke: Zorko, rojeno 1932. , Sonjo, rojeno 1934. , Franca, rojenega 1938. , in Zdravka, rojenega 1944. Zgradila sta si hišo, ki je bila prva v vrsti Cuckovih ob cesti Banja-

luka–Bosanska Gradiška. Bila sta prva soseda strica kovača, Josipa Primca, Slovenca iz Ribnice. Kovačev sin Vinko Primc danes živi v Prestranku.

Brata Karlo in Milan sta se poročila z dvema sestrama italijanskega rodu iz vasice Mahovljani. Stric Karlo se je poročil s teto Amalijo Dalssaso in stric Milan s teto Klaro Dalssaso.

Stric Karlo in teta Amalija sta imela dve hčerki, Vero in Viktorijo.

Stric Milan in teta Klara sta imela sedem otrok, in sicer Vjekoslava, Humberta, Josipa, Anamarijo, Hedvino, Vinka in Elizabeto.

Stric Franc je študiral teologijo v Trstu in je postal profesor. Umrli je leta 1961 od srčne kapi, prav ko se je napotil na obisk. Ni bil poročen.

Teta Amalija Cucek se je poročila v Zagreb in je imela eno hčerko Vido.

Teta Marica je po drugi svetovni vojni odšla v Kolumbijo in je tam umrla.

Kot sem že omenila, so po prihodu v Bosno moji sorodniki preživeli veliko težkih časov. Prišla je 2. svetovna vojna. Ker so bili dragačni od domačinov, dragačni od okupatorjev, jih niso marali niti eni niti drugi. Vsi Slovenci v Banjaluki so ostali nekompromitirani. Živel so svoje življenje.

V hiši mojih starih staršev se je govorilo samo slovensko. Prav zaradi tega sam se tudi jaz naučila slovensko že kot majhen otrok, rekla bi, da sem slovensko spregovorila sočasno s hrvaškim jezikom. Ker je moj oče Hrvat, smo v naši hiši govorili hrvaško, v hiši starih staršev pa slovensko. To je postal avtomatizem, nepisano pravilo, ki sem se ga držala do smrti mojih starih staršev.

Naj omenim, da so se moji sorodniki, ko sem leta 1993 prišla v Slovenijo, smejali moji govorici, češ da sem "ta prava Košanka". Govorila sem namreč v košanskem narečju. Moja mama, čeprav je rojena v Bosni in nikoli ni živela v Sloveniji, še vedno govori slovenski jezik v košanskem narečju. Pravijo, da se ne bi zgubila in da se pozna, od kod je. Ona je na to zelo, zelo ponosna.

Bila sem radoveden otrok in zaradi tega veliko vem o naših bosanskih Slovencih. Kar me je zanimalo, sem vprašala. Ostalo pa sem slišala sedeč pod mizo in v trepalnice, zbirajoč zgodbe in pripovedovanja starih staršev ali pa ostalih prijateljev Slovencev, ki so ob nedeljah in praznikih prihajali na obisk.

Spominjam se strica Ivana Logarja. Živel je v sosednji vasi Glamočani. Njegov sin Jožko zdaj živi v Prestranku. Botrica moje tete Drage je bila strina Ana Čandek. Ona in njen mož Janez sta z družino živela v vasi Trn. V vasi Kuljani so živeli: Ignjac Kralj in žena Marta, Janez Stemberger in njegova žena, Kristanovi, Faturjevi in še drugi.

Vsako nedeljo ali praznik so se Slovenci zbirali pri stricu Mihi ali pri mojem starem očetu na klepetu ali kartanju. Prepevali so slovenske pesmi in govorili o starem kraju. Čeprav sem bila še otrok, sem začutila nostalgijo, ki je izhajala iz vsake pesmi, vsakega pogovora. Za njih ni bilo lepše dežele od Slovenije.

Jaz sem kmalu po svojem prihodu v Slovenijo na proslavi ob srebrni poroki svojega bratranca skupaj z njimi zapela pesem Pojd' mo na Štajersko, so bili prijetno presenečeni, da znam to pesem. To in še veliko drugih sem se naučila kot otrok pri naših Slovencih.

Leta so minevala. Starejši so pomrli daleč od rojstnega kraja. Potomci so se ženili in poročali s pripadniki drugih narodnosti. Počasi so pozabljali jezik in navade.

Moj stari oče Jakob je umrl leta 1973, stara mama Marija pa leta 1980.

Pred vojno v Bosni, nekje okrog 1990. leta, so se Slovenci in njihovi potomci začeli zbirati in povezovati, ker se je v ozračju čutilo, da prihaja nekaj slabega.

Edina želja nas vseh je bila, da pridemo v Slovenijo. To je bilo tedaj skoraj nemogoče. Nihče od nas ni imel slovenskega potnega lista. Nemogoče je bilo izpolniti zahtevne slovenske predpise. Slovenci so se na hitro zbrali in ne vem po kateri poti s konvojem odšli v Slovenijo. Jaz in moji sorodniki smo za to zvedeli prepozno.

Februarja 1993 je na obisk v Banjaluko na povabilo banjaluškega škofa Franje Komarice prišel mons. Metod Pirih, koprski škof. Bila sem prisotna pri maši in razgovoru z mons. Pirihom po maši. Lepo je bilo slišati slovenski govor. In žalostno je bilo, da ga je zelo malo prisotnih razumelo. Mons. Pirih nas je tolažil, da bodo prišli boljši časi. Obljubil je, da bo poskusil pri slovenski vladi urediti, da se poskrbi za nas, potomce Slovencev v Banjaluki. Žal slovenska vlada ni imela posluha za naše težave.

Situacija se je zaostrovala. Že 1992. leta sem izgubila službo, ker nisem smela biti na vodilnem mestu. Brez službe, denarja in varnosti nisem mogla preživeti. V družini smo se zmenili, da jaz in sestra z družino odideva iz Banjaluke, vsaj dokler se situacija na umiri.

Moji sorodniki Nanutovi iz Matenje vasi so mi poslali garancijsko pismo, da lahko pridem k njim na obisk. 3. 10. 1993 sem se iz Banja Luke prek koridorja in Madžarske odpravila v Slovenijo. Slovo od staršev in sorodnikov je bilo hudo. Čutila sem, da se nikoli več ne bom vrnila v našo hišo, v rojstni kraj. Res je bilo tako. Dve leti pozneje so tudi moji starši morali oditi iz naše hiše in čez reko Savo zapustiti Banjaluko. Sedaj oče in mama živita v Bilibah pri Šibeniku na Hrvaškem. Tam živi tudi moja sestra z družino.

Moj prihod v Slovenijo je bil poln zapletov. Že na meji so me zavrnil. Sorodniki so prišli pome na mejni prehod Hodoš. Ker nisem mogla vstopiti v Slovenijo, so me odpeljali v motel v mestu Lenti. Tam sem prebila dva tedna oz. do 18. 10. 1993, ko je moj sorodnik uredil, da mi Urad za begunce dodeli status begunca in dovoljenje, da lahko vstopim v Slovenijo.

Najprej sem bila begunka, potem pa sem dobila državljanstvo. Sedaj živim v Postojni in delam v Kopru.

To bi bilo skratka nekaj o mojih prednikih, ki so prišli iz Slovenije v Bosno. Jaz, njihova potomka, sem se vrnila v Slovenijo.

Zorka Mihajlović, rođena Cucek, Banja Luka

Porodica Cucek u Banjoj Luci

Moji roditelji i djedovi su Slovenci iz Pivke – Košane, pa se i ja osjećam Slovenkom.

Djed po ocu Jakov rođen je u Košani 1868. godine, a baka po ocu Marija rođena je na Čepnu 1875. godine. Mamin otac rođen je u Košani 1870. godine, a baka po majci Marija rođena je u Neverke 1875. godine.

Moj otac Mihael rođen je 12. oktobra 1904. godine u Košani. Mama Ivanka (rođena Belovec) takođe je rođena u Košani 1. novembra 1905. godine. Vjenčali su se 14. oktobra

1931. godine. Iste godine moji roditelji sa kompletnom obitelji Cucek došli su u Banju Luku.

Ja sam rođena 1932. godine, sestra Sonja 1933. godine, brat Franc 1939. godine, a brat Zdravko 1944. godine.

Sina Božidara sam rodila 1954. godine. Sestra Sonja ima sina Miroslava rođenog 1954. godine. Brat Franc ima dvoje djece, sina Danijela i kćerku Danijelu. Brat Zdravko ima sina Marijana. Ja imam dva unuka Bojana i Dražena, moja sestra također dva unuka – Maria i Marietu, brat Franc tri - Filipa, Stelu i Manuelu, a brat Zdravko ima jednog unuka – Mihaela.

Porodica Cucek 1981. godine

Mihael Cucek

Jakob Cucek

Moj otac je imao braću Jakoba, Karla, Milana, Franca i sestre Amaliju i Maricu. Mama je takođe imala veliku porodicu – brata Franca i Mihaela, te sestre Francisku i Antoniju.

Uzrok dolaska naših roditelja u Banju Luku je isti kao i svih ostalih Slovenaca koji su dolazili tih godina na ova područja. Za nas je taj period dolaska i prilagođavanja na novu sredinu bio veoma težak. Novi ljudi, novi jezik, novi običaji, sve novo.

Obrađivala se zemlja i uzgajala se vinova loza, te se pravilo vino po čemu su Slovenci bili prepoznatljivi u ovim našim područjima. Živjelo se teško, ali sam sretna i ponosna što sam dio jednog takvog življenja i postojanja Slovenaca.

Danas smo uglavnom svi članovi Društva Slovenaca u Republici Srpskoj.

Družimo se u klubu, na horu, na koncertima, na zabavama koje organizujemo povodom nekih poznatih događaja i zbivanja koja su u vezi sa kulturom i postojanjem Slovenaca na ovim prostorima.

Mi smo od djetinjstva govorili slovenački jezik kao što i sada nastojimo da govorimo i održimo maternji jezik.

Često putujemo u Sloveniju. Poznavanje jezika dobro nam dođe pri posjetama rodbini i prijateljima koji žive u Sloveniji.

To bi bilo kratko o mojoj porodici koja se doselila iz Slovenije u Banju Luku. Detaljniji opis prilika koje su tada vladale nisam dala, jer su uglavnom sve priče dosta slične i svi Slovenci su prolazili kroz ista življenja.

Naselitev družine Sošnja v Banjaluki

Leta 1932 sta Ignac in Julka Sošnja zapustila svojo vas, Čepovan, in se napotila v za tedanje razmere daleč in v neznani kraj – Banjaluko. Zakaj ravno v Banjaluko? Verjetno je k temu prispeval Julkin brat Franc Medved, ki je kot zidar delal v Bosni. Sošnjevi so se v Čepovanu težko preživljali, pojavili pa so se tudi politični problemi z italijansko oblastjo. Ignac Sošnja in Franc Medved sta bila namreč med prvimi člani komunistične partije v Čepovanu.

Tako se je družina Sošnja, Julka, Ignac in sinovi: Anton (Tonči), roj. 1921. , Peter (1923) in Franc (1925) naselila ob robu Banjaluke. V Banjaluko sta se naselila tudi Julkin brat Franc Medved in sestra Marija (Marička) Medved s sinom Stankom.

Ignjac Šošnja

Sestra Ignjaca Šošnje

Nov začetek je bil zelo težak, treba je bilo odplačevati zemljo, graditi dom. Tudi otroci so morali trdo delati. Preživljali so se s prodajo kmetijskih pridelkov, mleka, Ignac pa je bil spreten tudi v mizarskem delu in pri tem so sinovi vedno več pomagali. Komaj so otroci

nekoliko dorasli in je življenje postalo malo lažje, že je prišla 2. svetovna vojna. Najstarejši, Tonči, je bil kot italijanski državljani vpoklican v italijansko vojsko, od tam je prebegnil v partizane in leta 1942 padel v bojih okrog Idrije.

Po vojni se je Peter lotil kmetovanja, Franc pa je našel zaposlitev v tovarni pohištev. Peter se je 1953. leta poročil s Karlo Moser iz Orehovice pri Podnanosu, ki je v Banjaluko prišla obiskat ujca Pepeta Uršiča, Franc pa se je poročil z Matildo Markovič (njeni starši so se naselili v Banjaluko; oče Luka Markovič iz Litije, mati Jožefina iz Velikovca).

Peter Sošnja je s pomočjo soproge zasadil vinograd, začel pridelovanje vina, v sedemdesetih let prejšnjega stoletja pa se je začel ukvarjati tudi s sadjarstvom, predvsem s hruškami. Cela desetletja je z njimi oskrboval banjaluški trg in tudi vino „pri Slovencu“ je še danes zelo cenjeno. Petrovo delo danes nadaljuje hčerka Olga.

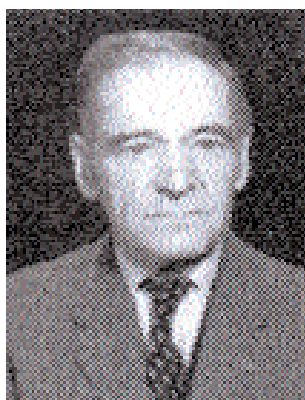
Od Sošnjeve družine danes v Banjaluki živi Peter in hčerka Olga z družino. Starejša hčerka Božena živi v Crikvenici, mlajša Vida je umrla 1979. Tu sta tudi Francova sinova, Franc in Stanislav z družino.

Siniša Čenić

Porodica Franc

Čepovan-Nova Gorica

Medved Franc

Medved (Petra) Franc rođen je 10. 10. 1891. godine u Čepovanu kod Nove Gorice u Sloveniji.

Na put u neizvjesnost krenuo je sa sestrama Julijom i Marijom, nadajući se ljepšoj budućnosti.

Julija se udala za Ignjaca Sošnju, a Marija je živjela u blizini sa sinom Stanikom sve do smrti.

U Banju Luku Franc je stigao 1932. godine. Kupio je imanje sa kućom u Čifluku, danas Lauš. Pored poslova na imanju bio je dobar zidar tako da je radio i u građevinarstvu. Nakon četiri godine oženio se Alojzijom Volkmer (rođena 1906. godine u Aleksandrovcu).

U tom braku je stekao troje djece, sina Josipa (1937.) i kćeri Antoniju (1939.) i Anu (1941.).

Radost prilikom rođenja druge kćeri pomutila su zbivanja koja su stigla i na ova područja. Te noći, 7. 4. 1941. godine, bila su prva bombardovanja Banje Luke. Tokom rata brio je o svojoj porodici zajedno sa susjedima i nalazio mogućnosti kako preživjeti strahote i nedaće koje su doživljavali pune četiri godine.

Završetkom rata nastavio je sa radom na imanju i zaposlio se u građevinskom preduzeću „Pavo Radan“ gdje je zaradio i penziju. U penziju je otišao 1960. godine navršivši 72 godine starosti. Te godine je dobio i prvog unuka od najmlađe kćeri Ane.

Ukupno je imao šestoro unučadi (Siniša, Snježana, Monika, Božana, te Velibor i Vesna blizanci), svi su oni donijeli velike radosti u njegovim penzionerskim danima.

Umro je u 93. godini života 1982. godine. Sin Josip je završio zanat, oženio se i stekao dvije kćeri (Monika i Božana) koje danas žive i rade u Danskoj, a on se 1995. godine preselio sa suprugom Johanom u Sv. Petar kod Zadra, Hrvatska.

Kćer Antonija je završila učiteljsku školu, radila kao učiteljica, a poslije udaje se preselila u Beograd gdje i danas živi sa svojom djecom Veliborom i Vesnom.

Kćer Ana je ostala u Banjoj Luci gdje se udala i živi sa djecom (Sinišom i Snježanom) u blizini roditeljske kuće, te je tako brinula o bolesnoj majci sve do 1995. godine kada je umrla.

Medved Franc in Alojzija

Miroslav Šavle, Banjaluka

Porodica Šavle

Miroslav (Andrej) Šavle rođen je u Čepovanu kod Nove Gorice.

Osnovnu školu je pohađao i završio u Čepovanu.

Kada je odrastao radio je na izgradnji ceste. Tu je rađeći sa minerima naučio minerski zanat. Poslije više godina otišao je u Čehoslovačku da radi kao miner kod probijanja tunela.

Kada se poslije dugo vremena vratio u svoj rodni kraj

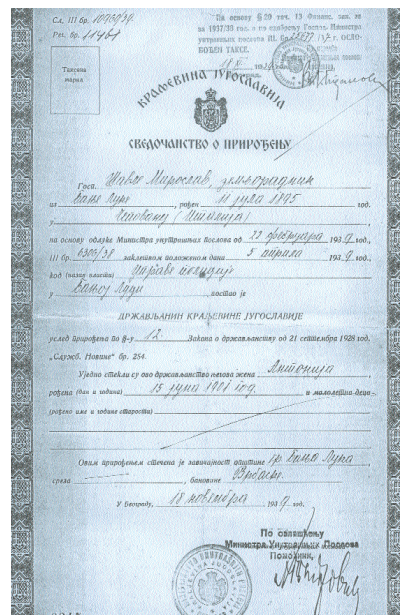
ljudi su veoma teško živjeli pošto je Italija okupirala taj dio Slovenije. Sve službene kancelarije morale su koristiti isključivo italijanski jezik. Financijska policija kao i karabinjeri bili su Italijani, koji su maltretirali narod.

Šavle Antonija i Miroslav, 1933

Miroslav Šavle, 1930

Svedočanstvo Kraljevine SHS
o državljanstvu

Miroslav se 1933. godine vjenčao sa Antonijom Velikonjom, rođenom 1901. godine u Čepovanu.

Na nagovor starijeg brata Franca i sestre Marije Bratuš, koji su sa porodicama otišli iz Slovenije i nastanili se u Banjoj Luci, moji roditelji su napustili svoje rodno mjesto i 1934. godine došli u Banju Luku gdje su ostali do kraja života.

Tu su kupili zemlju i kuću, te počeli saditi vinovu lozu i drugo voće.

Prve godine su bile teške za moje roditelje: novo okruženje, novi običaji, jezik i ostalo, te naporan rad na zemlji, a posebno težak udarac je bio kad im je prvi sin umro 1937. godine.

Po dolasku u Banju Luku moji roditelji primili su državljanstvo Kraljevine Jugoslavije. Ja sam rođen 1938. godine u Banjoj Luci i dobio sam ime po tati (Miroslav).

Oženio sam se Milkom Racom. Imamo dvije kćerke – Zvezdanu i Slavicu.

Zvezdana je rođena 1963. godine i ima dva sina: Stefana (1991.) i Kolju (1998.). Slavica je rođena 1966. godine i ima kćerku Laru rođenu 2000. godine.

Moje roditelje je uvijek interesovalo sve što se događalo u njihovoj rodnoj zemlji.

Bili su članovi „Mohorijske službe“ i pretplatnici na kalendar i knjige koje su dobijali svake godine.

Miroslav Pirtovšek, Banja Luka

Porodica Pirtovšek

Anton i Marija Pirtovšek

U bližoj okolini Celja, gdje se i danas nalaze brojne porodice sa prezimenom Pirtovšek, davne 1871. godine, rodio se Matija Pirtovšek. Odrastao u siromašnoj porodici sa mnogo djece, rano se opredijelio za rad u drvenoj industriji.

U vrijeme Austrougarske, koja se prostirala na velikom dijelu južne Evrope, dobio je prvi posao u "Slavonische Holz-Industrie-Gesellschaft Kraff Tukory & Co – Vrbanja" 20. septembra 1890. godine.

Prema podacima iz radničke knjižice, vidljivo je da je Matija u to vrijeme, dok je radio u drvenoj industriji, mnogo mijenjao mjesta boravka. Matija se oženio Marijom i nastanio u Barču (sada Mađarska) gdje se i rodio moj otac Anton sa još četiri brata i dvije sestre. Jedan od njih, Jozef, ostao je da radi na zemlji u Virovitici gdje je imao velike vinograde i uspješno se bavio proizvodnjom vina. Umro je 1961. godine.

Rudi Pirtovšek promijenio je prezime u Pirtušek. Nastanio se u Mariboru gdje je imao optičku radnju, koju, nakon njegove smrti 1975. godine, preuzima (i danas je vodi) mlađi sin Zvonko.

Stariji sin Davorin Pirtovšek duže vrijeme je bio direktor "Stavbar"-a u Mariboru. Moj otac, Anton, zvan Tonči i druga dva brata radili su kao preuzimači drveta za mnoge pilane na području Zagorja, Slavonije i Bosne i Hercegovine. Johan je do smrti živio i radio u Zagrebu, a Matija u Vukovaru.

Osim pet navedenih sinova, Matija i Marija su imali i dvije kćerke. Sidika Pirtovšek, udatu Korinko, koja je živjela sa svojom porodicom u Kremsu u Austriji, te Marišku, udatu Žalac, koja je svoj život provela u Zagrebu.

Moj otac, Anton Pirtovšek, pored redovnih poslova, bavio se i muzikom što je i na mene prenio. Svirao je sve žičane instrumente u tamburaškom orkestru, koji je tridesetih godina prošlog vijeka svirao plesne večeri u Banjoj Luci, a najviše u "Kantini" u Pilanskoj ulici.

Oženio se Anom Lemaić sa kojom je stekao dvoje djece, kćerku Antoniju i sina Miroslava koji od rođenja žive u Banjoj Luci.

Pilana u Drvaru: Anton i Johan Pirtovšek

Sidika, Mariška in Johan Pirtovšek

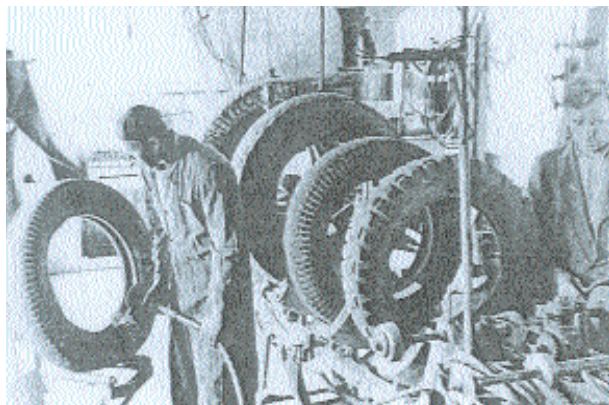
Miroslav se, osim muzike, bavio i sportom. Jedno vrijeme je igrao rukomet, a od 1980. godine, uspješno se bavi trenerskim poslom; 1981. godine osnovao je muški i ženski rukometni klub u Kotor Varoši, a 2000. godine je osnovao ženski rukometni klub "Vrbas 2000" u Banjoj Luci.

Radio je u Italiji kao trener ženske ekipe "Teramo", a sada radi kao trener ŽRK "Mladost", Banja Luka.

Vera Papež Adamič, Ljubljana

Avgust Komel

Po prvi svetovni vojni je mojster Avgust Komel, kot tudi drugi Slovenci, ostal brez službe, zato se je odselil v Maribor.

Vulkanizerska delavnica Avgusta Komela v Banjaluki, pred Drugo svetovno vojno

Alojz Adamič in Avgust Komel v Slatini, 1954

Po vojni se je veliko Slovencev s Primorja odselilo v Maribor. Avgust Komel se je zaposlil v zadrugi državnih uslužbencev.

Leta 1939 se je preselil v Banjaluko, kjer je odprl mehanično in vulkanizersko delavnico. Komelova delavnica je bila edina v tem kraju. Veliko dela je imel in dobro je zaslužil.

Neodvisna država Hrvaška (NDH) mu je vzela delavnico za vojaške potrebe. Imel je električni mlin in se tako preživljal. Odšel je v partizane.

Po vojni do leta 1952 je živel v Banjaluki, potem pa se je vsa družina preselila v Solkan na Primorsko.

Ostal je v stiku z Adamičem in bil njegov svetovalec za avtomobile.

Miodrag Slavnić, Banja Luka

Porodica Slavnić

Ana Slavnić (Štampfelj)

Stojan Slavnić postolarski obrtnik, doselio se u Banju Luku početkom 1939. godine, zajedno sa suprugom Anom (rođena Štampfelj, od oca Janeza i majke Marije) i tri sina, Miodragom, Zlatkom i Vladimirom.

Ana Slavnić rođena je 7. 3. 1906. godine u mjestu Krško, Gornja vas, Golek.

Sa suprugom Stojanom se upoznala u Zagrebu, vjenčala i rodila tri sina.

Uslijed ekonomskih poteškoća idući za boljim poslom, familija se doselila u Banju Luku, gdje se rodila i kćerka Anica.

Nakon završetka odgovarajućih škola, sinovi osnivaju porodice i stalno se nastanjuju u Banjoj Luci, a kćerka se udala i živi u Beogradu.

U Sloveniji je veliki broj rođaka u Krškom, Senovu, Novom Mestu, Brežicama, Mariboru, sa kojima je uvijek u kontaktu.

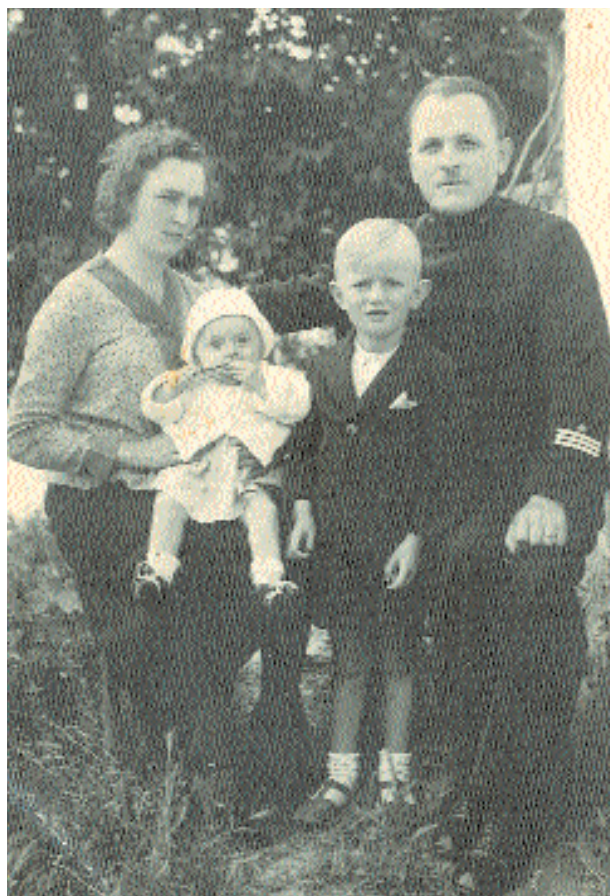
Ana Slavnić je umrla 1989. godine i sahranjena je u Banjoj Luci.

Zofija Lorger, Ljubljana

Družina Lorger

Jaz, Zofija Lorger, sem rojena 15. 5. 1939 v Bugojnu (BiH). Moji starši so rojeni Slovenci.

Oče Ivan Lorger se je rodil leta 1902 v Bodrišni vasi v občini Šmarje pri Jelšah. V njegovi družini je bilo dosti otrok, tako da je samo najstarejši ostal na kmetiji, drugi so morali iti v svet, da si zaslužijo kruh.

Lorger Ivan in Uršula, otroci Vitko in Zofija

Osnovno šolo je končal v Sent Vidu pri Grobelnem. Potem je delal kot delavec v Ljubljani in po končanem šolanju postal finančni preglednik. Tako je moral po dekretu iti v vsako mesto, kamor ga je poslala Finančna uprava SHS.

Tedaj je bila Slovenija v sestavi Države SHS, tako da je moj oče služboval v različnih krajih te države (na meji proti Avstriji, Madžarski), v Osijeku, Bugojnu, Banjaluki...

Ko je bil v službi v Bugojnu, se je oženil z Uršulo Žogan, rojeno leta 1902 v Bodrišni vasi v občini Šmarje pri Jelšah. Tako sva se z bratom rodila v Bugojnu. Za časa 2. svetovne vojne je Finančna uprava očeta premestila v Banjaluko. Po vojni je delal v Srezu v občini Banjaluka do leta 1951, ko se je zaradi zdravstvenih problemov invalidsko upokojil.

Z bratom sva osnovno in srednjo šolo končala v Banjaluki. Brat je v Zagrebu končal agronomsko fakulteto. Jaz pa sem se po končani srednji šoli zaposlila v Zavodu za zdravstveno zavarovanje v Banjaluki. Ob delu sem končala pravno fakulteto. Tu sem zanosala družino in rodila sina Zlatka. V Banjaluki sem delala 33 let. V tem času smo red-

no hodili na obiske v Slovenijo in v slovenske hribe. Naši sorodniki iz Slovenije so prihajali k nam na obiske.

Leta 1991 po samoosvojitvi Republike Slovenije in vseh dogodkih na Hrvaškem in v BiH sva se s sinom odločila živeti v Sloveniji in se 26. 12. 1991 preselila v Ljubljano (zamenjava stanovanja). Sin se ni odzval na mobilizacijo in morala sva iti iz Banje Luke, ker bi drugače prišla v velike težave. Sin je študiral na strojni fakulteti v Banjaluki. Po prihodu v Slovenijo sem se zaposlila in po končani delovni dobi upokojila.

Po prihodu v Slovenijo sem končala tečaj slovenskega jezika, tečaj pedikure in tečaj refleksne masaže stopal, tako da se s tem po malem ukvarjam. V Mariboru, Ljubljani in rojstnem kraju mojih staršev imava dosti sorodnikov, s katerimi se pogosto srečujemo.

Novembra 1998 sem trupla svojih staršev in brata prenesla iz Banjaluke ter jih pokopala na pokopališču v Šent Vidu pri Grobelnem (rojstnem mestu mojih staršev), tako da vsaj njihove kosti počivajo v slovenski zemlji. Vsi ti dogodki od 1991. leta naprej so bili zelo naporni za naju, fizično in psihično, tako da so pustili sledi v najinih življenjih, ampak sva srečna v primerjavi z begunci in izseljenci iz BiH, ki živijo od Nove Zelandije do Aljaske.

Srečna sva, ker vojna ni odnesla najinih življenj, kakor se je zgodilo mnogimi prebivalcem v BiH. Srečna sva, da živiva v samostojni in demokratični državi Sloveniji, kjer imava svoje korenine.

Vesna Lučić, rođ. Klemenčić, Banja Luka

Porodica Klemenčić

Otilija, otac Rudolf, kćerke Lidija, Anita i Vesna

Rođen 2. 4. 1908. u Brestanici (ranije Rajhenburg) u Sloveniji od oca Juraja i majke Franciske.

Porodica je imala četvoro djece: Juraj, Franc, Franciska i Rudolf.

Rudolf je završio osnovnu školu u Mokronogu, a Trgovačku akademiju u Novom Mestu.

Rano je ostao bez oba roditelja i zbog teškog materijalnog stanja odlazi u Sarajevo.

U tom gradu je Rudolf upoznao Otiliju Kurka iz Zenice, porijeklom Čehinju i s njom se vjenčao 1940. godine.

Naredne godine je uhapšen i deportovan u Njemačku (logor Stalag V).

Rođenje najstarije kćerke saznao je preko Crvenog krsta.

Rudolf je 1943. godine uspio pobjeći iz logora, pa se (preko Francuske i Italije) vratio u Sarajevo, te je opet uhapšen i deportovan u Njemačku.

Naredne godine njegova supruga je rodila drugu kćerku, a oslobođenje (1945.) je dočekao u logoru.

Nakon rata Rudolf je živio u Drvaru, a 1948. godine sa porodicom dolazi u Banju Luku, gdje se rađa i treća kćerka. Radio je u preduzeću „Jelšingrad“, na mjestu šefa obračunske službe, i tu je ostao do kraja radnog vijeka (1968. godine) kada je penzionisan. Primio je samo jednu penziju. Narednog mjeseca je umro.

Rudolfa su saradnici-kolege i radnici uvijek pominjali kao vrijednog i pedantnog službenika. Važio je kao čestit i druželjubiv, a te vrijednosti je prenosio na svoju porodicu. Kćerke je često vodio u Sloveniju kod rođaka.

Posebno je, što je svojstveno Slovencima, volio šetnje šumama. Uživao bi pjevajući slovenačke pjesmice, i na tim šetnjama je prepričavao vlastite dječake dogodovštine.

Kćerke se sjećaju da je Rudolf iskazivao izuzetno poštovanje prema svojoj bračnoj saputnici i majci njegove djece.

Za života je stekao dvoje unučadi: Tatjanu i Sašu.

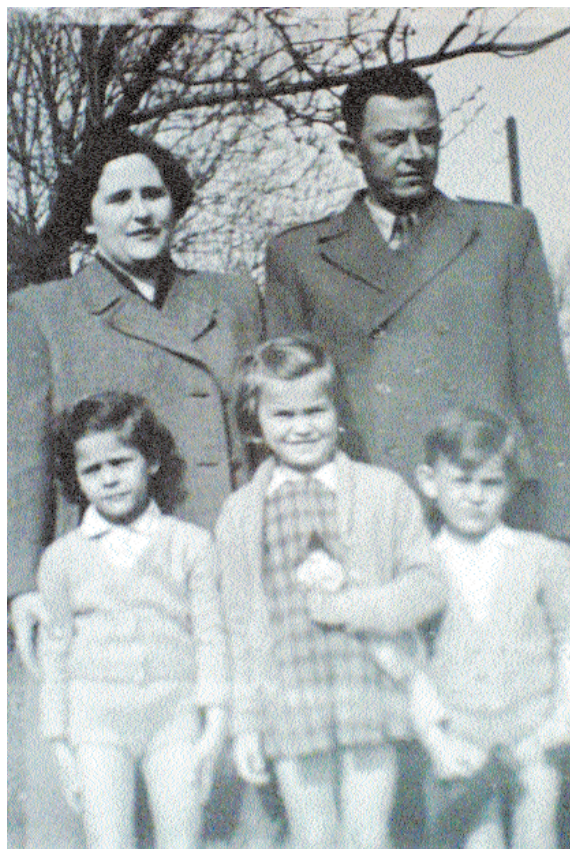
Maštao je da će, kada ode u penziju, s njima obilaziti parkove i šume i učiti ih kako se voli priroda.

Danas Rudolfove tri kćerke Lidija, Anita i Vesna imaju četvoro djece: Tatjanu, Sašu, Andreu i Nevenu, ali i petoro unučadi: Srđana, Dejana, Ivana, Nikolu i Anastasiju.

Unuk Saša i njegova porodica žive u Austriji, a ostali su u Banjoj Luci.

Marija Grbić-Kovačić

Družina Kovačić-Grbić

Moj oče Milan (Antona) Kovačić je bil rojen 30. septembra 1923 v Šmarju pri Jelšah. Življenska pot ga je kot zavednega in naprednega mladince 1943. leta pripeljala v 15. belokranjsko brigado, konec vojne pa je dočakal kot komandir čete pri štabu 7. korpusa slovenske narodnoosvobodilne vojske v Črnomlju.

Leta 1945 je oče kot komandir vezistov 4. armadne oblasti služboval v Ljubljani, leto pozneje v Kostanjevici na Krki, leta 1947 v Sremskih Karlovcih, potem je kot kapetan vezist odšel v Prištino in istega leta v Skopje kot major. Oktobra 1948 je odšel v Banjaluko v Šolski center oklepnih enot Petra Drapšina kot načelnik Centra za usposabljanje.

V Banjaluki je Milan Kovačić delal kot podpolkovnik oziroma od leta 1960 kot polkovnik, leta 1971 pa je bil premeščen v Ljubljano na položaj komandanta za zaledje 4. armadne oblasti, kjer je bil do 7. junija 1974, ko je umrl. Opravljal je vrsto odgovornih nalog pri vzgoji armadnih kadrov, v Banjaluki je dolga leta služboval in bil izredno prizadeven družbenopolitičen delavec,

o čemer pričajo številna priznanja in pohvale, med katerimi sta tudi listnina in aprilski nagrada. V šolskem centru oklepnih enot Petra Drapšina je delal 23 let.

Oče je bil odbornik Mestne krajevne skupnosti Paprikovac, predsednik turistične zveze, član Izvršnega odbora Skupščine občine Banjaluka, član in predsednik društva ribolovcev, član Upravnega odbora Sklada za gradnjo stanovanj, avto-moto društva, tovarne Univerzal...

“Skupština opštine Banja Luka, dana 22. aprila 1969. g. povodom oslobođenja grada dodijelila je ocu Aprilsku nagradu grada Banja Luka kao društveno priznanje za stvaralačke napore, osvjedočene rezultate u radu i dostignuća od izuzetnog značaja za unapređenje i razvoj komune. “

Mati, Vanda Lackner, rojena 25. septembra 1924 v Ljubljani, je končala gimnazijo in se vrnila v Črnomelj, kjer je spoznala očeta in se z njim poročila februarja 1945. V Črnomlju se je istega leta rodila najstarejša sestra Romana, ki ima dva otroka, Tatjano in Roberta, in zdaj živi v Črnomlju.

Druga sestra Tatjana in brat Milan sta dvojčka, rojena 22. 5. 1949 v Banjaluki. Sestra Tatjana živi v Čelincu pri Banjaluki. Brat Milan se je leta 1971 s starši vrnil v Ljubljano.

Jaz sem rojena 6. 2. 1948 v Skopju in od oktobra 1948 živim v Banjaluki, leta 1971 sem se zaposlila v davčni upravi, kjer delam še danes. Poročila sem se z Momirjem Grbićem in imam sina Momirja. Oba sem naučila slovenski jezik, sin je obiskoval šolo dopolnilnega pouka pri društvu in končal filozofsko fakulteto.

Zdenka Marc, Banja Luka

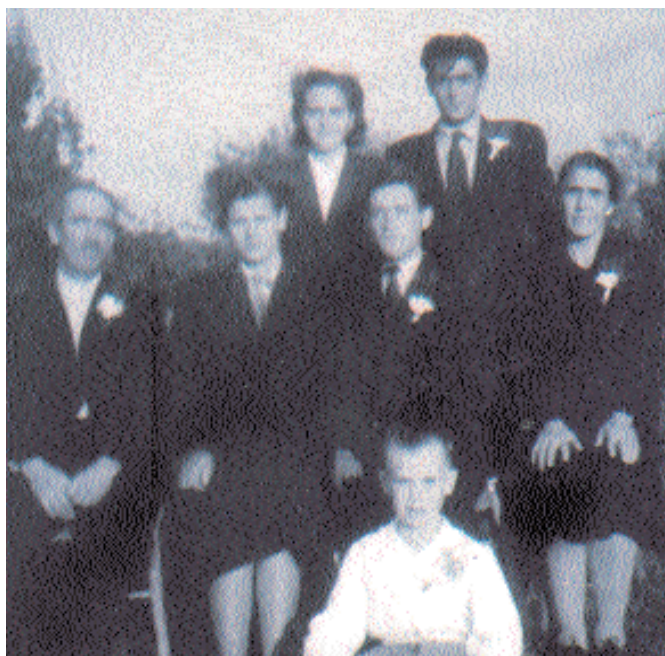
Porodica Marc

Anton (Antona) Marc rođen je 30. 10. 1927. godine u Planini, opština Nova Gorica – Slovenija.

Osnovnu školu završio je u Planini, zanat na koji je pošao morao je prekinuti, jer je u to vrijeme počeo II svjetski rat.

Pristupio je, kao omladinac, 1. 1. 1943. narodnooslobodilačkom pokretu, gdje je povremeno pomagao u prikupljanju pomoći za partizanske jedinice, a kasnije je postao kurir. Zadatak mu je bio da obavještava članove Odbora (Osvobodilne fronte) u slučaju opasnosti.

Anton je bio i član seoskih zaštita do 12. 4. 1944. godine kada je stupio u jedinice Južnog primorskog odreda III bataljona gdje je ostao nekoliko mjeseci. Poslije toga su ga prekomandovali u Vojno Goriško područje kao kurira. Tu je ostao do kraja 1944. godine.

Porodica Marc

Anton Marc

Iz Vojno Goriškog područja otišao je u brigadu „Srećka Kosovela“ – 19. brigada IX Primorskog korpusa u kojoj je bio do marta 1945. godine.

Nakon toga je upućen na školovanje u SSSR gdje se zadržao do kraja 1946. godine.

Poslije toga se vratio i bio aktivno vojno lice u JNA do februara 1953. godine, nakon čega se demobilisao i službovao kao građansko lice u JNA. U penziju je otišao 1980. godine.

U Banju Luku, tj. u Zalužane dolazi 1951. godine – vojnu kasarnu kao oficir vazduhoplovstva.

Tu upoznaje Ljubicu Ojdanić i ženi se 1954. godine, te ostaje živjeti u Zalužanima.

Porodica Marc ima dvije kćerke: Zdenku Marc – Jelić, rođenu 1957. godine, koja živi u Banjoj Luci i Ivanku Marc – Uvalić, rođenu 1964. godine, koja živi u Švedskoj. Anton je umro 2002. godine u Banjoj Luci.

Vili Černivec, Ljubljana

Del življenjske poti Slovenke v Bosni

Angela Grm, rojena leta 1927 na Krki na Dolenjskem, se je leta 1956 poročila z Ivom Mareljom, ki je študiral v Ljubljani. Ivo se je rodil leta 1927 v Livnu v Hercegovini. Angelca je v Ljubljani prodala hišo in se z dvema otrokoma preselila v Banjaluko. V Ulici Matije Gubca poleg mlekarne sta si z možem Ivom uredila svoj novi dom. Vili Černivec in Matija, otroka iz Angelinega prvega zakona, sta se hitro privadila novemu okolju.

Angela Černivec-Morelj

Vili je končal osnovno šolo v ugledni šoli Milana Radmana v Rosuljah in se leta 1961 vrnil v Ljubljano, nadaljeval šolanje in se poročil z Alenko Bevc. Z dvema sinovoma in vnuki ter ženo Alenko živi v Ljubljani.

Matija je osnovno šolo končal v Rosuljah, tehnično šolo v Banjaluki in nekaj časa študiral tudi v Ljubljani. Leta 1971 se je poročil z Ljubico Marinkovič. Z dvema otrokoma je do leta 1993 živel v Banjaluki. Razmere so ga prisilile, da se je istega leta na hitro preselil v Ljubljano, kjer živi še danes.

Angeli in Ivu se je leta 1957 rodila hči Dubravka. Končala je šolanje v Banjaluki in se poročila z Gostimirom Gačanovičem. Z možem in dvema otrokoma živi v Banjaluki.

Leta 1964 se je rodila druga hčerka Jadranka, ki je šolanje prav tako končala v Banjaluki ter se poročila z Radanom Lukajcem.

Življenjska pot Angele je bila vse prej kot lahka. Že kot mlado dekle je delala za SKOJ. Njeni bratje so že bili v partizanih. Zaradi omenjene dejavnosti je bila izgnana v Gonars, taborišče na Rabu. Po kapitulaciji Italije, ob vrnitvi iz taborišča, je odšla v partizane, kjer je spoznala Matijo Černivca in se po osvoboditvi z njim poročila. Kmalu sta se ločila in z dvema otrokoma je ostala sama.

Matija Černivec-Tehnična šola v Banjaluki

Delala je v tovarni Pletenina, spoznala Ivana, se poročila in se preselila v Banjaluko. Nekaj časa je delala v tovarni celuloze. Po upokojitvi je živela v zasluženem miru. V jeseni njenega življenja, ko bi morala uživati plodove svojega dela, se je zgodila tragedija, razpad države, za katero se je borila. Otroci so se razselili in Angela in Ivo sta ostala sama.

Leta 1995 sta s svojega doma odšla v Ljubljano. Od organizacije Zveze borcev sta dobila stanovanje, Ivan pa državljanstvo Slovenije. Za Angelo je bilo to preveliko breme in je težko zbolela. Po težki in nekajletni bolezni je leta 2001 preminula. Ivan še danes živi v Ljubljani.

To je bil delček življenja Slovenke Angele v Bosni.

Ema Berginc, Kobarid, Republika Slovenija; Vera Papež Adamič, Ljubljana

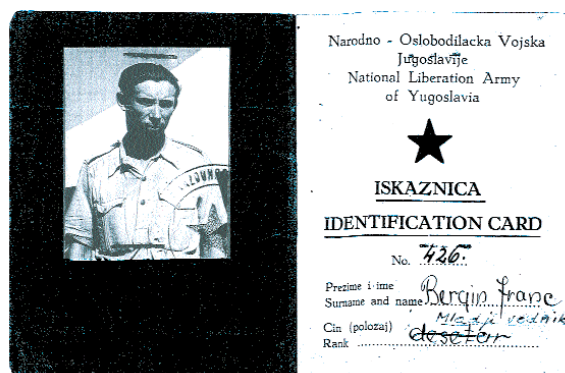
DRUŽINA BERGINC

Banjalučanko Emo Berginc, nekdanjo mojo someščanko, sem po dolgem času srečala v Kobaridu. Ema je po narodnosti Slovenka in sedaj tudi državljanka Republike Slovenije, rojena pa je bila v Bosni, v Banjaluki.

Pripovedovala mi je zgodovino družine Berginc. Korenine po materi in očetu so vpete v vas Drežnice pri Kobaridu na severu Primorske. Njen oče Franc Berginc je bil rojen 29. 2. 1920, mami Katarini Berginc, rojeni Kranjc, in očetu Janezu Bergincu iz Drežnice 30 pri Kobaridu.

Franc Berginc, Pavla, Miroslav in Ema

Iskaznica-Identification card

Oče je bil kot dvajsetletni mladenič mobiliziran v tedanjo cesarsko italijansko vojsko. Vojno obveznost je med letoma 1940 in 1942 služil v italijanski koloniji Libiji. Zavezniška vojska (Američani in Angleži) je 3. 1. 1942 slovenske oziroma jugoslovanske vojake prevzela in jih odpeljala v letalsko bazo RAF v Egiptu.

Ohranjen pisni vir (Zahtevek za priznanje posebne dobe za pokojnino – ZPIZ Nova Gorica) je takole opisal ta del njegovega življenja:

“Pred 9. 9. 1943 sem se nahajal v Kasfereitu v letalski bazi RAF v Egiptu. V tej bazi smo organizirali in vodili upor proti begunski vladi. Bil sem pritegnjen v odbor upora, ko smo po šotorih organizirali vojake za čim večje število upornikov. Bil sem v stalni povezavi z Jankom Peratom in Stankom Bizjakom, ki sta bila med prvimi pobudniki upora. Pozneje sem bil premeščen iz Kasfereita v El Adem v Libiji v 94. eskadron Hurican (lovski letala). Tam smo spet kovali načrte za obdobje po razpadu Italije, za strmoglavljenje begunske vlade in priključitev vrstam NOV v domovini.

V novembru 1942 nam je tudi v tej bazi uspelo organizirati in izvesti upor, iz katerega je pozneje sledila priključitev celega eskadrona vrstam NOV, razen nekaj podoficirjev in oficirjev kraljeve vojske Jugoslavije. Prav iz naše eskadrile I in II Eskadrila Spitfire se je skupina najprej formirala in odšla v zbirno bazo Bengazi – Benina, kamor smo prišli med prvimi.”

Oče se je odločil za delo letalskega mehanika in je bil v enoti lovskega polka. V narodnoosvobodilni vojni so letalsko enoto premestili na otok Vis, pozneje pa v Zadar na letališče Zemunik in proti koncu 2. svetovne vojne v Pančevo na letališče Ečka.

Leta 1946 se je demobiliziral in kot civilni uslužbenec še naprej delal kot letalski mehanik na vojnem letališču v Pančevu. Po osvoboditvi Jugoslavije se je vrnil na obisk v Kobarid v Drežnico, kje ga je čakala njegova ljubezen Pavla Rakušček, rojena 27. 11. 1921.

Pavlo Rakušček so med vojno aretirali Nemci in jo za obdobje od 5. 6. 1944 do 2. 8. 1945 odpeljali v koncentracijsko taborišče, najprej v Auschwitz in zatem v Ravensbrück. Vse življenje je na roki imela vtisnjeno številko - 81637.

Franc in Pavla sta 5. 9. 1948 sklenila zakonsko zvezo v Kobaridu. Nato sta šla živeti v Pančevo, kjer je Franc tudi delal. V Pančevu se jima je 3. 8. 1949 rodil sin Miroslav.

Franc je bil premeščen na vojno letališče Rajlovec v Sarajevu, kjer se jima je 23. 12. 1952 rodila še hčerka Ema. Naslednje leto se je Franc z družino preselil v Banjaluko na novo delo v vojaško tovarno Rudi Čajavec, v prototipni oddelek – nulta serija. Dobili so stanovanje v Nazorjevi ulici v Banjaluki.

Družina Berginc je živela dobro in složno. Pavla je bila gospodinja in skrbela za vzgojo otrok. Oba sta končala srednjo šolo, Ema pa še višjo šolo in je delala v medicinskem centru.

Oče Franc je v prostem času v Budžaku gradil hišo za otroke in njihove bodoče družine. V tej hiši je nato živel Emin brat Miroslav z družino.

Oče Franc je umrl 24. 2. 1987.

Miroslav Berginc je leta 1995 kot pregnanec zapustil Banjaluko in kot begunc odšel v Prekmurje. Sedaj skupaj s soprogo Zdenko živi v Dolgi vasi.

Ema in mama Pavla sta prav tako morali zapustiti vse premoženje v Banjaluki in se napotiti v Slovenijo, v Kobarid. Po sprejemu Daytonskega sporazuma sta iskali pravico do vrnitve svojega stanovanja in hiše, kar jima je tudi uspelo. Nato sta vse svoje premoženje prodali.

Mama Pavla je 14. 5. 1999 umrla v Kobaridu.

Ema si je v Kobaridu kupila stanovanje in dobila službo.

S tesnobo v srcu mi je ob obisku dejala: "Vsako leto hodim na očetov grob na pokopališču Sveti Marko v Banjaluki. "

Slavko Podgorelec, Banjaluka

Paula, Franc, Miro i Emica (dodatak uz prilog o porodici Berginc)

Ljudske sudbine ponekad su savršenije "umrežene" od idealno projektiranih ukrštenica (ukrštenih riječi)...Sticajem okolnosti, početkom pedesetih godina, izvjesno vrijeme, majka, očuh i ja bili smo podstanari u obitelji Franca i Pavle (zvali smo je Paula) Berginc, u Nazorovoj ulici (Banja Luka).

Kao četvorogodišnjak, tada sam se prvi put susreo sa izvornom "slovenščinom"; čika Franc, teta Paula, pa i njihova djeca, međusobno su komunicirali na maternjem jeziku koji

sam i ja, pasivno, počeo savršeno dobro razumijevati i usvajati. Osobito od teta Paule s kojom sam, sticajem okolnosti, ponajviše vremena provodio. Čika Franc bio je tih, odmjerjen i dostojanstven: ne sjećam se da je ikada u krugu porodice podigao glas. Istina, bilo je nesuglasica sa sinom Mirom-Mirolavom, no uglavnom je to “rješavao” na originalan, pedagoški način.

Teta Paula je pripremala razna jela, i zapravo sam kod Berginčevih, prvi put kušao nacionalna slovenska jela i kolače...Moram priznati – i danas u ustima osjećam taj prefinjen ukus...Kao dijete, oduševljen sam bio kićenjem božićnog drvceta (jelke) što je bila tradicija u ovoj porodici.

Dobro pamtim da je Miro “povukao” na svog očeta Franca, jer je, kao dvije godine stariji dječak od mene, već tada povozan nešto majstorisao sa očevim alatom.

Ema (zvali smo je, a i danas je tako zovemo – Emica) je bila, temperamentom, bliža očetu Francu: ne pamtim da je ikada ispoljavala (karakteristične za djecu) burne reakcije – štoviše – bila je tiha i odmjerena žmudrica, za razliku od majke Paule koja je, ponekad, vrlo temperamentno (da ne kažem – burno) reagovala na neke događaje.

Negdje u ljeto 1955. preselili smo od Berginčevih (iz centra Banje Luke) kod (i opet slovenačke obitelji) Potočnika – u Vilzonovu ulicu, staro naselje Kulmahala, koje je kasnije integrirano u mjesnu zajednicu Mejdan. To je na desnoj obali Vrbasa, odmah nakon što se pređe Gradski most kod Kastela.

I, na moju neopisivu sreću i zadovoljstvo, druženja sa Mirom i Emicom, čika Francom i teta Paulom nastavljena su – najmanje jednom sedmično, kada su Berginčevi dolazili u redovne posjete Mariji i Alojzu Potočnik – ali i mojoj mami koja je, dobro to pamtim, više puta priređivala specijalni ručak za ovu prigodu...Istina, teta Paula je pravila nebeski ukusan “fažol”, ali je često znala pohvaliti i “grah” koji bi spremila moja majka...

Miro, Emica i ja (nakon igranja u prostranom dvorištu – ispod vinove loze) također smo bili “zahvalni abonenti”...

Dr Irena Katan Robović – Rejec, Banja Luka

Porodica Rejec

Ja se zovem Irena Katan (rođena Robović). Živim u Banjoj Luci, gdje sam i rođena. Moja majka je Slovenka – Marija Robović (rođena Rejec). Ona je rođena u Lokavecu, okrug Maribor (Škofija: Lavantinska), 7. 12. 1922. godine.

Majka joj je bila Neža (rođena Zechner), učiteljica (u Lokavecu), a otac Avgust Rejec, školski upravitelj. Tamo je živjela do svoje pete godine života. Pričala je da je često prelazila obližnji potok Murek i igrala se sa djecom iz obližnjeg sela (na drugoj obali) u Austriji. Baka po ocu, Valerija Rejec, bila je modistkinja u Trstu, a djed Franc Rejec, službenik tvrtke „Balkan“.

Baka po majci, Barbara Zechner, živjela je u Klagenfurtu, gdje su njeni roditelji imali veliko imanje i bili imućni. Imali su i veliku kuću u Grebinju, Velikovec – Austrija.

Panorama Gorice, rodnog mjesta mog djeda Avgusta Rejeca

Moji roditelji Marija (Rejec) i Pavle Robović

Moja baka Neža, rođena je u Grebinju. Školovala se u Klagenfurtu i tamo radila dvije godine kao učiteljica, a potom je došla u Lokavec.

U Lokavcu je upoznala mog djeda Avgusta, koji je radio kao školski upravitelj. Na žalost, kada su mojoj majci bile dvije godine, otac joj je umro (od sušice), a majka se preudala.

Moja baka Neža, učiteljica, sa svojim učenicima

Moja majka Marija i ja

Očuh joj je bio financ (carinik), te su se, zbog njegovog premještaja, preselili u mjesto Jaša Tomić, na rumunjskoj granici. Tada je moja majka imala 5 godina.

Nakon 3 godine provedene u Jaša Tomiću, preselili su se u Zemun. Tamo je moja majka završila osnovnu školu i Trgovačku akademiju. U Zemunu je provela svoju mladost, ratne godine i oko 1946-1947. godine se zaposlila u Elektrani-Zemun, kao službenica. Tamo je upoznala mog oca, Pavla Robovića, koji je radio u Elektrani kao tehničar (i studirao elektrotehniku, uz rad).

U Zemunu su se vjenčali 1953. godine, a nakon godinu dana, otac je, kao mladi inženjer, prihvatio ponuđeni posao u Banjoj Luci (u fabrici „Rudi Čajavec“).

Preselili su se u Banju Luku 1954. godine. Tu je moja majka radila, prvo u fabrici „Rudi Čajavec“, potom u Poštanskoj štedionici, a potom u SDK, odakle je otišla u penziju. Do svoje smrti, 1994. godine, živjela je u Banjoj Luci.

Ja sam rođena u Banjoj Luci 1954. godine, gdje sam završila osnovnu školu i Gimnaziju.

Fakultet sam završila u Zagrebu (medicinski), specijalizaciju (infektivne bolesti) u Beogradu, a cijeli radni vijek provela u Banjoj Luci (gdje i sada živim i radim). Udata sam, imam dvoje djece, koji su studenti. Moja majka je često govorila da najljepše uspomene nosi iz Lokaveca (sa Pohorja) i iz Zemuna.

Cvetka Colja (Tomašević), Banja Luka

Moj život u Banjoj Luci

Zovem se Cvetka, rođena sam 1930. godine i najstarije sam dijete Kamila (rođen 1902.) i Štefanije (rođena 1904.) iz Gornjega Cerova, opština Nova Gorica.

Osim mene, roditelji su imali još petoro djece: to su moja braća Kamil (1932.) i France (1936.), dvije sestre, Berta (1940.) i Alojzija (1943.), a treća sestra Veneranda umrla je 2003. godine.

Roditelji su čitav život živjeli u Gornjem Cerovem, bavili se poljoprivredom i imali poljoprivredno dobro u zakupu.

Goriška Brda su nakon Prvog svjetskog rata, kao dio slovenačkog Primorja, dospjela pod okupaciju Italije. Slovencima je bilo veoma teško.

U Drugom svjetskom ratu, 1943. godine, mog oca Kamila-partizana ubili su Nijemci.

Majka je ostala sama i uzdržavala je sedmoro djece.

Ja sam se 1950. godine udala za Srđana Tomaševića, oficira JNA iz Suhopolja (opština Virovitica, Hrvatska), koji je tada bio u službi na slovenačko-italijanskoj granici.

U Novoj Gorici smo živjeli do 1954. godine.

U Postojni sam rodila sina Mirka 1951. godine, a kćerku Jelku u Gradišću (opština Nova Gorica) 1953. godine.

Suprug je 1954. godine prekomandovan u Makedoniju, zatim u Đakovicu (Kosovo).

Od 1956. godine živimo u Banjoj Luci. Muž Srđan je penzionisan kao pukovnik, a ja sam bila domaćica i odgajala djecu i unuke.

Uz porodične obaveze bila sam veoma aktivna u Crvenom krstu, i dobrovoljni davalac krvi (više od 50 puta).

U Sloveniju smo odlazili do 1991. godine i uspijevali održavati divne odnose sa rodbinom i prijateljima.

Period posljednjeg rata (u BiH) i nakon njega bio mi je najteži, jer se sa svojim rođacima u Sloveniji nisam vidjela devet godina (od 1990. do 1999.).

Od 1999. godine opet redovno odlazim u Sloveniju.

Suprug i ja, kao i svi naši potomci, danas živimo u Banjoj Luci.

Imamo 5 unuka (Srđan, Sanja, Boris, Predrag i Maja) i pet praunuka (Branka, Marija, Sofija, Lara i Marko). U srećnom braku živimo 57 godina.

Svi članovi naše porodice članovi su Saveza Slovenaca Republike Srpske.

Osim mene, slovenačko državljanstvo posjeduju kćerka Jelka i unuka Maja.

Joža Benkovič, Banjaluka

Družina Benkovič

V Banjaluko sem se z družino priselil leta 1957, ko sem dobil zaposlitev v podjetju žRudi Čajavec' in stanovanje. Hkrati sem podpisal pogodbo s kolesarskim klubom "BSK" za aktivno kolesarjenje.

Rojen sem 16. 3. 1934 v Ljubljani, osnovno šolo sem končal v Kamniku, industrijsko šolo "IKŠ" TAM pa v Mariboru. Mojstrski izpit sem opravil v Banjaluki. Nato sem še diplomiral na strojni šoli v Zagrebu. Zaposlen sem bil v Tamu v Mariboru, v Utnziliji, Leku in Litostroju v Ljubljani. Upokojitev sem dočakal v Čajavcu v Banjaluki.

Sin Nedjo Benkovič je osnovno šolo in gimnazijo končal v Banjaluki, zdaj pa je zaposlen v banjaluškem Zavodu za zdravstveno zavarovanje.

Družina Benkovič

Putokaz na Kamniški planini

Hiša u kateri je rojen moj oče.
Rojstna hiša Benkovič

Sin Tomo Benkovič je osnovno in srednjo strojno šolo končal v Banjaluki, zdaj pa v Gradcu v Avstriji vodi svojo obrt FAHRRADSERVICE "TOMO".

Žena Jela Benkovič je končala osnovno šolo in skrbi za gospodinjstvo.

Zdaj živimo v Banjaluki.

Priznanja:

V Banjaluki:

- Prvomajska nagrada za šport ž75,
- Priznanje Karlo Rojc za ustvarjalne dosežke v razvoju kulturne umetnosti,
- Diploma za sodelovanje in zmago na 2. tekmovanju športa in ribolova SOZD "Rudi Čajavec",
- Diploma Zveze izumiteljev in avtorjev tehničnih inovacij banjaluške regije.

V Bosni in Hercegovini:

- Diploma Zveze izumiteljev in avtorjev tehničnih inovacij Bosne in Hercegovine,
- Nagrada 27. junij Bosne in Hercegovine za inovacije in tehnične napredke.

V SFR Jugoslaviji:

- Prvomajska nagrada "Povelja rada" za tehnične inovacije
- Diploma Zveze izumiteljev in avtorjev tehničnih inovacij Jugoslavije,
- Srebrna medalja INOVA YU 75 Zagreb,
- Srebrna plaketa RAST YU 77 Rijeka,
- Srebrna plaketa Kolesarske zveze Jugoslavije za razvoj kolesarstva v Jugoslaviji,
- Srebrna zvezda za narodne zasluge (Kabinet Josipa Broza Tita).

Alojz Titan, Banja Luka

O Titanovima

Alojz i Albina Titan

Rođen sam 15. 6. 1936. u mjestu Krog, općina Murska Sobota, Slovenija, od oca Leopolda i majke Marije.

Otac zemljoradnik i majka domaćica su osim mene, imali još šestoro djece. Nismo živjeli u blagostanju i zato smo se razišli po svijetu, "trbuhom za kruhom".

Četiri razreda osnovne škole i tri razreda gimnazije završio sam u Murskoj Soboti.

Upisao sam Željezničku industrijsku školu 1951. godine u Mariboru, koju sam završio 1954. godine, sa zvanjem strojobravar. Iste godine zaposlio sam se u „Hidromontaži“ – Maribor, gdje sam radio kao monter širom bivše Jugoslavije.

Jedan takav posao doveo me je u Banju Luku. Bila je to montaža opreme u Fabrici celuloze.

Za vrijeme boravka u Banjoj Luci upoznao sam suprugu Albinu (rođenu Alamat), s kojom sam se vjenčao 1959. godine.

Sina Slavka, koji sada živi u Zagrebu i radi kao profesor, dobili smo 1960. godine.

U Tvornici hidrauličnih uređaja „Univerzal“ radio sam od 1961–1965. , međutim, opet zbog finansijskih razloga napuštam „Univerzal“ i vraćam se u „Hidromontažu“, gdje ostajem do 1967. godine.

Iste godine počinjem raditi u Tvornici alatnih strojeva „Jelšingrad“ i radim do 1991. godine kada sam otišao u mirovinu.

Do današnjeg dana, unatoč svemu što sam proživio u toku rata, ostao sam u Banjoj Luci i to s ponosom ističem.

Jožica Milosavac, Banja Luka

Družina Milosavac

Jaz, Jožica Milosavac, sem rojena 24. 1. 1946 v Ljubljani mami Štefaniji Novak in očetu Jožetu Cimermanu.

Mama je rojena v Ljubljani, oče v Novem mestu (Vinji Vrh). Mama me je pustila pri očetovi stari mami Apoloniji Cimerman v Vinjem Vrh, ko sem imela 18 dni. Tam sem živel do 11. leta.

„Družina Milosavac“

V osnovno šolo sem hodila v Beli Cerkvi in končala štiri razreda. Pri stari mami mi je bilo zelo lepo. Nanjo imam lepe spomine.

Potem je prišla mama pome in me vzela k sebi ter me za 6 mesecev poslala k očetu v Pivko. Poročena je bila s Suholežnikom in z njim imela dva otroka, Katarino in Štefana.

Tudi oče je bil poročen in imel dva otroka, Mirana in Marto. Moja mačeha Majda Cimerman je bila zelo dobra.

Pri očetu sem končala štiri razrede in se vpisala v trgovsko šolo. Končala sem jo v Novi Gorici. Zaposlila sem se v Pivki v trgovini. Z 19 let sem se poročila z Jezdimirjem Milosavcem in odšla v Banjaluko. 23. 1. 1966 sem rodila sina Steva Milosavca. V Banjaluki sem se zaposlila v Vočarju in se pozneje upokojila.

Imam snaho Slobodanko Milosavac in vnuka Milana, rojenega 9. 9. 1991. Hodi v slovensko šolo v Banjaluki.

Imamo družinsko hišo v Oplenački ulici 9 v Banjaluki. Jaz in mož sva upokojena, sin pa nima zaposlitve.

Življenje ni lahko. Imam nostalgijo za rojstnim krajem.

Mi Slovenci v tujini težko živimo.

Jožefa Tatić, Banja Luka

Porodica Levstek

Jože i Antonija Levstek

Rođena sam 18. 1. 1947. godine, kao prvo dijete, u mjestu Travnik – Loški potok, opština Ribnica (Republika Slovenija), u porodici Levstek, od oca Jože i majke Antonije Bambič iz istog mjesta.

Otac je umro u januaru 2007. godine u Ljubljani, a bio je oficir JNA. Radio je na prostorima bivše Jugoslavije; od Novog mesta, Delnica, Gospića, Beograda do Ljubljane, a penzionisan je kao pukovnik JNA u Ljubljani. Majka je bila domaćica. Umrkla je u Ljubljani januara 2008. godine.

Moja uža porodica su još sestra Nada i brat Dušan, koji sa svojim porodicama žive u Sloveniji.

Završila sam osnovnu školu u Gospiću u Hrvatskoj, prirodno-matematičku gimnaziju i Tehnološki fakultet u Beogradu. Zaposlila sam se 1971. godine u RO "Incel" Banja Luka. Godine 1969. sam se udala za kolegu sa fakulteta Milana Tatića u Banjoj Luci, gdje i sada živim.

Moji roditelji sa bratom i sestrom su se 1971. godine preselili iz Beograda u Ljubljano. Milan i ja imamo dvije kćerke: Maju i Zvezdanu.

Maja je državljanin Republike Slovenije i živi u Banjoj Luci, a Zvezdana je državljanin Španije gdje živi od 1993. godine. Udata je za Kristobala Garsiju, španskog državljanina i ima dvije kćerke: Dianu i Nataliu. Danas živi u Španiji, u mjestu Almeria, provincija Andaluzija.

Maja ima status estradnog umjetnika BiH (RS) od 1990. godine, a 2002. godine je na evropskom takmičenju za pjesmu Evrovizije u Estoniji predstavljala BiH.

Od oktobra 2006. godine sam penzionerka kao i moj suprug Milan.

Tatic Milan, Jožefa, Zvezdana in vnuka Diana

Nataša Kajmaković, Banjaluka

Moje življenje v Banjaluki

Moje življenje se začelja 8. avgusta 1947. leta v Trbovljah, kjer sem skupaj z mamo Ljiljo (Kortnik) Češnovar in očetom Radoslavom Češnovarjem preživela svoja otroška, osnovnošolska in gimnazijska leta.

Po končani maturi na trboveljski gimnaziji sem se vpisala na veterinarsko fakulteto v Ljubljani.

V obdobju študija sem spoznala svojega moža in se 1972. leta kot absolventka veterinarske poročila z mladim inženirjem kemijske tehnologije Milanom Kajmakovićem.

Leta 1976 sem v Trbovljah rodila sina Borisa in mlada družina Kajmaković je začela svojo življenjsko pot v Banjaluki, kjer sva se z možem zaposlila, sin pa je študiral v Beogradu, končal šolanje leta 2001 in postal zdravnik ter se poročil s svojo kolegico Jeleno (Lazarović) Kajmaković.

Nataša Kajmaković

Boris i Jelena

Milan Kajmaković

Z mozem vsa leta živiva v Banjaluki in poleg srbohrvaškega jezika se v naši družini še vedno sliši slovenski jezik, še posebno kadar se nam pridruži sin z ženo.

Olga Suvajac, Banja Luka

Moji koreni v Sloveniji

Oče Franc (Franca) Kotolenko je rojen v Zavrču 1920. leta v malem mestu v srcu Slovenskih goric. Tuja hiša na bregu, obdana z vinogradom, v katerem sta babica in dedek trdo delala, ni kaj prida obetala otrokom. Oče je dostikrat rekel, da je kot otrok popil več vin kot mleka. V šolo je hodil eno uro hoje čez tri bregove, skozi vinograde in gozdove. Leta 1937, ko je imel 17 let, ga je nemška oblast odpeljala v delavni tabor v Braunšvajg, kje je delal in se izučil za strugarja. Življenjska pot ga je zanesla v Maribor v tovarno TAM, kjer je delal kot mojster strugar.

Družina Kotolenko, Štajerska

Mati Karolina (Martina) Hosta je rojena 1923. leta v Dolenji vasi pri Šentjerneju. Romantična hišica na robu hoste, pod cerkvijo sv. Štefana s pogledom na blago valovite Gorjance, ni zadržala mladega dekleta, ki je po 2. svetovni vojni iskalo boljši kos kruha. Dve leti službe pri teti v Ljubljani in potem pot v Maribor v tovarno TAM. Ob delu je hodila v šolo in kmalu začela delati v nadzoru strojnih izdelkov. Tam je srečala mladega mojstra, pri katerem nikoli ni bilo treba nadzirati izdelkov.

Družina Kotolenko, 1956

Ljubezen, skupno življenje Štajerca in Dolenke, se je začela v Mariboru. 1950. leta se jima je rodil prvi otrok, Ljudmila, 1953. leta drugi, Roman. Življenje v delavskih barakah ni bilo varno za otroka, tako da so starši takoj sprejeli vabilo iz tovarne Famos pri Sarajevu, kjer so poleg dela ponujali tudi stanovanje. 1954. leta je oče začel delati v Famosu, mama pa je nosila tretjega otroka (mojo malenkost). Potovanje v Bosno „za samo nekaj let“ se je za družino končalo v Sarajevu.

Nova generacija Slovencev v socialistični državi bratstva in enotnosti raste brez potenciranja nacionalne pripadnosti. Jezično, kulturno, nacionalno izobrazbo dobi v okviru družine in vsakoletnih počitniških obiskov rojstnega kraja staršev v Sloveniji. V novi državi je nastala potreba definiranja nacionalne identitete vsakega posameznika.

Ljudmila in Roman sta ostala v Sarajevu s svojima novima družinama. Ljudmila ima sina Dragana, Roman pa hčer Tanjo, sinova Željka in Denisa.

Jaz, Olga Suvajac, rojena Kotolenko, z družino živim v Banjaluki od 1991. leta. Otroka, Igor in Irena, imata svoje družine. Igor ima sinova Marka in Filipa, Irena sina Alekso.

Stiki s Slovenijo so vsakodnevni, bodisi po telefonu z rojaki v Sloveniji ali v Društvu Slovencev v Banjaluki, kjer pogosto zadoni slovenska pesem.

Vida Karabegović – Cijan, Banja Luka

Porodica Karabegović - Cijan

Moji roditelji rođeni su kao slovenačka manjina u Italiji. Moj otac Alojz Cijan rođen je u Gorici, a majka Ana Cijan u Trstu, u tadašnjem slovenačkom naselju Kontovelo.

Godine 1918. po završetku Prvog svjetskog rata moj otac i majka su se upoznali u Ljubljani, kojom prilikom je moja majka očekivala svog brata Pepija Cijana, koji se vraćao iz oktobarske revolucije, a moj otac je u Ljubljani došao iz austrougarske mornarice i priključio se tadašnjoj Kraljevskoj mornarici Srba, Hrvata i Slovenaca.

Nakon godinu dana, 1919. godine, sklopili su brak u Ljubljani. Moj otac je tada dobio premještaj u ratnumornaricu tadašnje države, Kraljevine Jugoslavije. Poslije kraćeg vremenskog perioda od dvije godine, otac dobija premještaj u Herceg Novi, zatim u Šibenik. Iz Šibenika se ponovo vratio u Herceg Novi, a 1937. godine u rano proljeće, cijela obitelj sa četiri kćerke se doselila u Banju Luku. Razlog doseljavanja je bio u pružanju mogućnosti povoljnije materijalne situacije i većeg izbora srednjih škola u odnosu na druge sredine.

Po dolasku u Banju Luku obitelj se odlučila za kupovinu zemljišta kako bi na njemu izgradili obiteljsku kuću. Zemljište je postepeno oplemenjivano voćnim kulturama i svim vrstama povrća. Lokalitet se nalazio na padinama iznad rijeke Vrbas, tada poznat kao Podgaj, a taj naziv se zadržao i do današnjeg dana.

U susjedstvu je živjela slovenačka obitelj po imenu Vizin, kao i hrvatska obitelj Matić. Ostalo stanovništvo bilo je muslimansko, sa kojim je naša obitelj bila u prijateljskim odnosima.

Ana in Alojz Cijan

Ana Cijan-Dilber i Vojo Dilber

Družina Cijan

Kao najstarija kćerka u obitelji (Vida Cijan), rođena sam 3. 9. 1921. godine u Kraljevci, Republika Hrvatska, Ana je rođena u Herceg Novom 27. 9. 1923. godine, Jelica u Šibeniku 25. 8. 1929. godine i Božica, u Herceg Novom 12. 12. 1935. godine.

Vida, Cijan, Karabegović

Vida je završila Trgovačku akademiju u Banjoj Luci, a nakon toga tokom 1941. godine bila je upisana na ekonomski fakultet u Zagrebu.

Ana je završila srednju tehničku školu u Banjoj Luci i studirala na elektrotehničkom fakultetu u Ljubljani i Beogradu.

Jelica je pohađala banjalučku Gimnaziju. Kako je za oslobođenja bio potreban učiteljski kadar, ona je iz gimnazije prešla na učiteljsku školu u Sarajevu, gdje je dobila zvanje učiteljice. Kao učiteljica radila je na osnovnoj školi u Krupi na Vrbasu, a zatim i u Banjoj Luci.

Božica je završila Opštu gimnaziju u Banjoj Luci, do mirovine je radila kao službenica u sudovima, a posljednjih 10 godina službovanja u „Agroprom“ banci u Banjoj Luci.

Neposredno pred Drugi svjetski rat otac Alojz se razbolio i umro 1943. godine u bolnici u Zagrebu, tako da nije došlo do izgradnje obiteljske kuće.

U tim okolnostima obitelj Cijan se preselila u centar Banje Luke i privremeno našla smještaj u jednoj od privatnih kuća. Sredinom 1941. godine, u ljeto, od strane ustaškog redarstva u Banjoj Luci, uhapšena je jedna od sestara, Ana Cijan, te je odvedena u zatvor zvan Crna kuća. Nakon dva mjeseca je uhapšena i Vida, također od strane ustaškog redarstva i zatvorena u isti zatvor, obje pripadnice SKOJ-a i antifašističkog otpora.

Na inicijativu uglednih građana, većinom pripadnika antifašističkog pokreta, puštena je iz zatvora s tim da se svako jutro prijavljuje u policijsku stanicu.

Kako je Vida Cijan u to vrijeme bila student, dobila je propusnicu kako bi mogla otputovati u Zagreb na studije.

Ponovo je došlo do hapšenja većine pripadnika SKOJ-a koji su ostali u Banjoj Luci, jer se nisu mogli priključiti partizanima, zbog prekinutih veza za odlazak u borbu. Poslati su u koncentracioni logor Stara Gradiška. Ana Cijan je iz Stare Gradiške prebačena u zloglasni logor Jasenovac, odakle je putem razmjene početkom 1944. godine puštena kući u Banju Luku.

Iz Banje Luke se priključila partizanima u XIII krajišku brigadu. Po završetku rata i oslobođenju radila je kao nastavnik na srednjoj tehničkoj školi gdje je i penzionisana. Učešće u NBO-u joj je priznato od 1941. godine u dvostrukom trajanju.

Vida se preko zagrebačke partijske organizacije jedno vrijeme tokom 1942. godine krala u Zagrebu radi raspisane potjernice za njom. Nakon toga je preko partizanske veze prebačena u Pokupski odred, a zatim po formiranju brigade „Rade Končar“, primljena u navedenu brigadu, gdje je kao delegat izabrana sa dvojicom drugova boraca da učestvuje na Kongresu USAOJ-a u Bihaću.

U Bihaću je ostala po odobrenju glavnog štaba hrvatskih partizana, koji je imao sjedište u Slunju. U to vrijeme u februaru 1943. godine po formiranju VIII Krajiške brigade u Bihaću se kao borac priključila toj brigadi.

Po završetku rata, Vida je došla u Sarajevo i poslije godinu i po dana vratila se sa svojim suprugom Irfanom Karabegovićem u Banju Luku, gdje je vršila više dužnosti kroz društveno-političke organizacije i službe (organizacioni sekretar gradskog Komiteta KPJ, potpredsjednik grada Banje Luke, narodni poslanik u republičkoj skupštini Bosne i Hercegovine, član Savjeta Republike BiH i dr.).

Odlikovana je sa više odlikovanja: Spomenica 1941-1945. godine, Orden za hrabrost, Orden bratstva i jedinstva, Orden zasluga za narod, Orden Republike sa zlatnim vijencem, Plaketa SUBNOR-a Jugoslavije, Plaketa grada Banje Luke povodom 22. aprila dana oslobođenja Banje Luke, kao i druga društvena priznanja.

Nakon penzionisanja 1970. godine i dalje aktivno učestvuje u društveno političkom životu grada Banje Luke, gdje i danas živi kao član obitelji Cijan.

Ankica Cijan

Prema podacima dobijenim od sestre Vide, Ankica je prva omladinka koja je, nakon okupacije, zatvorena pod optužbom da je kurirka. Nakon izvjesnog vremena je puštena, pa opet uhapšena i zatvorena u ustaškom redarstvu, a po tom u zloglasni banjalučki zatvor Crna kuća.

Tu je bila sve do aprila 1942. godine kada je, zajedno sa sestrom Vidom, puštena iz zatvora.

Tom prilikom zatvor su napustili Miro i Vera Vinterhalter (supruga poznatog novinara i revolucionara Vilka Vinterhaltera, koji je već bio na oslobođenoj teritoriji – na Kozari u Partizanskom obavještajnom birou – POB), Slavica Kremenović, Kata Filipović, sestre Tona i Dragica Barušić, a s njima i ilegalci Pavo Radan i Dedo Gazić.

Ovi ljudi su se povukli u duboku ilegalu, a Ankica je ponovo uhapšena i deportirana u logor Stara Gradiška, a potom u Jasenovac gdje je bila sve do 1944. godine kada je razmijenjena. Po izlasku na slobodni teritorij priključila se XIII Krajiškoj narodnooslobodilačkoj brigadi.

Rade Vukosavljević, Banja Luka

Miran Moll

Miran Moll je rođen u Trbovlju 14. 2. 1914. godine od oca Oskara i majke Marije Turnšek. Kada je imao nepune dvije godine umrla mu je majka.

Djetinjstvo provodi kod tetke i bake. Otac Oskar bio je profesor matematike, bavio se veoma uspješno komponovanjem i horskom muzikom u Trbovlju.

Po smrti Marije, Oskar se oženio i iz njegova dva braka Miran je imao više polubraće i sestara sa kojima je ostao u prisnim porodičnim odnosima.

Miran je osnovnu školu završio u Trbovlju. Kao uspješan učenik savladao je osam razreda za samo šest godina.

Vrlo mlad je upisao srednju školu u Ljubljani. Izdržavao se od instrukcija koje je davao drugim učenicima.

Uz uspješno školovanje na Srednjoj tehničkoj školi veoma je zapažen kao gimnastičar u Sokolskom društvu, a više godina je bio prvak celjske Sokolske župe.

Po završetku Srednje tehničke škole, Miran se zaposlio u preduzeću “Siemens” u Zagrebu.

Tu pokazuje svoje stručne kvalitete pa je pozvan u glavnu centralu “Siemensa” u Berlin, gdje ostaje sve do ratne 1942. godine. Uoči bombardovanja napušta Berlin sa svoja dva prijatelja Slovenca Milanom Vidmarom i Makucom.

*Prof. Miran Moll,
Srednja Tehnička škola, Bluka*

Prof. M. Moll, razrednik-STŠ Banjaluka

Po dolasku u Banju Luku počinje raditi na Srednjoj tehničkoj školi kao profesor stručnih predmeta iz elektrotehnike. Dugi niz godina bio je šef elektro-odsjeka i stručni saradnik i savjetnik u preduzećima „Elektrokrajina“ i „Elektro –servis“ i Osiguravajućem zavodu u Banjoj Luci.

Osim toga, sa velikim uspjehom se bavio prevodjenjem stručnih knjiga i časopisa iz oblasti elektrotehnike.

Miran Moll je tečno govorio njemački i italijanski jezik, pisao skripte i udžbenike za predmete koje je predavao.

Aktivan i nakon odlaska u penziju, ugledan i cijenjen kao veliki stručnjak, pedagog i čovjek, Miran Moll daje veliki doprinos elektrotehnici sve do smrti 26. 2. 1994. godine.

Bio mi je očuh, ali sa velikim pijetetom mogu da kažem – više nego rođeni otac. Pružio mi je sve što bi malo koji otac pružio rođenom djetetu.

Mirko Petričević, Banjaluka

Sjećanje na Mirana Molla

Pisati o uglednom, omiljenom i veoma poštovanom pedagogu i stručnjaku koji je ostavio neizbrisiv trag u mom životu, kao profesor i kasnije kao kolega, je odgovorno i teško.

Imao sam sreću i privilegiju da me u tajne elektrotehnike uvede jedan veliki poznavalac te struke, a koji je, pored predavača, meni bio i šef elektro-odsjeka Tehničke škole u Banjoj Luci.

Strog, pravedan, sa izvanrednim poštovanjem struke, ali i učenika i svojih radnih kolega, prof. Miran Moll je bio i ostao korifej u nastavnom procesu kojim je doprinosio ugledu škole kao obrazovno–vaspitne ustanove.

Bogato stručno iskustvo stečeno u “Siemensu” prenosio je na svoje učenike sa lakoćom. Imponovao je širokim i neiscrpnim znanjem u teškim vremenima nakon Drugog svjetskog rata. Ostao je zapamćen kao izuzetan poznavalac električnih mašina i jedini stručnjak koji je znao sve tajne viklovanja elektromotora, a to znanje je nesebično poklanjao drugima.

Kao kolega pokazivao je neizmjereno strpljenje sa mladima, bio je uvijek pedantan, staložen i spreman pomoći u nastavi.

Radili smo zajedno raspored časova za čitavu školu, a to je veoma složen posao. Prof. Moll je uvijek želio udovoljiti svima, pa smo satima razmišljali kako uskladiti želje sa mogućnostima rasporeda.

Ostajali smo do duboko u noć i u tišini škole pričali, razmjenjivali misli o životu. To su mi najcjenjeniji časovi životnih istina koje sam sa zahvalnošću primao.

Sa očinskom ljubavlju znao je da se postavi prema svakom učeniku ili kolegi sa kojim je radio.

Imao sam sreću i čast da mi, kao svom učeniku, prenese veliko iskustvo prakse i teorije. Nastavio je to činiti kada sam, poslije završenih studija, radio kao profesor na Tehničkoj školi u Banjoj Luci.

Za sve što mi je pružio kao stručnjak, pedagog i vaspitač, ali prije svega kao veliki čovjek i Učitelj Života, u svoje i u ime učenika i kolega, želim da se zahvalim jednim, iz srca iskrenim i velikim, HVALA!

Mirjana Ješe, Zagreb

Ješe Pavel, Banjaluka

Pavel, Pavle Ješe, rođen je 28. 5. 1916. godine u Ljubljani. Otac Pavel u to vrijeme je bio viši željeznički činovnik.

Majka Hedviga bila je kći Ivana Beliča, uglednog Ljubljanačanina i vlasnika jedne od prvih ljubljanskih gostionica, čuvene “Šestice”.

Osnovnu školu i nižu gimnaziju pohađao je u Ljubljani, a 1943. godine je diplomirao na Realnoj gimnaziji. Iste godine se upisao na Strojarski odjel Tehničkog fakulteta u Ljubljani.

Studij je 1937/38. nastavio na Tehničkom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1942. godine i diplomirao. Za vrijeme studija kraće vrijeme je radio u Poljskoj, Češkoj, Njemačkoj kao i u rudniku uglja u Konjščini, u Hrvatskom zagorju.

Pavel se 1942. godine zaposlio u Direkciji za izgradnju puta Banja Luka-Bosanska Gradiška. Tu je upoznao buduću suprugu Paulu, rođ. Pavlič, s kojom se oženio 1943. godine.

Njihovih troje djece – Mirjana, Goran i Darko žive i rade u Zagrebu.

Za svojih boravaka u Ljubljani aktivno je sarađivao u Osvobodilnoj fronti. Sudionik je NOR-a od 1943. godine. Bio je angažovan u Tehničkoj sekciji ZAVNOBIH-a neposredno po završetku rata i u Ministarstvu industrije.

Pavel je 1946. godine postavljen za direktora (u ratu skoro potpuno zarušene ljevaonice) „Jelšingrad“ u Banjoj Luci. Zajedno sa stotinjak radnika uspio je „Jelšingrad“ u vrlo kratkom roku, obnoviti i započeti sa proizvodnjom.

Krajem 1948. godine premješten je na Srednju tehničku školu u Banjoj Luci, gdje je predavao više stručnih predmeta i bio direktor škole. Bio je i predsjednik prve komisije za polaganje vozačkih ispita u Banjoj Luci.

Jese Pavel, dir. Srednje Tehničke škole Bluka

Srednja Tehnička škola Banjaluka

Pavel je 1965. godine angažiran kao profesor na Tehničkom fakultetu u Banjoj Luci. Predavao je na Mašinskom, Tehnološkom i Elektrotehničkom fakultetu. U svojoj akademskoj karijeri obnašao je dužnost dekana i prorektora na Univerzitetu u Banjoj Luci. U mirovinu je otišao sa Elektrotehničkog fakulteta krajem 1983. godine nakon 43 godine i 5 mjeseci rada. U više mandata je bio odbornik Skupštine Opštine Banja Luka.

Kao poslanik sudjelovao je i u radu Narodne skupštine Bosne i Hercegovine. Pored slovenačkog i srpsko-hrvatskog, aktivno je govorio njemački i engleski, a uspješno se služio francuskim, češkim i poljskim jezikom.

Umro je 18. 12. 1990. godine u Banjoj Luci. Pokopan je na groblju Sv. Marka.

Mirko Petričević, Banjaluka

Sjećanje na ing Pavla Ješea

Rijetki su ljudi o kojima možemo govoriti sa poštovanjem i najljepšim ljudskim osjećanjem ljubavlju, koju nam je poklanjao profesor, direktor škole, a nekoliko godina kasnije i kao kolega ing Pavle Ješe. Imao sam sreću da ga upoznam kao vrsnog predavača koji je uspješno prenosio znanje ali i ljubav za svoj predmet – mehaniku koju smo zavoljeli saznajući mnoge tajne tog stručnog predmeta. Nekoliko godina kasnije kada sam počeo raditi na Tehničkoj školi u Banjoj Luci, primio me kao direktor, postali smo kolege i to zauvijek uz obos-

trano uvažavanje. Meni je taj kolegijalni odnos dao snagu da se potpuno posvetim nastavi i doprinesem školi koju sam završio na najbolji način.

Bio je staložen, odmjeren, poštovao je učenike i kolege u nastavi. Ostavljao je utisak velikog autoriteta koji je uspješno organizovao nastavu i vodio školu. Sve probleme koji bi iskršli u radu rješavao je sa puno takta, bilo da se radilo o učenicima ili nastavnicima, predavačima. Takvog smo ga zapamtili i nosimo u svojim srcima, svi koji smo imali čast da ga upoznamo kao predavača i rukovodioca škole.

Danas, kada ga se sjećamo sa osjećanjima koja naviru pri svakom pomenu njegovog imena, ostaje nam samo da izrazimo jedno veliko ljudsko „Hvala“ za sve što nam je dao pedagog, profesor i rukovodilac škole, ali prije svega kao veliki i dobar čovjek.

Majda Vrabec, Banja Luka

MIROSLAV VRABEC (1921 – 1997)

Prof. dr. Miroslava Vrabeca nazivaju jednim od osnivača moderne filmske pedagogije. Sa prvim knjigama, “Filmska umjetnost i škola” i “Moje dijete i film”, te preko niza drugih knjiga, članaka i rasprava kao i zahvaljujući višegodišnjem nastavničkom radu, bio je jedan od najuglednijih autoriteta za pitanje filmskog vaspitanja i obrazovanja mladih na prostorima bivše Jugoslavije i Evrope.

Rođen je u željezničarskoj porodici tršćansko-slovenačkog

porijekla. Mladost je proveo u Čakovcu, gdje je završio osnovnu i učiteljsku školu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je pedagogiju, a doktorsku disertaciju “Igrani film kao sredstvo vaspitnog usmjeravanja djece osnovnoškolskog uzrasta” odbranio je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, 1965. godine.

Kao nastavnik radio je na učiteljskim školama u Gospiću i Kninu, da bi 1954. godine došao u Banju Luku, gdje je na Pedagoškoj akademiji, kao profesor pedagogije i filmske i radio-televizijske kulture, radio do svog odlaska u penziju.

Kao izvrstan predavač i govornik ostao je u sjećanju mnogih studenata i učesnika raznih filmskih škola za nastavnike koje su održavane u Hrvatskoj, Sloveniji, Vojvodini, BiH. Svoju filmskopedagošku teoriju izlagao je ne samo na svojoj profesorskoj katedri u Banjoj Luci, već i na mnogim savjetovanjima, seminarima, simpozijumima, različitim skupovima od Ljubljane, Zagreba, Crikvenice, Šibenika, Banje Luke, Neuma, Sarajeva, Novog Sada, Beograda do Pariza, Manhaima, Ludwigshafena, Berlina, Praga i Moskve. Značajan doprinos praktičnom vaspitanju pomoću ekrana i pokretu širenja filmske kulture među mladima dao je

kroz obavljanje raznih funkcija. Bio je upravnik Zimske filmske škole BiH, predsjednik Udruženja organizacija za širenje filmske i televizijske kulture Jugoslavije, voditelj okruglih stolova na šibenskom festivalu djeteta, član uredništva časopisa „Prilozi“, „Film“, „Fernsehen“, „Filmerziegun“, član Gremija međunarodnih kolokvija o filmskom i televizijskom vaspitanju u Berlinu, član Odbora za filmsko vaspitanje Međunarodnog udruženja za filmsko vaspitanje u Amsterdamu, član žirija Međunarodnog festivala za djecu u Moskvi, kao inicijator pokretanja Festivala filmskog stvaralaštva u Banjoj Luci, itd. Svesrdno je pomagao dječije i amatersko filmsko stvaralaštvo kao predsjednik Kino saveza BiH.

Njegov stvaralački doprinos izložen je u nizu knjiga i članaka koje su prevedene na ruski, češki, njemački i talijanski jezik. Na slovenački jezik su prevedene knjige: „Moj otrok in film“, „Film in književno delo“ i „Metode filmske vzgoje“ (sa koautorima M. Borčić i S. Težak).

Jedno od značajnih priznanja za njegov rad i doprinos je jugoslovenska filmska nagrada „Amfora“, nagrada beogradskog Instituta za film, koja mu je dodijeljena 1973. godine na Festivalu jugoslovenskog filma u Puli za, kako je stajalo u obrazloženju, „naučno zasnivanje filmske pedagogije, uspješan filmsko-vaspitni rad i organizacijsko učešće u pokretu širenja filmske kulture među mladima“.

Slavko Podgorelec, Banjaluka

Prof. dr Miroslav Vrabec (reminiscencije)

Bio je erudita, pedagog, moglo bi se reći i enciklopedista širokog obzora znanja i interesovanja, koji je – sa blagom dozom primjerene ironije – svojim baršunastim baritonom i dikcijom (na kojoj bi mu pozavidjeli brojni glumci odnosno oratori) umio zboriti o filmu, ali i o trivijalnim temama.

Uvaženog profesora sam upoznao početkom šezdesetih godina XX vijeka. Kao filmski amater (uski, 8 milimetara široki film) koji je na nekakvim pionirskim i omladinskim festivalima (kao učenik škole tada zvane „Esad Midžić“ u Banjoj Luci) počeo dobijati filmska priznanja (zlatne i srebrne plakete), a sve to zahvaljujući mentorima – danas pokojnima – Mehi Omerbegoviću (nastavniku opštetehničkog obrazovanja) i prof. Kasimu Ibrahimbegoviću.

Onda su došle sedamdesete – valjda po inerciji – moja malenkost se našla u organizacijskom odboru Festivala filmskog stvaralaštva (FFS) koji je, prvo kao smotru animiranog filma – utemeljio prof. Boris Kandić. Naravno, tu je bio i Miroslav Vrabec koji je bio nezaobilazan u kreiranju programa FFS, Jan Beran, Ranko Munitić, Vefik Hadžismailović, filmski glumac Husein Čokić, Velimir Stojanović, Ćiro Rakić, Velimir Bojko, Ismet Bekrić (i neka mi oprostite mnogi kojih se, u času dok pišem hommage dr Vrabecu – ne mogu sjetiti).

Imao sam čast i zadovoljstvo slušati dragog „Miru“ kako kritički (bez imalo samilosti) anatomske žsecira film „Anatema“ koji smo Velimir Bojko i ja uradili polovinom sedamdesetih. Na toj projekciji (a u sklopu FFS) bili su, uz Berana i Vrabeca, Ratko Orozović, Nikola Boljević i Husein Čokić.

Znojili su mi se dlanovi dok je Vrabec „sjeckao“ filmsku dramaturgiju, zamjerao što smo se (kao fonsku pratnju) opredijelili za Čajkovskog: zašto „Anatema“, zbog čega taj „lju-

bavni pesimizam“, zašto smo žpokrali’ filmskim izrazom neke ruske autore (Vrabecu nije bilo moguće žprodati’ plagijat)...

I sve bi ostalo u okvirima akademske rasprave, da koji mjesec prije (a upravo zahvaljujući Vrabecu) neki moji filmovi nisu osvojili visoka priznanja. Izribao me kao služavka prljavi pod...Ali ja sam ga slušao otvorenih usta i dobro zapamtio kritiku: pet godina kasnije, 1978. godine, film “Tragovi” (scenarij i režija moji – kamera i montaža u tandemu sa Velimirom Bojkom) osvojio je zlato za režiju i kameru na Festivalu amaterskog filma BiH u Zenici.

A Vrabec se, tada i poslije, samo superiorno smješkao.

Nije Vrabeca baš osobito ljubio krug ortodoksnih rukovodilaca društvenopolitičkih organizacija: naime, drznuo se šezdesetih javno izjaviti kako je “velika šteta što se oktobarska revolucija dogodila u Rusiji, a ne u Americi koja je imala razvijenu radničku klasu”. Za ono vrijeme bila je to preispoljna blasfemija: naime i unatoč činjenici da smo se, u vrijeme Rezolucije Informbiraoa, žrazvjenčali’ sa boljševičkim – ruskim modelom socijalizma. Uzalud – jer je “majčica Rusija” (odnosno njena Komunistička partija) bila u sjeni svih kasnijih evolutivnih promjena u tadašnjoj Jugoslaviji.

Prof. dr Miroslav Vrabec – djelom, pojavom i nastupom – izvojevao je pijedestal na kojem je, poput neupitne institucije, dominirao sve do smrti. Generacije studenata i budućih filmskih pedagoga u njemu su vidjeli nedostižni uzor. Imao je predivnu osobinu da se upusti u dijalog i sa stručno inferiornim osobama: kimao bi glavom, pažljivo slušao verbalno-intelektualna lutanja sugovornika, kojeg bi potom sa dvije-tri umjesne rečenice “matirao”. Bez omalovažavanja i vrijeđanja. Sugovornika bi ostavljao u ubjeđenju da su njegovi motivi neupitni – samo žjoš malo treba da poradi na njihovom izlaganju’...

Doživio je dragi Profesor i nekoliko osobnih drama i tragedija. Ipak, i unatoč preziru mediokritetskog miljea, nije odstupao od svojih etičkih principa.

Profesor doktor Miroslav Vrabec, za kojega neki tvrde da je peti doktor filmske pedagogije na svijetu, zaslužuje – u najmanju ruku – bistu u auli banjalučkog Filozofskog fakulteta ili makar jednu ulicu u svom gradu.

Viktor Kupljenik, Ljubljana

Kupljenikovi v Banjaluki

Rojen sem leta 1943 v Ljubljani kot četrti, najmlajši sin matere Terezije in očeta Jožeta Kupljenika. Očeta so marca 1943 pri Sv. Urhu ubili Belogardisti. Z materjo in tremi brati sem po končani vojni živel v družinski hiši na Lavrici, kjer sem končal štiri razrede osnovne šole, druge štiri pa skupaj z malo maturo na Gimnaziji na Rakovniku v Ljubljani. V Srednjo Vojaško Tehnično Šolo v Šentvidu nad Ljubljano sem se vpisal predvsem zaradi revščine in težkega življenja, ki je tedaj pestilo mojo družino, kajti Jugoslovanska ljudska armada mi je ponujala vse, kar sem potreboval za dokaj solidno življenje in šolanje.

V skladu s potrebami JLA sem bil po končani srednji tehnični vojaški šoli iz Ljubljane premeščen v Letalsko tehnični remontni zavod “Kosmos” v Banjaluki. V Banjaluko sem prišel leta 1961, star sedemnajst let in pol. Moje prvo stanovanje je bilo v vojaškem samskem

hotelu v trdnjavi Kastel, od koder sem se po nekaj letih preselil v zasebno stanovanje, kjer sem ostal vse do poroke.

Kot zvedavega mladega fanta me je zanimala ožja in širša okolica mojega novega bivališča v Bosni. Kupil sem si športno kolo znamke Rog in z njim prekolesaril tako rekoč celo Bosansko krajino: ogledal sem si mesta, kot so Bosanska Gradiška, Prijedor, Bihać, Jajce in druga, reke in rečne doline Sane in Une, mogočno reko Vrbas, ki teče tudi skozi Banjaluko, jezera reke Plive in še mnoge druge lepe kraje. Vse mi je bilo všeč. Spoznal sem čudovite ljudi različnih narodnosti, kar me je utrdilo v veri, da tudi jaz lahko živim v tem okolju, še posebej ker so me ljudje kot Slovenca povsod pristrčno sprejemali.

Ob zaposlitvi v Kosmosu sem se prav kmalu vključil v športno življenje Banjaluke, ki je že v tem času slovela kot športno mesto.

Z veliko vnemo sem kot vratar začel trenirati v rokometnem klubu "Borac", kajti imel sem izredno dobre reflekse in upal sem, da mi bo uspelo. Trenirati v družbi ljudi, kot so bili Jerko Karadža, Pero Perović, Jovo „Penal“ Jović, Joco, Kekera (bratje Kekerović), Maca Marjanović, Braco Stanivuković itd., pod taktirko velikega Voje Misaljevića – vsi so bili evropski velikani in poznal jih je vsak Banjalučan – je bila velika čast. No, sčasoma se je pokazalo, da nimam pravih fizičnih predispozicij za rokometnega vratarja, zato sem po trenerjevem nasvetu zamenjal vrsto športa in se vpisal v Aeroklub Rudi Čajavec kot kandidat za padalca, kajti tudi ta šport me je privlačil že od mladih nog.

Po končani teoretični pripravi za padalca je prišel moj veliki dan, 11. 6. 1962, ko sem na letališču Zalužani izvedel svoj prvi skok s padalom in se mi ni niti sanjalo, da bom pozneje izvedel še več kot šest tisoč sto skokov.

Pokazalo se je, da je imel rokometni trener Vojo prav, kajti padalstvo je postalo moja obsesija in življenje, ki sem se mu predal s polno voljo in močjo ter željo po samopotrditvi. Moj prvi učitelj padalstva je bil Mladen Biborčić, ki je v malem „Janezu“ hitro videl talent in me takoj poslal v Jadranski letalski center Tivat, kjer sem že avgusta leta 1962 uspešno opravil izpit za športnega padalca. Moja športna pot se je začela!

Viktor Kupljenik, padalec

*Ekipe Aerokluba „Rudi Čajavec“-Banjaluka u Sarajevu-
Butmir, 1965. godine: Viktor Kupljenik, nastavnik, Mićo Stanić,
Jovo Vojvodić, Anton Njirić, Fuad Lukšija, Bibo i Vlado Havralenko.*

Viktor s peharima

Po dveh letih treninga in priprav sem leta 1964 v Rajlovcu prvič nastopil na prvenstvu BiH kot član Akademskega kluba Rudi Čajavec skupaj z Ivom, Branjkom, Mustafom in Mičem in takoj osvojil prvenstvo Bosne in Hercegovine v posamezni in ekipni konkurenci. Ta uspeh mi je dal še večji polet, kajti premagani so bili vsi, ki so v bosansko-hercegovski padalstvu nekaj veljali: Damjanović, Berberić, Kalesija, Federici, Paloš, Omerika, Kovačević, Karamustafić, Bencun itd. To tekmovanje mi je dalo samozavest za moj nadaljnji padalski razvoj. Leta 1966 sem v Zveznem letalskem centru v Vršču končal šolo za učitelje padalstva, kar je dokončno opredelilo mojo kariero športnika, trenerja in športnega delavca. Začelo se je moje veliko delo: želel sem izboljšati tako športno kakovost svojega padalstva kot prispevati k razvoju in dvigu tega športa na klubski ravni.

Že prej sem spoznal brhko Fatimo, s katero sva se leta 1965 poročila. Leta 1966 sva dobila hčerko Diano, leta 1971 pa sina Igorja.

Družinsko življenje in brezmejna podpora soproge sta mi omogočila, da sem se popolnoma posvetil športu in šolanju padalcev, ki jih je bilo vsako leto več in iz katerih so zrastle znana padalska imena, pozneje reprezentanti Jugoslavije, kot so: Ljubomir Prodanović, Milan Seferović, Josip Popović in Diana Kupljenik.

Poleg njih so bili izredni padalci še: Edin Ališa, Ermin Dodić, Goran Marinković, Safadin Bogović, Željko Lipovac, Goran Bašić, Anton Kupčak, Zvonko Debeljaković, Rašida Hadžiselimović, Kamenko Stojanović in še mnogi drugi, ki so dali svoj prispevek k ugledu padalcev Aerokluba Rudi Čajavec. Vzgojil sem tudi močno trenersko ekipo, ki je izvajala program razvoja športnega padalstva v Banjaluki in veliko prispevala k razvoju Aerokluba.

Športni padalci trenerji so bili: Vinko Kurtović, Kamenko Stojanović, Zvonko Debeljaković, Ranko Seferović, Josip Popović, Diana Kupljenik.

Poleg tega sem v sklopu svoje službe v Letalski zvezi BiH razvijal padalski šport v vsej Bosni in Hercegovini: v Prijedorju, Bihaću, Tuzli, Zenici, Sarajevu, Mostarju, Trebinju, Dobroju, Novi Topoli, Travniku, kjer sem leta in leta vzgajal mladino in jo pripravljajal za padalstvo. Skupna želja nas, padalskih zanesenjakov, je bila razviti bosansko-hercegovski padalstvo, da bi bilo konkurenčno v Jugoslaviji in da bi čim več naših članov prišlo v njeno reprezentanco.

Kot športnik sem dosegal vrhunske rezultate tudi kot reprezentant BiH in Jugoslavije z 12-letnim stažem. Med službovanjem v Padalski brigadi takratne JLA sem bil tudi srbski reprezentant. Tekmoval sem na mnogih tekmovanjih, med njimi na svetovnem, evropskem, balkanskem, državnem, republiškem, pokrajinskem in lokalnem prvenstvu.

Med moje največje uspehe spadajo: svetovni podprvak z reprezentanco Jugoslavije, evropska in balkanska trofeja, večkratni prvak Jugoslavije, Bosne in Hercegovine, Srbije, dobitnik nešteti pokalov in zmagovalec drugih tekmovanj. V svoji zbirki imam točno 205 medalj, med katerimi so zlate, srebrne in bronaste.

Poleg mojih, mi veliko pomenijo padalski uspehi hčere Diane, ki je dokazala, da je iz pravega testa, saj je v svoji športni karieri dosegla izredne rezultate: bila je reprezentantka Jugoslavije, prvakinja BiH, tretja na pokalu Evrope v Barceloni, prvakinja Jugoslavije z ekipo Rudi Čajavec na zadnjem jugoslovanskem prvenstvu itd.

Dolga leta sem delal tudi na razvoju banjaluškega in bosansko-hercegoveškega športa. Nisem se namreč usmeril le v en šport, temveč sem želel v Banjaluki razviti množično športno kulturo in poiskati talente, ki bodo pod strokovnim vodstvom razvijali svoje zmožnosti v katerem koli športu. Banjaluški šport je iz te množice pridobil znane vrhunske športnike. Kot predsednik SOFK Banjaluka, predsednik Fonda za telesno kulturo, podpredsednik Fonda BiH, član mnogih komisij in skupaj s športnimi delavci, ki jih je imela Banjaluka, nam je uspelo zaokrožiti in financirati sistem množičnega, rekreativnega, šolskega, tekmovalnega in vrhunskega športa, s katerim je bila Banjaluka izrazito močno zastopana v nekdanji državi in je upravičeno nosila vzdevek športno mesto.

V mojem času je Banjaluka slovela kot mesto mladih, saj je najprej pritegnila na tisoče srednješolcev, po nastanku univerze pa tudi veliko študentov, ki so prihajali iz bližnjih vasi in bolj oddaljenih krajev cele Bosanske krajine in od drugod.

Ker v pravem športu ni nacionalizma, ga tudi v Banjaluki ni bilo. Nacionalna pripadnost v klubih sploh ni bila pomembna in ni igrala nobene vloge, pa tudi sicer se je v mojem času v Banjaluki živelo mirno in vsaj v mestu se ni govorilo o tem, katere narodnosti je kdo.

Prisotno pa je bilo, to že lahko rečem, rivalstvo in celo antagonizem med Sarajevom in Banjaluko, tudi v športu. Nam, Banjalučanom, je ogromno pomenilo, kadar smo na katerem koli športnem področju, in prav padalcem je to močno uspevalo, premagali Sarajevčane, ki so bili v naših očeh – pa tudi sicer je bilo to mogoče dokazati – vedno privilegirani.

Zaradi omejene splošne odsotnosti nacionalizma v banjaluškem športu tudi nikoli nisem posebej razmišljal o takratnih športnikih, ki so bili in bile Slovenci in Slovenke.

Toda zdaj se spomnim vsaj dveh: slavnega rokometaša Iztoka Puca in šahistke Vere Kržišnik Bukić.

Iztok je bil tu nekaj let, pa tudi Vera je že kot šahistka prispela v Banjaluko in ostala več kot dve desetletji. Postala je prva jugoslovanska mojstrica v zgodovini banjaluškega šaha, sicer življenjska sopotnica Enverja Bukića, enega od obeh legend banjaluških mednarodnih šahovskih velemojstrov (prvi je bil Milan Vukić), zaradi katerega je sploh prišla iz Ljubljane; verjetno gre prav njej glavna zasluga, da smo bili Banjalučani tudi v šahovskih zveznih ligah več let boljši od Sarajevčanov.

Za svoje delo sem dobil številna priznanja in odlikovanja od občinske do zvezne ravni, najbolj pri srcu pa so mi plaketa zlati orel Letalske zveze Jugoslavije, zlata plaketa Letalske zveze BiH, aprilski nagada Banjaluke, nagrada mladosti BiH in Banjaluke, oktobrska nagrada mesta Niš, odlikovanje zasluge za narod itd.

Krona mojega športnega dela je bila selektorstvo vseh padalskih reprezentanc Bosne in Hercegovine in zvezno selektorstvo padalske reprezentance Jugoslavije.

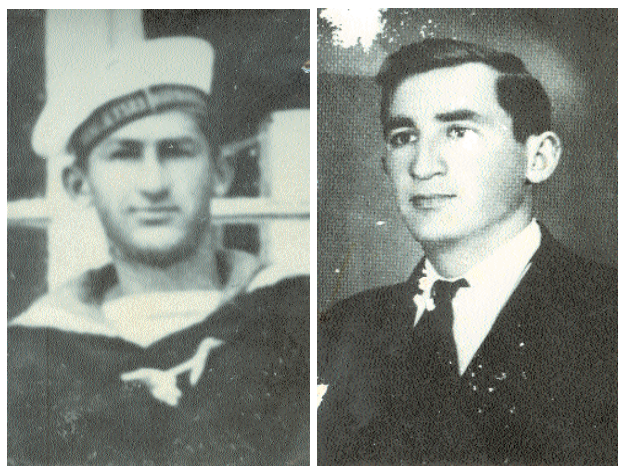
Žal sem moral zaradi znanih dogodkov skupaj z družino leta 1994 zapustiti Banjaluko in zdaj živim v Ljubljani. Kot strokovni sodelavec sem se aktivno vključil v padalski šport. Slovenski rojaki so me kot padalskega strokovnjaka povabili k sodelovanju pri razvoju tukajšnjega športa, opravljam pa tudi funkcijo mednarodnega padalskega sodnika.

Z veseljem sem se v zadnjih letih vključil v vzpostavljanje pretrganih niti z nekdanjo državo in sodelujem pri organizaciji in realizaciji različnih tekmovanj in srečanj med nekdanjimi republikami, kajti naša skupna usoda je živeti v tem prostoru.

Vera Rojc, Banjaluka

Karlo Rojc – Narodni heroj

(Rojc Karlo 1915 – 1942, za Narodnog heroja proglašen 20. 12. 1951. godine)

Bio je kraj prve decenije dvadesetog stoljeća. Velika Austrija, Ka und ka monarhija vojnički i ekonomski učvršćivala se u Bosni. Za njene intenzivne poduzetničke djelatnosti potrebni su bili razni i brojni stručni ljudi, zanatlije raznih zanimanja, a Bosna, u svakom pogledu zaostala, nije ih imala. Živo preduzetništvo, beneficije, dobra zarada, stimulansi, privukli su u tu zapuštenu egzotičnu zemlju iz goleme mnogonacionalne Austrougarske upravo takve, veoma potrebne ljude.

I vojnoj (militerban) željeznici Banja Luka-Dobrljin bili su potrebni stručnjaci raznih

znanja i ona je nudila siguran i stalan dobro plaćen posao, beneficije, osiguranu penziju, a u tom vremenu i sistemu samo vojna kasta i birokratija imale su privilegiju materijalno osigurane starosti i zato i tako je mladi Slovenac iz Kamnika Rudolf Rojc, metalostrugar i bravar započeo svoj dugi radni vijek u željezničkoj radionici militerbana u Banjoj Luci, a i cijeli životni put, trajno je vezao za taj grad. Integrirati će se u bosansku sredinu i dijeliti s njom probleme, socijalne i životne, sudbinu. Za to će u štrajku željezničara (za radnička prava i ljudsko dostojanstvo), koji je bio svejugoslovenski, biti među organizatorima. Dvanaest vojnika sa oružjem došlo je do stana da ga uhite i proveli su ga kroz cijeli grad kao najgoreg zločinca, zatvorili u tvrđavu Kastel, a tako je bilo i sa ostalim štrajkašima. Poslije štrajka, slijedila su šikaniranja, a od otpuštanja s posla i progona spasila ga je stručnost i neuspjelo traženje zamjene. Doživjet će i nacionalistička izživljavanja, maltretiranja na poslu i na ulici, pritiske i prisiljavanja na prekovremeni rad bez plaćanja, ugnjetavanje i samovolju šefova.

Radniku u tom vremenu nije bilo lako, ali sve je to trebalo pretrpjeti, izdržati, jer od rada njegovih ruku živjela je peteročlana porodica. U godinama Prvog svjetskog rata, a i poslije i po 14 i 16 sati stajao je za svojim „drebankom“ a po nogama su izbijala klupka debelih vena.

Uz velika odricanja, rad, napore i zalaganja priskrbio je komad zemlje u Rosuljama na periferiji Banje Luke. Da se ne bi s porodicom potucao po najamnim stanovima, sagradio je svoj dom, svojim rukama posadio svaku voćku i izrastao je voćnjak za ugled i divljenje, svoj rosuljskoj i bojićahanskoj djeci čarobni „Rojcev voćnjak“, izazov za avanturu i „krađu“.

Razumjet će on i pomagati političku aktivnost sina Karla u radničkom pokretu, riskirajući progon i sankcije. Dopustiće i omogućiće u svojoj kući i pod gustim krošnjama voćnjaka ilegalne sastanke i skupove, oblasnu partijsku konferenciju, a kada su se zavijorile fašističke zastave sa kukastim krstom i ustaškim simbolom nad Banjom Lukom, kuća Rojca na sjevernoj periferiji grada postala je sklonište i utočište za progonjene, i pružala im ljudsku toplinu i pouzdanost.

Ta kuća bila je i mjesto organiziranja priprema za vojni otpor njemačkom okupatoru i ustaškoj vlasti. Te 1941. godine dani i noći bili su ispunjeni nemirom, strepnjom, opasnostima za život, jer uslijedile su premetačine, potjere za sinom Karlom, zasjede, i zato se krio u kući, u zečinjaku, među slojevima i redovima posebno složenih drva, kod prijatelja, a u kasnoj jeseni 1941. godine, obezbjeđivao je partizansku vezu banjalučkog odreda sa gradom.

Kada su 1941. godine Nijemci prognane štajerske Slovence dopremili u Banju Luku, košare voća i hrane iz kuće Rojc, nošene su slovenačkim beskućnicima-prognanicima. Moj otac je sa ogorčenjem i tugom mnogo puta ponavljao riječi jednog od tih izgnanika sa slovenske zemlje: “Neverjetno, ampak resnično!” (Nevjerovatno, ali istinito) - i meni - djetetu za cijeli život te riječi urezaće se u sjećanje.

Dakle, kad je stvorena NDH i kad se pokazalo njeno zločinačko lice, rasističko i šovinstičko, moj otac se mišlju, osjećanjem i predanim i nesebičnim djelom, stopio s antifašističkim oslobodilačkim pokretom i hrabro, mu služio. Na razne načine i raznim sredstvima.

Preko slovenačke porodice Mlečnik, preko prijatelja Slovenca Potočnika, slao je partizanskom odredu sve što su tražili i primao vijesti od sina Karla, komandira voda za vezu. U zimu 1942. godine ustaška obavještajna služba postavila je zasjedu kuriru i otac Mlečnik, tri njegova sina, Potočnik, moj otac i još neki našli su se u Ustaškom taboru – zloglasnom zatvoru.

Slijedilo je isljeđivanje, batine, pesničenja, namočeni konopci i udarci njima po tijelu i licu. Služili su se raznim sredstvima iznuđivanja priznanja. Trajalo je tako šest mjeseci iz ustaškog tabora u policijski zatvor, pa zatim u zloglasnu Crnu kuću odakle put vodi u Staru Gradišku i Jasenovac, logore smrti. U Jasenovcu, ubijena su sva četiri Mlečnika (jedan od njih imao je samo 16 godina).

Moj otac i Potočnik, intervencijom očevog prijatelja iz mladićkih dana, a tada gestapovca, ipak je pušten i tako je izbjegao put u Jasenovac, put bez povratka. Oca je smrt još jednom poštedila: noću su pucali kroz prozor spavaće sobe i metak ga je samo okrznuo.

Septembra 1944. sa kolonom partizana koje su se povlačile iz Banje Luke, krenule su i hiljade Banjalučana na oslobođeni partizanski teritorij, a sa njima i porodica Rojc.

Sanski Most, Grmeč, Prijedor bile su stanice na tom putu, a uz njih stalno prisutna čežnja za svojim gradom, za Banjom Lukom.

Banja Luka je oslobođena 22. aprila 1945. godine. Bio je to dan slavlja i sreće, ali i susret sa praznom i opljačkanom kućom. Nemaština je bila opšta, ali radost pobjede i oslobođenja, radost nade i vjere u bolji život beskrajni. Iako šezdesetogodišnjak s mladićkim odu-

ševljenjem prihvatio se svakog zadatka: u Gradskom odboru, u obnovi ljevaonice Jelšingrad, Trapiskog mosta, normaliziranja poratnog života i posvećenost obnovi i izgradnji.

Radost slobode i pobjede nad fašističkim zlom u njegovoj duši živjeli su zajedno s tugom, jer dvoje njegove djece nije se vratilo u roditeljski dom. Karlo je poginuo u borbi s četnicima braneći partizansku bolnicu 1942. godine, a kćerku Mariju ubile su ustaše u Jasenovcu 1945. godine. Drugi sin Slavko u VI Krajiškoj brigadi, i zajedno s Marijom, došao je u pobjedničkom pohodu NOV – do granica očevog zavičaja.

Na takav način su članovi porodice Rojc integrirani u bosanski život i dijelili su tužnu sudbinu Bosne.

I za zaključak može se reći: otac je bio nepokolebljiv, osvjedočeni antifašist, humanist, pravedan i pošten čovjek, vrijedan i radan. Nikad i ničim u svom društvenom radu nije se okoristio, ni svojim predanim i odanim učešćem u antifašističkoj borbi, ni tim što je uz svoje sinove bio istinski stvaralac slobode.

Nikad nije bio član KP, pa ga uz NOB nije vezivala ni partijska disciplina, ni moguća karijera, ni eventualne privilegije. Samo vlastiti moralni principi i duboko ukorijenjeno poštenje odredili su njegovo ponašanje u životu, po diktatu vlastitog uma i srca.

Na plimi i valu čudesnog, čistog entuzijazma, osjećanja za kolektivni cilj i dobro, na vjeri u život koji će sadržavati dobro za sve, iz ratne pustoši i oskudice nicala je i izdigla se obnovljena zemlja, rukama takvih kao što je bio moj otac.

Rade Džajić, Nevenko Grebenarević, Vera Majkić

Gradski odbor SUBNOR, Banja Luka

Karlo (Rudolfa) Rojc

Rođen je 16. juna 1915. godine u Banjoj Luci, u siromašnoj radničkoj porodici.

Rano detinjstvo proveo je na periferiji grada na Vrbasu, pohađajući osnovnu školu i dva razreda gimnazije. Siromaštvo njegovih roditelja onemogućilo mu je da nastavi školovanje, pa je Karlo otišao u Marinsko-mašinsku školu, koju je završio s odličnim uspjehom. Osposobio se za mašinistu broda i bio raspoređen na „podmornicu smelih“.

U vreme školovanja dolazio je u dodir sa članovima SKOJ-a, te se vrlo brzo uključio u revolucionarni omladinski pokret.

Član KPJ postao je početkom 1938. godine. Međutim, ubrzo je rad njegove partijske organizacije otkriven, pa su svi njeni članovi pohapšeni i osuđeni. Karlo nije priznao ništa. Osuđen je na godinu dana strogog zatvora, u samici. Posle toga, isteran je iz mornarice kao „nedostojan“, i proteran u rodno mesto.

Posle dolaska u Banju Luku, uključio se u rad organizacije KPJ. Ponovo se našao s mnogim svojim drugovima iz školskih klupa, i prihvatio se posla. Isticao se u organizovanju štrajkova, posebno na obezbeđenju štrajkaša od policije i žandarmerije; prema štrajkbreherima bio je nemilosrdan. Zbog odlučnosti i neustraivosti, dobio je poverenje MK i cele partijske organizacije. Kuća njegovih roditelja postala je stalno sastajalište komunista. U njoj je odr-

žana i Prva oblasna konferencija KPJ za Bosansku krajinu, u jesen 1940. godine. Tada je cela Karlova porodica bila uključena u obezbeđenje Konferencije.

Iako nedovoljno pokretan, zbog obolelih nogu u vreme zatvora u samici, Karlo je u vreme rasula kraljevske jugoslavenske vojske bio jedan od najaktivnijih banjalučkih komunisti u prikupljanju i sklanjanju oružja, municije i drugog materijala; sve je to čuvao u praznoj grobnici na katoličkom groblju, a kada je počeo ustanak, slao je oružje prvom partizanskom odredu na Starčevici.

Učestvovao je na poznatom savetovanju rukovodećeg partijskog kadra Bosanske krajine, koje je, početkom juna 1941. godine održano na Šehitlucima, nedaleko od Banje Luke. Krajem tog meseca, izbegao je ustaško hapšenje i priključio se partizanskom odredu na Starčevici. Ubrzo se vratio u grad, jer je po direktivi Okružnog komiteta KPJ bio zadužen za organizovanje i proširenje ilegalnog pokreta – pripremanje i slanje boraca, oružja i opreme partizanima, i za održavanje veze s partizanskim jedinicama na terenu. Na tim poslovima radio je do polovine septembra 1941. godine, kada je, zbog opasnosti od hapšenja, a po odobrenju Mjesnog komiteta, izašao na Starčevicu i uključio se u vod za vezu. Učestvovao je u svim akcijama svoje jedinice: u uništenju oružničke stanice u Krupi na Vrbasu, uporišta u Bočcu i Skender-Vakufu, četničkog uporišta u selu Memići, kao i na onesposobljavanju komunikacije između Banje Luke i Jajca.

U proljeće 1942. godine postavljen je za komandira Zaštitnog voda partizanske bolnice na Čemernici, gde je u mnogim borbama s četnicima pokazao izvanredno junaštvo, dovitljivost i odlučnost. Odbijao je napade višestruko brojnijih četničkih bandi. Kada je ponesalo hrane, a municija je bila gotovo pri kraju, Karlo donosi odluku da preseli bolnicu, nadajući se da će tako spasiti ranjenike. U žestokom jurišu pošlo mu je za rukom da bolnicu prebaci u pećinu, nedaleko od ušća Ugra u Vrbas. Četnici su opet opkolili pećinu, ovoga puta još brojniji. Nekoliko dana trajale su borbe, izmešali su se borci i ranjenici i združili u odlučnom otporu. U poslednjem jurišu, većina je izginula. Teško ranjen Karlo Rojc je sa nekoliko drugova uspeo da se probije do druge pećine; nastavio je borbu do poslednjeg metka. Da ne bi pao živ u ruke razbesnelom neprijatelju, poslednji metak sačuvao je za sebe. Bilo je to krajem 1942. godine.

Narodnim herojem proglašen je 20. decembra 1951. godine.

Želimir Šarić, Banja Luka

Rudi Čajavec

Rudi Čajavec je bil prvi partizanski pilot, Narodni heroj. Rojen je 1. aprila 1911 v va-si Zgošće pri Kaknju, Visoko v Bosni in Hercegovini. Pred 2. svetovno vojno je študiral na pravni fakulteti v Zagrebu.

Bil je član levousmerjenega združenja in zaradi tega je bil aretiran. Končal je šolo rezervnih oficirjev za pilota. Imel je čin poročnika. Skupaj s Franjem Kluzom je bil vključen v Komunistično partijo Jugoslavije. S pomočjo Zage Umičević sta bila vključena v partizansko gibanje. Skupaj sta NDH-ju odvzela dve letali, Poteza-29 in Bregueta-19, in sicer iz Banjaluke, ter z njima preletela na partizansko osvobodeno ozemlje na aerodrom Urije pri Prijedorju, nato pa na aerodrom Međuvođe pri Bosanski Dubici.

Med poletom nad Banjaluko 2. julija 1942 sta Rudi in njegov aviomehanik Mihajlo - Mišo Jazbec iz letala metala plakate KPJ. Pri tem sta bila napadena z orožjem sovražnikov. Zaradi tega sta bila prisiljena pristati pri vasi Kadinjani. Rudi je bil ranjen. Ko je videl, da ni mogoče zbežati, se je ustrelil v glavo. Njegov prijatelj Mišo je poskušal pobegniti, vendar mu ni uspelo, ker so ga ustaši prijeli in odpeljali v Zagreb v zapor in

ga tam čez nekaj časa ubili.

Tovarna in aeroklub v Banjaluki sta dobila naziv Rudi Čajavec.

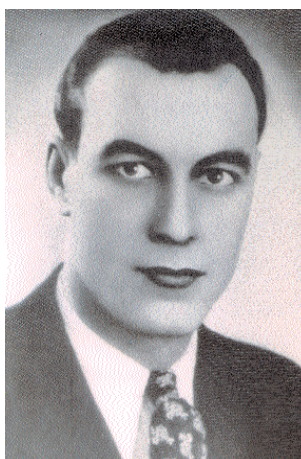
Mirko Mirjanič, Koper

Družina Mrmolja

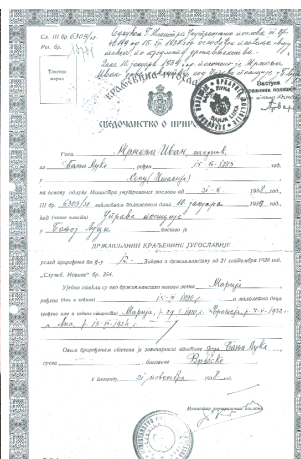
Družina Mrmolja izhaja iz vasi Selo, hišna številka 56, pri Ajdovščini. Štela je sedem članov. Zakonca Ivan in Marija sta imeli veliko kmetijo in pet otrok: štiri hčere (Zoro, Marijo, Dorotejo, Ano) in sina Mirka, ki je bil drugorojeni otrok.

Družina Mrmolja pred selitvijo v Banjaluko, 1926. leta

*Mirko Mrmolja,
Prvoborac NOB-e*

*Svjedočanstvo Kr. SHS
o državljanstvu*

Družina Mrmolja se je leta 1926 izselila iz domačega kraja, ki je bil takrat uradno pod Italijo, in se preselila v Kraljevino Jugoslavijo v Banjaluko v Njegoševo ulico. Domači kraj so zapustili zaradi hude represije, ki so jo izvajale italijanske oblasti nad večinskim slovenskim prebivalstvom. Leta 1939 so vsi člani družine postali državljani Kraljevine Jugoslavije, kar je razvidno iz priloženega dokumenta.

Družina Mrmolja se je preživljala s kmetijstvom na dokaj veliki kmetiji. Vzgajali so kulture in živinorejo kot v domačem kraju Selo, tudi vinsko trto. Tudi mnoge druge slovenske družine so gojile vinsko trto, kar je bila za te kraje novost. Preživljanje s kmetijstvom je bilo težko, še zlasti v času ekonomske krize, ker ni bilo mogoče prodati izdelkov, bilo pa je treba šolati otroke.

Med vojno je bila situacija za družino še težja. Hči Zora je bila s svojim možem begunka v Beogradu. Sin Mirko je ob pričetku vojne služboval v Zagrebu. Potem se je namenil domov v Banjaluko. Pot proti domu ni bila enostavna, ker je moral iskati stranske poti, in tako je namesto doma pristal v partizanih. Po pripovedovanju očevidcev je bil nazadnje viden kot ranjenec na Kozari pred veliko sovražnikovo ofanzivo. Doma so dolgo čakali na njegov vrnitev in upali, da je nekje ujetnik. Padel je v partizanih. Med vojno so pogosto poizvedovali, kje so ostali družinski člani.

Po vojni so se člani družine razselili po drugih mestih. V družinski hiši sta ostala zakonca Ivan in Marija ter najmlajša hči Ana. Po potresu v Banjaluki leta 1969 so se vsi trije preselili v Koper k hčeri Zori, ki se je s svojo družino tja preselila že leta 1959, in sicer v Bertoke pri Kopru. Ostali dve hčeri nista prišli v Slovenijo. Hči Doroteja je umrla v Beogradu, kjer je tudi živela, hči Marija pa v Dubrovniku. Vsi člani družine Mrmolj so že pokojni.

Micika Drinjaković, rojena Logar; Vera Papež Adamič

Danilo Štubelj – Slatina

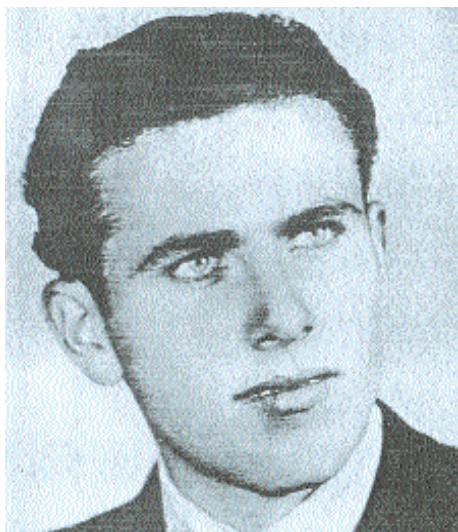
Italijanska okupacija Primorske in Istre primorskim Slovencem in istrskim Hrvatom ni prinesla nič dobrega. Ko je Italija začela vojno v Abesiniji, so bili slovenski fantje mobilizirani v italijansko vojsko. Nekateri so zbežali v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, med njimi tudi Danilo Štubelj in Pine Tomažič.

Danilo Štubelj je prišel v Slatino in iskal zatočišče. Družine Žgavec-Čermelj, Povšič in druge so ga sprejele pod streho. Tudi v Slatini so ustaši in gestapovci preganjali Slovence. Zato se se ljudje pridružili partizanskemu gibanju in narodnoosvobodilni fronti (NOF). Danilo Štubelj je bil v Crnovrški partizanski četi (ime je dobila po planini Crni vrh), ki jo je oktobra 1941 organiziral Milan Radman. Četa je na začetku imela 59 borcev. Pozneje so se pridružili še drugi Slovenci, med njimi Franc Crnatič, Josip Čečar, Franc Kravos ...

Crnovrška četa je bila pri Kozarskem partizanskem odredu. Štubelj je bil obveščevalec v četi, povezoval je simpatizerje partizanov. Zaradi tega so ga preganjali ustaši in gestapovci. Moral se je skrivati, da bi še naprej lahko opravljal svoje naloge in bil v povezavi s Kozaro. Bil je pri Antonu Logarju v Jablanu pri Trnu. Z Logarjem sta vodila povezavo Banja Luka-Trn-Jablan-Kozara. Pri tem so sodelovali tudi Slovenci: Coljevi, Memon, Anton Čeka-

da in drugi. Hčerka Antona Logarja, Micika, je bila kurirka. Micika Logar, poročena Drinjakovič, živi v Jablanu in se še spominja, kako je Danilo prišel v njihovo hišo:

“Nekega jesenskega večera me je oče poklical v hišo. Ko sem stopila notri, je bil sam in rekel mi je, naj se usedem. Bil je zaskrbljen in začel mi je govoriti: žSaj ti že vse veš, nocoj moramo biti še bolj pazljivi. Nocoj bo Mirko Majkić pripeljal pravega partizana k nam. Ker ima tvoja soba okno proti vrtu, ne bodo vznemirjali psa, ki ja na drugi strani hiše. Ko bo Mirko potrkal, nič ne sprašuj, kar odpri okno in jih spusti v sobo. Mirko Majkić je bil v Slatini v hrvaški domobranski postaji.

Danilo Štubelj, Prvoborac NOB-e, poginuo 1943., ime mu je na spomeniku, na Kozari

Slatina: Povšič, Čermelj, Štubelj Danilo, Keršovan Maks, Povšič Danica i Silva, Fabjan Viktor

Zvečer smo sedeli v hiši, ko sta onadva vkorakala na dvorišče. Mirko je bil v domobranski uniformi, Danilo pa v črni obleki. Mirko se je hitro poslovil z lahko noč, Danilu pa zaželel srečno. Mi smo se spravili v hišo, vsi skupaj povečerjali, se še malo pogovarjali, nato je oče Danila peljal spat na oder.

Zjutraj smo se dogovorili, da bo Danilo podnevi kar z nami v kuhinji, če pa bo zalajal pes, bo samo skočil v sobo, in če bo slišal, da je nevarno, bo skočil skozi okno. Tako so začeli teči kar navadni dnevi. Oče je opravljal svoja dela, mati tudi, jaz sem morala večkrat s kolesom nositi partizansko pošto. Danilo mi je vsakič rekel: žPazi se in se hitro vrni, da me ne bo skrbelo. ž

V naši hiši je bil šest mesecev. Ko je odšel na Kozaro, se je občasno vračal v našo hišo po informacije in srečna sem bila, da sva se videla.

Zadnjič sem ga videla spomladi 1943. leta. Prišel je, da me vidi, bila sva srečna. Pustil mi je svojo ročno uro in me prosil, naj ga čakam.

Zadnja njegova naloga je bila na terenu banjaluške Kozare. V patrulji so bili Danilo Štubelj, Branko Borovnica in Stevo Opačić, imeli so sestanek pri aktivistu NOP-a, Teodoru Tepiću, v Jablanu.

To noč, 2. aprila 1943, so nemški vojaki napadli hišo: Danilo Štubelj in Stevo Opačić sta padla. Starši Steva Opačića so oba pokopali na pokopališču pri mahovljanski cerkvi.

Po vojni je prišla Danilova mati in sinu postavila spomenik. ”

Micika Logar Drinjaković se spominja, da so bili po tem dogodku vsi žalosni, jaz pa sem bila zelo nesrečna. Na velikem spomeniku na Mrakovici na Kozari je med 25. 000 žrtvami zapisano tudi ime DANILO ŠTUBELJ iz Slatine. Še naprej sem bila kurirka, ustaši so me aretirali skupaj s hčerko Antona Čekala. Uspelo mi je oditi na Kozaro, kje sem dočakala konec vojne in svobodo.

Saša Čotar

Porodica Čotar

Djed Ivan Čotar, rođen je 5. 4. 1899. godine u Donibergu (Dornberg na nekim dokumentima). Bio je žandarmerijski narednik i nestao u prevratu 1941. godine. Otac vjeruje da je poginuo, ali nikad nisu dobili nikakvu informaciju o njemu. Nemamo nikakvu informaciju da li je imao braće i sestara.

Baka Ludmila Ivnik, rođena je 23. 9. 1905. godine (na jednom dokumentu iz BiH piše Milica Ivnik) u Buće Šmarje pri Jelšah (na jednom dokumentu iz BiH piše Kozjen ili Korjen Maribor). Bila je domaćica. Baba je imala brata i dvije sestre u Mariboru, ali sa njima takođe nema kontakta. Vjenčali se 11. 3. 1934. godine u Drvaru. Ivanova i Ludmilina djeca su Ivan, Ludmila i Zdenka.

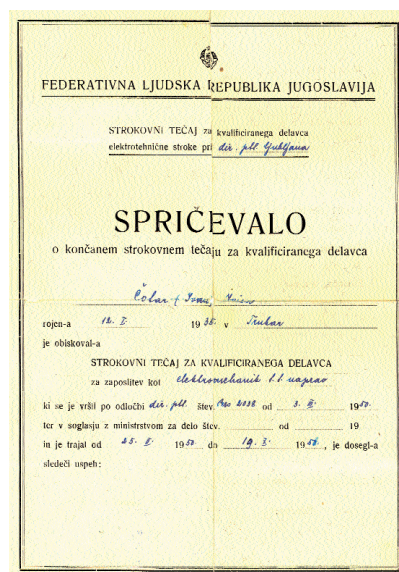
Po priči oca, nakon nestanka djeda i zbog rata izbjegli su preko Bosanskog Petrovca i Prijedora u Banju Luku 1942. godine. Živjeli su prvo u ulici Matije Gubca 5, a kasnije u ulici Petra Kočića (u vakufskim zgradama koje više ne postoje). Baba je radila kao kuvarica u đaćkom domu (iza zgrade Doma JNA).

Ludmila Čotar

Ivan Čotar

Spričevalo

Sin Ivan Čotar rođen je 12. 1. 1935. godine u Trubaru – Drvar. Osnovnu školu završio je u Banjoj Luci, a školovao se u Sloveniji, te u Zagrebu stekao zvanje VKV radnika elek-

tričarske struke, zanimanje t. t. mehaničar. Zaposlio se 1952. godine u Preduzeću PTT Saobraćaj Krajina Banja Luka. Radio do 1992. godine kad je i penzionisan. Oženio se 5. 5. 1963. godine.

Supruga Bosiljka rođena je 8. 1. 1940. godine. Djevojačko prezime je bilo Ćurić, a usvojena kao ratno siroče od porodice Živković sa Lauša. Radila je od 1959. do 1990. godine u "Čajavecu".

Godine 1993. Zakonom o racionalizaciji stambenog prostora smo preseljeni u manji stan (15 kvadratnih metara po članu porodice). Vratili smo stan uz pomoć međunarodne organizacije CRPC 2000. godine.

Siniša Čotar je rođen 16. 2. 1964. godine u Banjoj Luci. Radio je u V. Z. Kosmos i u Preduzeću PTT Saobraćaj Krajina do 1993. godine kada je zbog neodazivanja na mobilizaciju dobio otkaz. Oženjen je Željkom Rakić koja je izbjegla iz Bihaća. Imaju sina Bojana. Siniša je nezaposlen, žive u Banjoj Luci.

Saša Čotar rođen je 10. 1. 1966. godine u Banjoj Luci. Godine 1993. uhapšen je i odveden na ratište. Preživio je rat, ne radi, živi u Banjoj Luci.

Tetka Ludmila Čotar rođena je 18. 9. 1936. godine u Kninu. Udata je Celin. Radila je i penzionisana je kao nastavnik matematike u O. Š. G. S. Rakovski u Banjoj Luci.

Suprug Franjo, radio je kao geodet na Jugoslovenskim željeznicama. Umro je 1993. godine.

Imaju sina Davora (1963. g.). Radio je u Preduzeću PTT Saobraćaj Krajina do 1993. godine kada je zbog neodazivanja na mobilizaciju dobio otkaz i otišao u Rijeku. Oženjen je Vesnom iz Banje Luke. Imaju sinove Svena i Jana.

Zakonom o racionalizaciji stambenog prostora 1994. godine tetku su prebacili u manji stan. Preselila se i živi u Zagrebu.

Tetka Zdenka Čotar rođena je 11. 11. 1938. godine u Velikoj Kladuši. Udata je Bajić. Radila je i penzionisana je kao trgovac u Malprehu, Banja Luka. Suprug Milorad je penzionisani oficir JNA.

Imaju sina Zorana (1960 g.) koji živi i radi u Banjoj Luci i kćerku Vesnu (1966. g.) koja je udata za Fišić Senada iz Banje Luke. Živjeli su u Splitu i Tivtu, a trenutno su u Novom Sadu. Imaju sina Darija i kćerku Arijanu.

Franc Slak, Banjaluka

Porodica Slak u Banjaluci

1953. godine, oficir JNA i učesnik NOR-a – RUDOLF SLAK, rođen 1923. u Škocjanu, Novo Mesto – sa suprugom VIDOM, rođenom 1924. u Metliki, sa dva sina, Rudijem i Francom, dolazi u Banjaluku, gdje se i penzionise kao oficir JNA. Rad potom nastavlja kao sudija za prekršaje u Dobrnji, Krupa na Vrbasu i Banjaluci.

Sinovi Rudi i Franc, po završetku školovanja, zasnivaju radni odnos i cijeli radni vijek provode u Banjaluci. Stvaraju svoje potodice, a njihovi potomci svoje. . . Članovi su Društva Slovenaca "Triglav", od njegovog osnivanja u Banjaluci.

Porodica Slak: Vida, Franc, Rudi i Rudolf

Franc Slak

Viktor, Franca, Slak

Rudi Slak

Tanja, Rudija, Slak

Franc Slak je bio i član prvog Izvršnog odbora Društva.

1923 leto

OB DESETI OBLETNICI DELOVANJA DRUŠTVA SLOVENCEV RS "TRIGLAV" BANJA LUKA

Aleš Selan, svetovalec,

Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, Ljubljana

“Odpreš vrata in zagledaš 500 ljudi. To je neverjetno...”

Citiran je prvi opis aktivnosti oziroma prireditve banjaluškega društva Slovencev, ki mi je za vedno ostal v spominu, tudi zato, ker je kolega z Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki se je udeležil Martinovanja 2006 le nekaj dni po tistem, ko sem se tam zaposlil kot pripravnik, vse skupaj pospremil s tistim izrazom široko odprtih oči, ki ga ponavadi uporabljamo, ko želimo sogovorniku predstaviti občutek pozitivnega presenečenja.

Takrat seveda nisem vedel, da bom le nekaj mesecev kasneje na Uradu prevzel zadolžitve, vezane na Slovence, ki živijo in delujejo na območju bivše skupne države in da bom prav jaz tisti, ki bo v sklopu tega vzdrževal kontakte z društvom “Triglav”. Do tistega trenutka mi stanje slovenske skupnosti v Banja Luki ni bilo prav dobro znano, morda tudi zaradi tega, ker v Sloveniji predvsem v sistemu osnovnega in srednjega šolstva (še) premalo slišimo o naših rojaki in njihovih potomci, ki so razseljeni po vsem svetu in katerih število (optimistično) ocenjujemo na približno pol milijona.

Štetje Slovencev in njihovih potomcev, ki tako ali drugače pridejo pod pristojnost Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, je nasploh zapletena reč. Če ponazorim na primeru Bosne in Hercegovine: gledano po opredelitvah na zadnjem popisu (1991) jih je skoraj 2.220 (s tem, da se je tedaj skoraj 100-krat več ljudi v BiH po narodnosti opredelilo za Jugoslovane, verjetno so bile to predvsem osebe iz mešanih zakonov in med njimi neizbežno tudi nekaj Slovencev); gledano po številu državljanov Republike Slovenije, ki začasno ali trajno bivajo v BiH, jih je približno 2.000; gledano po prevladujočih ocenah o številu Slovencev in njihovih potomcev, ki danes živijo v BiH, pa govorimo o številki okrog 5.000 oseb. Približno petina od tega naj bi živela v Banja Luki in okolici. To potrjujejo tudi številke o članstvu v slovenskih društvih, ustanovljenih v letu 1998 in kasneje: “Prežihov Voranc” Doboj-Teslić, “Lipa” Prijedor in “Triglav” Banja Luka danes združujejo preko 1.500 članov.

Slovenska društva (natančneje “Triglav” v Banja Luki in “Istra” v Slatini) so sicer v regiji obstajala že v 20-ih letih prejšnjega stoletja, vendar je delovanje obeh zamrlo lep čas pred razpadom Jugoslavije. Usoda slovenske skupnosti na teh prostorih nasploh je bila precej spe-

cifična, pač glede na dejstvo, da so do leta 1991 živeli v skupni državi, potem pa naenkrat postali izseljenci, v pretežni meri vsaj v začetku prepuščeni sami sebi.

Uvodna pripomba sodelavca in dejstvo, da oče zelo drage mi osebe, ki že več desetletij živi v “moji” Škofji Loki, izhaja prav iz Banja Luke, sta malo kasneje, pa še vedno pred uradnim prevzemom zadolžitev, rezultirala v mojem – iz ponosa in nove “razsvetljenosti” porajanem – vprašanju slednjemu, če mogoče ve (ha!), da v Banja Luki živi veliko Slovencev in da so tudi dobro organizirani.

“Pa to vsi vejo, Aleš. A ti mogoče veš, da je tam zraven ena vas, Slatina, ki ji veliko ljudi še dandanes pravi žslovenska vas?”

...In sem bil spet na tankem ledu...

“Ja, tam so živeli sami Slovenci, pa ne samo to, tam vse skupaj že na zunaj izgleda kot Slovenija. ”

Naključje je več mesecev kasneje hotelo, da je bila prva prireditev, ki sem se je udeležil kot predstavnik Urada, Srečanje šol dopolnilnega pouka slovenskega jezika v Bosni in Hercegovini (za to prireditev še danes verjamem, da boljši koncept težko najdemo, ampak več o tem v nadaljevanju), prav v omenjeni Slatini pri Banja Luki. V sklopu zadolžitev, ki sem jih prevzel, sem pomislil: cela bivša Jugoslavija možnosti, jaz pa ravno v Slatino!

Tako so izbrali naši Primorci, ki so prihajali tja med obema vojnama, ko je tretma s strani italijanskih fašistov postal neznosen. Oboji, vsak v svojem času in na svoj način, smo bili zadovoljni s tistim, kar smo videli...

Takrat sem spoznal Marijo Grbić, predsednico Društva Slovencev “Triglav” Banja Luka, izjemno žensko z neizmerljivimi zalogami energije, ki organizacijo takšnih in podobnih prireditev vedno opravi brez napak. Grbićeva je v obdobju, ki je sledilo, postala tudi članica istega leta ustanovljenega Sveta Vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu, svetovalnega telesa, v katerem skupaj s članom slovenske skupnosti iz Srbije zastopa interese Slovencev, ki živijo na območju bivše skupne države. V aprilu 2008 je bila poleg tega imenovana za namestnico predsedujočega tedaj ustanovljenega Sveta nacionalnih manjšin Bosne in Hercegovine, ki je posvetovalno telo Parlamentarne skupščine BiH.

Na srečanju v Slatini sem poleg najmlajših članov in članic slovenskih društev v Bosni in Hercegovini, ki so predstavljali tekom let(a) pridobljeno znanje slovenščine, njihovih mentorjev in mentoric v slovenskih društvih iz Sarajeva, Banja Luke, Tuzle in Prijedorja, ter predsednic omenjenih društev na svoje veliko veselje spoznal tudi veliko mladih banjaluških Slovencev, ki so aktivno vključeni v delo društva “Triglav”. Že takrat sem bil navdušen nad številno mlado populacijo Slovencev, ki kažejo svojo kreativnost, znanje, pozitivno naravnanoost proti svetu in spoštovanje do svojih korenin na društvenih proslavah, na študiju v Sloveniji ter ob prenekaterih formalnih, pa tudi malo manj formalnih pogovorih, ki smo jih ime-

li od tedaj. Bo bralec zato kaj presenečen, če povem, da me ob zaključku pisanja teh vrstic že čaka spakiran kovček za smer Banja Luka, kjer se bom udeležil poroke enega izmed njih?

Na mladih svet stoji. Če smo natančni, v društvu "Triglav" trenutno svet stoji na (mladostni) Mariji Grbić in njenih najožjih sodelavcih in sodelavkah (imen ne bom omenjal, da ne bi koga po krivici izpustil), ki pa uspešno vključujejo mlade potomce slovenskih izseljencev v delo v društvu. To poteka zelo tenkočutno in skrbno, ob zavedanju, da so naloge, ki jih bodo nekoč prevzeli, odgovorne in da bo njihovo delo zrcalo, v katerem bo viden obraz slovenske skupnosti v Banja Luki. Nujno je, da to poteka počasi, da ne pride do preobremenitev, ki bi imele negativne učinke. Hkrati pa obstaja zavedanje, da je ta proces nujen in neizogiben, saj se veličina tistega, ki odhaja, meri (tudi) po tem, kakšno stanje zapušča za seboj. Spoznal sem delo več slovenskih društev širom po svetu, določene informacije dobim tudi preko pogovorov, ki jih imam s kolegi na Uradu, ki pokrivajo različna geografska področja. Na osnovi tega lahko zapišem, da ta vidik banjaluškega društva izpostavljam zato, ker gre za model, ki povsod, kjer ga srečamo, prinaša pozitivne rezultate, a ki hkrati vse premalokrat prevlada. V času asimilacije in težav pri prenosu slovenske identitete na mlajše generacije je izostanek zavedanja o tem, da je mlade potrebno pazljivo vključiti v odgovorno delo v društvih in drugih slovenskih organizacijah, lahko usoden za sám obstoj teh organizacij.

Katere so še značilnosti banjaluških Slovencev, kot jih vidim jaz in katere so njihove najpomembnejše prireditve? Gre za društvo, ki spada med vodilna na področju Bosne in Hercegovine in pomembnejša na območju bivše skupne države. Janez Lebreht si verjetno kaj takega ni upal niti pomisliti, ko je v letu 1997 prišel na dan z idejo o ustanovitvi organizacije, ki bi združevala Slovence v Republiki Srbski, po tistem, ko so slovenska društva v Kaknju, Sarajevu, Tuzli in drugih mestih Federacije BiH obstajala že od prvih let krvave bosanske vojne in opravila neprecenljivo vlogo predvsem na humanitarni ravni (težišče delovanja pa se je kasneje preneslo na kulturno področje).

A vendar se je to zgodilo, tudi zaradi številčnosti Slovencev v Banja Luki in njihove uspešne organiziranosti; uglednih položajev, ki jih posamezniki zasedajo in spoštovanja, ki so ga deležni v družbi; dobrih odnosov z lokalno skupnostjo, katero bogatijo s svojo kulturo in povezujejo s Slovenijo na kulturnem, gospodarskem, društvenem, izobraževalnem in drugih področjih; z vključevanjem mladih; zaradi ugodne geografske lege. Banja Luka neguje odlične odnose s slovenskimi mesti Kranj, Ptuj in Novo mesto; društvo "Triglav" se povezuje s slovenskimi društvi, posebej bi izpostavil novomeško Društvo za razvijanje prostovoljnega dela in njihovo sekretarko gospo Branko Bukovec, s katerimi veliko sodelujejo na področju mladih in regionalnega povezovanja; v Banja Luki delujejo gospodarski subjekti, ki znajo prepoznati kapacitete društva in slednjemu tako ne dajejo le donacij, ampak ga tretirajo kot enakovrednega partnerja, v sodelovanju s katerim je možno izboljšati lastno prepoznavnost in (poslovni) ugled.

Društvo Slovencev "Triglav" Banja Luka že od leta 1998 izvaja dopolnilni pouk slovenskega jezika, ki ga vsa ta leta vodi nenadkriljivi Mario Sladoljev Jolić, kateremu je uspelo vzgojiti samozavestno generacijo mladih Slovencev, ki dandanašnji že študira na slovenskih univerzah in za katere rad rečem, da bolje govorijo slovensko kot jaz. Zasluge za to gre do seveda tudi njihovim staršem, ki so bili dovolj modri, da so v odločilnem trenutku za vzgojo in razvoj mladega človeka spoznali, da njihovi otroku lahko poznavanje jezika matične domovine svojih staršev v prihodnosti le koristi. Vsako leto slovenski dopolnilni

pouk v Banja Luki obiskuje približno 40 učencev. To jim odpira možnosti do udeležbe na poletnih in zimskih šolah slovenskega jezika v Sloveniji, na taborjenjih, izletih k svojim vrstnikom in končno tudi k štipendijam in študiju v Sloveniji.

Zavedajmo se: Slovenija skrbi za svoje rojake v tujini. S pomočjo Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, Ministrstva za šolstvo Republike Slovenije in drugih, tudi nevladnih organizacij, se tistim mladim članom slovenske skupnosti, ki si želijo ohraniti družinske tradicije, gotovo odpirajo možnosti, kakršnih podobne institucije v matični državah pripadnikov drugih manjšin v BiH niso sposobne nuditi.

Poleg slovenskega dopolnilnega pouka, ki je temeljni element aktivnosti društva "Triglav", od leta 2001 v društvu obstaja pevski zbor "Davorin Jenko", ki združuje preko 30 pevcev in pevk iz generacije v najboljših letih. Beležijo odmevne nastope v BiH in Sloveniji. Mlajši člani so organizirani v zboru "Mladi Jenkovci", posebnost društva na glasbenem področju pa so "Trio Fantastiko" in mlada pevka Aleksandra Bilanović, ki s svojimi izvedbami vedno znova popestrijo družbene in kulturne dogodke v organizaciji društva.

Od leta 2004 imajo v društvu knjižnico s preko 1. 000 knjigami, pa tudi dokumentačijski center, za katerega je gradivo v pretežni meri prispevala spoštovana gospa Vera Adamič Papež. Istega leta je začelo izhajati društveno glasilo "Bilten", člani društva pa s svojimi prispevki sodelujejo tudi v okviru biltena Zveze nacionalnih manjšin Republike Srbske. Ob 10. obletnici "Triglava" so postavili svojo spletno stran.

V "Triglavu" delujejo tudi humanitarno, z obiski in obdarovanji posameznih pripadnikov starejše generacije ter opozarjanjem na socialne probleme posameznih slovenskih družin v Banja Luki in okolici.

Pomemben del aktivnosti v društvu predstavljajo kulturne manifestacije (tradicionalna "Prešernov dan" poteka od 1999, na "Reviji nacionalnih manjšin Republike Srbske" sodelujejo od 2002), organizirajo otroške likovne in dramske delavnice, prirejajo razstave, književne večere in koncerte. Organizirajo ali pomagajo pri organizaciji gostovanj iz Slovenije, tako posameznih umetnikov kot orkestrov, gledaliških skupin, učencev, študentov in športnikov. Udeležujejo se mednarodnih projektov, predvsem v sodelovanju z Društvom za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.

Posebej izpostavljam večkratno organizacijo tradicionalnega Srečanja šol dopolnilnega pouka slovenskega jezika v BiH (leta 2002 v Rekavicah, leta 2005 in 2007 v Slatini). Gre za prireditev, ki je bila prvič na sporedu v Sarajevu leta 2000 in katere organizacija se je vsa ta

leta izmenično vršila med slovenskimi društvi, ki izvajajo slovenski dopolnilni pouk (Sarajevo, Tuzla, Banja Luka, Prijedor). Prav vsi elementi te prireditve so izjemnega pomena za slovensko skupnost v BiH, saj gre za povezovanje slovenskih društev na vsedržavnem nivoju, ohranjanje slovenskega jezika in kulture ter aktivno delovanje in druženje mladih Slovencev. Težko bi našli posamezno prireditev, ne samo znotraj BiH, ki bi v sebi združevala tako pomembne elemente. Na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu zato te prireditve redno podpiramo kot posebne projekte.

Martinovanje v Banja Luki, letos bo potekalo že 10. po vrsti, velja za enega največjih tradicionalnih družabnih dogodkov slovenske skupnosti na območju bivše skupne države. Glede na dejstvo, da se svet spreminja, da volonterstvo (žal) izginja in da ljudje najdejo vse manj časa za pogostejšo udeležbo v društvenih aktivnostih, družabni dogodki za marsikaterga v tujini živečega Slovenca pomenijo enega redkih stikov s slovensko kulturo. Martinovanje je slovenski ljudski praznik z dolgo tradicijo, ki nikoli ne mine brez Zdravljice, slovenske narodne glasbe in plesa. Slavi rojstvo vina, katerega pridelovanje in spoštovanje kulture pitja je pomemben del slovenske narodne zavesti. Skratka, gre za dogodek, ki vsako leto znova tesno poveže slovensko skupnost in kot takega ga zelo radi prirejajo povsod v izseljenstvu.

Pripadniki slovenske narodne skupnosti v Banja Luki in okolici so si z vsem naštetim izdelali mesto v družbi, ki pomembno izstopa od nekoliko nesrečne opredelitve "ostalih", kot je predvidena v ustavi Bosne in Hercegovine. So poznani in spoštovani kot dejavnik, ki bogati kulturno sliko mesta in po svojih močeh pripomore k odličnim odnosom s Slovenijo na vseh nivojih.

Če se vrnem na začetek: 500 ljudi navsezadnje ne pride na vsako večerjo...

Poznavanje preteklosti in zavedanje o sedanjosti, katerih pričevalec je ta knjiga, pa vendarle nista pomembni sami po sebi in za sebe. Odločilni sta predvsem z vidika prihodnosti. Slovenci v Banja Luki ste upravičeno lahko ponosni na to, kar ste dosegli v sredini, v kateri živite. Banjaluške Slovence in vaše društvo v bodoče vidim kot generator povezovanja slovenstva, ne samo na območju mesta in širše okolice, temveč (ob izboljšanju prometne in informacijske infrastrukture) v Bosni in Hercegovini in na območju bivše skupne države nasploh. Vidim vas kot aktivnega partnerja v procesih regionalnega sodelovanja, predvidenih v okviru Evropske Unije. V obeh primerih gre prednostno za projektno sodelovanje in povezovanje. Verjamem, da vam bo uspelo pridobiti lastne prostore, ki si jih močno želite. Prepričan sem, da bo vse naštetu omogočilo, da boste vztrajali na poti ohranjanja svoje kulture in izročila, slovenskega jezika in običajev. Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu (pa tudi druge pristojne institucije v Republiki Sloveniji!) vam bo pri teh projektih in stremljenjih pomagal tako kot vedno: s finančno in moralno podporo rednemu delovanju in posameznim posebnim projektom, z izvajanjem informativnih seminarjev, z rednimi obiski pomembnejših prireditev društva in ohranjanjem stikov z najbolj aktivnimi člani v društvu, z vlogo svojih uslužbencev v raznih medresorskih komisijah, s posredniško vlogo pri prenašanju pobud pristojnim organom v Sloveniji (predvsem glede izvajanja slovenskega dopolnilnega pouka), s pomočjo pri urejanju statusnih razmerij posameznikov in pomočjo pri urejanju konzularnih zadev.

Ne glede na vso moralno, finančno in strokovno pomoč, ki jo nudijo Urad ter ostali partnerji iz Slovenije in lokalnega okolja pa je za uspešno izvajanje načrtov pomembna pred-

vsem samoiniciativnost in predanost aktivistov v slovenski skupnosti, saj ti projekti zahtevajo ogromno vloženega truda in časa. Naj bosta poznavanje preteklosti in zavedanje o sedanjosti, ki ju prinaša ta knjiga, v prvi vrsti inspiracija bralki in bralcu, da je pomembno in od vsakega posameznika med nami odvisno, da in kako bomo ohranjali slovenske tradicije v prihodnosti.

“Neki stari meniški tekst pravi, da obstaja pet priložnosti za praznovanje:

- 1. kadar predstojnik odide*
- 2. kadar se predstojnik vrne*
- 3. kadar ima kdo rojstni dan*
- 4. kadar ima kdo god*
- 5. in ob vsaki drugi priložnosti. ”*

Ker sem zagotovo spada tudi deseta obletnica, vam v imenu Društva Slovencev Triglav iz Banja Luke, želimo pristrčno dobrodošlico”.

Takole je po izvedbi slovenske himne Zdravljice pozdravil vse prisotne, posebej še visoke goste iz Republike Slovenije in BiH, moderator Darko Mijatović.

S pomočjo prikazanih slajdov je bil spremljan kratki besedni zapis od samega začetka delovanja male skupine Slovencev ki jo je zbral gospod Janez Lebreht, do razširitve v Zvezo Slovencev Republike Srbske, vodeno s prvim predsednikom Nikico Andromako, vse do danes, z novim imenom Društvo Slovencev Republike Srbske “Triglav” Banja Luka, ki ima 1491 članov in katerega program temelji na šoli dopolnilnega pouka, pevskem zboru, knjižnici, izdajanju letnega biltena, časopisa na slovenskem jeziku in sodelovanja z različnimi organizacijami širom Slovenije in BiH na kulturnem, športnem in ostalih področjih.

Za uspešno delo smo zadolženi vsi, seveda je največja odgovornost na članih Izvršnega odbora in naši predsednici gospej Mariji Grbić, ki se je v svojem pozdravnem govoru spomnila naših težkih časov, naše želje, dobre volje, entuzijazma in občutka za ohranjenje slovenskega jezika in kulture, zavedajoč se, da le na takšen način lahko razvijamo lastno identiteto, poznamo lastno kulturo in tradicijo in tako v sebi, v naših potomcih, prijateljih, razvijamo tolerantnost in spoštovanje drugih narodov in njihove kulture. Povdarila je da smo skupnim delom, ter s pomočjo vseh, ki so nam resnično pomagali, tako iz domovine Slovenije, iz širše lokalne skupnosti kot BiH, uspeli. Težko je najti prave besede zahvale!

Zgodovina nas je naučila naslednjega nauka: “Ko začutiš, da je življenje pretirno s teboj, in se želiš vdati, se spomni, kdo si. Vselej si prizadevajmo po najboljših močeh ostati to, kar smo in naša srca se nikoli ne bodo utrudila, niti ne postarala, če bomo znali deliti z drugimi vso to lepoto in dobroto. Slavnostni govor je predsednica zaključila s posebno zahvalo županu mesta Banja Luka Dragoljubu Davidoviću in lokalne skupnosti, brez katere bi društvo ne moglo postati to, kar je danes. Župan mesta Banja Luka gospod Davidović se je zahvalil na iskazani pozornosti, čestital našem Društvu jubilej in obljubil, da bo lokalna skupnost tudi v bodoče dajala vso pomoč pri našem delu.

Da pa bi bila svečanosti dana nota raspoloženja je pevski zbor Davorin Jenko zapel. Zbor je iz majhne skupine pevcev, katero je prvi vodil g. \evenica, prerasel v mešani pevski zbor, katerega skupaj z otroškim pevskim zborom "Mladi Jenkovci" uzpešno vodi prof. Aleksandar Jeremić. Zbor uzpešno sodeluje na TABORU SLOVENSKIH PEVSKIH ZBOROV v Šentvidu pri Stični. Redno sodeluje na vseh naših družabnih in kulturnih prireditvah, kakor tudi na vseh prireditvah ki jih organizirajo ostala društva Slovencev v BiH. Na proslavi je s pesmijo "Planinska", želel prikazati lepote Slovenije in hkrati povabiti na oder predstavnika Urada Republike Slovenije gospoda Aleša Selana kateri je izrekel vspodbudne besede in najlepše želje za naše delo, ter izročil predsednici našega Društva spominsko knjigo.

"Naše Društvo ima veliko podporo Ambasade Republike Slovenije, številnih organov in organizacij v Sloveniji, z Uradom za Slovence v zamejstvu, Ministrstvom za šolstvo, Ministrstvom za kulturo, ki čez razpise finančno podpirajo naše programe. Udeležujemo se vladinih srečanj Slovencev, ki živijo izven domovine, sodelujemo tudi s posameznimi občinami in društvi, predvsem iz Dolenjske. Za to povezavo pa ima največjo zaslugo gospa Branka Bukovec. Prav tako imamo izjemno dober odnos z državnimi in lokalnimi organi v BiH, kateri dosledno spoštujejo zakon o zaščiti pripadnikov nacionalnih manjšin. Lahko, pa se tudi malo pohvalimo, kajti naša predsednica gospa Grbić je bila izbrana v Svet Slovencev živečih v zamejstvu.

Pravijo, da na mladih stoji svet. Resnično! Naši mladi člani, posebno otroški zbor s solistko Aleksandro Bilanović, ki nam je zapela Mojčino pesem iz filma "KEKEC", so želeli našemu večeru dati noto ležernosti. Mladi člani našega Društva so skupaj z učiteljem Marijom Sladoljevim resnični predstavniki ohranjanja slovenskega jezika in kulture. Šola dopolnilnega pouka slovenskega jezika je začela z delom na pobudo Ministrstva za šolstvo in šport leta 1998. V šolo niso vključeni samo mladi, temveč tudi starejši, ki si žele pridobiti ali obnoviti znanje slovenskega jezika. Prav tako naši mladi člani sodelujejo na različnih srečanjih širom Slovenije in BiH. Šola učencem omogoča izpopolnjevanje jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer se udeležujejo "Zimske, oziroma poletne šole" ki jo organizira Ministrstvo za šport in šolstvo Republike Slovenije. Sodelujejo na Taboru slovenskih otrok in na takšen način navezujejo stike in izmenjujejo srečanja mladih v Sloveniji in BiH. Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto, pa je našim otrokom omogočilo druženje z otroci OŠ Jože Gorjup iz Kostanjevice na Krki. Na domačih tleh, pa člani sodelujelo na naših proslavah in družabnih srečanjih. Da pa bi to svojo aktivnost potrdili, so na naši svečanosti očarali prisotne z recitacijo "Deset in dve skrivnosti". "Daj človeku ribo in nahranil ga boš za ta dan, nauči človeka uporabljati internet in ta bo dal za nekaj tednov mir". Celotni večer je bil spremljan s slajdi. Naše delo, trud, napor za ohranjanje vezi z domovino Slovenijo, lahko najdete na spletnem portalu www.triglav.rs.ba v mnogih varijantah. Internet gotovo predstavlja lepo izmenjavo. V našem Društvu pa izmenjave pripravljamo v živo, saj pravijo da smo Slovenci narod ki zna gostiti in se zna veseliti. V kratkem poročilu smo želeli to našo gostoljubnost potrditi, kajti mi, banjaluški Slovenci, smo sodeč po pohvalah dobri gostitelji. Kulturni center Banski dvor, katerega, vodilni ljudje so nam vedno voljni dati svoje prostore, je skupaj z nami omogočil banjaluški publiki predstaviti eminentne predstavnike iz glasbenega, literarnega in likovnega področja iz vseh strani Slovenije. Prav tako uspešno organiziramo proslave Prešernovega dne, božična prednovoletna praznovanja, srečanja nacionalnih manjšin in vsem poznano srečanje, Martinovanje. Upamo, da se bomo družili in gostili tudi v prihodnje, pa ne le pri nas ampak tudi po ostalih področjih Slovenije, tam kjer še nismo navezali stikov. Želimo pokazati kakšni smo in kaj znamo.

Znamo! To so na svečanosti dokazali Mladi Jenkovci z inštrumentalno izvedbo skladbe –Piacola “Poletje”.

Mnogo lepega je bilo slišati na našem večeru, vendar je bil za nas najlepši trenutek, ko smo se člani Društva Slovencev Triglav, javno zahvalili vsem, ki so pripomogli k temu, da je Društvo v desetih letih delovanja, doseglo vse to. Podelili smo priznanja in pohvale vsem, ki so nam nesebično pomagali, a njihova zahvala, nam, na našem srečanju, so bili nasmejani, zadovoljeni obrazi in kup pohvalnih besed.

Bil je to svečan večer s pestro vsebino in končal se je s pesmijo, ki jo je zapela Aleksandra Bilanović s spemljavo naših glasbenikov “Za Slovenijo živim”, za katero tekst je napisal Igor Pirkovič, nekdanji konzul Veleposlaništva Republike Slovenije v BiH.

Naj zaključim takole: “Življenje je kot klavir - kaj boste dobili iz njega, je odvisno od tega, kako ga igrate. “Mi, naše Društvo Slovencev RS “Triglav” Banja Luka, ga bo zagotovo igralo v veselih tonih.

Društvo Slovencev RS “Triglav” Banja Luka

OB DESETI OBLETNICI DELOVANJA DRUŠTVA SLOVENCEV RS "TRIGLAV" BANJA LUKA

INICIJATIVNI ODBOR BANJA LUKA,
PRIJEDORA, GRADIŠKA IN DOBOJA

01.09.1997 LETA

PREIMEK IN IME 1	POKLIC 2	MEŠTO 3	NASLOV IN TELEFON 4
1. IZBEHT JANEZ	PENZIONER	B. LUKA	SV. SAVER 34-553
2. MATJANČIČ BOJAN	FRONČA	"	KNEŽOPOLJSKAS 30-132
3. ANDROHAKO NIKICA	LEKARNIK	"	STARINE NOVAKA 3 63-063
4. ŠOŠNJA FRANO	ING.	"	MILANA HETIČA 12 17-549
5. UKHAR BRUNO	MEHANIČAR OBST.	ZALUŽANI	GRMEČKA 9A 77-441 34-572
6. BUBONJIČ LJILJANA	SOC. DELAVKA	"	KRŠKA 90 69-215
7. ŠEŠUN JARJTA	PRAVNIK	"	BRATE PRATIČA 3 15 452
8. RATKOVIČ LINDA	ECON. TEHNIK	"	VLAŠIČKA 3 46-588
9. GRDIČ MARIJA	ECONOMIST PORAZNA UPRAVA	"	FRANCA PREŠERNA 3 32-327
10. TAVČAR ALOJZ	OBSTNIK VOZINST.	SLATINA	SLATINA 8B 488-068
11. SLAK FRANO	ECONOMIST BANKAR	B. LUKA	I. KRAJČIŠKA NO 5 60-127
12. FINE STANISLAV	PENZIONER	"	BANA LAZAREVIČA 5 47-266
13. UDIČ ALENKA	SSS	PRIJEDOR	MILOSA OBILIČA 14 079 25-928
14. POPOVIČ ALOJZIJA	SSS	DOBOJ	KRAJČA DRAGUTINA 2 074 23-655
15. ILINČIČ JORICA	SSS	KOXINEI-GRADIŠKA	KOXINEI 8B 715-210

Članovi prošlog i sadašnjeg Izvršnog odbora Društva

Iz govora predsednice Marije Grbić ob 10. obletnici Društva Slovencev "Triglav" -Bajnaluka:

"V veliko zadovoljstvo mi je, da govorim nocoj pred vami. Danes je dovolj močan motiv in priložnost, da si skupaj priključimo v spomin čas in razmere pred desetimi leti. Združila nas je dobra volja, navdušenje in želja po ustanovitvi društva, ki nas je še bolj povezal in združilo, plemenitilo in žlahtnilo, da smo lažje preživeli težke čase in pregnali temne misli.

V začetku je šlo za obstoj, pozneje pa smo se povezali tisti, ki smo začutili slovenske korenine in ki nosimo v sebi veliko ljubezni do slovenskega jezika in kulture. Slovenski jezik nas sicer že dolgo povezuje, zadnje desetletje pa plemeniti tudi naša čustva in našo duševnost.

Dandanes živimo drugače kot nekoč. Spremenjen način življenja, načrtane in včasih težko prehodne državne meje so v zadnjem desetletju zavirali naš tradicionalni odnos do slovenstva. Kljub temu se zavedamo etičnih in estetskih vrednot slovenskega izročila, ki ga želimo ohranjati in del tega v primerni obliki vključiti tudi v vzgojo svojih otrok. Zavedamo se, da z znanjem o slovenskem jeziku in kulturi spodbujamo razvoj lastne identitete in spoznavamo svojo kulturo in tradicijo, kajti le tako se lahko razvijamo v tolerantne ljudi, ki spoštujejo različenosti in so ob svoji pripravljeni spoznavati tudi drugo kulturo. Šele s spoznavanjem svojega jezika in kulture se ljudje lahko seznanimo in vključimo v kulturo okolja, us-

vojimo jezik okolja in postanemo odprte in široke osebnosti. To vedenje želimo posredovati svojim otrokom in svojim prijateljem tudi v prihodnje.

Banjaluka
SLOVENCIZ REPUBLIKE SRBSKE
V BANJALUKI ODPRLI PROSTORE
ZVEZE SLOVENCEV
REPUBLIKE SRBSKE

V Banjaluki so dne 16. junija 2000 odprli nove prostore Zveze Slovencev v Republiki srbski, v Bosni in Hercegovini. Zveza združuje okoli 1.000 slovenskih družin s področja Banjaluke in okolice, pripravljajo pa se na organizacije Slovencev tudi v drugih centrih Republike srbske. Ze sedaj pa je zveza organizirana v Prijedoru, Dobruju in Tesliću. V novih prostorih se bo poleg kulturne dejavnosti poslej odvijal tudi pouk slovenskega jezika, ki ga v Banjaluki že drugo leto obiskuje 40 učencev.

Prostore Zveze Slovencev Republike srbske je odprl veleposlanik Drago Mirošić, ki je ob tej pri-

ložnosti poudaril velik pomen tega dogodka za bodoče delovanje Slovencev, ki živijo v Banjaluki. Še posebej bo pomembno, da se bo vsa kulturna in izobraževalna dejavnost Slovencev odvijala v novih prostorih, veleposlanik Mirošić pa je obljubil tudi konkretno pomoč. Ob dogodku je spregovoril tudi podpredsednik zveze Franc Sosnja. Po slavnostnem odprtju novih prostorov je sledila družabna prireditev, ki se je je udeležilo veliko število Slovencev, med temi tudi mlajše generacije. Učenci slovenskega jezika so izvedli krajši program v slovenskem jeziku.

Verjamem, da smo takratno zaupanje s skupnim delom in sodelovanjem, ki ni bilo brez težav, v temelju vendar opravičili. Zato je težko v nekaj besedah izreči zahvalo vsem, ki ste nam pomagali na naši poti tako iz domovine kot iz širše lokalne skupnosti in BiH.

Naše sodelovanje je stkano iz obilice trdega dela. Na vse, kar smo dosegli, moramo biti iskreno ponosni in veseli možnosti, ki nam jih prinaša prihodnost. Morda bo čas poskrbel, da bomo uresničili vse svoje želje, če bomo le sledili modrosti srca. Zgodovina nas je naučila sledečega nauka: Ko začutiš, da je življenje pretrdo s teboj, in se želiš vdati, se samo spomni, kdo si. Vselej si prizadevajmo po najboljših močeh ostati to, kar smo. In naša srca se nikoli ne bodo utrudila niti postarala, če bomo znali deliti z drugimi vso to lepoto in dobroto “.

Marija Grbić

14. 01. 2008 ALEŠ SELAN (iz Novice Urada Vlade RS) LJUBLJANA

10. obletnica Društva Slovencev “Triglav” Banja Luka

Društvo Slovencev “Triglav” Banja Luka je v petek, 11. januarja, v prostorih banjaluškega Banskega dvora organiziralo slavnostno skupščino ob 10. obletnici delovanja društva. Ob tej priložnosti so se zbrali številni visoki gostje iz Slovenije ter Bosne in Hercegovine, kot tudi najaktivnejši člani društva. Poleg trenutne veleposlanice Republike Slovenije v BiH ge. Nataše Vodušek so proslavi prisostvovali prvi veleposlanik Republike Slovenije v BiH g. Dra-

go Mirošič, njegov naslednik g. Tadej Labernik in župan Banja Luke g. Dragoljub Davidović, ki je obljubil nadaljnjo pomoč društvu v imenu lokalne skupnosti.

V imenu Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu se je dogodka udeležil g. Aleš Selan, ki je predsednici društva ge. Mariji Grbić izročil spominsko knjigo. Društvo Slovencev "Triglav" je svojo pot začelo kot Zveza Slovencev Republike Srbske, katerega cilj je bil združiti vse Slovence, ki živijo v tem delu Bosne in Hercegovine. Kasneje so Slovenci v Doboju in Prijedorju ustanovili samostojni društvi, banjaluško društvo pa se je preimenovalo v Društvo Slovencev Republike Srbske "Triglav" Banja Luka. Gre za eno največjih slovenskih društev na prostorih bivše skupne države, saj imajo več kot 1000 lastnih članov, skupaj z ostalimi Slovenci iz Republike Srbske pa že preko 1400.

V društvu že od samega začetka v letu 1998 deluje dopolnilni pouk slovenskega jezika, katerega se pod vodstvom učitelja g. Maria Sladoljeva udeležuje približno 40 učencev, prenekateri od njih pa prihajajo tudi na poletne in zimske šole slovenskega jezika v Slovenijo in se odločajo za študij v matični domovini. Društvo se lahko pohvali tudi s trenutno edinim delujočim slovenskim pevskim zborom v Bosni in Hercegovini, mešanim pevskim zborom "Davorin Jenko", ki je v Banskem dvoru svečano otvoril proslavo s petjem slovenske himne. Druge značilnosti društva so odlična organiziranost, uspešno vključevanje mladih v delo društva, dobro sodelovanje z lokalnimi političnimi, gospodarskimi in kulturnimi institucijami ter negovanje sodelovanja s posameznimi slovenskimi občinami. S svojimi aktivnostmi društvo "Triglav" predstavlja most med različnimi kulturami, kar posameznikom in tudi širšim skupnostim odpira številne nove priložnosti delovanja.

Predsednica društva ga. Marija Grbić je Uradu Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu na slavnostni skupščini izročila priznanje za posebne zasluge in izjemen prispevek pri delu in razvoju društva.

ZAHVALE NA 10. OBLETNICI DRUŠTVA

AMBASADA REPUBLIKE SLOVENIJE V SARAJEVU

URAD VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE za Slovence v zamejstvu in po svetu

GRAD BANJA LUKA

MINISTRSTVO ZA [OLSTVO IN [PORT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE

DRU[TVO ZA RAZVIJANJE PROSTOVOLJNEGA DELA NOVO MESTO

KULTURNI CENTAR "BANSKI DVOR" Banja Luka

DRAGO MIRO[I ^, prvi Ambasador v BIH

ALADAR BELEC, konzul

BRANKA BUKOVEC, sekretarka DZRPD Novo mesto

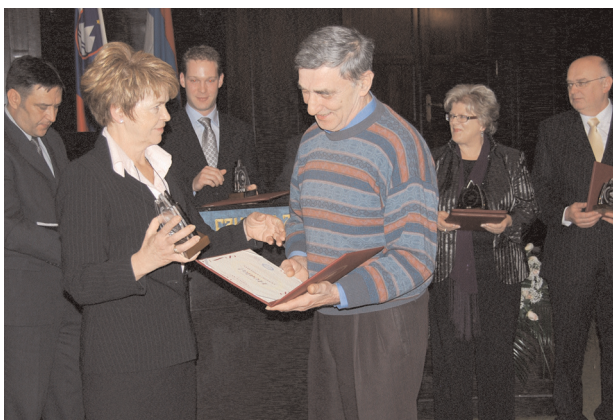
VOJKO KUZMA, konzul

SANDI BONACA, konzul

IGOR PIRKOVI ^, konzul

NIKICA ANDROMAKO, prvi predsednik Društva "Triglav"

JANEZ LEBREHT

Spoštovana, Gospa Marija Grbić

Rad bi se Vam in Vašim sodelavcem v društvu "Triglav" še enkrat zahvalil za povabilo na slavnostno praznovanje 10. letnice društva, za zahvalo, ki sem jo prejel in za gostoljublje.

Vabilu sem se z veseljem odzval, saj me vežejo na društvo in njegove člane lepi spomini še iz časov, ko sem bil veleposlanik v Bosni in Hercegovini.

Od začetka sem spremljal vaša prizadevanja in želje, zato lahko rečem, da ste v desetih letih obstoja dosegli izjemno visoko raven delovanja in velik ugled, kar se odraža v velikih uspehih društva pri gojitvi slovenske kulture in besede ter širjenju prijateljstva med ljudmi. Za vse to zaslužite veliko pohvalo in priznanje.

Prav tako mi bo ostal v spominu lep kulturni program, ki je bil izveden ob praznovanju. Upam, da bo še kakšna priložnost, da se srečamo.

Vam, gospa predsednica, kot vsem članom društva želim pri vaši dejavnosti obilo novih uspehov.

Sprejmite lepe pozdrave.

Drago Mirošič

Novice

Župan obiskal Banja Luko 17. 1. 2008

Župan Mestne občine Novo mesto Alojzij Muhič je s sodelavci minuli petek na povabilo tamkajšnjega Društva Slovencev Republike Srbske Triglav, ki je praznovalo 10. obletnico delovanja, obiskal Banja Luko.

Društvo Slovencev Triglav, ki šteje čez 1400 članov, je z Novim mestom povezano preko Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto, s katerim že vrsto let sodeluje predvsem na področju kulturnih in mladinskih izmenjav. Poslanstvo Društva Slovencev je predvsem zadovoljevanje potreb članov na področju kulture, učenja slovenskega jezika, socialnega dela, mladine in prostovoljnega dela. Vse bolj pa na gospodarskem področju postaja tudi most med matično domovino in Republiko Srbsko.

Slovesna prireditev ob 10-letnici je potekala v največji banjaluški kulturni ustanovi Banjski dvori, udeležili pa so se je visoki gostje - vsi dosedanja slovenski veleposlaniki v BiH in aktualna veleposlanica Nataša Vodušek, predstavniki državnih organov Republike Slovenije, in župan mesta Banja Luka.

To je bil prvi obisk novomeškega župana v Banja Luki, ki je obisk izkoristil tudi za srečanje z županom Banja Luke Dragoljubom Davidovičem, predstavniki obrtne in gospodarske zbornice Banja Luka in prorektorjem Univerze v Banja Luki. Obe strani sta izrazili interes za sodelovanje tako na gospodarskem in izobraževalnem kot na kulturnem in športnem področju.

Prijem za predstavnike Društva Slovenaca "Triglav" i delegacijo Novog Mesta

11. 1. 2008. - Objavljeno od strane Odsjeka za odnose sa javnošću

Gradonačelnik Dragoljub Davidović, 11. januara 2008. , povodom deset godina rada i postojanja Društva Slovenaca "Triglav" upriličio je prijem za predstavnike Udruženja i delegaciju slovenačkog grada Novo Mesto, koju je predvodio gradonačelnik Alojz Muhič. Na sastanku je istaknuta mogućnost saradnje Novog Mesta i Banje Luke u oblasti privrede, obrazovanja, kulture i sporta.

Gradonačelnik Banje Luke je novinarima izjavio da Banja Luka želi ostvariti uspješnu saradnju sa Novim Mestom, naglasivši da je Novo Mesto jak industrijski centar, koji prema njegovim riječima praktično nema nezaposlenog stanovništva. "Zainteresovanost postoji sa obje strane", rekao je Davidović i dodao da je delegacija Novog Mesta danas posjetila Privrednu komoru Banja Luka i Univerzitet.

Gradonačelnik Novog Mesta, Alojz Muhič je istakao da je Novo Mesto jak industrijski centar kao i trgovinski, upravni, zdravstveni, obrazovni i kulturni centar. "Novo Mesto je treći grad u Sloveniji po privrednoj moći", rekao je Muhič i dodao da je u Novom Mestu razvijena automobilska, farmaceutska, kozmetička, tekstilna, drvna i elektrotehnička industrija. Prema riječima Muhiča, tvornici automobila "Revoz" potrebno je 500 radnika, ne samo fizičkih, nego i mašinskih i elektro inženjera, te da je danas u Privrednoj komori Banjaluka razgovarano o mogućnostima zapošljavanja.

Vojislav Dimitrijević in Marija Grbić, Banjaluka

Društvo Slovencev Republike Srbske "Triglav" Banjaluka

Prvo sastajanje Slovencev in njihovih potomcev iz tega područja, po vsem kar se je zgodilo v začetku devedesetih let prejšnjega stoletja je bilo 14. aprila 1997 leta, na pobudo banjaluškog Slovenca Janeza Lebrehta ki smo tako kot Slovenci v Federaciji BiH začutili potrebo po sodelovanju s ciljem nudenja humanitarne pomoči svojim članom. Na prvem seznamu se znašlo kar 600 imen oseb ki bi potrebovale pomoč.

Ob koncu istega leta je organizirano srečanje Slovencev na območju BiH, s tedanjim predsednikom Vlade Republike Slovenije, gospodom Janezom Drnovšekom. Srečanje je bilo organizirano v prostorih Ambasade Republike Slovenije v Sarajevu.

Rezultat tega srečanja je bilo formiranje inicijativnega odbora, katerega naloga je bila organiziranje združenja Slovencev v Republici Srbski.

Ustanovna skupščina Zveze je bila 5. januarja 1998 leta v Narodnem gledališču v Banja Luki. Za prvega predsednika Zveze je bil izbran Dr Nikica Andromako. Ustanovljeno je bilo prvo Slovensko društvo na području Republike Srpske, ki je v začetku nosilo ime Zveza Slovencev v Republici Srpski in uključevalo članove iz Banjaluke, Laktaša, Čelinca, Kneževa, Prijedorja, Doboja, Teslića, Bos. Gradiške, Prnjavorja, Bijeljine in Trebinja.

Z ustanovitvijo je Zveza štela 460 članova, najete prostore je imela u ulici V Kozarske brigade u Banjaluci. Na drugi volilni skupščini, oktobra leta 2000 je za predsjednika izvoljen gospod Sošnja Franc.

Na treći volilni skupščini, decembra 2003 je predsjednica Zveze postala Marija Grbić, ki je leta 2007 znova izvoljena za predsjednicu.

V letih, ki so sledila, je prišlo do osamosvojitve dveh društev “Lipa” Prijedor in “Prežihov Voranc” Doboj-Teslić. Zveza pa se je v spomin na staro slovensko društvo, januarja 2007 preimenovala v Društvo Slovencev Republike Srpske “Triglav”.

Z leti so se namen in cilji Društva spremenili, tako da je današnja vloga, varovanje in spoštovanje vseh pravic in interesov Slovencev, kot manjšine, krepitev narodne zavesti, v zpodbujanje sodelovanja z Republiko Slovenijo na kulturnem, umetniškem in športnem področju, ter povezovanje slovenskih društev iz celega sveta, predsem pa ohranjanje narodne identitete ter varovanje kulture, jezika in običajev naših prednikov.

Osnovne dejavnosti Društva so da:

- Omogoča medsebojna poznanstva, povezovanja in druženja.
- Neguje družbeno in kulturno povezovanje s Slovenijo.
- Organizira učenje slovenskega jezika, običajev, tradicij, kulturnega nasledstva in kulturnih zgodovinskih vrednosti.
- Daje razne oblike pomoči in informacije.
- Organizira kulturna srečanja, sodeluje na tribunah, manifestacijah in drugih oblikah druženja.
- Organizira in razvija slovensko kulturno dejavnost z gledališkimi in glazbenimi prireditvami, izložbami, formiranjem knjižnice, organiziranjem literarnih večerov in predavanj in drugo.

Društvo svoje programske aktivnosti realizira preko:

- Odborov za kulturne, izobraževalne, pravne, informativne in humanitarne aktivnosti.
- Sekcij: mešani pevski zbor, šola slovenskega jezika, literarna sekcija, otroška delavnica.
- Organiziranja prireditev, koncertov, izložb, proslav, predavanj, obiskov, izletov in drugih oblik druženja.
- Preskrbitve prostora za druženje, knjižnico, pri nabavi slovenskih časopisov in tiskanja lastnega biltena.

- Sodelovanja z institucijami in organizacijami v Sloveniji.
- Sodelovanja z institucijami in organizacijami v BiH in
- Sodelovanja z drugimi združenji v Sloveniji, Srbiji in BiH.

Upravni odbor Društva, ki je bil izbran na redni letni skupščini 29. novembra 2003: Marija Grbić, Stanko Prosen, Mario Sladoljev, Bruno Ukmar, Vojislav Dimitrijević, Majda Despotović, Vjekoslav Tavčar, Franc Sošnja, Darko Mijatović, Siniša Ambrožić, Alojzija Popović, Alenka Uduč in tajnica Zdenka Jelić.

Nadzorni odbor Društva je štel tri člane: Stjepan Čemežar, Alojz Tavčar in Vinko Kecman. Sekretar Maja Fazlinović

Člani Upravnega odbora Društva, ki so bili izbrani na redni letni skupščini 24. januarja novembra 2007 so: Marija Grbić, Vojislav Dimitrijević, Nataša Kajmaković., Mladen Lunić, Majda Despotović, Darko Mijatović, Vjekoslav Tavčar, Siniša Ambrožić, Mario Sladoljev, Jožica Tatić, Stanko Prosen.

Nadzorni odbor Društva: Bruno Ukmar, Zdenka Jelić, Siniša Čenić, Sekretar Maja Fazlinović

Društvo Slovencev je v desetih letih postalo vsestransko aktivno, predvsem se je izkazalo na področju kulture. V tem času se je vanj vključevalo vse več Slovencev, tako da danes število članov presega tisoč. Od aprila 2004 deluje društvo v prostorih Kluba narodnostnih manjšin, na naslovu Cara Lazara 20. ki ga je Mestna občina Banjaluka dodelila vsem narodnostnim manjšinam Republike Srbije. Ponosni smo, da smo najštevilnejše in najaktivnejše manjšinsko društvo v Republiki Srbski.

Največ pozornosti je namenjeno ohranjanju slovenskega jezika, kulture in običajev. Zato društvo organizira mnoge dejavnosti, med njimi [olo dopolnilnega pouka slovenskega jezika in kulture za mlajše in starejše člane, kjer se člani seznanjajo s slovenskim jezikom in kulturo, pod njegovim okriljem delujeta dva pevski zbora, in sicer mešani pevski zbor Davorin Jenko in otroški pevski zbor Mladi Jenkovci, ter instrumentalna skupina Trio Fantastico.

Društvo v sklopu šole slovenskega jezika že od leta 1999 omogoča svojim učencem in članom udeležbo na tečaju slovenskega jezika na Filozofska fakulteti Univerze v Ljubljani na Oddeleku za slovenske jezike in književnost na zimski in poletni šoli slovenskega jezika kakor tudi pridobitev štipendij:

- Organizira: Zimsko šolo slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani v času zimskih počtnic. Naši učenci dobijo štipendijo ki jo dodeljuje Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport Vlade Republike Slovenije. [ola je namenjena učencem starejšim od 17 let.
- Skupaj z Ministrstvom za šolstvo Vlada Republike Slovenije organizira Poletno šolo slovenskega jezika, kje se biva v Sloveniji, učenci učijo jezik, se spoznavajo z kraji in običaji širom Slovenije. Naši učenci so se udeležili šole v Postojni. Teznu pri Mariboru, Tolminu, Radencih, Kopru, Ljubljani.
- V organizaciji Svetovnega Slovenskega Kongresa iz Ljubljane organiziramo Tabor slovenskih otrok po svetu. Naši otroci so bila na taborovanju v Prebledu na reki Nadiži, na

Jezerskem, v Semiči v Beli Krajini, v Veliki Polani pri Murski Soboti in na Debelom Rtiču pri Ankaranu.

- V organizaciji Društva za prostovoljno delo Novo Mesto so se v aprilu 2006 in oktobru 2008 naši učenci družili z učenci o.š. Jože Gorjup.

V društvu od leta 2004 deluje knjižnica s preko 1.500 knjigami, ki je odprta ob torkih (18-20h) in sobotah (11-13h), hranimo pa tudi obsežno dokumentacijsko gradivo, ki priča o življenju Slovencev v Bosni in Hercegovini. Velik del gradiva je priskrbel Vera Adamič - Papež. Leta 2005 smo tako v društvu pripravili posebno fotografsko razstavo s tematskim naslovom "Slovenci v Slatini in Banja Luki: Od prednikov do potomcev, 1923-2005", nadaljevanje tega projekta je pa v obliki monografije ugledalo luč sveta. Podporo temu projektu so izrazili številni posamezniki in organi iz Slovenije in Republike Srpske.

Društveno glasilo "Bilten" od leta 2004 dalje izhaja praviloma dvakrat letno (skupno je izšlo 7 števil). S svojimi prispevki člani društva so sodelovali tudi v biltenu "Riječ nacionalnih manjina", ki ga je izdajala Zveza nacionalnih manjšin Republike Srpske. Ob 10. obletnici društva so postavili tudi spletno stran www.udruzenjetriglav.com.

Društvo prireja številne kulturne manifestacije. Tradicionalna (od leta 1999) kulturna prireditev društva se imenuje "Prešernov dan", v okviru katerega smo pripravili tudi prevod Sonetnega venca v srbski jezik (prevedel Kolja Mičević). Poleg tega prirejamo Slovenski večeri. Kurentovanje, razstave, književne večere in koncerte, nastope zborov in se aktivno vključuje v javne dogodke v Bosni in Hercegovini in Sloveniji. Naši člani, učenci in člani zbora, so bili in še vedno so redni gostje dogodkov in prireditev po Sloveniji.

Tudi slovenska alternativna kultura najde mesto v društvenem programu.

S kulturnim programom se redno udeležujemo tudi Srečanja nacionalnih manjšin Republike Srpske, ki ga prireja Zveza nacionalnih manjšin Republike srbske (ustanovljena 2002) v Narodnem gledališču v Banja Luki. V letu 2008 je to srečanje potekalo petič, gre pa za izjemno odmevno kulturno manifestacijo.

Organiziramo številna gostovanja iz Slovenije, tako posameznih umetnikov kot orkestrov, gledaliških skupin, učencev in študentov, športnikov. Hkrati se tudi sami udeležujemo mednarodnih projektov (šola medkulturnega učenja VOICE v letu 2005 v organizaciji DR-

PD Novo mesto; mednarodni seminarji za volonterje - od leta 2005 dalje; volonterski tabori; gostovanje pri slovenskih dijakih v Kostanjevici na Krki...)

Najodmevnejša društvena proslava je prav gotovo tradicionalno "Martinovanje", ki smo ga prvič pripravili v novembru 1999 in vsako leto posebej privabi več kot 500 obiskovalcev na čelu s številnimi visokimi gosti.

Na športnem področju smo v preteklosti organizirali rafting za kranjske študente (2005) v okviru kulturnega in turističnega sodelovanja med mestoma, beležili smo obiske slovenskih športnikov.

Na področju humanitarnega delovanja društvo nudi pomoč posameznim starejšim članom v obliki obiskov, tolažilne besede ali nasveta. V letu 2007 so Obiskali smo število najstarejših Slovencev ter jim razdelili knjige, biltene in revije Moja Slovenija.

Predstavniki DS "Triglav" so se udeležili seminarja za slovenske izseljence in njihove potomce, ki živijo na območju Bosne in Hercegovine, ki ga je Urad organiziral v novembru 2007 v Sarajevu. V marcu 2008 je Urad v sodelovanju z MNZ v Banja Luki organiziral še specialen seminar na temo postopkov in pogojev za pridobitev slovenskega državljanstva, evidence volilne pravice in sporočanja sprememb stalnega prebivališča ter matičnih dejstev v Republiko Slovenijo. Seminarja se je udeležilo približno 150 oseb.

Na ta način smo aktivno vključeni v kulturno in družabno življenje domovine svojih prednikov. Aktivno vez z Republiko Slovenijo izkazujemo tudi z redno udeležbo na tradicionalnih srečanjih v Državnem zboru Republike Slovenije in ostalih podobnih manifestacij. Leta 2007 je oblikovan Svet Vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu, posvetovalno telo vlade, ki ga sestavljajo Slovenci, ki živijo po svetu. Ena izmed 19 članov Sveta je tudi naša predsednica, gospa Marija Grbić. Aktivno delujemo tudi kot manjšina v Bosni in Hercegovini. Poleg tega, da smo član Kluba nacionalnih manjšin, katerega smo najštevilnejša in najaktivnejša manjšina, aktivni smo tudi v novoustanovljenem Svetu narodnostnih manjšin Bosne in Hercegovine, katerega podpredsednica je ravno naša predsednica ga. Marija Grbić.

Naše društvo se redno udeležuje tudi dogodkov po celi Bosni in Hercegovini in drugih držav v regiji, s svojimi nastopi se vedno uspešno predstavlja in navezuje dragocene stike.

Mednarodno sodelovanje zajema predvsem zelo razvit in negovan odnos z novomeškim Društvom za razvijanje prostovoljnega dela in njegovo generalno sekretarko Branko Bukovec. Z ustvarjanjem teh povezav in možnosti, ki se prek njih odpirajo, je DS "Triglav" uspelo realizirati mednarodne projekte v Črni Gori (Hercegnovi), Italiji (Trst), Jagodini (Srbijska), sodelujemo pa s prostovoljci iz celotnega območja bivše Jugoslavije. Prav tako sodelujemo s srbskimi društvi v Sloveniji (društvo iz Kranja). Ocenjujemo, da bi bilo zaradi že omenjenih kapacitet društva in ugodne lege mesta Banja Luka v prihodnosti smiselno spodbujati sodelovanje tudi z drugimi slovenskimi društvi na Zahodnem Balkanu (možnost sodelovanja pevskega zborov, ipd.).

DS "Triglav" se udeležuje javnih tribun in seminarjev na temo položaja nacionalnih manjšin. Tudi v medijskem smislu v Banja Luki dobro izvajajo zakonodajo, ki se tiče odnosov do nacionalnih manjšin, V okviru oddaj nacionalnih manjšin je več terminov radio in TV. Zelo smo ponosni na veliko število prijateljev in partnerjev, ki so nam pomagali v dosedanjem delovanju in brez katerih naše društvo ne bi bilo tako uspešno.

Kulturno in družabno življenje

Pravijo, da smo Slovenci narod ki zna racionalno gostiti in ki se zna racionalno veseliti. To dokazujejo številne pohvale ki smo jih bili deležni ob obiskih naših rojakov. Slike iz naših druženj so pokazatelji tega. Slovenci Slovenijo delimo na pokrajine in za vsako najdemo kakšno posebnost. Dolenjska spada v govorno najčiščeješe področje, glede na Trubarja.

Mi banjaluški Slovenci, pa glede na to, da so naši stiki do sedaj bili precej omejeni, menimo, da naši Dolenci iz Novega mesta z gospo Branko Bukovec zevzemajo posebno mesto. Prav ti Dolenci so se že večkrat predstavili banjaluški publiki. Naj se samo spomnimo godbena pihala iz Straže, večkratni nastop mezzosopranistke Zdenke Gorenc, folklorne skupine Kres, simfoničnega orkestra Marijana Kozine, ter umetnike iz likovnega in literarnega področja, pa družabnih srečanj kjer so nas razveseljevali mladi glasbeniki, največkrat ansambl Boruta Antončiča in še mnogi drugi.

Da pa ostali ne bi bili zapostavljeni, moramo omeniti tudi njih. Iz Dragatuša je gostoval orkester Dobreč, jazz orkester Igora Lumperta, bend Iz beltinec iz Prekmurja, pa pesnik "Princ ljubljanskih ulic" Juri Hudolin, knjižni portret Majde Vidmar, pesnice Marjance Kočevar, nam vsem poznati kurenti iz likarskega ptujskega področja, ter prijatelji iz nekoč črnih revirjev mešani pevski zbor iz Zagorja ob Savi. Tudi gosti iz Kranja bodo vedno dobrodošli. Veliko eminentnih umetnikov se izvrstilo v našem mestu. Veliko umetnikov je gostil

Banski dvor, katerega vodilni ljudje so bili vedno voljni dati svoje prostore za realizacijo naših programov.

Upamo, da se bomo še dalje racionalno gostili, se veselili pri nas, pa tudi po ostalih področjih Slovenije, tam kjer še nismo navezali stikov, vendar se bomo potrudili, da to v prihodnosti uresničimo.

Stanko Prosen

Mešani pevski zbor Davorin Jenko

Število članov banjaluškega društva Slovencev se je z letoma večal, kulturne dejavnosti so se širile ter so nekateri člani društva, na čelu z gospo Marijo Pavlovič in gospodom Stankom Prosenom, prišli na idejo ustanovitve pevskega zbora. Tako je 15. januarja leta 2001 zaživel mešani pevski zbor Zveze Slovencev Republike Srbije.

Prvo sestavo zbora je sestavljalo 14 članov in sicer: Marija Pavlovič, Milana Bucalo, Jozefa Tatič, Stanko Prosen, Stevo Milosavac, Ivanka Ilić, Biljana Đevenica, Sonja Đevenica, Jurij Bijol, Viktor Debeljak, Zora Mihajlovič, Vera Golub, Bosiljka Nuhanović, Zoran Blagojević i Sonja Stefanovski. Mesto zborovodje je pripadlo gospodu Gorazdu Đevenici.

Prvi nastop zbor je imel na Martinovanju 2001, svoj prvi javni nastop pa februarja naslednjega leta v Kulturni dvorani Banskega dvora na proslavi Prešernovih dni. Takrat je prvič zapel slovensko himno - Zdravljico. Ime Davorin Jenko, po znanem slovenskem kompozitorju, je zboru dal tedanji slovenski konzul v Bosni in Hercegovini gospod Vojko Kuzma, ki je prisostvoval nastopu zbora v Banskem dvoru.

Prvi zborovodja, gospod Gorazd Đevenica je ustanovil tudi moški oktet "Stara lipa", ki je deloval do leta 2004 in imel več zapaženih nastopov. Potem je (leta 2004) na mesto zborovodje prišel gospod Nenad Simić, ki je na tem položaju ostal eno leto.

Iz leta v leto se je število pevcev večalo. Glasovna kvaliteta je postajala boljša, s tem se je izboljševal tudi program zbora. Nastopi so se vrstili ne samo doma, temveč v mnogih krajih v Sloveniji. Repertoar zbora je sestavljen predvsem iz slovenskih ljudskih in umetniških pesmi.

Danes sestavlja mešani pevski zbor, skupaj z otroškim pevskim zborom Mladi Jenkovci 49 članov. Pod vodstvom profesorja Aleksandra Jeremića sodelujemo vsako leto na srečanju pevskih zborov v Šentvidu pri Stični in na vseh prireditvah, ki jih prireja naše društvo. Zbor je imel samostojne koncerte (Večer slovenske glasbe v banjaluškem Banskem dvoru) in nastope na različnih prireditvah, kot so Martinovanje, Kurentovanje, otvoritve razstav, Prešernovi dnevi... Seveda je bil zbor gost na različnih koncertih in prireditvah po Sloveniji in v drugih državah v okolici. Zbor je tudi dober gostitelj pevskih zborov iz Slovenije in ostalih slovenskih pevskih zborov, ki delujejo v ostalih mestih Bosne in Hercegovine.

Zbor ima v sestavi programa tudi pesmi, ki jih izvajajo z instrumentalno spremljavo "trio Fantastico". Slednjega sestavljajo naši mladi člani, učenci glasbene šole iz Banjaluke.

Mlajši člani društva so organizirani v pevskem zboru, ki nosi ime "Mladi Jenkovci". Društvena posebnost je t. i. "trio Fantastiko" (Lidija Paulin - čelo, tudi solo pevk; Dejan JANKOVIĆ - klavir; Sanja Vojvodić- violina). V zvezi z dejavnostjo na glasbenem področju velja omeniti še mladoletni sestri Aleksandro in Teodoro Bilanović, ki vedno znova popes-trita dogodke s svojimi pesmimi Dan ljubezni, Na Gorenjsko in Za Slovenijo živim.

Hor "Mladi Jenkovci"

“ČLOVEK SE NE RODI SAMO ZASE, AMPAK TUDI ZA DOMOVINO” - (Platon)

Kadar strokovnjaki poudarjajo pomen “ohranjanja in negovanja lastnega jezika, kulture, dediščine ter s tem svoje identitete”, slovenski narod le blede prikimava ... in se še naprej navdušuje nad uvoženimi prazniki, tujimi izrazi, eksotičnimi jedmi. Težko je v vsej polnosti dojeti pomen gornjih besed, dokler se človek zbuja z domačim nebom nad sabo. Pod njim je vse dokaj samoumevno ...

Vprašanje, kdo je in od kod prihaja, si človek začne resno zastavljati šele, ko se nad njim razpenja tuje nebo. Nenaden razkorak med življenjem, ki ga zahteva novo okolje, in življenjem, ki ga je vaje znotraj družine, mu da jasno vedeti, da udobna vožnja v obeh čolnih ne bo mogoča brez spretnega krmarjenja. Slednjega se seveda lahko priuči, a le ob trdnem zavedanju, kdo pravzaprav je, ob dobrem počutju v svoji koži – in ob hkratnem skrbnem spoštovanju teh dveh istih dimenzij pri soljudih v okolju.

Slovenci v Banjaluki so odlični krmarji. Raziskovanje svojih korenin in ponosno postavljanje rezultatov na ogled jih je združilo v Društvo Slovencev “Triglav”. Pri tem so se spretno izognili nevarnosti dožemanja svoje izvirne kulture kot oklepa, ki naj bi jih branil pred “tujim” in “drugačnim”; namesto tega so kulturo postavili za hrbtenico svojega načina življenja, okolju pa prepustili, da preostale dele oblikuje tako, da so prilagojeni za prijetno življenje v njem. Banjaluškimi Slovencem je torej uspel podvig, ki je v enciklopedijah zabeležen pod geslom “uspešna integracija”, v vsakodnevem življenju pa se zrcali v preprostih malenkostih, ko se denimo ponosna trditev, da je potica kraljica sladice, elegantno prepleta z uživaškim strganjem baklave s krožničkov banjaluških slaščičarn.

Takšen uspeh seveda ni zgolj njihova zasluga. Mnogo podobnih poskusov po vsem svetu enostavno odpihnejo zamašena ušesa lokalne skupnosti, gluha za udejanjanje kulturnih pravic državljanov, ki ne pripadajo večinski kulturi. Mesto Banjaluka je s svojim izostrenim posluhom za vseh svojih enajst manjšin svetel zgled širni materi Evropi, ki se je predvsem v minulem Evropskem letu medkulturnega dialoga veliko in resno spraševala, kako doseči sožitje med različnimi narodi na istem geografskem področju ...

Kljub odličnim pristopom obeh strani, pa v zgodbi o uspehu ne smemo pozabiti na dejavnik, brez katerega se lahko zamaje še tako kakovostno zastavljen temelj “ohranjanja kulture”: intenzivnost stikov z izvirno kulturo. Fizičen stik z domovino – bodisi v obliki obiskov Slovenije bodisi sprejemanje obiskovalcev iz Slovenije – ohranja oprijemljivo podlago in “dokazuje”, da tisto, s čimer se človek sredi popolnoma druge kulture poskuša poistovetiti, zares obstaja. Brez stikov “izvorna” identiteta začne izgubljati oprijemljivost in sčasoma pristane na ravni “mita”; izpostavljenost asimilaciji in izginjanju pa skokovito naraste.

Banjaluški Slovenci so se uspešno izognili tudi tej čeri. Leta 2001 so se povezali z Društvom za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto iz Slovenije, ki s prostovoljstvom na področju socialnega varstva, vzgoje in kulture že sedemnajst let promovira vrednote strpnosti, solidarnosti in medkulturnega dialoga. Številnim etničnim skupinam, ki živijo v Novem mestu, pomaga k lažjemu in boljšemu vključevanju v večinsko okolje, jih spodbuja jih k ohranjanju in razvijanju njihove kulture, in nato še k javni samopredstavitvi. Ker zelo dobro razu-

me pomembnost stika manjšin s svojimi izvornimi kulturami, je razvilo tudi kulturne, mladinske, izobraževalne in družabne izmenjave s sorodnimi organizacijami v številnih mestih bivše Jugoslaviji; in leta 2001 tudi z Društvom Slovencev "Triglav" iz Banjaluke, v katerem se je pokazala izrazita potreba po "injekciji pristne slovenske kulture" neposredno iz Slovenije. Dobili so največjo!

Meje so začeli pospešeno prečkati slovenski glasbeniki, pevci, lutkarji, pesniki, slikarji in celo knjige, ki so jih odpisale novomeške knjižnice in šole, in zdaj tvorijo fond banjaluške slovenske knjižnice. V osmih letih je številne kulturne dogodke v Banjaluki zapolnilo okoli petsto eminentnih kulturnih ustvarjalcev, med njimi: Folklorna skupina Kres, Pihalni orkester Krka, Simfonični orkester Glasbene šole Marijana Kozine, Mešani pevski zbor Pomlad, mezzosopranistka ljubljanske opere Zdenka Gorenc, jazz orkester Igorja Lumperta, pevec Marijan Novina in Borut Antončič, likovna razstava Božidarja Jakca, Bogdana Borčiča, Jožeta Marinča in še in še. Največ jih je gostil Kulturni center Banski dvor, nekaj pa jih je nastopilo na praznovanjih slovenskih praznikov – od Prešernovih dni do martinovanj in tradicionalnih božično-novoletnih srečanj. Nepozabni so bili tudi dnevi z banjalušskimi pevskimi zbori, glasbeniki in recitatorji, ki so redno vračali obiske kot gostje na prireditvah v Sloveniji, da so skorajda izenačili število petsto.

Takšne izmenjave, ki so v prvi vrsti skrbale za nujen pristen stik z domovino, pa so navsezadnje dosegle veliko širše učinke. Med sodelujočimi so se stkale prijateljske vezi, ki jih slednji še danes skrbno negujejo ne le na profesionalni, temveč tudi osebni ravni. Med njimi je mnogo mladih, ki so se jim tako navsezgodaj odprla vrata v do tedaj povsem neznane dimenzije. Bližnje seznanjanje s sosednjimi državami je učinkovita zavora za razraščanje stereotipov o "manjšinah", "kulturah", "jeziku", "mentaliteti"; spoznanje, kako živijo Slovenci v drugih državah, pa je koristno izhodišče za kritično ovrednotenje odnosa slovenske večine do njenih manjšin in splošnemu (ne)spoštovanju raznolikosti.

Torej smo bili ves ta čas na pravi – tako rekoč vizionarski poti. Odprli smo vrata sodelovanju, ki je prenašalo izkušnje v obe smeri in bogatilo obe skupnosti. Društvu Slovencev "Triglav" se zahvaljujemo za to edinstveno izkušnjo in želimo, da svoje poslanstvo živi še naprej. Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto pa obljublja, da bo spotoma pridajalo svoje kamenčke v rastoči mozaik ideje o spoštovanju in sožitju.

Nekaj dobrih let po začetku tega plodnega sodelovanja je Slovenija v svojo strategijo razvoja zapisala, kateri so tisti koraki, ki jih je treba narediti, da bi učinkovito spodbudili in ohranjali identifikacijo vseh Slovencev s slovenskim kulturnim prostorom. Zanimivo, zapisani koraki se neverjetno ujemajo s tistimi, ki sta jih Društvo Slovencev "Triglav" Banjaluka in Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto delala že ves ta čas: pospeševanje pretoka kulturno umetniške ustvarjalnosti med doma živečimi Slovenci in Slovenci po svetu; spodbujanje sodelovanja v mednarodnih projektih; spodbujanje pretoka slovenskih knjig ter kulturne dejavnosti pripadnikov druge in tretje generacije Slovencev zunaj RS.

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela, Novo mesto

Za Slovenijo Živim - Autor Igor Pirkovič

Lepa je ker moja je
V sebi nosim jo
Njene gore biserne
morje in nebo
Kamor pridem kamor grem
ne pozabim je
Ker potihnem dobro vem
da odpre srce.

Tudi če sem daleč stran
znjo sem spet doma
ko je duša polna ran
mi zdravilo da
zmano je ko se zbudim
v jej sem našel dom
ko se večnost preselim
znjo naročju bom.

Ref.
Za Slovenijo živim
njena smo mladina
je kot pesem polna rim
moja domovina,
Za Slovenijo živim
saj sem njen otrok
Včustva znjo se potopim
je moj smeh in jok.

Pomembni nastopi zbora in okteta v BiH in Sloveniji so bili:

- Dan samostojnosti - Večer Slovenske glasbe v Kulturnem centru Banski dvor. Nastopila sta mešani pevski zbor „Davorin Jenko” in oktet “Stara lipa”. Gosti so nam bili Ukrajinci s svojim moškim pevskim zborom.

- Na povabilo Zbora SKD Cankar iz Sarajeva je naš zbor, , Davorin Jenko, gostoval v Sarajevu ob kulturnem prazniku Cankarjevi dnevi. Na gostovanje je odpotovalo 25 članov zbora. Zbor je nastopil v dvorani Glasbene akademije v Sarajevu.

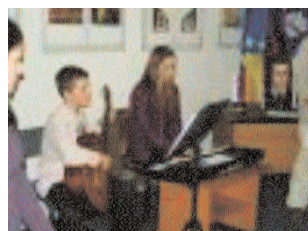
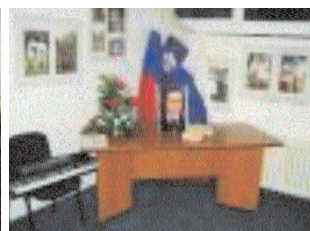
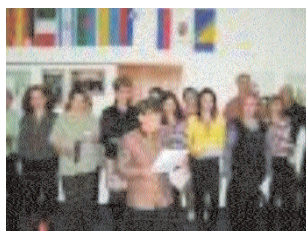

*Prešernova rodna kuca u Vrbi,
Dolenjska*

- Na povabilo Občine Škocijan, Zveza Slovencev v Republiki Srbski je s svojim Mešanim pevskim zborom gostovala ob dnevu občine, ko se slavi IGNACIJA KNOBLEHARJA. Priredili so celovečerni koncert.

- Mednarodni forum obdonavskih dežel - Na povabilo Društva esperantistov, ki so bili soorganizatorji Srečanja obdonavskih dežel v Banjaluci je med ostalimi izvajalci in predstavniki mesta Banja Luka bil Okteet “Stara lipa”...Prvi dan so nastopili v Galeriji Dacešin ob otvoritvi likovne razstave, drugi dan pa na svečanemu koncertu v Kulturnem centru Banski dvor.

Proslave Prešernovih dana u prostorijama Društva "Triglav" u Banjaluci

- Srečanje Slovenskih pevskih zborov iz BiH. Srečanje smo organizirali v okvirju koncerta “V nedeljo ob poldan”, ki je redni nedeljski koncert v Koncertni dvorani Banskega dvora v Banja Luki in je med banjalučani zelo priljubljen. Občinstvu so se predstavili trije zbori in to: zbor, , Leopold Volkmer, , iz Tuzle, , CAMERATA SLOVENICA, , zbor SKD, , Cankar, , iz Sarajeva, ter naš zbor, , Davorin Jenko.

Vera Papež Adamič na razstavi sa g. Francom Šubičem, najstarejšim Slovencem v Slatini

- Proslava ob koncu leta v Doboju za tamkajšne Slovence. V programu je nastopil tudi naš pevski zbor, ter oktet "Stara lipa".

- Na povabilo "Javnega sklada za kulturo" iz Novega mesta, je Oktet Zveze Slovencev RS Banja Luka "Stara Lipa" gostoval na reviji pevskih zborov v Novem mestu.

- Tradicionalno srečanje pevskih zborov iz celega sveta v Šentvidu pri Stični, nastop pevskega zbora Zveze Slovencev RS "Davorin Jenko". Naš zbor je prvi zbor iz Bosne in Hercegovine ki je sodeloval na srečanju, tako da smo z navdušenjem pozdravljeni.

- Gostovanje okteta "Stara Lipa" v Tesliću pri društvu Slovencev "Prežihov Voranc" Doboj. Organizirali so skupno druženje Slovencev kateri živijo na področju Doboja in Teslića. V programu je sodeloval Oktet "Stara Lipa" Zveze Slovencev Banja Luka, ki je od tej priložnosti izvedel 3 slovenske pesmi.

- Sodelovanje na prireditvi "Revija kulturnog djelovanja nacionalnih manjina u Republici Srpskoj" ki se od 2004 leta redno organizira v Septembru vsako leto.

- Sodelovanje zbora na Mednarodni reviji pevskih zborova v Novome Mestu,

- Sodelovanje zbora na priredbi u organizaciji Društva Slovenaca "Prežihov Voranc" iz Doboja,

- Gostovanje na Jurjevanju u Črnomlju,

- Nastop na 36 Taboru slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični;
- Sodelovanje zbora v Muzeju moderne umetnosti u Banja Luki na Smotri amaterskih zborov v sklopu "Banjaluckog ljeta 2005".
- Nastop zbora v Prijedorju na Prvom srečanju nacionalnih manjšin občine Prijedor,
- Nastop zbora v Tesliću.
- Sodelovanje na koncertu v Sarajevu v Domu vojske. Koncert je organiziralo Slovensko kulturno društvo „Cankar” iz Sarajeva,
- Nastop zbora na 37. Srečanju slovenskih zborov – Šentvid pri Stični,
- Sodelovanje na IV Srečanju slovenskih zborov katere je bilo organizirano v Muzičkem paviljonu Kulturneg centra Banski dvor v Banja Luki.

Pomembni obiskovalci:

Člani Ambasade Republike Slovenije v BiH nam že vrsto let pomagajo pri organiziranju in realizaciji naših aktivnosti. Še posebno smo veseli ker se radi udeležijo naših prireditev in druženj. Tako so nam v gosteh bili ambasadori in konzuli Republike Slovenije v BiH: Drago Mirošič, Tadej Labernik, Nataša Vodusek, Aladar Belec, Bogdan Stare, Vojko Kuzma, Igor Pirkovič, Sandi Bonaca in Marjan Gams.

- Parlamentarna skupina Vlade Republike Slovenije.
- Februar 2003 – v prostorih društva nas je obiskal bivši predsednik Republike Slovenije, gospod Milan Kučan,
- Julij 17, 2003 - Škof Uran v Banja Luki. Ljubljanski škof Alojzije Uran ter pater Marijan Šef sta bili v Banjaluki na Biskubski konferenci. Zvečer je v škofovi cerkvi v katedrali Svetega Bonevantage daroval sveto mašo za tukajšnje Slovence na slovenskem jeziku, ter za ostale občane.
- September 2004 – obisk gospe Jadranke Šturm Kocijan, direktorice Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije,
- Gost nam je bila gospa Melita Steiner iz Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije in Dragica Motik.
- Obiskali so nas tudi župani iz Republike Slovenije:
 - gospod Mohor Bogataj - Kranj
 - gospod Štefan Čelan, Ptuj
 - gospod Alojz Muhič - Novo Mesto
 - gospod Barović Bogdan - Trbovlje
- Predstavniki Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu in zamejstvu:
 - Zorko Pelikan
 - Rudi Merljak
 - Aleš Selan
 - Tadej Bojonec

Lunić Mladen, Slatina

AKCIJE ODBORA ZA SOCIALNE IN HUMANITARNE ZADEVE DRUŠTVA TRIGLAV

Odbor za socialne in humanitarne zadeve društva Triglav je izvajal akcijo obiskov naših starejših in oslabeledih članov. Tako smo obiskali veliko slovenskih rojakov, med katerimi so bili tudi tisti, ki živijo v banjaluškem domu za ostarele.

Opravljeni obiski so samo začetek planiranih aktivnosti društva, ki jih bomo zagotovo nadaljevali tudi v prihodnosti, kajti zadovoljstvo je bilo obojestransko. Starejši rojaki so bili zelo veseli in srečni, da nekdo skrbi za njih. Mladi aktivisti so imeli priložnost pogovoriti se ter izvedeti veliko zanimivih in nevsakdanjih zgodb starejših Slovencev, ki so v Banjaluko in okolico prišli že kot otroci.

Aktivni člani društva „Triglav“ želimo pokazati skrb za naše starejše člane in rojake, seznaniti se z njihovim položajem in jim pomagati po naših najboljših zmožnostih. Zato bi bili zelo hvaležni vsem, ki bi nam pomagali s svojimi predlogi ali z udeležitvijo v eni izmed akcij Odbora za socialne in humanitarne zadeve, ki so postale ena izmed rednih aktivnosti našega društva.

Mario Sladoljev Jolić, Banjaluka

Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture pri Društvu Slovencev Triglav Banjaluka

Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture obstaja v Banjaluki že polnih 10 let. Leta 1998 so člani društva Slovencev v Banjaluki na pobudo Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije, natančneje na pobudo sedajne podsekretarke na Ministrstvu za šolstvo in šport gospe Melite Stainer, odprli dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture.

Pouk ima od svojega osnutka veliko podporo Društva Slovencev Triglav Banjaluka in je pravzaprav njena organizacijska enota.

Iz leta v leto se je število učencev povečevalo in pretekla tri šolska leta se je vsako prvo soboto septembra vpisalo približno 40 učencev, ki so med šolskim letom razdeljeni v dva oddelka: začetniki in nadaljevalci.

Razmere za pouk slovenskega jezika in kulture – odkar je organiziran v Klubu nacionalnih manjšin v Banjaluki (ul. Cara Lazara 20) –, so izredno dobre.

Učenci redno nastopajo na proslavah, kot je tradicionalno vsakoletno žegnanje mladega vina oz. martinovanje, in sodelujejo pri družabnih srečanjih in kulturnih praznikih. Družabna srečanja so ena izmed najbolj priljubljenih dejavnosti, v katerih sodelujejo naši učenci zunaj rednega, sobotnega pouka.

S pomočjo Društva za razvijanje prostovoljnega dela iz Novega mesta in matičnega društva Triglav organiziramo ekskurzije v Slovenijo. Učenci slovenskega jezika iz Banjaluke so bili leta 2006 gostje učencev in učiteljev Osnovne šole “Jože Gorjupa” iz Kostanjevice na Krki.

Posebno mesto med družabnimi srečanji ima tradicionalno srečanje učencev dopolnilnega pouka slovenskega jezika in slovenske kulture iz Sarajeva, Tuzle, Prijedorja in Banjaluke.

Da je Banjaluka izredno dobra gostiteljica, potrjuje podatek, da je bilo naše mesto od leta 2000 trikrat organizator srečanj.

V spominu nam bo vsem ostalo srečanje leta 2007, ko se je v Slatini pri Banjaluki zbralo več kot 200 učencev in njihovih staršev, gostov iz Slovenije in posebno dragih učencev in učiteljev Osnovne šole “Jože Gorjupa”.

Preteklih osem let se je 10 do 15 naših učencev redno udeleževalo poletnih taborjenja, ki jih organizirajo Ministarstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani in Kopru in Svetovni slovenski kongres, Ljubljana.

Dopolnilni pouk slovenskega jezika v Banjaluki od njenega začetka poučuje profesor Mario Sladoljev Jolić.

Zelo smo ponosni na nastope pevskega zbora “Mladi Jenkovci”, katerega člani so ravno učenci slovenskega jezika. Pod vodstvom profesorja Aleksandra Jeremića so “Mladi Jen-

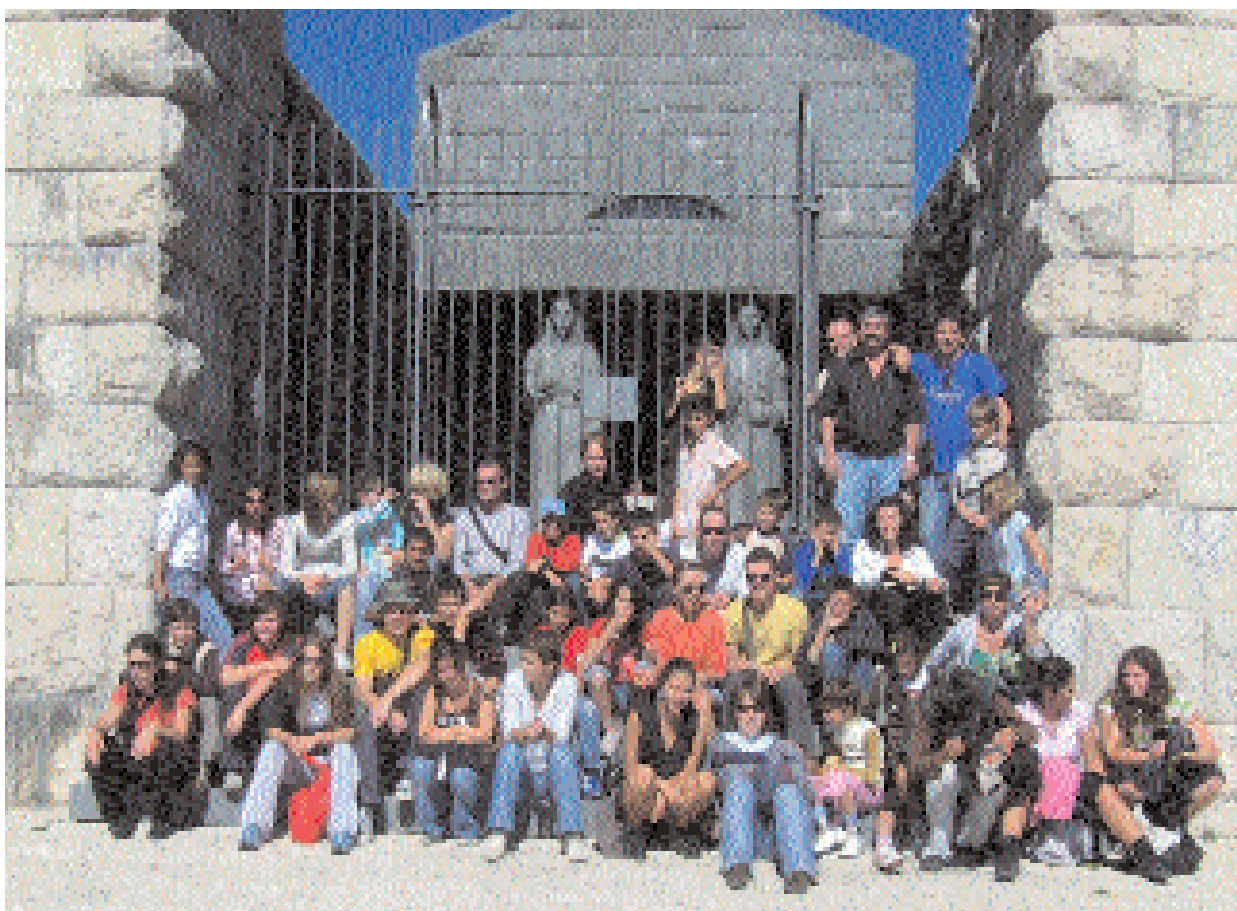
kovci” s programom, v katerem so pretežno slovenske ljudske pesmi, nastopali po vsej BiH in poželi dobre kritike in dolge aplavze tudi na gostovanjih po Sloveniji.

Med našimi učenci je vse večje zanimanje za študij v Sloveniji. S ponosom lahko navedemo podatek, da je 10 učencev iz Banjaluke nadaljevalo študij na eni od številnih fakultet v Sloveniji in da so si štirje med njimi pridobili štipendije za nadaljnji študij.

Posebej moramo poudariti, da so banjalučki učenci dopolnilnega pouka slovenskega jezika in kulture veseli, vedri in družabni otroci in da so zaradi teh sposobnosti vabljeni na številne proslave, družabna in kulturna srečanja v BiH in Sloveniji.

Učenci dopolnilnega pouka slovenskega jezika vsako leto s posebnim programom nastopajo na proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku, ki je posvečen prenehanju književne in življenjske poti Franceta Prešerna.

Zato ni zgolj fraza, da tudi naš dopolnilni pouk, ki je od vsega začetka organiziran pri Društvu Slovencev Triglav Banjaluka, pripomore k ohranjanju nacionalne identitete in kulturne tradicije domovine – prelepe Slovenije.

**Društvo Slovencev RS "Triglav"
Banja Luka**

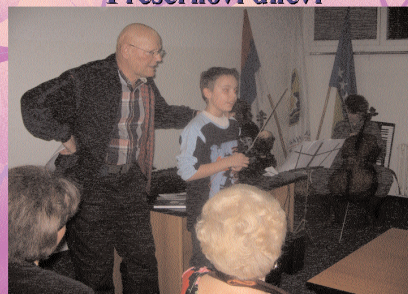
Uraden začetek 2007 leta

**Še naprej resno delamo (obisk
predstavnikov Urada)**

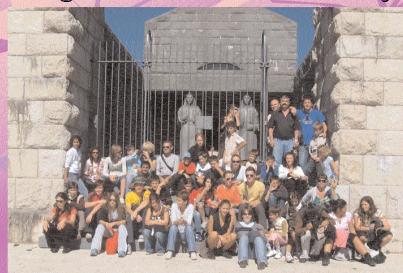
**Radi se udeležujemo kulturnih
prireditev, kot so, že tradicionalni
"Prešernovi dnevi"**

**Radi sprejmemo tudi vabila drugih
društev,... (Hrvatski radiša)**

**...na ta način ohranjamo
prijateljstva po svetu,...
(Herceg Novi –mladinska izmenjava)**

**Mladi hodijo po poti starih,...
(Koper – poletna šola)**

**...pa tudi drugi obiskujejo nas,...
(Kostanjevica na Krki)**

Učimo slovenščino,...

...najraje rišemo,...

...od časa do časa pojemo,...

...tudi beremo,...

...izdajamo naš Bilten,...

...organiziramo razstave,...

...prostore izkoriščamo pa tudi na ta način!

...srečanjima šol slovenskega jezika,...

...kje smo že tretjič domačini,...

**...na Reviji kulturnih aktivnosti
nacionalnih manjšin,...**

...Martinovanju,...

...kjer žegnamo vino,...

...še ljubše nam je pa to...

V Sloveniji,...

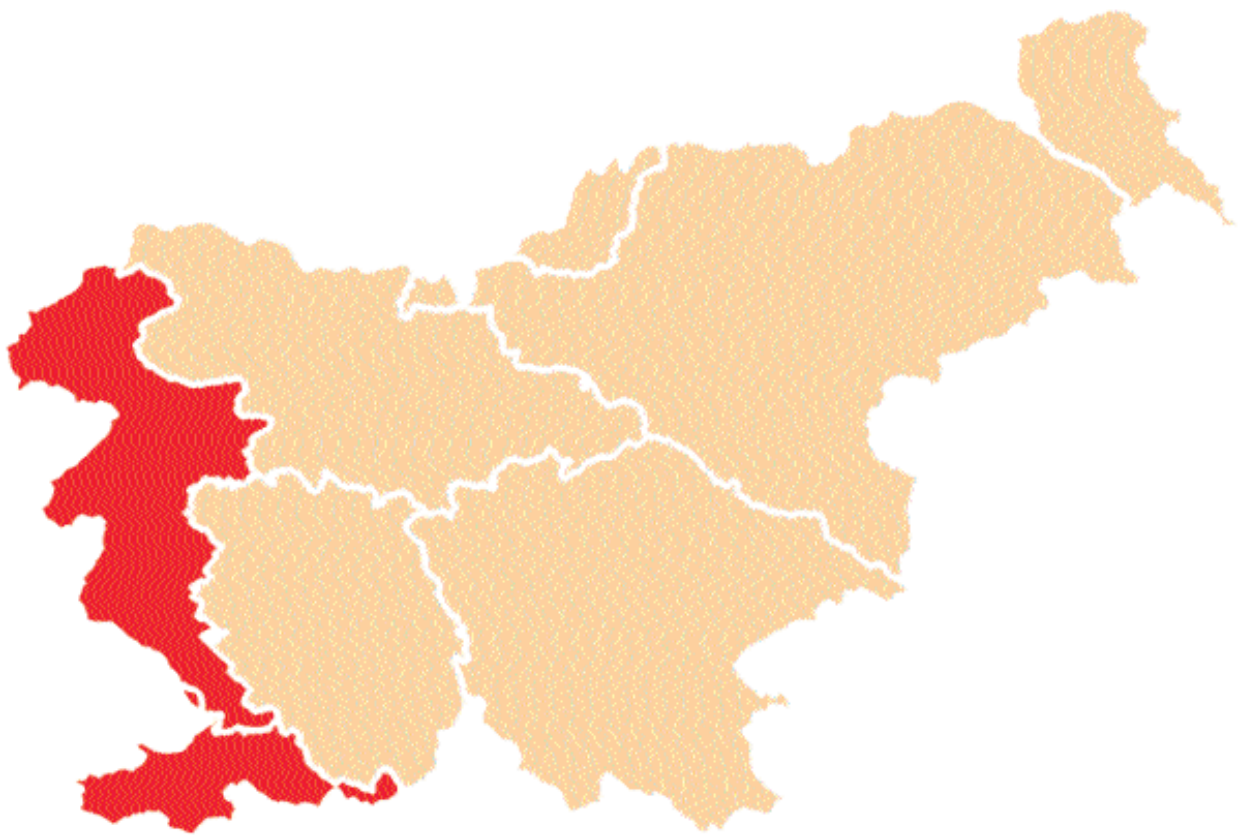

...in doma

Drugič nam se še vi pridružite!

Primorski Kras

...Primorje – Kras je slovenačka regija na jugozapadu Slovenije. Sedam je opština na tom području: Divača, Hrpelje-Kozina, Izola, Komen, Koper, Piran i Sežana, na teritoriji od ukupno 1044 km². Po popisu stanovnika od 1. januara 2006. godine, na Krasu živi 106. 000 stanovnika-od čega više od polovine u obalnom području grada Koper, koji ima drugi najveći Bruto nacionalni dohodak po stanovniku u Sloveniji.

Štanjel je malo selo u opštini Komen u Primorskoj regiji. Nalazi se na prelijepom platou Krasa s kojeg puca pogled na Vipavsku dolinu. U 17. stoljeću je bio čvrsto utvrđen, radi odbrane od Otomanskih Turaka. Tvrđava je teško oštećena bombardovanjem u II Svjetskom ratu, pa njena obnova još uvijek traje.

Visoravan Komen i tvrđava Štanjel

Komen, grb

Štanjel je rodno mjesto čuvenog arhitekta Maxa Fabiana i biskupa Antona Mahničar. ...Medju poznatim ličnostima, rođenim u Štanjelu, su: pjesnik Srečko Kosovel, Gruden i Ćirilo Zlobec, aktivista Danilo Dolce, slikari Avgust Černigoj i Alojz Spacal, književnici Alojz Rebula, Igor Torkar i Bogomir Magajna, kao i čuvena glumica – Ita Rina. Pitoreskni krajolik Krasi je inspirisao i brojne strane umjetnike, poput pjesnika Rainera Marije Rilkea, Alojza Gradnika i Edvarda Kocbeka, esejista Scipia Slatapera i Marjana Rožanca, pisaca Fulvia Tomizze i Susanne Tamaro, slikara Lojzeta Spacala i filmskog režisera Jana Cvitkovića.

Goriška dolina

... "Zakaj v tej pokrajini kamniti
je vse lepo in prav,
biti, živeti, boriti se
in biti mlad in zdrav"

Srečko Kosovel

Kraška pokrajina

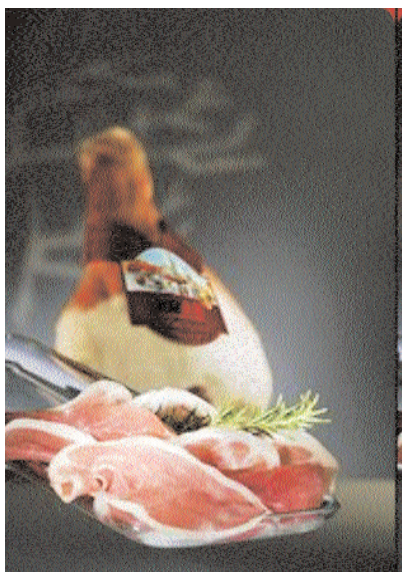
KRAS je čudovita dežela na razgibani planoti v zaledju Tržaškega zaliva. Ponaša se z igrivim navdihom blagodejnih sapic mediterana in celinskih vetrov. Narava je obdarila Kraševce s privilegijem, ki so ga umno izkoristili za proizvodnjo pršuta in pridelavo slovitega vina - Kraški teran. Pristno, neokrnjeno naravo in njene dobrote so od nekdanj obćudovali popotniki in trgovci od Dunaja do Trsta. Kraševci tudi danes govorijo s ponosom o svojih dobrotah in zgodbe o pršutu in teranu so obšle svet. V čem se skrivata tradicija in mojstrstvo izdelave kraškega pršuta? Ob ugodni klimi so Kraševci dodali pršutu še svojo skrbno nego in veliko mero potrpežljivosti ob dolgotrajnem zorenju. Edinstven vonj in okus pršuta odkrivata skrivnost uspeha. Tu je moć tradicije, ki se prenaša iz roda v rod.

“Kras” d. d. Sežana- z vami že trideset let

Pisalo se je leto 1976, ko so na šepuljski gmajni zabrnili stroji...Čez leto dni je tu zrasla takrat prva, danes najvećja pršutarna v Sloveniji, kjer letno dozori 200. 000 kom. pršutov.

Sicer pa korenine Krasa segajo v zgodnja 50 leta, ko se je s proizvodnjo pršuta pričela takratna kmetijska zadruga. Proizvodnja je bila razdeljena, stegna so se delila v Sežani, sušila pa pri kmetih kooperantih po Krasu. Obvladovanje take proizvodnje je bilo težko in od tu želja po izgradnji pršutarne, kjer bi se celoten proces odvijal na enem mestu.

Lokacija v Šepuljah ni bila naključno izbrana, temveć so bile pred tem narejene številne temeljite analize, ki so pokazale, da je tukajšnja mikroklima odlična za sušenje pršuta. Tu se vlažni morski vetrovi srećujejo s hladnimi celinskimi in burjo, ki je nepogrešljiva pri zorenju tega izdelka.

Danes, po tridesetih letih je Kras d. d. iz pršutarske dejavnosti prerasel v vodilno mesnopredelovalno industrijo, ki potrošnikom nudi prek 200 različnih mesnih izdelkov iz petih programov. Kdor izbere kraški pršut, se je odločil za zaupanje. Zaščita pršuta jamči po-

polno odsotnost aditivov, blago soljenje z morsko soljo in dolgo dobo zorenja, kar mu posledično daje večjo prebavljivost in višjo hranilno vrednost. Pršut je žlahtna jed in nas spremlja ob vseh pomembnih dogodkih; še več, v gastronomiji daje vedno nove navdihe za njegovo uporabo.

Zaradi spoštljivega in dostojanstvenega odnosa do pršuta sodijo k njemu le izbrane priloge, sicer prekrijemo enkrat en vonj in okus.

Dobro se počuti ob rezinah polbelega kruha, orehovitih jedrcih, svežih figah, jagodah, olivah, grozdju, rezinah jabolk in sušenega sadja. Sredi poletja ob njem prija sočna in hladna melona. Elegantna rezina pršuta naj "lebdí" na krožniku, družbo pa ji lahko dela rezina pancete, vratovine ali domače klobase. Izbor domačih ovčjih in kozjih sirov ter kakovostnih zrelih sirov v prilogi pa kulinarični užitek še poveča.

Pršut in Teran sta dva velika prijatelja, ki sta se srečala prav na Krasu in tako omogočila pravo enogastronomsko uživanje. Kraševci lahko ponudimo teranov toč s pršutom, polento s pršutom, frtaljo s pršutom...

Refošk

Po tipičnih istrskih vaseh, odmaknjenih od glavne ceste in ločenih med seboj z grički, zasajenimi z vinsko trto in oljkami, hranijo prijazni domačini v svojih kletih prvo dragoceno; temno-rdeč, kot kri gosto vino refošk.

Zgodovinski podatki

Ohranjeni so srednjeveški dokumenti o tej vinski sorti, za katero vemo, da je ena izmed avtohtonih trtnih vrst Furlanije-Juljske krajne in da izvira območja med Krasom in slovensko Istro. F. de Mazano je leta 1390 zapisal v letopisih Furlanije: "Rimski poslanki so generalu dominikancev ponudili 20 žingestariis' (steklenice iz žgane gline ali stekla, ki držijo več kot liter vina) refoška". Natančneje in podrobnejše podatke najdemo v spominih Cancijana iz Vidma, izdanih 1773, v študijah G. Morelli de Rossija, ki je opravil selekcijo vseh vrst refoškov in jih nadomestil z "refoškom z rdečim pecljem", in v spisih Antona Zanona iz leta 1767.

Omenimo vsaj nekatere iz velike družine refoškov: refosco di Deadis, refosco d'Istria, refosco del Rauscedo, refosco del Carso. V koprskem vinogradnem okolišu so znane lege Purissima, Šantoma. Marezige, Truške in Potok.

Kratka zgodovina Marezig

Ime Marezige najverjetneje izvira iz predlatinsko besede “mara” (kamnita, peščena zemlja), ki priča o zgodnji poseljenosti teh krajev. Pomembno obdobje se pričinja z drugo polovico prejšnjega stoletja, ko je te kraje zajela narodna prebujanja in so Marezige postale trdnjava slovenstva. Prav tu je vzplamtel prvi upor proti fašizmu 15. maja 1921. V spomin

na ta dogodek praznuje Mestna občina Koper svoj praznik, osnovna šola pa nosi ime po voditelju tega upora - Ivanu Babiču - Jargu.

Duša ljudi iz dežele refoška se pokaže na šagrah - praznikih vaškega partona, ljubezen do trte in vina pa še posebej na martinovanju in prazniku refoška, ko Marezige zaživijo kot glavno mesto celotnega koprškega okoliša. Strokovna komisija oceni kateri vinogradniki so pridelali najboljša vina. Prava tri nagrajenca se točijo v marežganski kanavi, ki je urejena v stilu stare kmečke hiše.

To je osrednji prireditveni prostor, kjer ne manjka zabave in dobre volje v družbi domačega pihalnega orkestra Rokava s stoletno tradicijo ali domače pesnice Nelde Žtok -Vojške, živahen je pevski zbor iz Loparja, zanimive so razstave lovske družine.

Že eno posebnost treba omeniti. ko zagledate napis OSMICA, mu morate slediti. Pripeljal vas bo do kmetije, kjer vam bodo postregli z domačo hrano in vinom, vendar največ dvakrat po osem dni v letu. Tam boste videli, kako se igra na moro ali briškolo in slišali narčne pesmi.

VINOGRADI

KRAS imenujemo tudi deželo terana. To gotovo drži, saj je večina vinogradov na kraški planoti posajena s sorto refošk, ki daje na Krasu zaradi podnebnih in talnih razmer vino teran. V kmetijski zadrugi Vinakras Sežana imamo v register vpisanih 48 ha vinogradov. Od tega je 45 ha posejanih s sorto refošk, 1 ha s sorto cabernet sauvignon, 1, 5 ha s sorto chardonnay in 0, 5 ha s sorto sauvignon.

Vinogradi se nahajajo v okolici Komna, Svetega, Škrbine, Ivanjega grada in Gabrovice. Zaradi ugodne konfiguracije terena se največja kompleksa vinogradov nahajata ob cesti Komen – Sveto, kjer se nahaja vinogradniški kompleks GIROVCI, in v Komnu pod cerkvico Device Marije Oberšljanske, kjer se nahaja vinogradniški kompleks DIVČI. Ta dva vinograde obsegata 15 ha površin. Vsi ostali vinogradi so manjši, v velikosti 0, 5-3, 0 ha. Naše najboljše lege so DRAGA, GIROVCI in DIVČI –terase. Na teh skrbno izbranih legah pridelujemo najboljše grozdje sorte refošk iz katerega pridelamo vino izbrani teran in v najboljših letih tudi vino teranton.

Ker je Kras zaradi svoje matične podlage občutljivo območje, smo že od vsega začetka vključeni v integrirano pridelavo grozdja. Integrirana pridelava pomeni okolju bolj prijazno pridelavo, saj nam ni vseeno kakšne pridelke pridelujemo in kakšno naravo prepuščamo naslednjim rodovom.

VINAKRAS

Začetki organizirane pridelave vina v Kmetijski zadrugi Vinakras Sežana segajo v leto 1861, ko je bila zgrajena velika velbana klet iz klesanega kamna za potrebe furmanskega gostinstva. Klet je vkopana globoko v skali – to je današnja enoteka. Leta 1978 je klet zaradi potreb kraškega vinogradništva povečala zmogljivost na 4. 200. 000 l vina.

V času trgatve pa lahko predela 250 ton grozdja dnevno. Zahvaljujoč teranu je klet Vinakras Sežana pridobila velik sloves. Ob upoštevanju tradicije in novih sodobnejših tehnoloških postopkov predelave grozdja in nege vina, izboljšujemo kakovost terana in ostalih vin iz svojega proizvodnega programa. V združni kleti Vinakras Sežana predelujemo in donegujemo večino grozdja s Krasa. Naša skrb se začne že pri obnovi vinogradov in pri selekciji vinske trte, saj je kakovostna cepljenka prvi korak h kvaliteti vina. Smo eden izmed glav-

nih pobudnikov za uspelo zaščito terana ter nosilci številnih raziskav o vplivu terana na zdravje. Poleg tega, da večji del grozdja prevzemamo od kraških kmetov imamo tudi lastne vinograde, ki se nahajajo v okolici Komna. Poleg terana, ki je glavni adut kleti, prevzemamo tudi bele sorte grozdja iz katerih pridelamo odlična vrhunska bela vina kot so: sauvignon, chardonnay, beli in sivi pinot. V ponos sta nam tudi peneči vini, med kateri uvrščamo Marmorino in Kraško penino. Poleg pridelave in predelave grozdja imamo v svoji sestavi še tri kmetijske trgovine in vinotoče, v katerih dobite naša odprta vina. Prav tako imamo tudi enoteko, v kateri je po predhodni najavi mogoča degustacija vin za skupine.

Info: http://www.vinakras.si/VINA_TERAN.HTML

VINO IN ZDRAVJE

V svetu poteka v tem času veliko raziskav, ki želijo odgovoriti na vprašanje o vlogi vina v ljudski prehrani in vplivu na zdravje. Vesel sem, da je tudi pri nas opravljena zanimiva in poučna raziskava, ki jo je izpeljal Inštitut za higieno pri Medicinski fakulteti v Ljubljani. Kraški teran je nesporno vino, ki tradicionalno velja v Sloveniji kot zdravilno vino. Predvsem so se priporočala rdeča vina slabotnim ljudem, porodnicam in okrevancem.

Vino se kot zdravilna pijača omenja že več tisočletij. Zapis receptov na glinastih ploščah iz leta 2230 pr. n. št., ki so ga našli blizu Babilona, pa je do zdaj najstarejši medicinski dokument, ki govori o vinu.

V preteklosti se je vino uporabljalo na najrazličnejše načine. Z njim so pripravljali mazila, razkuževali rane, preprečevali bolečine pri operacijah itd. Zaradi svoje kislosti, ki se je kazala v baktericidnem učinku pa je vino odigralo pomembno vlogo v preprečevanju raznih črevesnih infekcijskih bolezni. Prav zaradi tega so rimski vojaki dnevno dobivali določene količine vina in se tako obvarovali pred kolero in tifusom. Baktericidni učinek vina pa je mnogo let kasneje, natančneje leta 1892, na lastnem organizmu dokazal Alojz Pick z Dunaja. V vodo okuženo z bakterijo, ki povzroča kolero je dodal tretjino vina in jo po petih minutah popil, brez da bi kasneje občutil kakršnekoli posledice. Prav taki poskusi in ugotovitve so podkrepili mnenje francoskega kemika in biologa Louisa Pasteurja (1822–1895), ki je zaradi takratnih zelo slabih higienskih razmer pri ravnanju s hrano in v življenju na sploh zapisal $\frac{1}{2}$ VINO JE NAJBOLJ ZDRAVA IN HIGIENIČNA PIJAČA $\frac{1}{2}$.

Z razvojem in izobraževanjem ljudi se je postopno izboljševala tudi higiena. Tako imamo danes bakteriološko neoporečno vodo, tudi higiena pri pripravi hrane je na visokem nivoju, vse to pa povzroča, da baktericidni učinek vina ne pride do izraza. Prav zaradi omenjenega dejstva je sodobna medicina vino skoraj povsem izrinila.

V zadnjem desetletju pa se stvari spreminjajo in vino pridobiva večji pomen tudi z medicinskega stališča, saj je znanstveno dokazano, da vsebuje številne snovi, ki pozitivno vplivajo na zdravje, predvsem na preprečevanje bolezni srca in ožilja. Leta 1991 je bil odkrit pojav, ki ga poznamo pod imenom francoski paradoks. Omenjeni pojav pravi, da imajo Francozi v povprečju za 10 % višjo vrednost horesterola v krvi kot Američani. Vendar pa se pri Američanih bolezni srca in ožilja pojavljajo 3-krat pogosteje kot pri Francozih in ostalih prebivalcih sredozemskih držav. Vzrok temu je v načinu prehranjevanja, ki je v sredozemskih državah bistveno drugačno, saj je vino v zmernih količinah sestavni del obroka.

Omenjene pozitivne lastnosti zagotavljajo polifenoli (tanin, resveratrol, antocian, pentuidin, malvidin) – spojine sestavljene iz polibenzenskih obročev, ki imajo na obroču vezano eno ali več skupin OH. Njihova korist se kaže v antioksidacijskem delovanju, ki je po mnenju znanstvenikov veliko večje kot pri vitaminu C in E, ki ju uporabljamo v prehranjevanju. Polifenoli (tanin) pa so pomembni tudi zato, ker imajo antikancerogene lastnosti, saj preprečujejo rast in razvoj patogenih mikroorganizmov. Prav slednjih je veliko v rdečih vinih, saj je način predelave drugačen. Pri rdečih sortah je maceracija (stik mošta in grozdja, kjer se izlužijo vse rdeče snovi, ki so pomemben antioksidant, iz kože v mošt) daljša in lahko traja tudi več mesecev, pri belih sortah pa je zelo kratka ali pa je sploh ni. Prav zato je antioksidacijski potencial pri rdečih vinih 10-krat večji.

Za konec lahko zapišemo, da je vino v zmernih količinah dobrodošlo in zaželeno, zato se ga ne bojmo in ga s kozarčkom vključimo ob kosilo ali večerjo.

NE POZABIMO, DA SE KRAŠKI TERAN PONAŠA S SVOJO INTENZIVNO RDEČO BARVO IN TAKO SPADA MED TISTA – BOLJ RDEČA VINA.

Literatura:

1. Šikovec Slavica: Vino, pijača doživetja. Ljubljana: Kmečki glas, 1996. 321 str.
2. Radolovič Neda: Zdravje v kapljici. ABC zdravja, Škofja Loka, november 2006, str. 37.

Vinski pregovori

Tuje vino se razlikuje od domačega tako kot mladenka – vsaka ima svoje vrline in draž, sleherna je domače zemlje sad in cvet.

Vino je podobno živemu bitju: rodi se, preživlja mladost, odraste, doseže stopnjo zrelosti, se stara in umre.

Po pameti ga pijmo, da pameti ne izgubimo!

V vinu je resnica. (Plinij)

Naravno vino je neprimerno več kot alkoholna pijača, kajti alkohol v vinu je samo ena od več kot tisoč sestavin.

Napol prazen kozarec je hkrati napol poln, polovična laž pa nikoli ni polovična resnica.

Dokler kri po žilah teče, se Dolenjec cvička ne odreče.

Žival pije, človek naj pokuša!

Kdor vino pokuša, Boga moli, kdor pijančuje, ga preklinja.

Hrana je za želodec, vino je za dušo.

Zmerno uživanje vina pomeni še eno življenje. (Biblija)

Vino vzbuja navdih, čudovito obarva ustvarjalnost, Daje človeku moč najti samega sebe, da je do sveta močan in prisrčen. Tako dobi boječi pogum, molčeči besedo in živahnost,

Melanholik smeh, obupani se prerodi močnejši se premika s koraki zmagoslavja. (Biblija)

O, ti vino, Nazaj pripelji upanje trudnim duhovom, revnim vrni krepost in samozavest, olajšaj težo človekovega dneva! (Horac)

Kakor vse, nekaterim vino prija, drugim škodi. Kakorkoli že, v vinskih krajih rastejo talenti, umetnost, življenska radost, zdravje in glasba.

Vino je med pijačami najkoristnejše, med zdravili najokusnejše in med hrano najprijetnejše. (Plutarh)

Razumen človek je tu in tam prisiljen, da se napije, da bi lahko preživel med norci. (E. Hemingway)

Vino podalšuje življenje, celi rane na telesu in srcu. (M. Avrelij)

Spoštuj zlahtno kapljico vina, uživaj ga redno, toda zmerno. Nagrajen boš z zdravim duhom, čvrstnim zdravjem, lepšim in daljšim življenjem.

Vino daje moč telesu, toplino srca in živahnost duha.

Vino je zdravilo v poznih letih in veselje v mladosti.

Da opišemo kozarec vina, je potreben sod besed.

Dobro vino in lepa ženska, to sta dva najslajša strupa. (Turška narodna)

Ni seno za goste, kot ni vino za norce.

Vino ima dušo in ta poje, vendar le redkim izbrancem je dano slišati to pesem.

Človeku ponudi vino, da mu spoznaš dušo in karakter.

Pravilo za zmerno uživanje vina: "Prvi kozarec je za užitek, drugi za srečo, tretji za pesem, četrti za slovo in dober spanec."

Vino je najbolj zdrava in higienska pijača. (J. Pasteur)

En kozarec je zdravje, dva sta užitek in dobra volja, trije so sramota. (Hipokrat)

Drži se starega vina in starega prijatelja.

V rastlinskem kraljestvu je le vinska trta sposobna pokazati ljudem resnični okus tal.

Kdor ne ljubi vina, žensk in pesmi, bo ostal bedak celo življenje. (M. Luther)

Penicilin nas zdravi, vino razveseljuje.

Samo prva steklenica vina ni poceni.

Nekaj ljubezni je kakor zmerno uživanje vina. Preveč ljubezni ali vina pomeni bolezen.

Ne glede kakšna je cena vina, vino velja več, kajti prinaša v hišo veselje, ki je kakor sončni žarek.

Vino je pesem ujeta v steklenici.

Brez vina ni veselja.

Obrok brez vina je kot dan brez sonca. (L. Pasteur)

O steklenice, ljubice moje, zakaj se praznite. (Moliere)

Gospodje, v tem kratkem času, ki ga imamo na voljo po krizi in pred katastrofo, popijmo kozarec vina.

Lazar, več dolguješ vinu kot lastnemu očetu. Oče ti je podaril samo eno življenje, vino ti ga je vrnilo stokrat.

Sod vina zmore več čudežev kot cerkev, polna svetnikov. (Italjanski pregovor)

Metliška črnina kraljica je vina, Kraški Teran zaužij vsak dan.

POTEP PO KRASU

Popotniki, ki se peljejo skozi Kras si ga z zanimanjem ogledujejo. Nekateri občudujejo razgibane vrtače, uvale, veliko skal na površju, spet drugi rdeče-rjavo prst. Jeseni pa se pogled vsakega popotnika ustavi na ruju, ki se v tem letnem času odene v tisoče najrazličnejših barvnih odtenkov.

A. Potepanje po Krasu

Škocjanske Jame
Vojaški muzej v Lokvi
Kobilarna Lipica
Vinakras Sežana
Botanični vrt Sežana

B. Potepanje po Krasu

Grad Štanjel
Učna pot Pliska Pliskovica
Rojstna hiša S. Kosovca
Tomaj
Pršutarna Šepulje
Vinakras Sežana

C. Potep po Krasu

Jama Vilenica
Vojaški muzej Lokev
Kobilarna Lipica
Vinakras Sežana
Sprehod po vaseh Krasa
Pršutarna Šepulje
Grad Štanjel

D. Potep po Krasu

Pršutarna Šepulje
Grad Štanjel
Skozi Komen in stare vasi
Degustacija sirov Dolenja Vas
Botanični vrt Sežana
Kobilarna Lipica
Vojaški muzej Lokev

Pot nas popelje v Brkinje

Da, to je Kras. Mnogi pa Kras poznajo tudi po krepkih vinih, predvsem teranu, ki pred oči pričara strastno rdečo barvo in opaja s svojim sadnim vonjem. To je Kras, ki buri naše čute.

To pa je tudi Kras, kjer je človek stoletja bojeval svojo bitko z neizprosno, trdo zemljo in s sunkovito burjo, Kras z znamenito Kobilarno Lipico, mnogimi pršutarnami s svojimi svetovno poznanimi pršuti, grad Štanjel, kot ostanek srednjeveške preteklosti, edinstveni muzej I in II svetovne vojne v Lokvi ter Botanični park v Sežani s svojimi redkimi vrstami dreves.

Da, to je Kras.... z veliko začetnico.

Bi radi z nami preživeli dan, dva ali le del dneva? Tu smo, pridružite se nam!

Mogoče pa si boste zaželeli še kam drugam. Vse uporabne informacije lahko dobite na naslednjih povezavah:

Kobilarna Lipica

Vojaški muzej v Lokvi

Grad Štanjel

Učna pot Pliska

Škocjanske Jame

Kras Sežana

TIC Sežana

Ekološka kmetija Mahne Tatre

Vinakras z. o. o. Sejmiška pot 1a, 6210 Sežana Slovenija

Tel: +386 5 731 34 44 Fax: +386 5 731 34 45

Email: vinakras@siol.net

...“ Kras je nekaj posebnega. Skupno prikažimo to bogatost in lepoto Krasa, nekoč in danes.

Mnogo je dogodkov, ki so se dogajali v vaših vaseh, okolici ali pa ste bili vi celo del njih in se nahajajo v vaših spominih, ne pustite, da bi se jih pozabilo. Se spomnite zgodb, ki so vam jih pripovedovali vaši nonoti, none, mame, očetje in so zaznamovale življenje v naših krajih. Zdaj je čas, da te zgodbe podarimo naprej svojim otrokom, svojemu kraju, kjer živimo.

Dokument naj vsebuje: avtorja, kontakt (telefon ali email), naslov (dogodka, zgodbe in fotografije). Zgodbo, dogodek ali fotografijo nam lahko podarite v elektronski obliki ali na papirju na naslov:

Društvo Slovencev R. Srbske „TRIGLAV“ B. Luka Cara Lazara 20, 78000 Banjaluka,

Udruženje Slovenaca R. Srpske „TRIGLAV“ B. Luka savezslovenacars@spinter.net

Slovenian association of R. S. „TRIGLAV“ B. Luka tel/fax: +387 (0) 51 461 068

Obisk britanske kraljice Elizabete II. in vojvode Edinburškega 22.10.2008.

Ogled razstave nagrajenih izdelkov ter izdelkov učencev osnovnih šol, ki so nastali ob obisku Njenega veličanstva kraljice Elizabete II ter ogled prenovljene Velbance, najstarejšega hleva iz leta 1703.

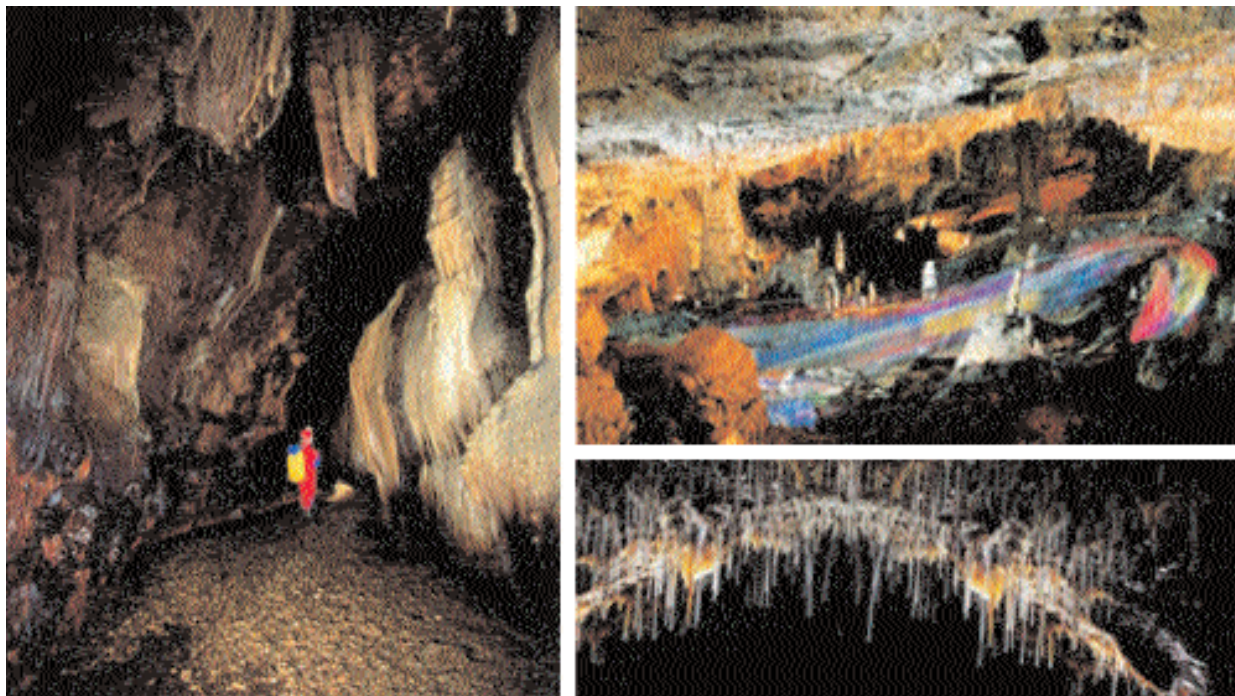
Postojnska jama

Zgodovina jame v geološkem smislu je dolga nekaj milijonov let. Prve sledove poselitve Pivške kotline v ledeni dobi (pleistocenu) so našli prav v Postojnski jami. Ves Notranjsko - Primorski kras in z njim svet ob Pivki je bil v ledeni dobi ozemlje, kjer se je ledenodobni človek zatekal pod skalne previse in v podzemeljske jame, ki so tako postale njegova bivališča. Postojnska jama je že dolgo znana tudi kot najdišče več vrst ledenodobnih živali (pleistocenske favne).

V Postojnski jami pa je dokaj dolga in zanimiva zgodovina jame, ki se nanaša na odkrivanja njenih delov, na obiskovalce, ki so že zdavnja prihajali od vsepovsod. Že v pradavnini so bili njeni vhodni deli pribežališče ljudem, prvi podpisi popotnikov pa so iz 13. stoletja. Prve opise jame, objavljene v Slavi Vojvodine Kranjske leta 1689, ki so še močno fantastični, nam je zapustil polihistor in prvi turistični propagator Krasa Janez Vajkard Valvasor. Postojnska jama se mu zdi največja in najdaljša, obenem pa sodi, da je med vsemi, kar jih je vi-

del, najbolj strahotna. Po naročilu cesarja Franca, moža avstrijske cesarice Marije Terezije, je raziskoval naravne posebnosti na Kranjskem J. N. Nagel, dunajski matematik. Med drugim si je ogledal Postojnsko in Črno Jamo. Ohranjen je njegov načrt vhodnega dela Postojnske jame, Rova starih podpisov in Velike dvorane, iz leta 1748.

Postojnsko jamo so si pred odkritjem nadaljevanja notranjih delov ogledali še nekateri posamezniki, ki so tod popotovali ali celo bivali na Slovenskem. Med njimi naj omenimo Hacqueta in Gruberja. Toliko so o jami vedeli do drugega desetletja 19. stoletja, ko so z novimi odkritji postavili temelje za turistične ogleda jam in poskrbeli za nadelane poti, spremstvo in razsvetljavo.

Sistem postojnskih jam je največji znani jamski sistem v Sloveniji. Na svetu je veliko daljših jam, vendar obisk jame, kot je Postojnska, zasluži vso pozornost zaradi raznolikosti oblik, obsežnih jamskih prostorov, kapniških oblik in vodnih značilnosti. Posebej je pomembno, da lahko večino teh različnih oblik in pojavov vidi vsak obiskovalec – turist in ne le jamar s posebno jamarsko opremo. Postojnska jama je v večjem delu urejene turistične poti namreč horizontalna jama, zato obisk jame ne predstavlja težave skoraj nikomur.

Med Alpami in morjem se v tako imenovani “dinarski” smeri vleče širok pas slovenskega krasa, ki je del velikega Dinarskega gorstva. To je svet s posebnimi površinskimi in podzemeljskimi kraškimi pojavi, sestavljen predvsem iz apnencev.

Podzemni svet

Slovenija je sicer majhna država, je pa pokrajinsko zelo pestra. S severovzhodnim delom sega v Panonsko nižavje, na severozahodu se vzpenja v alpski svet Kamniških planin,

Karavank in Julijskih Alp, na skrajnem jugozahodnem delu pa jo obliva Jadransko morje. Med alpskim svetom in morjem se v tako imenovani "dinarski" smeri vleče širok pas slovenskega krasa, ki je del velikega Dinarskega gorstva. To je svet s posebnimi površinskimi in podzemeljskimi kraškimi pojavi, sestavljen predvsem iz apnencev.

Ta svojevrstni svet imenujemo kras. Prav na slovenskem krasu se je v 19. stoletju začelo znanstveno raziskovanje površinskih in podzemskih oblik. Svet med Vrhniko in Trstom, s Postojno na sredi, je postal klasični kraški svet in ime kras (nemško Karst, italijansko Carso) kot naziv za posebne oblike v apnencu, je prešlo v svetovno geografsko literaturo.

Ko raziskujemo podzemni svet, pogosto naletimo na velika presenečanja. Obiskovalcem odkriva stvari, za katere si težko predstavljamo, kako in kdaj jih je ustvarila narava in različne kapniške oblike, ki oponašajo motive iz narave, nam včasih jemljejo dih. Podzemni svet na krasu je poln raznolikih kraških pojavov, kot so jame, podzemne reke, čudovite kamnite skulpture. Skriva tudi številne vrste življenja, dokazano največ so jih našli prav v Postojnski jami. Najbolj poznana in največja podzemna žival je seveda človeška ribica.

Destinacija Kras

V Sloveniji je znanih oziroma raziskanih skoraj 7500 kraških jam. Med njimi je, poleg Postojnskega jamskega spleta, Planinske jame in Jame pod Predjamskim gradom tudi preko 20 turističnih oziroma deloma turističnih jam (ogled mogoč ob določenih omejitvah). Destinacijo Kras pa ne predstavljajo samo kraške jame in drugi kraški pojavi - Destinacija Kras je hitro razvijajoči se turistični resort na zaključenem geografskem območju Notranjske, Krasa, Brkinov, Vipavske doline, idrijsko-cerkljanskega in rovtarskega področja in o katerem si lahko več preberete na www.turizem-kras.si.

Slatina (Laktaši)

Slatina je selo koje se nalazi u sklopu opštine Laktaši. Prijašnje njeno ime je bilo Ilidža Slatina, Banja Slatina i kroz istoriju se više puta mjenjalo. Poznata je po ljekovitoj vreloj vodi i bazenima koji se nalaze u centru Slatine u parku koje je veoma posjećeno. U sklopu banje nalazi se nedavno renovirana bolnica koja je luksuzno opremljena najsavremenijom opremom. Takođe u sklopu parka se nalazi restoran Park koji pruža ugostiteljske usluge svojim gostima.

CRKVA BRVNARA

Slatina je poznata i po Staroj Crkvi koja se nalazi samo 3-4 km od centra, u Malom Blaškom. Crkva je sagrađena od drveta i male veličine tako da se morate sagnuti da uđete u nju. Crkva brvnara posvećena je prazniku Rođenja Presvete Bogorodice a po nekim izvorima datira iz osamnaestog vijeka, mada postoje vjerovanja da je još mnogo starija. Nalazi se na jednom proplanku, na brdu Osoje, duboko u hrastovoj šumi, u prirodnom ambijentu koji se rijetko može vidjeti i zamisliti. Sagrađena od hrastovih brvana i dasaka, ovo staro svetište predstavlja spomenik neprocjenjive vrijednosti. Za njega su vezane mnoge priče i legende, a najčešće spominjana je ta da je crkvica u stvari postojala na jednom drugom mjestu, još dublje u šumi, ali da je preko noći „doletjela“ na mjesto na kome i danas postoji. Ova legenda svjedoči o načinu na koji je srpski narod opstajao na ovim prostorima za vrijeme turske vladavine. U tom vremenu bila je zabranjena gradnja crkava i vjerskih objekata, te je narod preko noći sklapao ovakve crkve brvnare od materijala koji je bio unaprijed pripremljen, a Turcima su pričane priče kako je crkva sama doletjela. Stara crkva-brvnara je danas spomenik kulture pod zaštitom države.

TURIZAM

U Slatini se nalazi luksuzni hotel Slateks sa oko 50 luksuzno opremljenih soba. Takođe treba spomenuti i preduzeće Slateks, koje zapošljava oko 200 radnika. Neminovno je spomenuti i školu Holandija, koju su poslije zemljotresa sagradili Holandanci po kojima je i dobila ime. Svake godine u ljeto proslavljaju se Dani jagoda, manifestacija koja okuplja stotine mladih koji se takmiče u raznim disciplinama.

BANJA SLATINA

Banja Slatina nalazi se u istoimenom turističkom mjestu, dvanaest kilometara južno od centra Laktaša, na 206m nadmorske visine. Osnovna obilježja mjesta su čist vazduh, izdašni izvori termomineralne vode koji dostižu temperaturu i do 42° C i izvori pitke mineralne vode, poznati pod imenom „Kiseljaci“. Slatina je jedno izdvojeno, industrijom nezagađeno, mirno izletišta i turističko mjesto sa dugom tradicijom banjskog i izletničkog turizma. Samo mjesto ima toponim Ilidža, što je turska riječ za banju i termalni izvor uopšte.

Banja Slatina trenutno se nalazi u sklopu Zavoda za rehabilitaciju „dr Miroslav Zotović“, te je posjetiocima Banje na raspolaganju cjelokupan medicinski tretman, koji obuhvata niz različitih oblika terapije pod kontrolom stručnog medicinskog osoblja. U objektu banje nalaze se dva zatvorena bazena i 12 kada, koji su na raspolaganju posjetiocima svakim danom u periodu od maja do oktobra. U zimskom periodu otvoren je bazen i dvije kade za podvodnu masažu u objektu bolnice. Pored rehabilitacije, posjetiocima su na raspolaganju i različite mogućnosti rekreacije, koje obuhvataju sportske sadržaje (odbojka na pijesku, stoni tenis, košarka...), šetnje prirodom, obilaski kulturno-istorijskih spomenika, lov, ribolov i sl.)

U pogledu smještajnih kapaciteta, banjski kompleks raspolaže sa 100 kreveta u dva odvojena objekta, a posjetiocima je na raspolaganju i moderno opremljeni hotel Slatina sa 58 kreveta, kao i preko 200 kreveta u privatnom smještaju.

Pored objekta Banje, na svega nekoliko metara udaljenosti, u središtu slatinskog parka, nalazi se i restoran „Prak“ sa 120 mjesta, koji posjetiocima nudi širok asortiman jela, kao i specijalitete nacionalne kuhinje.

ISTORIJAT BANJE SLATINA

Iako narodna etimologija kaže da ime Slatine potiče od rudokopa u kome se vadilo zlato i da se mjesto prvobitno zvalo Zlatina, vjerovatnije je da je naselje dobilo ime po termal-

nom izvoru. To potvrđuje i Vuk Karadžić, koji kaže: “Slatina je mjesto gdje izvire ili pišti voda, slana ili nakisela, te dolazi stoka, i po tome se sela zovu tako”. Tu tezu potkrepljuju i identični toponimi u Srbiji, Bugarskoj, Sloveniji, Hrvatskoj, Rumuniji, Makedoniji, Slovačkoj...

Koliko je poznato, korišćenje banje u Slatini počelo je prvih decenija 19. vijeka, ali dosta stihijski i neorganizovano. Pred kraj turske vladavine banju je iskrčio, ogradio i prisvojio Mehmed Čardžić iz Banje Luke. Pomenuti Čardžić će, kasnije, krajem 19. vijeka, na mjestu današnje recepcije Instituta “Dr Miroslav Zotović”, otvoriti i prvu trgovinu u Slatini. Čardžićevi će, uz pomenutu trgovinu, ponuditi i prve smještajne kapacitete – tzv. “Turski paviljon”, koji je raspolagao sa 16 soba.

Nove, austrougarske vlasti su odmah po dolasku otpočele ozbiljno raditi na uređenju banje. Tako se, na prijedlog sreskog ljekara, dr Janoševskog, porijeklom Čeha, već 1880. godine krenulo sa izgradnjom bistrog i blatnog bazena sa termalnom vodom, te uređenjem vreća. Pomenuti objekti završeni su 1889. godine, a tačno dvije decenije kasnije otpočela je i izgradnja tzv. Narodnog kupatila (Volksbada), sa dva bazena i posebnim ulazima i svlačionicama za muškarce i žene. Drvena konstrukcija objekta ispunjena opekom i krovom na dvije vode nalazila se na mjestu današnjeg restorana “Park”. Godine 1895. izgrađena je i cesta koja je, idući od puta Klašnice – Prnjavor, prolazila pored banje i preko Krčmarica vezivala Slatinu sa Banjalukom.

U međuvremenu, podižu se i dva tzv. “činovnička” objekta, a 1897. godine sazidan je i “državni” hotel sa 9 soba i 30 kreveta, kafanom, restoranom i ledarom. Time je Banja Slatina u suton 19. vijeka imala solidne kapacitete i postala poznato lječilište u koje su sve češće zalazili gosti iz okoline, ali i cijelog Carstva, pa i drugih dijelova Evrope. Uspostavljanjem Vrbaske banovine 1929. godine otpočela je nova era u razvoju slatinske banje. Banska uprava je, naime, pokrenula i finansirala plansko i sistematsko uređenje banje, pa su za svega nekoliko godina izgrađena četiri nova paviljona sa 90 ležaja, tako da je 1932. godine Slatina nudila oko 130 soba sa oko 250 postelja. Godine 1933. iz Banjaluke je doveden i uposlen poznati cvječar Jure Pranjić, koji se sa svojim radnicima brinuo za zasade zelenila i cvijeća u parku, koji sa izvorom u središtu postaje okosnica gradnje i razvoja cijele banje. Duž puta ka Banjaluci izgrađeno je nekoliko kilometara vodovoda, sa 6 javnih česmi u samom naselju. Tih godina Slatina dobija i poštu, telegraf, telefon, električnu centralu, a ulice je obasjala i javna rasvjeta: do ponoći električne sijalice, a od ponoći – fenjeri.

Nakon Drugog svjetskog rata, banja Slatina ulazi u sastav banjalučkog Zavoda za fizikalnu terapiju i rehabilitaciju "Dr Miroslav Zotović". U ovom periodu, osjetniji razvoj banje nastupa osamdesetih godina izgradnjom restorana „Park“ i hotela „Slatina“, kada dolazi do novih značajnih ulaganja, ponajviše u infrastrukturu. U međuvremenu, i samo mjesto dobija na cijeni, pa od 70-ih godina 20. vijeka u Slatini niču i čitava vikend naselja. Krajem 20. vijeka izgrađen je objekat Klinike za sportsku traumatologiju, koji se danas koristi kao garni hotel.

DARIVANJE IZVORA

Još od predhrišćanskih vremena vjerovalo se da čovjek može ozdraviti tako što svoju bolest prenese na druge preko predmeta kojima se služio. Zato je u Slatini dugo bio živ običaj da se poslije kupanja u banji voda daruje novčićima i da se na okolnom drveću ostavljaju dijelovi odjeće.

SAVJETI IZ BEČA

Iz austroutarskog perioda je i anegdota o dva bogata Banjalučana, koji su otišli u Beč i od tamošnjeg ljekara tražili da im preporuči banju za liječenje i odmor. Ne znajući odakle mu dolaze pacijenti, ljekar im je kazao da daleko, u Bosni, kod varoši Banjaluke, postoji jedna veoma dobra i ljekovita banja pod imenom Slatina i da bi bilo dobro da se tamo upute... Da u ovoj anegdoti ima nemalo istine potvrđuje i činjenica da su u to vrijeme u slatinsku banju iz Austrije dolazili mnogi ugledni gosti, pa čak i grofovi i baroni.

VAZDA PO NARUDŽBI

Za početak nove turističke sezone, na \urdevdan 1922. godine, poznati banjalučki autoprevoznici "Braća Divjak" organizovali su prevoz gostiju između grada i Slatine luksuznim autom na kome je pisalo: "Vazda po narudžbi".

BAN U SLATINI

Kako svjedoči njegov sin, prof. dr Petar Milosavljević, ban Milosavljević je slobodno vrijeme i praznike često i rado provodio u Slatini. Tadašnji upravnik banje, Čeh Jozef Batel-

ka, koji je zapamćen kao veliki ljubitelj cvijeća, svojski se trudio da starješini Vrbaske banovine i njegovoj porodici bude dobar domaćin, a posebno se starao da priredi kade sa ljekovitim blatom kojim je ban vidao potkoljenice višestruko polomljene prilikom jednog udesa na Solunskom frontu. To slatinsko blato djelovalo je veoma blagotvorno na banove noge, pa su ga one, bez pomoći štapa, služile sve do kraja života.

KISELJAK

U doba Banovine, narod iz grada okupljao se na Kiseljaku, kod četiri izvora termomineralne vode, koji se nalaze u dolini potoka Slatine, oko pola kilometra od banje. Inače, taj Kiseljak, na kome je uzimano ljekovito blato i nošeno u blatne bazene, uređen je zaslugom dr Slavka Pišteljića.

Jedan od najsvidljivijih trenutaka u istorijskom razvoju Banje bio je period Vrbaske banovine. Tada počinje plansko i organizovano uređenje Banje, uređuju se izvori i grade objekti. Godine 1938. je objavljen i turistički vodič „Slatina Ilidža“, a tih godina broj turista u Slatini kretao se između 6000 i 7000 godišnje.

Fizičko – hemijske osobine vode

Prve analize vode vršio je dr E. Ludvig (1880 - 1889) navodeći da se radi o izvorima zemno-alkalne i sulfatične vode, temperature do 40,7? C i o izvorima kisele sulfatične gorke vode temperature od 11 do 22? C . Voda se može upotrebljavati za piće i kupanje i to za liječenje svih hroničnih reumatizama, neuralgija, oboljenja jetre, bubrega...

Nakon posljednje izvršene terenske i laboratorijske fizičko-hemijske analize, koju je izvršio Institut za rehabilitaciju iz Beograda 2001. godine, termomineralna voda Banje Slatina pripada kategoriji kalcijum-magnezijum hidrokarbonatnih, sulfatnih ugljeno - kiselih hipertemi. Veoma je značajno i postojanje rastvorenog ljekovitog gasa ugljen-dioksida

Voda Banje Slatina koristi se za liječenje sljedećih bolesti:

- * reumatska oboljenja (lumbalna, degenerativna ...);
- * postraumatska stanja;
- * hronična urogenitalna oboljenja uključujući i sterilitet;
- * neurološka i kardiovaskularna oboljenja

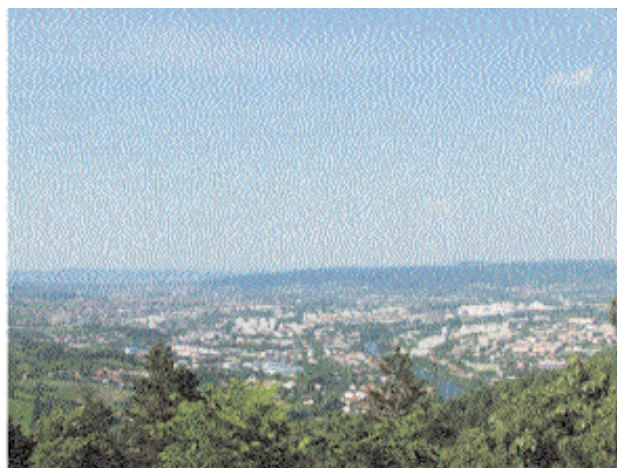
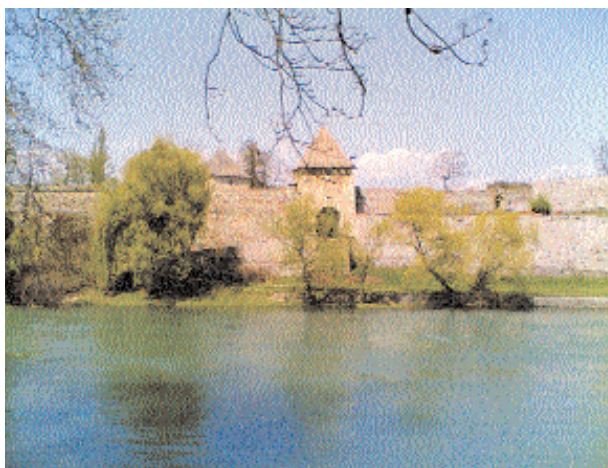
Banja Slatina tel: (+387) 51 587 222 ; 51 588 119

/Podaci sa: <http://www.turizamlaktasi.rs.sr/17/laktasiturizam/Istorijat/banje/>

Grad Banjaluka

Svaki Banjalučanin će na pomen svog grada reći da je “krajiška ljepotica, grad zelenih aleja, grad mladosti, sporta i lijepih žena”.

Banjaluka je podignuta sa obje strane Vrbasa, na mjestu gdje ova divlja, planinska rijeka na izlazu iz svojih klisura, tijesnaca i klanaca gubi osobine gorske rijeke i ulazi u niziju kroz koju probija svoj put ka ušću u Savu. Vrbas teče sredinom grada i na gradskom području prima pritoke: Suturliju, Crkvenu i Vrbanju.

Središnji dio grada leži na nadmorskoj visini od 163m, okružen tercijarnim brežuljcima. Okolina Banjaluke bogata je raznovrsnom šumskom divljači, a rijeke ribom, što je doprinijelo razvoju sportskog lova i ribolova.

Još od rimskog perioda počelo je iskorištavanje termalnih i mineralnih izvora koji se na teritoriji grada nalaze u Srpskim Toplicama (Gornjem Šeheru) i u susjednoj opštini Laktašima i Slatini. Klima u Banjaluci je umjereno kontinentalna sa uticajima panonskog pojasa. Srednja godišnja temperatura je 10,7° C, srednja januarska 0,8° C, dok je srednja julska 21,3° C. Prostrano područje grada nije u srazmjeri sa brojem stanovnika koji ga naseljavaju. Prateći tok Vrbasa grad se razvijao nizvodno, a stambena naselja koja su se gradila poslije Drugog svjetskog rata i zemljotresa 1969., razvijala su se u širinu prema brdima koja okružuju Banjaluku, ispod kojih su nikle moderne višespratnice. Na širim prostorima grada otkrivena su veoma bogata arheološka nalazišta koja govore o prastanovnicima prostora oko rijeke Vrbas. Pod svojim današnjim imenom se spominje prvi put 6. 2. 1494. U tursko doba Ferhad paša Sokolović oko 1580 gradi čaršiju na idealnom prostoru za razvoj naselja, na ušću Crkvene u Vrbas.

U svojim 500 godina postojanja Banjaluka je bila poprište mnogih sukoba, u vrijeme austrijsko – turskih ratova bila je više puta pustošena, a njeno stanovništvo pobijeno ili rastjerano. Naročito je značajna bitka koja se vodila oko banjalučke tvrđave Kastel 1773. godine, u kojoj su obje strane pretrpile velike gubitke. Banjaluku su pored vojničkih pohoda pustošile i velike epidemije kuge, od kojih je najstrašnija bila ona između 1813. i 1816., te uvijek prisutni zemljotresi. Krajem turske vladavine Banjaluka, prema novoj administrativnoj podjeli, postaje regionalni centar. U to vrijeme grad je imao 1126 kuća od kojih su 103 bile

u srpskoj varoši. 1878. Banjaluku okupira Austro – Ugarska, pod čijom vlašću grad značajno napreduje. Dobija saobraćajnice, razvija se privreda i trgovina. Željeznicom se izvlači drveno bogatstvo, koje se plasiralo dalje u sve krajeve Austro – Ugraske. Najznačajnija ličnost tog vremena, rodom sa Zmijanja na Manjači, veliki književni stvaralac Petar Kočić ostavlja veliki i trajni pečat na slici Banjluke.

Za vrijeme austrougarske vladavine u Banjaluci su izgradjeni: Velika realka, Fabrika duvana i Drvoprerađivačko preduzeće - “Bosna holtz”.

Vrijeme velike ekspanzije grada dolazi sa vladavinom energičnog i poduzetnog Bana Svetislava Tise Milosavljevića, kada se grade monumentalne zgrade Hipotekarne banke, Banske uprave, Banskog dvora, Sokolskog doma, Higijenskog zavoda i Narodnog pozorišta.

Procvat grada zaustavlja Drugi svjetski rat i njemačko bombardovanje 9. aprila 1941, te savezničko 1944. Banjaluka je oslobođena 22. aprila 1945. godine.

Najteži udarac u poslijeratnom periodu joj zadaje katastrofalni zemljotres 1969. godine, nakon kojeg grad konačno dobija svoj današnji izgled i značaj.

Osnivanjem Republike Srpske, Banjaluka kao najveća teritorijalno politička jedinica postaje glavni grad Republike, u kojem su sjedišta svih republičkih institucija. Danas se prostire na površini većoj od 15 000 ha, koju naseljava preko 220 000 stanovnika, od kojih 75% živi na užem gradskom području. Kulturno-obrazovni koncept regije stvaraju Narodni muzej, Narodno pozorište, Narodna i univerzitetska biblioteka, Kulturni centar Banski dvor, Arhiv, Dječije pozorište, Umjetnička galerija, trinaest srednjih škola i Univerzitet sa četrnaest visokoškolskih ustanova. Naročito je značajna djelatnost kompozitora i etnomuzikologa Vlade Miloševića. Grad mladih je dokazani sportski centar čiji su rukometaši, košarkaši, bokseri, padobranc, kajakaši, fudbaleri i drugi sportisti postizali izuzetne rezultate na evropskim i svjetskim takmičenjima i olimpijadama. Banjaluka je grad mladih, kulture i sporta...

Potvrda tome je i činjenica da je univerzitetski grad, u kojem trenutno ima 14.216 studenata. Pored budućih akademskih građana, u gradu se nalazi i 11.278 srednjoškolaca i 16.568 osnovaca. Djelovanje mladih se uglavnom svodi na učešće u realizaciji pojedinih projekata kroz članstvo u omladinskim nevladinim organizacijama.

U Banjaluci je krajem maja 2003. god. otvoren i Međunarodni centar za kulturu mira pod nazivom Mladi ambasadori mira. Tom prilikom Grad Banjaluka zvanično je ponio titulu međunarodnog grada mladih, sporta, kulture, mira.

...Mnogo je dogodkov, ki so se dogajali v vaših vaseh, okolici ali pa ste bili vi celo del njih in se nahajajo v vaših spominih, ne pustite, da bi se jih pozabilo. Se spomnite zgodb, ki so vam jih pripovedovali vaši nonoti, none, mame, očetje in so zaznamovale življenje v naših krajih. Zdaj je čas, da te zgodbe podarimo naprej svojim otrokom, svojemu kraju, kjer živimo.

Drago Mirošič, prvi Veleposlanik Slovenije v Bosni in Hercegovini

Knjigi na pot

Od marca 1995 do novembra 2000 sem bil posebni in pooblaščen veleposlanik Republike Slovenije v Bosni in Hercegovini. Takoj po prihodu v Bosno, sem vzpostavil stike s Slovenci, najprej v Sarajevu, potem še v drugih mestih. Iz objektivnih razlogov je slovensko veleposlaništvo v Sarajevu vzpostavilo sodelovanje s Slovenci v Republiki Srbski nekoliko kasneje. Spomladi leta 1997 so moji sodelavci obiskali Slovence z območja Banja luke in od dugod, da bi jim nudili pomoč. Veleposlaništvo je navezalo stike z oblastmi Republike Srbske, zaradi česar sem večkrat prišel v Banja luko. Ob vsakem prihodu sem se sestel s tamkaj živečimi Slovenci, ki so se nameravali povezati v društvo. O tej zamisli sem se pogovarjal z najvišjimi predstavniki Republike Srbske in jih prosil za podporo in pomoč bodočemu društvu, še posebej, da bi dobili ustrezne prostore. Prvikrat pa sem se v Banja luki srečal z večjo skupino Slovencev, bilo jih je okoli 350, ko sem jim predal pomoč slovenske vlade in Rdečega križa. Ta dogodek, ki je potekal v banjaluški škofiji oziroma v prostorih tamkajšnje človekoljubne organizacije Karitas, mi je še vedno živo pred očmi. Snidenje z ljudmi, ki so živeli v težkih razmerah, je bilo pristrčno. Bili so ponosni, ko so videli sredi mesta na mojem službenem avtomobilu zastavo Republike Slovenije. V razgovoru so se zanimali za matično domovino in kakšno pomoč lahko pričakujejo iz Slovenije.

V času mojega veleposlaniškega mandata sem obiskoval slovenska združenja in društva in tako spoznal ves slovenski živelj v Bosni. Nekatere Slovence sem poznal že od prej, ko sem še v času vojne pripravil drugo evakuacijo Slovencev iz obleganega Sarajeva. Obiskal sem tudi Slatino, kjer so me tamkajšnji Slovenci seznanili s svojo zgodovino. Usoda tam živečih družin s Krasa, Vipavskega in Goriškega, ki so zbežale pred fašizmom v novo domovino, me je močno presunila, še posebej, ker sem tudi sam Kraševец. S trdim in pridnim delom, naprednostjo, kulturno dejavnostjo in prijaznostjo, so si pridobili naklonjenost domačinov iz Slatine in tamkaj zapustili globoke sledi, kar izhaja tudi iz gradiva, ki ga je zbrala gospa Vera Adamič. Mogočna murva, ki jo je v Slatini posadil Alojz Adamič bo, dokler bo stala, pričala o trdoživosti Slovencev, ki so bili prisiljeni zapustiti svoja domača ognjišča.

Tudi ko sem se vrnil v Slovenijo in kasneje, ko sem bil veleposlanik v Pragi, sem ostal v stiku s Slovenci v Bosni. Mnogi so me obiskali, drugi me vabili v Bosno, veliko njih me še dandanes pokliče. Zato sem se zelo razveselil vabila predsednice, gospe Marije Grbić na desetletnico Društva Slovencev Republike Srbske "Triglav." V Banja luki sem srečal mnoge prijatelje, s katerimi smo se pred leti videvali in sestankovali. Seznanil sem se z ogromnim napredkom, ki ga je doseglo društvo pri razvijanju svojih dejavnosti, posebej gojenja slo-

venskega jezika in kulture. Videl sem tudi, da uživa društvo velik ugled v okolju, v katerem deluje, kar je prišlo do izraza tudi na slovesnosti v Banskih dvorih.

Pričujoča knjiga o Slovencih z območja Banja Luke, vključno tistih iz Slatine, je bila nujna. Pomeni dragocen pomnik njihove prisotnosti, ustvarjalnosti in tkanja prijateljskih vezi med ljudmi in narodi, pa tudi nelahkih življenjskih preizkušenj. Pomembno je, da bodo o vsem tem vedele tudi prihodnje generacije. Vsem, ki so pomagali pri nastajanju knjige, gre zahvala. Prepričan sem, da bodo mnogi posegli po njej.

Aladar Belec, Ljubljana

Slovenci v Republiki Srbski

Napisati nekaj misli o Slovencih v Republiki Srbski je lahko tudi zadrega. Kako spraviti sedem let druženja in intenzivnega življenja v Bosni in Hercegovini v nekaj vrstic pisanja in se izogniti patetičnosti.

Pred podpisom Daytonskega sporazuma je Slovenija odprla svoje veleposlaništvo v Sarajevu. Pred enajstimi leti, 17. 4. 1997, sem se kot predstavnik veleposlaništva prvič srečal s Slovenci v Republiki Srbski, in sicer v Banjaluki. Prva srečanja so bila huda preizkušnja emocionalne vzdržljivosti, saj so bila prežeta z enim samim vprašanjem: je matična domovina pozabila na nas, nas je Slovenija odpisala?

Takoj po prvem srečanju s Slovenci v Banjaluki smo se na veleposlaništvu organizirali in čez mesec in pol pripeljali humanitarno pomoč ter jo razdelili tu živečim Slovencem. Humanitarno pomoč smo skupaj s Karitasom iz Banjaluke organizirali še nekajkrat.

Slovenci so se kmalu organizirali v kulturno društvo. Ob tem so bili deležni pomoči pristojnih organov.

Po prvem srečanju je veleposlaništvo dvakrat na teden organiziralo konzularni dan. Kot konzul sem reševal pereče in boleče probleme s področja matičnih zadev. Slovenci so v letih nesmislene vojne v Bosni in Hercegovini delili usodo z drugimi narodi BiH. Mnogi so ostali brez premoženja, brez služb, brez stanovanj in brez dokumentov. Zgubili so stik z matično domovino, s svojimi družinami, sorodniki in prijatelji.

Zaradi prekinjene komunikacije in novonastalih političnih razmer na področju bivše Jugoslavije niso mogli pridobiti dokumentov. Ostali so brez potrdil o slovenskem državljanstvu, niso imeli potrdil o vpisu otrok v rojstne matične knjige v Republiki Sloveniji, niso imeli veljavnih potnih listov. Brez veljavnega potnega lista BiH pa niso mogli dobiti slovenske vize. Niso mogli potovati. Reševanje matičnih zadev je zame kot konzula postala prednostna naloga. Bilo je veliko napornih konzularnih dni, namenjenih poslušanju, pojasnjevanju in svetovanju pri urejanju matičnih zadev in pri pridobitvi slovenskih dokumentov.

Spomnim se prve vročitve slovenskega potnega lista: potna in tresoča dlan, s cmokom v grlu komaj izgovorjeni „hvala“. Tudi sam sem bil ganjen. Spomnim se tudi prve vročitve potrdila o vpisu novorojenčka v rojstno matično knjigo državljanov Republike Slovenije, žareča mamica, ponosni očka, „otrok je državljani Republike Slovenije“.

Pri svojem delu sem imel priložnost seznaniti se z življenjskimi zgodbami posameznikov. Pripovedovali so o prihodu prvih Slovencev v Slatino nad Banjaluko že pred Prvo Svetovno vojno. Tam je nastala „prava“ slovenska vas. Pripovedovali so o svojih babicah, ki so

za možmi prišle v te kraje. O dedih in babicah, ki so se sami odločili priti ali so bili poslani v te kraje. Največkrat zaradi svojega znanja. Bila so srečanja v Prijedorju, Bjeljini, Doboju, Tesliću in drugje. Danes iščejo svoje korenine že vnuki in pravnuki, ponosni „na vsem poznanega slovenskega dedka“, ponosni na slovensko babico, ki jih je naučila govoriti slovensko.

Pripovedovali so tudi zgodbe iz ne tako odmaknjenih let, iz obdobja vojne morije. Govorili so o pomanjkanju, lakoti, boleznih brez možnosti zdravljenja. Pretresljivo je bilo prvo srečanje s skupino Slovencev v Tesliću, ki so bili takrat, leta 1998, brez vsega. Za odhod ni bilo možnosti, ni bilo denarja, ni bilo dokumentov. Vse te zgodbe se človeka dotaknejo, zarežejo v dušo, za vedno ostanejo v spominu.

Redne konzularne dneve v Banjaluki je obiskovalo več gospodarstvenikov, ki so iskali možnosti za gospodarsko sodelovanje med Slovenijo in Republiko Srbsko. To je pomenilo odpiranje delovnih mest in možnosti zaposlitve tudi za Slovence.

Združenje Slovencev je danes vsestransko aktivno, predvsem na področju kulture. Pomeni vez z domovino. Vanj se vključuje vse več Slovencev, veliko tudi mladih. Velik poudarek namenja aktivnostim pri ohranjanju slovenskega jezika, kulture in običajev, predstavlja vse močnejšo vez med domovino in Slovenci v Republikii Srbski. Organizira obiske umetnikov iz Slovenije, kulturne prireditve so vedno množično obiskane. Želje in hotenja uresničuje z velikim zanosom.

Na gospodarskih in kulturnih srečanjih in izmenjavah sem bil, če je bilo objektivno možno, vedno z veseljem prisoten. Na teh srečanjih in druženjih sem spoznal veliko prijateljev med Slovenci in prijatelji Slovencev v Republikii Srbski.

Za naju z Anskom so bila ta leta življenja in druženja s Slovenci in njihovimi prijatelji v Republikii Srbski dragocena izkušnja. Včasih emocionalna, boleča, naslednjič radostna. Oba sva bogatejša za marsikatero spoznanje. Hvaležna sva za prijateljstva in vsa druženja.

Hvala vam, prijatelji Slovenci, in vašim prijateljem iz Republike Srbske.

Olga Knez, Sežana

Hvale vredno raziskovalno delo

Veliko dela, prostega časa, potrpljena, vztrajnosti, odpovedovanja, denarja, predvsem pa ljubezni je treba, da se nekdo z vsem srcem in vnemo posveti raziskovanju zgodovine svoje družine in prikaže ne le prehojeno pot svojih prednikov, ampak tudi pomen in razvojno pot širšega območja, kjer je njegova družina delovala. Hvalevredno je delo kraške zanesenjakinje gospe Vere Papež Adamič, ki je predstavila zgodovino Kraševcev po prvi svetovni vojni in zbrala veliko pisnega in slikovnega materiala dveh slavnih, a še premalo znanih prednikov: Antona Štreklja, inženirja vinogradništva in sadjarstva z Gorjanskega, in Alojza Adamiča, agrarnega tehnika iz Ivanjega Gradu.

Tudi jaz sem bila nekoliko v stiku z avtorico pri nastajanju omenjene knjige. Vera, ki se je zaradi zgodovinske politične situacije po zadnji vojni preselila iz BiH na Kras, v deželo in domovino svojih prednikov, se je posvetila raziskovalnemu delu. Veliko mi je pripovedovala o težkih časih v obdobju med obema vojnama, ko so prav primorski Slovenci zaradi fašis-

tičnega in nacifašističnega potujčevanja morali govoriti tuji (italijanski) jezik, in veliko je bilo izseljevanja prebivalstva s tega ozemlja, domovine kraške trte, v druge kraje po svetu.

Vendar še zdaj značilna kraška arhitektura z mogočnimi in lepo oblikovanimi kolonami, portali, domačijami, štirnami, ganki ter drugimi arhitekturnimi značilnostmi priča o bogastvu in pridnosti trdih rok jeklenih Kraševcev. O veličini Štrekljevega dela med drugim govori tudi na kulturnem domu v Komnu postavljena spominska plošča, medtem ko je Adamičeva domačija v Ivanjem Gradu zaščiten kot kulturni spomenik Unesca.

Lepote kraške arhitekturne dediščine je avtorica združila v knjigo, ki jo krasijo fotografije. Nekatere med njimi sem tudi jaz posnela. Kraško arhitekturo s čopičem v roki pridno slika kraški akvarelist Marijan Miklavec iz Sežane, ki slika ne le akvarele, ampak s tematiskimi koledarji (izdal jih je že več kot deset v zadnjih letih) pridno skrbi, da ostaja tovrstna arhitektura tudi na slikarskih platnih in tako ohranjena pred zobom časa, ki jo je že načel.

Medtem ko je bil Kras še pred slabimi sto leti ves gol, kamnit, saj so kraške hraste odpeljali v Benetke v Italijo in njihov les, ki slovi kot izjemno trd, uporabili pri gradnji beneške arhitekture, se kraška pokrajina danes vse bolj zarašča in bori, tako značilni element Krasa, ki jih je opeval tudi naš veliki slovenski in evropski, lahko rečemo svetovni pesnik Srečko Kosovel, se bodo tako rekoč razrasli na kraške borjače (dvorišča).

Več kot desetletno raziskovalno delo in zbiranje gradiva pomeni velik doprinos k prepoznavanju in pomenu zgodovine tega prostora in prebivalcev ne samo za današnji čas, ampak in predvsem za naše zanamce, da bodo lahko s ponosom gledali na svoje prednike in njihovo delo, ki pomeni odskočno desko za naprej. Zavedati se moramo, da brez zgodovine in preteklosti ni napredka in prihodnosti.

Žal pa vse prehitro deluje zob časa in še živi pričevalci naše zgodovine kaj hitro umirajo, zato prosim vse, ki jim je pri srcu domovinska vzgoja in ljubezen do svojega kraja ter domoznanstva, da se lotijo zbiranja pomembnega izseka naše preteklosti, da bi lahko Slovenci enakovredno in brez sramu zaradi svoje majhnosti stopali ob zgodovini drugih narodov.

Avtorici želim, da bi svoje pero še naprej vrtela v nemirnem raziskovalnem duhu naše domoznanske literature, vam, dragi bralci, pa da bi uživali v branju in spoznavanju naše zgodovine.

Ana Godnik, Komen

Knjigi na pot

Pripadam generaciji, ki izgnanstva ni okusila na lastni koži, je pa zanj izvedela iz pripovedi staršev.

“Ne veš, kako je, če moraš vse, kar si vse svoje življenje ustvarjal, in svoj dom pustiti tujcu ter odditi v tujino. To je bila naša najdaljša in najbolj žalostna pot, “ sta mi pripovedala oče in mama.

Pomislite, onadva sta izgnanstvo okusila med 2. Svetovno vojno, njuni starši pa so begunstvo doživeli med letoma 1914 in 1918. A k sreči se je večina od njih vrnila na opustošene domove.

Tu in tam smo slišali za naše rojake s Krasa in Vipavskega, ki so bežali z doma tudi po 1. Svetovni vojni, takoj po izbruhu fašizma na tleh sončne Primorske. Njihov narodni ponos, njihovo znanje in vizija prihodnosti jim preprosto niso dovolili, da bi se vrnili v nov sistem, v življenje potujčevanja in zatiranja slovenske besede in slovenskega življa.

Poiskali so nove domove daleč od rodnega doma in tam ostali ter pognali nove korenine. O potomcih naših izgnancev in beguncev, ki so ohranili slovensko besedo, navade in običaje, je govora v knjigi, ki so ji življenje dahnilo člani društva Slovencev v Banjaluki. V njo so zapisali živa pričevanja svojih dedov in pradedov, ki so bili veliki ljudje po umu in življenjskih izkušnjah: Adamičevi, Štrekljevi in še in še bi jih lahko naštevati. Pustili so sledi svoje biti in dodali vinogradništvu, sadjarstvu, pravnictvu tista strokovna videnja, na katerih še danes sloni razvoj.

Naj ne tone v pozabo spoznanje: ljubili so svojo Primorsko in njeno podobo: kraško trmo, zagnanost in strokovnost so pognali daleč od doma v domovih, kjer še diha slovenski živelj in slovenski ponos. To spoznanje je najdragocenejša oddolžitev ljudjem, ki jim ljubezni in narodnostne pokončnosti noben sistem ni mogel ukrasti. Ponosni smo nanje!

Vladimir Ambrožič, Banja Luka

Zahvala

Duboko i iskreno sam zahvalan gđi Papež što je svojim neizmjernim trudom spasila od zaborava patnju i nesreću ogromnog broja slovenačkih porodica, koje su surovo protjerane iz slovenačkog Primorja, nakon narastajućeg terora italijanskog fašizma 20-tih godina prošlog stoljeća. Nije bilo nimalo lako posegnuti za ogromnom i još neotkrivenom gradjom, razasutom od Triglava do Gevgelije, a počesto sklonjenom od očiju javnosti, pa čak i unutar porodica, ne bi li se nekako sačuvalo bar ono malo požutjelih dokumenata o porijeklu i po koja iskrzana fotografija davno preminulih predaka, tamo negdje na krševitom slovenačkom Krasu. Vera Papež-Adamič je uz sve to smogla dovoljno ljudske hrabrosti i snage, da se - ne zaboravljajući tragičan usud svoje vlastite porodice, njenih predaka i potomaka – uhvati u koštac sa sličnim sudbinama mnogih izbjeglih slovenačkih porodica i njihovih potomaka, koji su novi život i sreću potražili u novom kraju, među pitomim obroncima Slatine i Banjaluke. Nemjerljiv je njihov doprinos svim aspektima života i rada u novoj sredini, među novim komšijama, kako između dva svjetska rata, tako i u ratovima koji nisu mimoišli ni ove krajeve. Posebno je, međutim, značajan njihov napor i doprinos ubrzanom napretku u novije vrijeme, kako Slatine, tako i same Banjaluke.

Za često tragične sudbine današnjih „ostalih“, a nekadašnjih slovenačkih državljana, nije dugo, ni u bosanskoj ni u slovenačkoj javnosti, iskazivan poseban literarni i naučni interes, što radu gđe Papež daje posebnu, dragocjenu vrijednost. Stoga iskreno preporučujem ovu knjigu, a autoricu i saradnike podstičem na nastavak prikupljanja i one gradje, koja se nije našla u ovom, prvom izdanju.

Slavko Podgorelec, Banjaluka

Specifičan privredni, kulturni i civilizacijski pečat razvoju grada Banja Luke dali su Slovenci koji su, nakon Prvog svjetskog rata (a zbog teškog socijalnog i stanja kulture i obrazovanja uzrokovanim anektiranjem dijela primorja i Slovenije od strane Italije – zahvaljujući nepravednim odredbama Rapalskog sporazuma) doselili na prostore Slatine, područja koje se na obroncima brda Krčmarice naslanja na neposredno okruženje grada Banja Luka.

Sa neuporedivo naprednijim iskustvom u zemljoradnji, voćarstvu i posebno ratarstvu – Slovenci su (riječ je o blizu 150 za sada poznatih obitelji) načinili svojevrstu žrevoluciju' u poljodjelstvu, zanatstvu i kulturi - i to u više pravaca.

Osim što su sobom donijeli najsuvremenija iskustva o tada u Evropi aktuelnim i modernim načinima obrade zemlje, Bosanci svojim susjedima Slovencima duguju zahvalnost ne samo za uvođenje novih agrotehničkih mjera, nego i novih kultura u povrtlarstvu, napose kada je riječ o salati i žradiču' (koje su starosjedioci nazivali žtrava'), ali i upoznavanjem novih ili manje poznatih vrsta koštuničastog voća.

Slovenci su načinili i temeljni preokret u načinu ishrane domaćeg stanovništva obogaćujući tradicionalni jelovnik, novim jelima i novim žitaricama.

Iako je vinogradarstvo na ovim prostorima bilo razvijeno još u doba Turaka, o čemu svjedoči i Ferhat-pašina zakladnica (1581. godine), ono je bilo ekstenzivno sve do dolaska redovnika-cistercita (Trapista) 1869. godine. Ipak, uzgoj vinove loze isključivo je bio monopol ovog katoličkog reda, uz rijetke iznimke tijekom austrougarske okupacije iz kojeg razdoblja je poznato nekoliko veleposjednika-vinogradara čije plodove su otkupljivale poznate vinarije u sjeveroistočnom dijelu Monarhije.

Dolaskom Slovenaca (intenziviran je dvadesetih godina prošloga stoljeća) koji sobom donose i nove, podneblju primjerenije sorte loze, vinogradarstvo i nove tehnologije u proizvodnji vina postaju zanimanje i domaćeg starosjedilačkog seoskog stanovništva.

Poseban zamah razvoju obrta odnosno zanatstva dali su također Slovenci koji su se ubrzo po dolasku potvrdili kao izuzetni znalci u tišleraju (stolarstvu), građevinarstvu (zidarstvu), obradi kože i obućarstvu, kovačiji i uopće obrtima vezanim za obradu metala, a s razvojem elektrifikacije Slovenci su preuzeli primat najboljih električara i mehaničara uopće.

Vera Papež Adamič, kao istraživač-entuzijasta i priređivač narečene Monografije (na kojoj radi nekoliko godina), sve ovo – i kroz konkretne primjere – obuhvatila je povjesno-dokumentarnom građom koju neumorno prikuplja uz pomoć manje grupe suradnika, a pod okriljem Društva Slovenaca Republike Srpske "Triglav" Banja Luka.

Adamičeva je (kao pripadnik prvih doseljeničkih obitelji iz Slovenije) na izuzetno racionalan način prikupila najnužniju građu i svjedočanstva o međunarodnim odnosno političkim okolnostima koje su natjerale brojne Slovence da ekonomsku sigurnost i očuvanje kulturnih i civilizacijskih tekovina nastave u tadašnjoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Uvodni dio Monografije (a zapravo je riječ o svojevrstoj, prvoj i za sada jedinstvenoj studiji o Slovencima u Bosanskoj krajini) Vera Adamič je ilustrirala zemljopisnim kartama i povijesnim činjenicama koje bjelodano i popularno pojašnjavaju političko, ekonomsko, socijalno i nadasve kulturno-obrazovno ozračje nametnuto nadolazećim talijanskim fašizmom i iredentizmom koji je Slovence doslovce žistiskivao' sa njihove rodne grude.

S druge strane, Adamičeva je upornim i marljivim radom pribavila autentične povijesti gotovo svih poznatih obitelji Slovenaca-doseljenika i to ne samo metodom izravnog intervjuiranja, nego i prilaganjem autentične matične i druge dokumentacije. Sve to je ilustrirano originalnim fotografijama Slovenaca koji su se prvi doseljavali u Slatinu, i fotografijama njihovih kasnijih potomaka.

Građa koju prikuplja Vera Adamič zapravo je svojevrsni povijesni arhiv koji će – i danas i ubuduće – biti dragocjen izvor akademskim radnicima koji izučavaju migracije stanovništva (kako iz Slovenije tako i Bosne i Hercegovine odnosno regije).

Monografija (koja je u nastajanju) osobito se bavi očuvanjem kulturnih tradicija žborskih Slovenaca od kojih su brojni ostali zapamćeni kao izuzetni glazbeni pedagozi, kulturni i javni radnici, sportaši i umjetnici.

Monografija posebno osvjetljava ulogu doseljenih Slovenaca i njihovih potomaka u antifašističkoj borbi, radničkom i sindikalnom pokretu, i afirmira pojedince koji su u ovim oblastima ostvarili ogromne zasluge. Isto tako se osvjetljava i razdoblje rata u Bosni i Hercegovini čije posljedice nisu zaobišle Slovence koji su, u velikom broju, bili prinuđeni napuštati svoje domove i posjede.

Ipak, a u cilju povijesne istine, buduća Monografija niti u jednom dijelu ne ostavlja prostor za bilo kakve špekulacije (osobito političke provenijencije): štoviše, ona afirmira svojevrsno (postratno) žuskršavanje slovenskih kulturnih i sportskih udruga koje se odvija žin continuo' uz pomoć službenih vlasti Republike Slovenije, ali i participiranje banjalučke Gradske uprave i odgovarajućih institucija Republike Srpske, odnosno Bosne i Hercegovine.

Iz svega prethodnog slijedi da izradu Monografije o Slovincima doseljenim na šire područje Banje Luke treba na svaki način poduprijeti, a u prvome redu novčanim sredstvima jer je riječ ne samo o zanimljivom publicističkom štivu, nego - iznad svega – o POVIJESNOM DOKUMENTU bez kojega su sva buduća izučavanja historije ovih prostora Bosne (ali i Slovenije!) u najmanju ruku – nezamisliva.

“Tehnologija” nastajanja Monografije je izuzetno racionalna u istraživačkom i tehničkom smislu, tako da – u nekom budućem vremenu - ostavlja otvorenu mogućnost periodičnog ugrađivanja žaneksa' sa novim, i povijesno relevantnim detaljima.

Kao profesionalni novinar i publicista sa iskustvom dugim gotovo četiri desetljeća, Monografiju o kojoj je riječ u ovoj recenziji toplo preporučujem izdavaču i čitalačkoj publici koja se, u to sam siguran, neće ograničiti samo na slovensku nacionalnu populaciju.

U Banjoj Luci, 15. svibnja 2007. godine

LITERATURA:

- Ervin Dolenc –Senožeče –Skupnost na prepihu – Življenje na Krasu Zbirka življenja na Krasu, št. 2, Koper 1994
- Nada Morato – Svet ne meji Repentabor, št. 1, Koper 1993
- Petra Svoljšak – Slovenski begunci v Italiji med prvo svetovno vojno Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana 1991
- Kras – pokrajina življenje ljudi, Založba ZRC, Ljubljana 1999
- Velika vojna in Slovenci, Peter Vodopivec in Katja Kleindienst, Ljubljana
- Poti in usode, Aleksej Kalc, Koper-Trst 2002, stran 50 in 51
- Moja leta v Istri pod fašizmom – spomini, Leopold Jurca, duhovnik, Ljubljana 1978
- Istra kliče –spomini izgnanega istrskega duhovnika – Jakob Soklič
- Z zlatimi črkami – življenjske usode in dela velikih primorskih mož Branko Marušič, Trst 1987
- Izseljenec – življenjske zgodbe Slovencev po svetu, Ljubljana 2001
- Slovenci v Hrvaški – Vera Kržišnik Bukić, 1995
- »Slatinski kraj u prošlosti«, prof. Vaso Popović
- Z zahodnega roba – Branko Marušič. O ljudeh in dogodkih iztekajočega se stoletja. Nova Gorica, 1995, »Branko« d. o. o.
- Egon Pelikan – Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom
- Trst in slovenski čas – Boris Pahor, Paradigme
- Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878, Jernej pl. Andrejka
- Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1904
- Četrta stran trikotnika – Stanislav Koblar, Znameniti Slovenci in slovenska društva v Bosni in Hercegovini 1878-2000 (Mladinska knjiga, založba)
- Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe 1831 – 2007 (Institut za narodnostna vprašanja, Ljubljana)

Iz biografije Vere Papež-Adamič

Vera Papež Adamič, univ.dipl.oec. v pokoju rojena je 1936 leta v Banjaluki in do 1993 leta je živela v Banjaluki in Slatini. Sedaj živi v Ljubljani.

Že 15 let raziskuje zgodovino Primorskih Slovencev, ki so se zaradi potujčevanja Italije, po prvi svetovni vojni preseljevali v Bosno, v Slatino in Banjaluko.

Svoje raziskovanje nadaljuje, saj se vsakodnevno pojavljajo nove in nove družine, ki imajo enako usodo...

Iskrenu zahvalnost, u ime svih potomaka, u ime autora Vere Papež Adamič, Društva “Triglav” i redakcije Monografije, upućujemo:

- Uradu Vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu in zamejstvu, Ljubljana
- Slovenskoj izseljenskoj Matici Ljubljana
- Ministarstvu prosvjete i kulture u Vladi Republike Srpske, Banjaluka
- Gradu Banjaluka
- Opštini Laktaši
- Občini Komen, Republika Slovenija
- Občini Ajdovščina, Republika Slovenija
- NLB - Razvojnoj Banci AD Banja Luka
- ”Tropik”-u i “Grafid”-u, Banjaluka
- Foto studiju “Borik”, Ilse i Vlado Havraleko
- svim potomcima prvih doseljenika, koji su svojim sjecanjima i priložima pomogli da nasa zajednicka proslost bude sacuvana za nase najmladje, za buducnost, za dobro svih nas!

Uređivački odbor se najtoplije zahvaljuje svim porodicama, koje su dozvolile da njihove lične fotografije i dokumenti budu objavljeni u ovoj monografiji!

Vera Papež Adamič, univ. dipl. oec.
OD PREDNIKOV DO POTOMCEV - SLOVENCİ V SLATINI IN BANJALUKI
1923 - 2008
OD PREDAKA DO POTOMAKA - SLOVENCİ U SLATINI I BANJALUCI
1923 - 2008

Izdavač:

Društvo Slovencev "Triglav" Banja Luka
78000 Banja Luka, Cara Lazara 22
www.udruzenjetriglav.com
E-mail: drustvoslovenaca.triglav.bl@teol.net
Grafid, d.o.o. Banja Luka

Za izdavača:

Marija Grbić
Branislav Ivanković

Lektorica i korektorica:

Jasna Zupan, s.p.

Štampa:

Grafid, d.o.o. Banja Luka

Za štampariju:

Branislav Ivanković

Tiraž:

1000

